

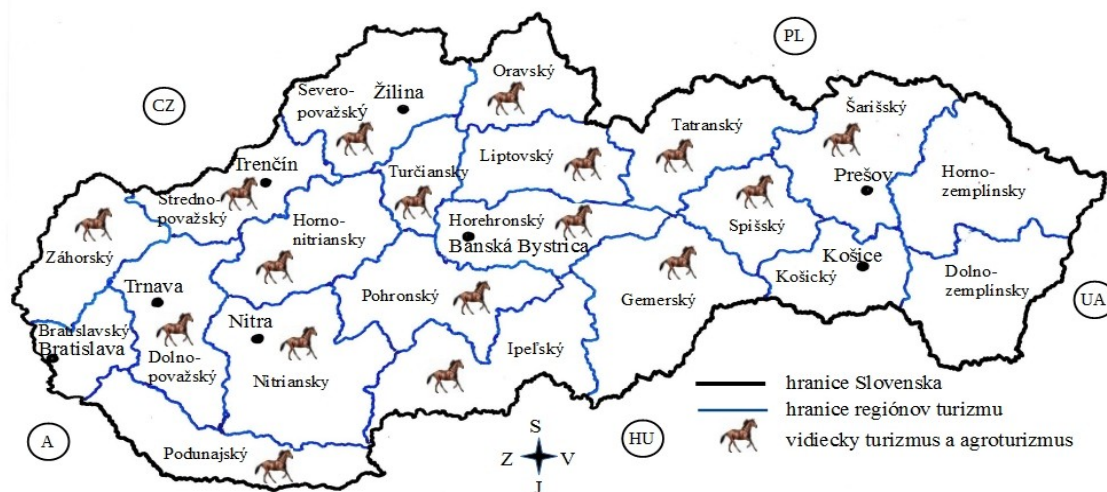
Ing. Juraj Kerekeš

VIDIECKY TURIZMUS A AGROTURIZMUS V REGIÓNOCH TURIZMU

Ing. Juraj Kerekeš

VIDIECKY TURIZMUS A AGROTURIZMUS V REGIÓNOCH TURIZMU

Vidiecky turizmus a agroturizmus v regiónoch turizmu

Autor: © Ing. Juraj Kerekeš
odborník z praxe v turizme
osobnosť cestovného ruchu SR

Recenzent: doc. RNDr. Pavol Plesník, PhD.
Slezská univerzita v Opavě, Česká republika

Za odbornú stránku textu, korektúru a konečnú verziu publikácie zodpovedá autor.

Neprešlo jazykovou úpravou.

Autorské práva vyhradené. Toto dielo ani žiadna jeho časť sa nesmie reprodukovať a rozširovať bez súhlasu majiteľa práv.

Bratislava, 2019

Fotografie: Juraj Kerekeš, Stanislav Doktor, Klaus Ehrlich

Grafická úprava: Juraj Kerekeš

ISBN 978-80-570-1032-6

EAN 9788057010326

Vidiecky turizmus a agroturizmus vo vidieckej krajine a regiónoch turizmu charakterizuje nielen atraktívnosť krajiny, dobrodružstvo spojené s poznávaním prírody a spôsobu života, ale aj domáckosť prostredia, tradičná gastronómia, tradície a remeselná výroba, snaha zotaviť sa, nájsť rovnováhu medzi prírodou a rodinou. Umožňuje oživiť hospodárske, ekonomické i sociálne aktivity, ktoré v súčasnosti spôsobujú odliv vidieckeho obyvateľstva. Účastníci vidieckeho turizmu a agroturizmu majú nové očakávania, ktoré sa prejavujú v rastúcej citlivosti na vidiecku krajinu a poskytovania služieb v turizme. Subsidiaritu a partnerstvo európskych, národných, regionálnych a miestnych úrovní nemožno vynechať z realizovania udržateľného rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu. Pozitívne praktické skúsenosti získané v turizme odrážajú záujmy Slovenska, Európskej únie, Európskej rady a Európskej komisie pre turizmus (ETC) so zapojením sa do rastúcej interakcie medzi členskými štátmi Európskej únie v produktovej skupine vidieckeho turizmu a agroturizmu.

Publikácia rešpektuje uvedené charakteristiky a obsahuje mnoho podstatných vecí s ním súvisiacich. Uvádza prepojenie významných partnerstiev a interakcie v produktovej skupine vidieckeho turizmu a agroturizmu s cieľom vyzdvihnutia miestnej územnej samosprávy a popularizácie prostredníctvom oblastných a krajských organizácií turizmu (OOCR, KOOCR). Popisuje prednosti a význam vidieckeho turizmu a agroturizmu vo vidieckej krajine, v regiónoch turizmu a udržateľnosť rozvoja vidieka s využitím potenciálu, ktorý poskytuje vidiecky priestor. Čitateľ má možnosť identifikovať klasifikáciu ubytovacích zariadení, význam agroturistických a agropotravinárskych služieb, potraviny pre zdravie, druhy pitných minerálnych vôd, ako aj vinársky turizmus, gastronomický turizmus, bezpečnosť a ochranu turistu, slovenský systém kvality služieb v turizme, resp. sprievodcovskú starostlivosť o klienta v turizme. Uvádzané sú aj možnosti prepojenia rozvoja prostredníctvom vzájomného uplatňovania kúpeľníctva v turizme, resp. geoturizmu v geoparkoch s vidieckym turizmom a agroturizmom. Publikácia vo svojom obsahu charakterizuje využitie regionálnej investičnej pomoci, Európskych štrukturálnych a investičných fondov v programovom období 2014 – 2020, propagáciu a popularizáciu, výchovu a vzdelávanie so zameraním sa na pozitívny vývoj turizmu. V neposlednom rade sa kladie dôraz na vidiecky turizmus a agroturizmus v medzinárodnom turizme, ciele udržateľného rozvoja turizmu do roku 2030, víziu Európskeho pracovného spoločenstva pre rozvoj vidieka a obnovu dediny pre trvalo udržateľný rozvoj európskych dedín a vidieckych oblastí, formovanie, vývoj a rozvoj s výhľadom do roku 2027 v kontexte domáceho i medzinárodného turizmu. Formou farebných obrázkov v prílohách čitateľ sa oboznámi s príkladmi dobrej praxe. Je to jednoducho súhrn všetkého, čo nás o vidieckom turizme a agroturizme v spojení s odbornými poznatkami v turizme z praxe v súčasnosti a budúcnosti zaujíma a môže zaujímať. Vhodná je pre odborníkov, študentov, komunálnych a regionálnych manažérov, podnikateľské i nepodnikateľské subjekty pôsobiace vo vidieckom turizme a agroturizme, vzdelávacie inštitúcie i širokú verejnosť. Rozsahom a obsahom je odborne orientovaná náučno populárna.

autor

Obsah

1. PRODUKTOVÉ SKUPINY TURIZMU	7
1.1 Štruktúra produktových skupín turizmu	7
1.2 Spojenie vidieckeho turizmu a agroturizmu	10
2. PARTNERSTVÁ VO VIDIECKOM TURIZME A AGROTURIZME	14
2.1 Partnerstvá významných organizácií vo vidieckom turizme a agroturizme	14
2.2 Interakcie vo vidieckom turizme a agroturizme	23
3. VÝZNAM ÚZEMNEJ SAMOSPRÁVY A ORGANIZÁCIÍ TURIZMU VO VIDIECKOM TURIZME A AGROTURIZME	26
3.1 Dediny a oblastná organizácia turizmu	26
3.2 Samosprávne kraje a krajská organizácia turizmu	28
4. PREDNOSTI A VÝZNAM VIDIECKEHO TURIZMU A AGROTURIZMU V REGIÓNOCH TURIZMU	30
4.1 Územné regióny turizmu a euroregióny	31
4.2 Profily regionálnych aspektov turizmu	34
4.3 Prednosti a význam vidieckeho turizmu a agroturizmu	37
5. PODMIENKY VIDIECKEHO TURIZMU A AGROTURIZMU V REGIÓNOCH TURIZMU	41
6. POTENCIÁL A PROFILY REGIÓNOV TURIZMU VO VIDIECKEJ KRAJINE	65
6.1 Kategorizácia regiónov vidieckeho turizmu a agroturizmu	65
6.2 Profily územia z pohľadu turizmu	68
6.3 Turizmus v nížinných oblastiach	69
6.4 Turizmus v horských a podhorských oblastiach	70
7. UDRŽATEĽNOSŤ ROZVOJA VIDIEKA	74
7.1 Prírodný a ekonomický potenciál	74
7.3 Trhové služby	76
7.3.1 Trhové služby so spojením na poľnohospodársku výrobu	76
7.3.2 Trhové služby bez spojenia na poľnohospodársku výrobu	77
7.4 Kultúrny potenciál	78
8. UBYTOVACIE ZARIADENIA VO VIDIECKEJ KRAJINE	81
8.1 Ubytovacie zariadenia podľa klasifikačných znakov, druhov kategórií a tried	81
8.2 Spojené cestovné služby a balíky cestovných služieb	83
9. AGROTURISTICKÉ A STRAVOVACIE SLUŽBY	89
9.1 Gastronomické a agropotravinárske služby	89
9.2 Potraviny rastlinnej a živočíšnej výroby pre zdravie	92
9.3 Pitné prírodné minerálne vody	98
10. DOPLNKOVÉ SLUŽBY	102
10.1 Služby vo voľnom čase	102
10.2 Vinársky turizmus a vinohradnícke rajóny	106
10.3 Gastronomický turizmus v produktovej skupine vidieckeho turizmu a agroturizmu	110

10.4 Slovenský systém kvality služieb v turizme	113
10.5 Sprievodcovská starostlivosť o klienta v turizme	114
10.6 Bezpečnosť a ochrana turistu	118
11. SPÁJANIE A INVESTOVANIE PRE ROZVOJ TURIZMU NA VIDIEKU	122
11.1 Financovanie organizácií turizmu, rekreačné poukazy a iné úľavy	124
11.2 Aktivizácia rozvoja turizmu v miestnej územnej samospráve	126
11.3 Prepojenie kúpeľníctva v turizme s vidieckym turizmom a agroturizmom	128
11.4 Prepojenie geoturizmu v geoparkoch s vidieckym turizmom a agroturizmom	134
11.5 Možnosti realizácie projektov verejno súkromných partnerstiev	138
11.6 Investičná pomoc v regiónoch turizmu	142
12. PODPORA EUROFONDOV V RÁMCI TURIZMU V PROGRAMOVOM OBDOBÍ 2014-2020	145
12.1 Operačné programy cieľa investovania do rastu a zamestnanosti v kontexte podpory rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu	147
12.2 Operačné programy cieľa Európskej územiaj spolupráce a nadnárodnej spolupráce v kontexte podpory rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu	152
13. MARKETING, POPULARIZÁCIA A DIGITALIZÁCIA	160
13.1 Marketingová stratégia	160
13.2 Marketingový projekt	161
13.3 Informačný systém vidieckeho turizmu a agroturizmu	164
14. VÝCHOVA A VZDELÁVANIE SO ZAMERANÍM SA NA POZITÍVNY VÝVOJ TURIZMU	168
15. VIDIECKY TURIZMUS A AGROTURIZMUS V KONTEXTE MEDZINÁRODNOM	171
15.1 Rozvíjanie vidieckej krajiny v regiónoch turizmu	172
15.2 Ciele stratégie udržateľného rozvoja turizmu do roku 2030	176
15.3 Udržateľný rozvoj európskych dedín a vidieckych oblastí	179
15.4 Turizmus a agroturizmus v v spojení s domácim i medzinárodným turizmom	182
15.5 Rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu v medzinárodnom meradle	184
15.6 Prednosti z pôsobenia turizmu a gastronómie v zahraničí	187
16. PREHLÁSENIE EURÓPSKEHO TURIZMU O RASTE A ZAMESTNANOSTI	194
17. FORMOVANIE VIDIECKEHO TURIZMU A AGROTURIZMU	199
17.1 Investičné predpoklady finančnej politiky súdržnosti na roky 2021 – 2027	199
17.2 Uplatňovanie nových produktov vidieckeho turizmu a agroturizmu	200
17.3 Vízia vývoja vidieckeho turizmu a agroturizmu	202
17.4 Pravidlá rozvoja vidieckej krajiny v regiónoch vidieckeho turizmu a agroturizmu	203
LITERATÚRA A CITÁCIE	206
Príloha: Príklady dobrej praxe v domácom i medzinárodnom vidieckom turizme a agroturizme	209

1. PRODUKTOVÉ SKUPINY TURIZMU

Produktové skupiny turizmu vychádzajú nielen zo získaných dlhodobých poznatkov z praxe, realizovaných výskumov a prieskumov, vývoja dopytu, existujúceho potenciálu a historického vývoja turizmu na Slovensku, ale sú v súlade aj v zmysle zmien a doplnkov v koncepcii územného rozvoja Slovenska 2011, kontinuálne nadväzujú na Národnú stratégiu regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, Stratégiu rozvoja turizmu na Slovensku do roku 2020 [14] a Aktualizáciu marketingovej stratégie sekcie cestovného ruchu na roky 2019 - 2020. V rámci priorít a cieľov stratégie rozvoja samosprávnych krajov Slovenska je konštatované, že v oblasti služieb a turizmu je možné predpokladať najmä zlepšovanie kvality poskytovaných služieb, vylepšenie starostlivosti o zákazníka - klienta v turizme, lepšej a rýchlejšej komunikácie elektronickou formou medzi odberateľmi a dodávateľmi služieb. Od poskytovateľov služieb možno očakávať aj lepšiu jazykovú vybavenosť a organizáciu služieb v turizme.

1.1 Štruktúra produktových skupín turizmu

Podstatné rozlíšenie turizmu je vhodné podľa záujmu turistov v rámci ich voľnočasových aktivít na:

Domáci turizmus - je realizovaný pre domáceho turistu na území vlastného štátu.

Medzinárodný turizmus - je kombináciou zahraničného aktívneho a zahraničného pasívneho turizmu.

Zahraničný aktívny turizmus - príchodový - príjazdový (incoming, inbound tourism) - je realizovaný pre zahraničných turistov na území nášho štátu. Pre ekonomiku predstavuje prínos, nakoľko turista uhradza služby podnikateľským subjektom cestovného ruchu v príslušnej mene danej krajiny, t.j. z aspektu platobnej bilancie štátu predstavuje aktívum.

Zahraničný pasívny turizmus - odchodový - výjazdový (outgoing, outbound tourism) - je realizovaný a organizovaný za účelom vycestovania slovenských občanov do iného štátu. Predstavuje pre podnikateľské subjekty výdavky spojené s úhradou za poskytované služby v zahraničí v príslušnej mene. Z hľadiska platobnej bilancie predstavujú pasívum.

Turizmus zohráva rolu významného iniciátora sociálneho a hospodárskeho rozvoja štátu a naznačuje šírku problematiky hlavných druhov, resp. produktových skupín na Slovensku ako aj potrebu rozsiahlej súčinnosti medziodvetvovej spolupráce inštitúcií a s tým súvisiaceho udržateľného rozvoja turizmu na Slovensku [23]. Kultúrny, historický a prírodný potenciál každej krajiny predurčuje z dlhodobého hľadiska jej druhy, resp. produktové skupiny turizmu. V prípade Slovenska sú to:

Zimný turizmus rešpektuje požiadavky na ochranu prírody v zimnom období, keďže mnohé strediská sa nachádzajú v blízkosti, resp. priamo v chránených krajinných oblastiach. Vhodné geografické podmienky, investície do materiálo-technickej základne, zvyšujúca sa kvalita poskytovaných služieb a široký výber rôznorodých lyžiarskych stredísk/zimných turistických centier dáva Slovensku konkurenčnú výhodu oproti väčšine okolitých krajín. Zjazdové a bežecké lyžovanie, snowboarding, zážitkové a adrenalínové zimné športy

prevládajú.

Letný turizmus je predovšetkým aktívny aj pasívny oddych, relax a rastúci záujem o získavanie nových poznatkov, poznávanie nových regiónov a oblastí v letnom období. Primárna aj sekundárna ponuka krajiny, ako sú národné parky a chránené územia, jaskyne, turistické chodníky, sieť cyklistických trás, adrenalínové zariadenia a parky, golfové ihriská, prírodné vodné plochy a rieky poskytujú dostatok možností a príležitostí pre trávenie letnej dovolenky na Slovensku.

Kúpeľníctvo v turizme je pre turistu významný k udržaniu zdravého životného štýlu s predpokladmi nadobudnutia novej energie do budúcnosti. Kúpeľné miesta, termálne kúpaliská a akvaparky využívajú prírodné minerálne vodné zdroje a vhodné klimatické podmienky na zotavenie a relax, ako aj prírodné a budované kúpaliská s vodou určenou na kúpanie. Niektoré zariadenia do svojho programu zaraďujú služby pod lekárskej dozorom a výkonom liečebných procedúr. Veľké množstvo kvalitných prírodných prameňov (termálnych i minerálnych), zdraviu vhodné klimatické prostredie a nadštandard kúpeľníckych služieb predurčujú kúpeľníctvo v turizme na jednu z nosných produktových skupín turizmu na Slovensku. Termálne kúpaliská a akvaparky s celoročnou prevádzkou s netradičnými aktivitami pre zdravie túto ponuku dopĺňajú. Nejedná sa o oblasť klasického liečenia s liečebnými procedúrami a trvalou medicínskou starostlivosťou, ale o oblasť prevencie, relaxovania, oddychu i ozdravenia – wellness, fitness, beauty a pod. s maximálnym využitím prírodnej termálnej minerálnej vody v niektorých prípadoch uznanej ako liečivej a zdraviu vhodného klimatického prostredia.

Kultúrny a mestský turizmus je založený na poznaní kultúrno-historického potenciálu, ako sú pamiatky zapísané v zoznamoch Svetového dedičstva UNESCO, hrady, zámky, pamiatkové rezervácie, náboženské pamiatky, múzeá a galérie a pod., ale aj bohatý ľudový folklór, tradície a originálna regionálna tvorivosť. Územie Slovenska bolo niekoľko tisíc rokov križovatkou rôznych kultúrnych vplyvov, miestom, kde sa stretávali rôzne národy, národnosti, vierovyznania, čo predstavuje z hľadiska turizmu potenciál osloviť množstvo rôznorodých cieľových skupín a segmentov trhu, napr. židovské pamiatky, oblasti nemeckého osídlenia a obdobia spoločnej histórie s vybranými zdrojovými tržmi turizmu.

Vidiecky turizmus a agroturizmus je spojený predovšetkým s jednoduchšími formami ubytovania (ubytovanie v súkromí, ubytovacích zariadeniach s max. 10 až 40 lôžkami a pod.) vo vidieckej krajine s možnosťou poznávania života v mimomestských aglomeráciách. Súčasťou je aj agroturizmus spojený so stravovaním sa miestnou domácou gastronómiou, delikatesných jedál a pobytom v sedliackom dvore, gazdovskom dome, ranči alebo salaši. Vo svete ide o pomerne široko využívanú, v podmienkach Slovenska o relatívne mladú, avšak rozvíjajúcu sa produktovú skupinu, ktorá dáva široké možnosti miestnym farmárom, producentom, poskytovateľom služieb a remeselníkom. Situácia slabého vývoja je dôsledkom predchádzajúcich období, kedy na Slovensku existovalo štátne a družstevné hospodárenie na pôde a prerušila sa tradícia súkromného podnikania v agrosektore. Je preto potrebné využívať skúsenosti a poznatky z okolitých krajín. Vzhľadom na dnešný rýchly a technológie orientovaný spôsob života, vyvolávajúci potrebu návratu k prírode a tradičným hodnotám, ide o veľmi perspektívnu produktovú skupinu. Sú to pobyty v ekologicky

vhodných podhorských a nížinných oblastiach so zaradením rôznych aktivít spojených so spoznávaním života v prírode a tradícií na vidieku. Súčasťou je aj prezentácia, degustácia a konzumácia typických domácich jedál a nápojov podľa slovenských lokalít a regiónov turizmu.

Kongresový turizmus je spojený nielen so službami s organizovaním samitov, kongresov, konferencií a podujatí podobného charakteru, ale aj službami doplnkového charakteru vrátane sprievodných programov ako sú mítingy, workshopy a iné odborné podujatia v Bratislave a väčších mestách Slovenska. Patrí z ekonomického hľadiska dlhodobu k najvýnosnejším produktovým skupinám turizmu, prináša zisk pre podnikateľské subjekty, mesto, región, nepodlieha ekonomickým tlakom ani sezónnosti. Je najstabilnejšou produktovou skupinou turizmu, je tvorcom vyšších ziskov a vylepšuje prestíž a imidž krajiny.

Geoturizmus a geoparky je aktivita v územnej oblasti s geologickým významom, územnými zvláštnosťami a krásami, ktoré sú prezentované v závislosti od formovania regiónu, geologickej histórie, vzniku a rôznych environmentálnych procesov. Geoturizmus vyzdvihuje prírodné dedičstvo aj ako výchovno-vzdelávací prostriedok v geologických a vedných odboroch, prispieva k udržateľnému rozvoju daného územia a vyžaduje príslušný stupeň ochrany na zachovanie náplne geoparku a efektívnym rozvojom tzv. geokešingu.

Orgány štátnej správy, miestnej i regionálnej územnej samosprávy a najmä podnikatelia by mali vytvárať podmienky pre rozvoj turizmu na nasledovných štyroch úrovniach:

Na miestnej a mikroregionálnej úrovni, v mieste pobytu, na úrovni podnikov, zariadení a prevádzok, ktoré zabezpečujú základné podmienky pobytu. Ide o kvalitné, štandardné, dobre udržiavané a medzinárodným štandardom zodpovedajúce ubytovacie a stravovacie zariadenia s dostatočnou kapacitou a štruktúrou, s komplexom služieb, ktorými musí disponovať každá lokalita, obec, mesto a stredisko/centrum turizmu, ktoré sa má stať súčasťou turizmu.

Na regionálnej úrovni pre pobytové a rekreačné aktivity turistov sa vyžaduje porovnateľnosť s inými strediskami v Európe, ktoré sú komplexne vybavené, dobre organizované s udržiavanými priestormi pre turizmus, s dostatočnými kapacitami zariadení a s dobrou prístupnosťou. Na tejto úrovni sa požaduje kvalita poskytovaných služieb v turizme a takisto vecné i obsahové činnosti turisticko-informačných kancelárií je vhodné uplatňovať na regionálnej úrovni. Regionálne územné samosprávy by mali zabezpečovať čiastočne štátnu a úplnú regionálnu i miestnu propagáciu, problematiku marketingu, informačných služieb a zabezpečovanie neziskových, pre turistov však nevyhnutných potrieb a podmienok ich aktivizácie v turizme.

Na celoštátnej úrovni je vhodné pre príchod do miest pobytu zo zahraničia alebo z domova zabezpečiť dopravnú infraštruktúru štátu na úrovni medzinárodne a celosvetovo porovnateľných štandardov technického vybavenia so štandardnými službami súvisiacimi s cestovaním a odpočinkom na cestách, vrátane informačných služieb a nadväzných servisných služieb. Takisto je žiadúce vhodné zabezpečenie leteckej, cestnej železničnej a lodnej dopravy, čerpacích staníc, parkovísk, informačných stredísk a ostatných zariadení potrebných pre rozvoj turizmu na Slovensku.

Na medzinárodnej úrovni je vhodné zabezpečiť predaj produktových skupín slovenského turizmu. Trvalo organizovať propagáciu, popularizáciu a poskytovať informácie i informačné publikácie organizáciám, firmám, médiám a jednotlivcom, vrátane ponuky zameranej na podporu vzbudenia záujmu o Slovensko a predaja na veľtrhoch i výstavách s obsahom turizmu medzinárodného významu.

Aplikácie na uvedených štyroch úrovniach vyžadujú veľmi intenzívne vytváranie podmienok pre tvorbu komplexných produktových skupín turizmu, pri vzájomnej previazanosti a koordinácii všetkých zúčastnených. Strategickým cieľom je komplexný a konkurencieschopný produkt turizmu krajiny ako homogénneho územia turizmu, možností efektívneho a kvalitného cestovania v regiónoch turizmu na Slovensku, v európskych krajinách a svetových turistických destináciách.

1.2 Spojenie vidieckeho turizmu a agroturizmu

Vidiecky turizmus a agroturizmus je produktovou skupinou turizmu zahŕňajúcou súbor činností zameraných na uspokojovanie potrieb spojených s cestovaním a pobytom ľudí vo vidieckom prostredí vo voľnom čase. Svetová organizácia turizmu (UNWTO – World Tourism Organization) charakterizuje vidiecky turizmus ako druh aktivity v turizme, v ktorej sa návštevnícka skúsenosť vzťahuje na širokú škálu produktov a ktoré sú vo všeobecnosti spojené s prírodnými aktivitami, poľnohospodárstvom, vidieckym životným štýlom / kultúrou, rybárstvom, prehliadkou miesta a poznaním vidieckej krajiny. Aktivity vidieckeho turizmu sú uskutočňované v mimomestských - vidieckych - oblastiach s charakteristikami:

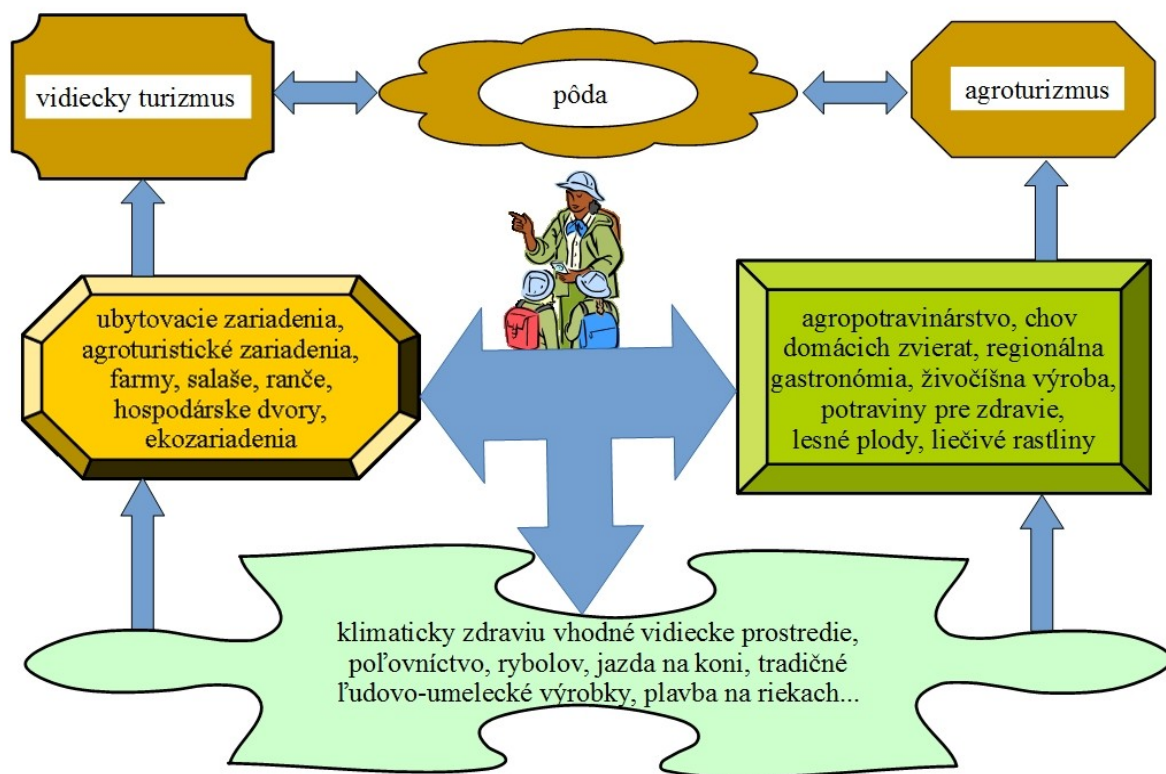
- (1) nízka hustota obyvateľstva,
- (2) krajina a pôda, v ktorej prevláda poľnohospodárstvo a lesníctvo,
- (3) tradičná sociálna štruktúra a životný štýl.

V podmienkach Slovenska ide o relatívne mladú rozvíjajúcu sa produktovú skupinu turizmu, ktorá dáva široké možnosti miestnym farmárom, producentom, poskytovateľom služieb a remeselníkom. Vzhľadom na súčasný rýchly a na technológie orientovaný spôsob života, vyvolávajúci potrebu návratu k prírode a tradičným hodnotám, ide o veľmi perspektívnu produktovú skupinu turizmu. Sú to pobyty v ekologicky vhodných podhorských oblastiach so zaradením rôznych aktivít spojených so spoznávaním života a tradícií na vidieku. Súčasťou je spravidla aj prezentácia a konzumácia typických jedál a nápojov pre vybrané slovenské lokality a regióny turizmu.

Podstatou rozvoja turizmu vo vidieckej krajine je návrat človeka k prírode a odklon od masového turizmu k individuálnym formám užitia dovolenky a voľného času. Mestá a dediny na Slovensku majú rôznorodý prírodný a kultúrny potenciál, ktorý je možné využiť aj v prospech rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu. V tomto prípade je dôležitá lokalizácia dedín, ktoré majú nížinný, podhorský alebo horský charakter. Tým je dané aj ich rekreačné zázemie a miestna kultúra. Vidiecky turizmus a agroturizmus je spojený predovšetkým s jednoduchšími formami ubytovania (penzión, ubytovanie v súkromí a pod. spravidla s 10 až 40 lôžkami) vo vidieckej krajine s možnosťou poznávania života v mimomestských aglomeráciách. Zvyčajne ide o činnosti spojené s prírodou, možnosťou ubytovania

v rodinách, vo vidieckych domoch a rôznych ubytovacích zariadeniach na slovenskom vidieku a vykonávania rozličných činností spojených s pobytom na vidieku s možnosťou stravovania sa z vlastnej potravinárskej produkcie ubytovateľa. V podmienkach Slovenska sa najvhodnejšie javí spojenie vidieckeho turizmu a agroturizmu spojeného s domácim stravovaním, tradičnou miestnou gastronómiou, regionálnymi kulinárskymi špecialitami z rastlinnej a živočíšnej výroby sedliackeho dvora, ranča, farmy alebo salaša, ktorý zahŕňa špecifické činnosti agropodnikateľov, fariem, sedliackych dvorov, salašov a poľnohospodárskych podnikov podľa miestnych ekonomických a prírodných podmienok, zameraných na uspokojovanie potrieb turistov. Svojim pôsobením zachováva kultúrny ráz krajiny, zvyšuje zamestnanosť, udržuje a obnovuje osídlenia a skvalitňuje hospodársku úroveň územia produkciou regionálnych špecialít, remeselno-umeleckých výrobkov, ako aj ponúka ľudový folklór a tradičné ľudové umenie.

Spojenie vidieckeho turizmu a agroturizmu

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Vidiecky turizmus a agroturizmus zblízuje ľudí, utužuje vzťah k prírode a v podstate ide o najprirodzenejší pohyb človeka s upevňovaním zdravia vo vhodných klimatických podmienkach. Turizmus je sociálno ekonomický fenomén, vytvára HDP i pracovné miesta. Umožňuje oživiť tradičné vidiecke ekonomické aktivity a znižuje odliv do mestských aglomerácií. V prípade vidieckeho turizmu a agroturizmu ide o produktovú skupinu, resp. hlavný druh turizmu, ktorý sa vyvíja aj ako reakcia na vysokú mieru urbanizácie v niektorých rozvinutých častiach sveta ale aj Slovenska. Ide o oboznamovanie sa alebo znovu objavovanie

vidieckeho spôsobu života so všetkými javmi a činnosťami patriacimi k vidieckemu priestoru a jeho obyvateľstva. Ak dochádza k spojeniu s poľnohospodárskymi aktivitami ide v podstate o agroturizmus v agropotravinárstve. Takže nejde o čistý produkt ale o „produktový balík“ v ktorom jednotlivé aktivity vyplývajúce z vidieckeho spôsobu života sú dominantnou zložkou v rozhodovacom procese turistu.

Medzi služby, ktoré tvoria jadro vidieckeho turizmu a agroturizmu, možno zaradiť:

- chov koní, jazdu na koni,
- chov oviec, pasenie, spracovanie surovín,
- chov domácich zvierat a život pri vidieckom dome,
- chov dobytky, dojenie mlieka, spracovanie mliečnych produktov,
- poľnohospodárske práce, lov rýb,
- zber lesných plodov a možnosti ich konzervovania,
- zber a sušenie zdraviu prospešných rastlín a bylín,
- pozorovanie výroby ľudovo-umeleckých produktov a nákup týchto výrobkov.

Mimoekonomický význam spočíva v:

- udržiavaní miestnych tradícií a zvykov,
- zblíženi vidieckeho a mestského obyvateľstva,
- ochrane krajiny a udržiavaní zdraviu vhodného prírodného klimatického prostredia.

Medzinárodná rada pre pamiatky a sídla (ICOMOS – International Council on Monuments and Sites), ktorá je hlavným poradným orgánom UNESCO, vidiecku krajinu charakterizuje ako vodnú a zemskú oblasť spolu vytvorenú interakciou človeka s prírodou s cieľom dorábať potraviny a ďalšie prírodné obnoviteľné zdroje prostredníctvom poľnohospodárstva, chovu zvierat, rybárstvom a akvakultúrou, lesníctvom a starostlivosťou o les, zberom prírodných plodov a ťažbou iných zdrojov, akými je napríklad soľ. Slovensko je vidiecka krajina. Prírodné podmienky predurčujú Slovensko k tomu, že časť obyvateľstva je a bude viazaná na vidiecke prostredie. Slovensko z celkového počtu 2 927 sídiel [(vrátane mestských častí Bratislavy (17) a Košíc (22))] má 2 787 dedín, t.j. 95,2% a 140 miest, t. j. 4,8 % z celkového počtu. Podľa kritérií OECD (základom je hustota osídlenia 111 obyvateľov/ 1 km²) žije v Slovenských prevažne vidieckych regiónoch 48% obyvateľstva, v prechodných regiónoch 40% obyvateľstva a v urbanizovaných mestských regiónoch 12% obyvateľov. Vidiecka krajina poskytuje priestor pre infraštruktúru potrebnú na fungovanie aj mestského prostredia. Slúži ako otvorený priestor pre rozvoj a šírenie produktov vidieckeho turizmu a agroturizmu poskytovaním cestovných služieb, ktoré majú špecifický charakter, pričom vidiecke bývanie a stravovanie má svoju pozitívnu povahu a osobitnú štýlovú prítlačivosť – úprimnosť, spontánnosť, pohostinnosť, prejavuje sa emóciou romantiky a vytvára teplo domova ako tradičnú vlastnosť vidieka. Dediny, ktoré sa nachádzajú v rekreačne hodnotnom prostredí s vhodnou urbanistickou štruktúrou a ľudovou architektúrou (kompaktné sídla, rozptýlené osídlenie-osady, samoty, lazy) možno pokladať za potenciálnu rezervu rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu, ako aj ďalších produktových skupín turizmu, napr. geoturizmus a geoparky. Rekreačný a kultúrny potenciál týchto dedín tvorí súčasť produktu domáceho turizmu, ktorý je predmetom ponuky väčšiny vidieckeho priestoru a krajiny v

regiónoch turizmu na Slovensku.

Preferencia priorít v kombinácii s vekom, cestovateľskými skúsenosťami a sociálno-kultúrnym prostredím, podľa K. Ehrlicha, generálneho tajomníka Európskeho zväzu vidieckeho turizmu a agroturizmu (2016), vytvára šesť typov pobytu na vidieku:

1. Uvoľnenie a zábavu - hľadajú „štandardní klienti“, ktorí nevyhľadávajú osobitý zážitok. Do tejto záujmovej skupiny patria 50 a viac roční klienti alebo aj mladí ľudia.
2. Romantický únik - hľadajú klienti požadujúci vysokú hodnotu štandardu vybavenosti. Snažia sa vyhnúť rizikám. Ide o vekovú skupinu 20 – 30 ročných, strednej až vyššej príjmovej skupiny.
3. Vidiecki idealisti - klienti, ktorí si vychutnávajú vidiecke prostredie aj s jeho širokou ponukou, predovšetkým však vyhľadávajú osobný kontakt a skúsenosť. Ostatné faktory majú pre nich obmedzený význam. Ide predovšetkým o mladých ľudí, nezávislých cestovateľov alebo rodiny s deťmi.
4. Krátkodobé pobyty - realizujú klienti s kratšou dĺžkou pobytu a s nízkou mierou očakávaní. Charakteristický je pre nich stredný alebo mladší vek, vysoká odborná úroveň a časté cestovanie.
5. Aktivita a zvedavosť - sú motívom pre aktívnych návštevníkov, ktorí pripisujú veľký význam voľnočasovým aktivitám, sú tiež nároční na ďalšie faktory (ponuka aktivít), s výnimkou štandardov vybavenosti. Navštevujú vidiecku krajinu s poslaním „objaviteľ“. Je to stredná veková skupina, dosahujú strednú a vyššiu sociálno-ekonomickú úroveň.
6. Nadšenci prírody - si chcú naplno užiť prírodné prostredie. Nie sú nároční, sú nezávislí a spoliehajú sa viac ako ostatné skupiny na značku a certifikáty. Majú obvykle stredný vek a tiež strednú sociálno-ekonomickú úroveň.

2. PARTNERSTVÁ VO VIDIECKOM TURIZME A AGROTURIZME

Turizmus je medzirezortným odvetvím, ktoré priamo zasahuje do sféry hospodárstva, priemyslu, obchodu a služieb, financií, dopravy, regionálneho rozvoja, kultúry, zdravotníctva, vzdelávania, športu, ochrany životného prostredia, lesného a vodného hospodárstva, pôdohospodárstva, zamestnanosti, vytvárania nových pracovných miest a pôsobnosti územných samospráv. Vidiecky turizmus a agroturizmus požaduje aktívnu spoluprácu a harmonické partnerstvo všetkých zainteresovaných subjektov na národnej, regionálnej a miestnej úrovni. Pre turizmus je typické, že kým väčšina iných odvetví a priemyselných oblastí sa zaoberá relatívne úzkym segmentom svojej pôsobnosti po vertikálnej osi, charakter turizmu spája aj rôzne odvetvia aj po horizontálnej i vertikálnej osi a viaceré riešenia možno realizovať len vzájomnou spoluprácou.

Partnerstvá sú kľúčovým mechanizmom ktorého cieľom je vytvoriť viacúrovňový a medzisektorový prístup k riadeniu transparentne a spravidla majú formu prístupu zdola-nahor v oblastiach, ktoré sú príkladom prekážok a potenciálov. Každé partnerstvo si formuluje akčný plán s konkrétnymi návrhmi pre lepšiu reguláciu, lepšie financovanie a lepšie znalosti, vzťahujúce sa na tému v partnerstve, ktoré možno považovať za nezáväzné príspevky k vylepšeniu existujúcich a budúcich pravidiel európskej a národnej legislatívy, nástrojov a iniciatív.

2.1 Partnerstvá významných organizácií vo vidieckom turizme a agroturizme

Konkurencieschopnosť vidieckeho turizmu a agroturizmu, pri lepšom využívaní potenciálu pôsobnosti inštitúcií a kvalitného manažmentu so zámerom jeho efektívneho uplatňovania, vyrovnávania regionálnych disparít, vytvárania nových pracovných príležitostí, ochraňovania prírody a krajiny, ako aj zvyšovanie kvality života ľudí a turistov, je príslušne relevantné zohľadňovanie a inštitucionálne uplatňovanie pôsobností na svetovej, európskej, národnej, regionálnej a miestnej úrovni.

Svetová organizácia turizmu (UNWTO) je medzinárodnou medzivládnu organizáciou, ktorá bola založená v roku 1974 ako nástupkyňa Medzinárodnej únie oficiálnych organizácií turizmu (IUOTO). Jedným z jej najdôležitejších cieľov je všestrannou podporou turizmu a rozvojom voľného medzinárodného pohybu osôb prispievať k upevňovaniu spoločenských a kultúrnych kontaktov medzi národmi. Plní funkciu globálneho fóra pre oblasť tvorby politiky turizmu a zároveň praktického zdroja know-how. Dňa 23.12.2003 Valné zhromaždenie OSN schválilo jednomyselne rezolúciu A/RES/58/232, čím sa v zmysle článkov 57 a 63 Charty OSN ukončil procedurálny proces premeny na špecializovanú organizáciu v systéme OSN. Slovenská republika, ako suverénny štát, sa plnoprávnym členom stala sukcesiou 1. januára 1993.

Európsky parlament (EP) alebo Europarlament je nadnárodnou inštitúciou Európskej únie, ktorá zastupuje záujmy približne 500 mil. obyvateľov krajín Európskej únie. EP disponuje tromi základnými úlohami: (1) Má povinnosť vysloviť sa k eurozákonom pochádzajúcim zvyčajne z dielne Európskej komisie. V spolupráci s Radou Európskej únie prerokováva

a schvaľuje európsku legislatívu a je hlavnou zákonodarnou inštitúciou EÚ. Tiež má právo prijímať zmeny k týmto legislatívnym návrhom. (2) Ďalšou agendou pre EP a Radu EÚ je prijímanie a prekonzultovanie rozpočtu Európskej únie. (3) V neposlednom rade môže EP skúmať počas plenárnych zasadnutí formou otázok činnosť Európskej komisie a Rady Európskej únie. EP dohliada, aby bola činnosť inštitúcií EÚ v súlade s demokratickými zásadami. Stretnutia politických skupín sa konajú týždeň pred plenárnymi zasadnutiami EP za účelom priblížiť svoje stanoviská a vypracovať konečnú pozíciu, ktorá bude obhajovaná pred plénom v diskusii a následnom hlasovaní. Majoritná časť plenárnych zasadnutí je venovaná skúmaniu návrhov a diskusiám o správach, rozdelených predkladajúcimi parlamentnými výbormi na základe tematických okruhov. Okrem návrhov a diskusií sa poslanci venujú aktuálnym a neodkladným problémom. Tie má právo nastoliť predseda Europarlamentu, Európskej komisie, alebo politická strana, alebo minimálne 40 podpísaných poslancov EP. Europoslanci sú rozdelení do 20 stálych výborov, špecializovaných na jednotlivé oblasti. Tieto výbory skúmajú legislatívne návrhy, a to formou správ, predkladajú plénu pozmeňujúce návrhy a vymenúvajú rokovacie skupiny, ktoré majú s Radou EÚ viesť rokovania o právnych predpisoch EÚ. Prijímajú tiež iniciatívne správy, organizujú vypočutia s odborníkmi a kontrolujú ostatné inštitúcie a orgány EÚ. Pre oblasť vidieckeho turizmu a agroturizmu aktívne realizujú svoju činnosť stále výbory Doprava a cestovný ruch (TRAN) a Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka (AGRI).

Európska komisia pre turizmus (ETC) je jednou z najväčších a zároveň najprestížnejších organizácií turizmu v Európe. Jej členmi sú národné organizácie pre turizmus t.j. Európske štáty: Rakúsko, Belgicko, Bulharsko, Cyprus, Česká republika, Dánsko, Estónsko, Fínsko, Nemecko, Grécko, Maďarsko, Írsko, Taliansko, Lotyšsko, Litva, Luxembursko, Malta, Poľsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovenská republika, Slovinsko, Španielsko, Švédsko. Ostatné štáty: Chorvátsko, Island, Monako, Čierna Hora, Nórsko, San Marino, Srbsko, Švajčiarsko, Turecko. Okrem marketingových aktivít zameraných najmä na propagáciu Európy ako destinácie na vzdialených (zámorských) trhoch, je pre odbornú verejnosť ETC nápomocná aj v oblasti výskumu a analýzy trhov.

Európsky zväz vidieckeho turizmu (EuroGites) združuje 35 profesionálnych organizácií z 27 krajín, ktoré dávajú možnosť výberu medzi viac ako 500 000 mikropodnikov a cca 5 - 6,5 mil. lôžok. Ponúka od vidieckych Bed & Breakfast a self-catering v súkromných domoch alebo farmách, až po malé rodinné vidiecke hotely a penzióny, reštaurácie a služby v turizme. Ciele EuroGites sú široko rozsiahle vzhľadom na charakter tohto segmentu, ktorý je založený na mikropodnikoch alebo doplnkovej činnosti, ktorá si vyžaduje podporu a zastúpenie vo viacerých oblastiach stravovania a ubytovania vo vidieckej krajine. Hlavné úlohy sú zamerané na informačnú a komunikačnú sieť medzi členskými organizáciami na medzinárodnej úrovni; odborné zastúpenie v európskych organizáciách (súkromných a verejných); harmonizácia obsahu informácií a terminológie; definovanie spoločných kritérií a noriem kvality s konečným cieľom spoločnej značky a marketingu na európskej úrovni; odborné vzdelávanie a výskum.

Generálne riaditeľstvo Európskej komisie pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka (GR AGRI) pripravuje a uskutočňuje politiky Európskej Komisie v oblastiach zameraných na

Pracovné miesta, rast a investície; Jednotný digitálny trh; Energetickú úniu a zmenu klímy; Voľný obchod medzi krajinami EÚ a USA; Vnútorý trh.

Národná rada Slovenskej republiky (NR SR) je jediným ústavodarným a zákonodarným orgánom SR. Je orgánom štátnej moci a od jej primárneho postavenia v republike je odvodené postavenie ostatných štátnych orgánov. Ako volený orgán reprezentuje suverenitu štátu a ľudu. Plní závažnú úlohu pri budovaní Slovenska ako moderného a demokratického štátu a pri zavádzaní sociálnej a ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky. Príslušne kompetentné výbory NR SR pre:

- hospodárske záležitosti,
- verejnú správu a regionálny rozvoj,
- pôdohospodárstvo a životné prostredie,

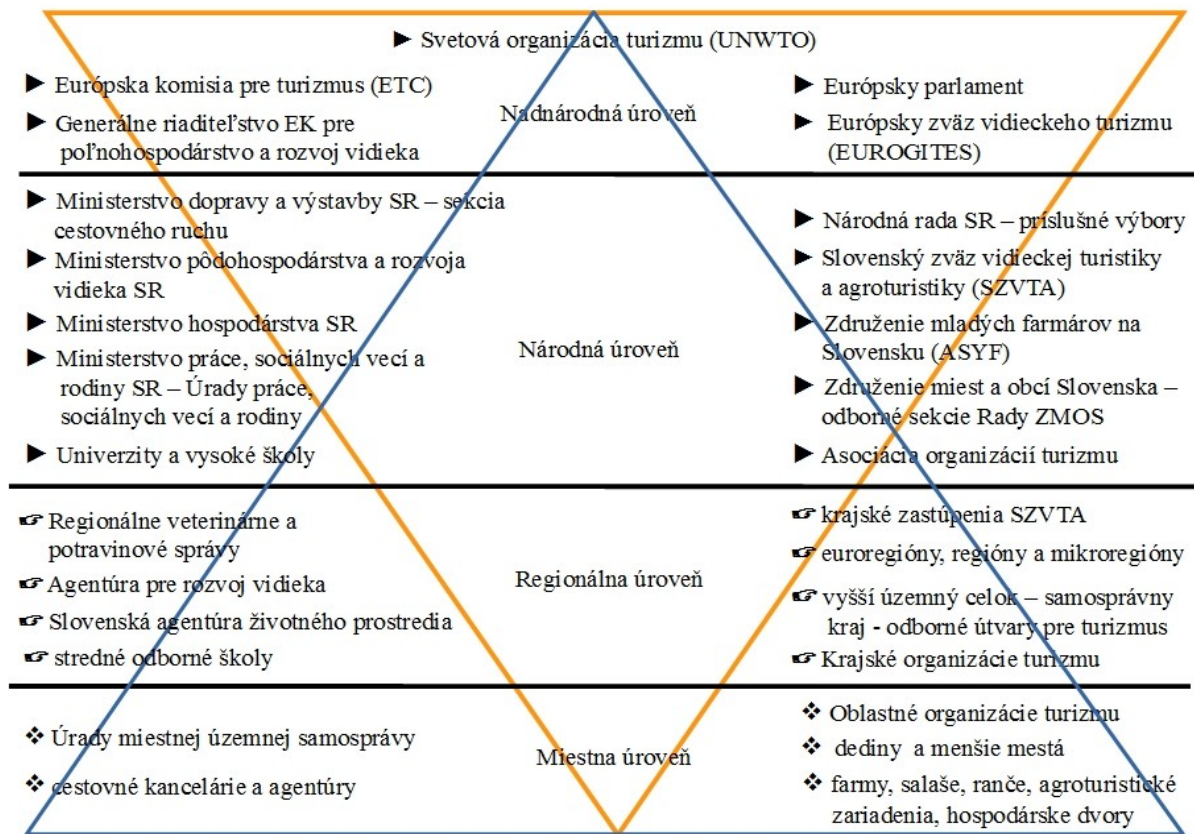
v kontexte vidieckeho turizmu a agroturizmu majú právo zákonodárnej iniciatívy predkladať návrhy zákonov, na svoje schôdze môžu pozývať členov vlády, vedúcich iných orgánov štátnej správy a generálneho prokurátora a vyžadovať od nich správy, vysvetlenia a potrebné podklady. Pri výbere NR SR pre hospodárske záležitosti je zriadená komisia pre turizmus zaoberajúca sa podstatnými náležitosťami vo veciach legislatívno právnych procesov úzko súvisiacich s turizmom na Slovensku. Hlavnou úlohou výborov NR SR je prerokovať návrh prideleného zákona, ktorý sa spravidla prideliť dvom alebo trom výborom. Gestorský výbor NR SR prostredníctvom svojho člena, ktorý je označovaný ako spoločný spravodajca výborov, informuje plénum NR SR o stanoviskách výborov k návrhu zákona a o ich návrhoch na jeho zmenu a doplnenie.

Ministerstvo dopravy a výstavby SR (MDV SR) v rozsahu vymedzenej pôsobnosti v oblasti turizmu najmä:

- vytvára podmienky pre rozvoj turizmu ako štátnej priority,
- vypracúva, implementuje a monitoruje štátnu politiku rozvoja turizmu,
- vypracúva národnú koncepciu rozvoja turizmu a zodpovedá za jej plnenie,
- podieľa sa na tvorbe systému štatistických informácií o turizme,
- spracúva komplexné štatistické údaje o vývoji turizmu na Slovensku,
- spravuje Register krajských a oblastných organizácií turizmu,
- plní úlohy a záväzky Slovenska vyplývajúce z členstva vo Svetovej organizácii turizmu (UNWTO) a ostatných medzinárodných a medzištátnych organizáciách a združeniach turizmu, v Európskej únii v oblasti turizmu, medzinárodných zmlúv týkajúcich sa turizmu, vo Výbore pre turizmus Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD),
- zabezpečuje plnenie úloh medzinárodnej spolupráce v turizme v oblasti dvojstranných a multilaterálnych vzťahov, plnenie medzinárodných bilaterálnych a multilaterálnych zmlúv v turizme,
- vypracúva programy rozvoja turizmu a vyhodnocuje ich realizáciu,
- podporuje činnosť územnej samosprávy pri rozvoji turizmu a činnosť krajských a oblastných organizácií turizmu,
- zadáva úlohy subjektom výskumu v turizme,

- podieľa sa na vytváraní mechanizmu fungovania jednotnej prezentácie Slovenska v zahraničí,
- poskytuje dotácie podľa osobitných predpisov.

Intervenčná pyramída partnerstva vo vidieckom turizme a agroturizme

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR (MPRV SR) v kontexte vidieckeho turizmu a agroturizmu najmä:

- určuje zásady a zodpovedá za tvorbu a realizáciu poľnohospodárskej a lesníckej politiky,
- tvorí v oblasti pôdohospodárstva a rozvoja vidieka jednotnú politiku v poľnohospodárstve, potravinárstve, lesnom hospodárstve, spracovaní dreva, poľovníctve, rybárstve v oblasti hospodárskeho chovu rýb a plní špecifické prierezové a odvetvové funkcie,
- podieľa sa na vypracúvaní súhrnnej stratégie dlhodobého vývoja spoločnosti a na tvorbe zahraničnej politiky, výživovej politiky, štátnej hospodárskej politiky, najmä finančnej, rozpočtovej, surovinovej, mzdovej a sociálnej, privatizačnej, colnej a zahranično-obchodnej, ako aj politiky regionálneho a štrukturálneho rozvoja, rozvoja vidieka a environmentálnej politiky vo veciach týkajúcich sa pôdohospodárstva a rozvoja vidieka,
- zabezpečuje centrálny marketing a propagáciu na podporu poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov a prezentáciu rezortu pôdohospodárstva na zahraničných a domácich výstavách,

- plní úlohu príslušného orgánu, riadiaceho orgánu a orgánu finančného riadenia vo vzťahu k európskym poľnohospodárskym fondom a riadiaceho orgánu vo vzťahu k Európskemu fondu pre rybné hospodárstvo,
- spolupracuje pri uplatňovaní nástrojov hospodárskej politiky a sociálnej politiky v pôsobnosti iných ústredných orgánov štátnej správy vo veciach týkajúcich sa zverených odvetví (napríklad zahraničnoobchodné nástroje, sadzobné a nesadzobné nástroje, programy zdravej výživy, kolektívne vyjednávanie, sociálne zabezpečenie),
- zabezpečuje styk s Európskou komisiou v oblasti označenia zaručená tradičná špecialita.

Ministerstvo životného prostredia SR (MŽV SR) je ústredným orgánom štátnej správy pre tvorbu a ochranu životného prostredia vrátane ochrany akosti a množstva vôd a ich racionálneho využívania, ochrany ovzdušia a klimatického systému Zeme, ekologických aspektov územného plánovania, ako aj geologického výskumu a prieskumu. Pri plnení úloh spolupracuje s MDV SR najmä pri posudzovaní vplyvov rozvojových zámerov turizmu, zameraných na lokality svetového dedičstva a na životné prostredie národných parkov, chránených krajinných oblastí a ostatných chránených území a ich ochranných pásiem. **Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP)** je príspevkovou odbornou organizáciou s celoslovenskou pôsobnosťou zameranou na starostlivosť o životné prostredie a tvorbu krajiny v súlade so zásadami udržateľného rozvoja. SAŽP vytvára prostredie pre implementáciu Programu obnovy dediny a súťaže Dedina roka na domácej i medzinárodnej úrovni.

Ministerstvo hospodárstva SR (MH SR) je ústredným orgánom štátnej správy okrem iného aj pre podporu malého a stredného podnikania vrátane podpory potravinárskych produktov, stratégiu tvorby podnikateľského prostredia a podporu podnikateľského prostredia vrátane podpory potravinárskeho podnikateľského prostredia, ktorého produkty nie sú zaradené do prílohy k Zmluve o fungovaní Európskej únie a podpory spracovania dreva a biotechnológií.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (MPSVR SR) je ústredným orgánom štátnej správy pre podporu zamestnanosti, sociálnu starostlivosť a fungovanie dôchodkového systému. Je dôležitým orgánom štátnej správy v oblasti sociálno-právnej ochrany detí a koordinácie rodinnej politiky. Úlohou MPSVR SR je modernizovať legislatívu v oblasti práce s cieľom zvyšovať zamestnanosť. V rámci snahy vytvoriť vyvážený pracovný trh pritom rovnako dbá na ochranu zamestnancov a na požiadavky zamestnávateľov. Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny vykonávajú v oblasti služieb zamestnanosti sprostredkovanie vhodného zamestnania, vzdelávanie a prípravu pre trh práce uchádzača o zamestnanie a záujemcu o zamestnanie, vzdelávanie a prípravu pre trh práce zamestnanca, ako aj poskytuje príspevok na zamestnanie znevýhodnenému uchádzačovi o zamestnanie s cieľom stabilizácie a rastu zamestnanosti.

Univerzity a vysoké školy sú vrcholné vzdelávacie, vedecké a umelecké ustanovizne. Poslaním univerzitných vysokých škôl a odborných vysokých škôl, ktoré sú súčasťou európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania a spoločného európskeho výskumného priestoru, je rozvíjať harmonickú osobnosť, vedomosti, múdrosť, dobro a tvorivosť v človeku a prispievať k rozvoju vzdelanosti, vedy, kultúry a zdravia pre blaho celej spoločnosti, a tým prispievať k rozvoju vedomostnej spoločnosti. Napĺňanie tohto poslania je predmetom činnosti univerzitných vysokých škôl a odborných vysokých škôl aj so zameraním sa na

študijný odbor turizmu. Študijný odbor: Služby – Osobné služby – 8.01.01 Turizmus podľa Sústavy študijných odborov vydanéj rozhodnutím Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR č. 2090/2002-sekr. zo dňa 16.12.2002 je možné študovať:

- v prvom stupni vysokoškolského štúdia (Bc.) so štandardnou dĺžkou 3 roky,
- v druhom stupni vysokoškolského štúdia (Ing.) so štandardnou dĺžkou 2 roky,
- v treťom stupni vysokoškolského štúdia (PhD.) so štandardnou dĺžkou 3 roky.

Turizmus je tretie najrýchlejšie sa rozvíjajúce prierezové odvetvie svetovej ekonomiky na prahu tretieho tisícročia s výrazným podielom na tvorbe hrubého domáceho produktu (cca 8 %) a zamestnanosti (cca 11 %) vo svete. Turizmus je jedným z perspektívnych odvetví slovenského hospodárstva a jeho význam po vstupe Slovenska do Európskej únie ešte vzrastá. Pre súčasnú dekádu 21. storočia sa predpokladá 45 000 nových pracovných príležitostí, z ktorých 5-7 % pripadne na pracovné miesta na strednom a vyššom stupni manažmentu. Slovensko získava v relatívne krátkej perspektíve konkurencieschopnosť s krajinami Európskej únie a svoje produkty prispôsobuje globalizačným a medzinárodným trendom. Tomu vo významnej miere pomáhajú aj novovytvárané študijné programy a interdisciplinárne štúdiá, ktoré je nevyhnutné koncipovať tak, aby boli kompatibilné so študijnými odbormi vyspelých krajín, osobitne Európskej únie.

Združenie mladých farmárov Slovenska (ASYF) je mimovládna organizácia, ktorá vyvíja svoje aktivity už od októbra roku 2008. Združenie je registrované Ministerstvom vnútra SR. ASYF združuje mladých farmárov z vekovej skupiny od 18 do 40 rokov. Je členom Európskej rady mladých farmárov (CEJA), ktorá má v súčasnosti 32 členských organizácií z 23 štátov, zastupuje tak záujmy viac ako 2 miliónov mladých farmárov. ASYF organizuje pravidelné spoločné stretnutie členov, odborné i priateľské pre výmenu názorov a skúseností. Na konferenciách i seminároch majú možnosť spoznávať partnerov v EÚ, ich vidiecku mládež, získavať nové odborné a organizačné zručnosti. Hlavným cieľom ASYF je najmä zastaviť nepriaznivý trend vo vývoji vekovej štruktúry farmárov. Ďalšími cieľmi sú vzájomné odovzdávanie informácií mladým farmárom, ich vzdelávanie, koordinácia ich činností a ich zastupovanie na národnej úrovni; presadzovanie nástrojov, ktoré uľahčia začatie podnikania mladým farmárom v poľnohospodárskom sektore; umožniť viesť diskusie a výmenu skúseností medzi mladými farmármi v celej Európe.

Slovenský zväz vidieckej turistiky a agroturistiky (SZVTA) je nepolitická, dobrovoľná a záujmová organizácia združujúca subjekty, ktoré poskytujú služby súvisiace s rozvojom vidieka využitím jeho zdrojov najmä v oblasti cestovného ruchu alebo sa podieľajú na vytváraní potrebných podmienok. SZVTA je členom EuroGites. Poslaním Zväzu je najmä:

- aktívne zastupovať oprávnené záujmy podnikateľov v agroturizme a vidieckom turizme, ale aj ostatných podnikateľov na vidieku, s cieľom podpory rozvoja podmienok a infraštruktúry so zameraním na turizmus,
- poskytovať poradenskú pomoc podnikateľom v agroturizme a vo vidieckom turizme, ostatným podnikateľom na vidieku a záujemcom o podnikanie na vidieku,
- organizovať kurzy, semináre a školenia zamerané na nové poznatky pre rozvoj agroturizmu, vidieckeho turizmu a rozvoja vidieka,
- zabezpečovať internetovú stránku Zväzu

- vydávať katalóg zariadení vidieckeho turizmu a agroturizmu na Slovensku,
- organizovať exkurzie, účasť na výstavách, veľtrhoch a iných podujatiach propagačného a popularizačného charakteru,
- spolupracovať s inými združeniami, inštitúciami a podnikateľskými subjektami, pôsobiacimi v oblasti turizmu a rozvoja vidieka,
- spolupracovať so zahraničnými zväzmi podobného zamerania,
- zabezpečiť komplexné marketingové aktivity a koordináciu ostatných aktivít pre rozvoj vidieka najmä ak sú zamerané na turizmus.

Združenie miest a obcí Slovenska (ZMOS) je dobrovoľným, záujmovým, na politických stranách nezávislým združením miest a dedín Slovenskej republiky. ZMOS je reprezentantom a hovorcom miest a dedín, ktoré sú jeho členmi vo vzťahu k NR SR, vláde SR a ústredným orgánom štátnej správy, vo vzťahu k organizáciám zamestnávateľov; k iným organizáciám a právnickým osobám pôsobiacich v mestách a dedinách; k medzinárodným organizáciám. Cieľom združenia je obhajovať spoločné záujmy a práva členských miest a dedín pri rešpektovaní ich autonómneho postavenia, v súlade s Európskou chartou miestnej samosprávy, Ústavou SR a zákonmi SR na základe princípov udržateľného rozvoja a sociálnej kohézie. ZMOS predkladá vecne príslušným ústredným orgánom štátnej správy návrhy na riešenie problémov miestnej územnej samosprávy a zjednocuje postup členských miest a dedín pri vykonávaní im zverených úloh. Odborná sekcia pre regionálny rozvoj, cestovný ruch a kúpeľníctvo Rady ZMOS, ako aj odborná sekcia pre pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka Rady ZMOS sú odborným, metodickým, iniciatívnym a výkonným orgánom s pôsobnosťou identickou k ústredným orgánom štátnej správy, prípadne iného orgánu, voči ktorému je združenie reprezentantom a hovorcom združených miest a dedín na Slovensku. Sekcie najmä zaujímajú stanovisko k návrhom zákonov a iným dokumentom v rámci pripomienkového konania a realizujú v rámci vecnej pôsobnosti sekcie plnenie úloh uložených Snemom ZMOS - najvyšší orgán ZMOS - a predkladajú mu správu o ich plnení.

Asociácia organizácií turizmu (AOCR) je otvorenou platformou pre všetky oblastné aj krajské organizácie turizmu s cieľom spoločne profesijne a odborne rásť a posilniť úlohu destinačného manažmentu. Vzájomná pomoc, výmena informácií, skúseností a znalostí, a tým profesionalizácia siete oblastných a krajských organizácií turizmu je jej dlhodobým strategickým zámerom. Zakladajúcimi členmi Asociácie sú organizácie turizmu: Bratislava Tourist Board, Región Senec, Rezort Piešťany, Trnava Tourism, Oblastná organizácia turizmu Záhorie, Dudince, Región Banská Štiavnica, Stredné Slovensko, Región Gron, Rajecká dolina, Malá Fatra, Horný Zemplín a Horný Šariš, Severný Spiš – Pieniny.

Euroregión je formu cezhraničného regiónu, pre ktorý je charakteristický najvyšší stupeň inštitucionalizácie štruktúr cezhraničnej spolupráce. Euroregióny majú právnu subjektivitu a konkrétne ciele, ktoré sa každý rok upresňujú podľa podmienok daného regiónu. Dôležitú úlohu pri podpore cezhraničnej spolupráce majú medzinárodné inštitúcie a organizácie, hlavne Rada Európy a štruktúry Európskej únie. Európske euroregióny spolupracujú medzi sebou v rámci medzinárodnej nevládnej organizácie- Spoločnosti európskych prihraničných regiónov (SERG). Činnosť SERG-u v prospech európskych prihraničných a cezhraničných regiónov sa realizuje rôznymi spôsobmi, napr. Zastupovaním záujmov regiónov na

medzinárodnom a vnútroštátnom fóre, prostredníctvom výmeny skúsenosti a informácií, iniciovaním široko koncipovaných spoločných programov a projektov ako aj koordinovaním cezhraničnej spolupráce v celej Európe. Cezhraničná spolupráca ako aj všetky snahy zacielené na vzájomnú integráciu sú upravené medzinárodnými viacstrannými zmluvami, ktoré určujú základy a právne normy týchto snažení. V zmysle týchto základných cieľov cezhraničnej spolupráce si každý fungujúci euroregión stanovuje špecifické ročné ciele, ktoré sú orientované na podmienky daného regiónu.

Vyšší územný celok – samosprávny kraj (VÚC) je samostatný územný samosprávny a správny celok Slovenska. Územný obvod samosprávneho kraja je zhodný s územným obvodom kraja a môže v rozsahu svojej pôsobnosti spolupracovať s územnými a správnymi celkami alebo s úradmi iných štátov vykonávajúcimi regionálne funkcie. Má právo stať sa členom medzinárodného združenia územných celkov alebo územných orgánov. Samosprávny kraj je právnická osoba, ktorá samostatne hospodári s vlastným majetkom a s vlastnými príjmami, zabezpečuje a chráni práva a záujmy svojich obyvateľov. Pri výkone regionálnej územnej samosprávy sa stará o všestranný rozvoj svojho územia a o potreby svojich obyvateľov utvára podmienky na rozvoj cestovného ruchu a koordinuje tento rozvoj.

Krajská organizácia turizmu (KOCR) je právnická osoba, ktorá podporuje a vytvára podmienky na rozvoj turizmu na území samosprávneho kraja a chráni záujmy svojich členov. Výnosy krajskej organizácie sú jej príjmami a nerozdeľujú sa medzi členov. Orgánmi krajskej organizácie turizmu sú valné zhromaždenie, predseda a výkonný riaditeľ.

Regionálne veterinárne a potravinové správy - Orgány štátnej veterinárnej a potravinovej správy (OŠVPS) vykonávajú úradnú kontrolu stárenia (zrenia) liehovín, výroby, manipulovania a umiestňovania na trh potravín živočíšneho pôvodu a rastlinného pôvodu vrátane čerstvého ovocia, čerstvej zeleniny, zemiakov a ostatných poľnohospodárskych produktov v poľnohospodárskej prvovýrobe na základe analýzy rizík. OŠVPS vykonávajú úradnú kontrolu potravín v prevádzkarniach verejného stravovania vrátane výroby cukrárskych výrobkov, zmrzliny a prípravy hotových pokrmov a jedál na predajných miestach aj vrátane potravín s niektorými zložkami živočíšneho pôvodu, nápojov, cukrárskych výrobkov, zmrzliny a vody v spotrebiteľskom balení, geneticky modifikovaných a poľnohospodárskych produktov predávaných priamo konečnému spotrebiteľovi a poľnohospodárskych produktov označených dobrovoľnými údajmi na účely popularizácie a marketingu.

Agentúra pre rozvoj vidieka (ARVI) je príspevkovou organizáciou MPRV SR s celoslovenskou pôsobnosťou, ktorá už viac ako 20 rokov pomáha zhromažďovať, analyzovať a šíriť informácie v oblasti rozvoja vidieka, zabezpečovať spätnú väzbu zodpovedným orgánom vo vzťahu k rozvoju vidieka, podporovať aktivity trvalo udržateľného, vyváženého sociálno-ekonomického rozvoja vidieckych sídiel, poskytovať poradenstvo potenciálnym a existujúcim podnikateľským subjektom, verejnému a neziskovému sektoru na vidieku k ich činnosti zameranej na rozvoj vidieka. V súlade s uzatvoreným kontraktom na realizáciu úloh v oblasti rozvoja vidieka, hlavnými úlohami sú:

- vykonávanie činností štátnej a rezortnej politiky v oblasti pôdohospodárstva a rozvoja vidieka,

- poskytovanie poradenstva k rozvoju vidieka,
- zlepšenie informovanosti o politikách EÚ zaoberajúcich sa pôdohospodárstvom a rozvojom vidieka,
- prezentácia činnosti na podujatiach zameraných na rozvoj vidieka,
- zastúpenie na odborných zasadnutiach, konferenciách a ďalších aktivitách zameraných na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka.

Centrálne jednotku v rámci Agentúry pre rozvoj vidieka má **Národná sieť rozvoja vidieka SR (NSRV)**, ktorej súčasťou sú tzv. regionálne antény s pôsobením v jednotlivých samosprávnych krajoch. Hlavným cieľom je zvýšenie účasti zainteresovaných strán na realizovaní rozvoja vidieka; zlepšenie kvality implementácie programov rozvoja vidieka; informovanie širokú verejnosť a potenciálnych prijímateľov o politike rozvoja vidieka a o možnostiach financovania; podporovanie inovácie v poľnohospodárstve, výrobe potravín, lesnom hospodárstve a vo vidieckej krajine. Členstvo v NSRV je otvorené pre všetky cieľové skupiny žiadateľov a zainteresované tretie strany vo vzťahu ku všetkým opatreniam v rámci Programu rozvoja vidieka SR 2014-2020. NSRV spolupracuje s inými formálnymi a neformálnymi sieťami, ktoré prispievajú ku kvalitnej implementácii Európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF). Rovnako sa podieľa na činnostiach a výzvach Európskej siete pre rozvoj vidieka.

Stredné odborné školy sa pri vyučovaní povinných predmetov a voliteľných predmetov triedy delia na dve skupiny a viac skupín v súlade s rámcovými učebnými plánmi štátnych vzdelávacích programov alebo v súlade so vzorovými učebnými plánmi štátnych vzdelávacích programov. Školy sa zameriavajú na turizmus, obchod, služby a podnikanie v hoteliérstve. Podľa vyhlášky Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR č. 65/2015 Z. z. o stredných školách a jej prílohy sú vyučované aj študijné odbory a učebné odbory, v ktorých sa vyžaduje overenie špeciálnych schopností, zručností alebo nadania, napr. odbor 6317 M 74 obchodná akadémia – bilingválne štúdium.

Cestovná kancelária je obchodník so živnostenským oprávnením, ktorý kombinuje služby turizmu na účely zostavenia zájazdu, predáva alebo ponúka na predaj zájazdu a uzatvára zmluvu o zájazde alebo sprostredkúva spojené služby turizmu. Cestovná kancelária spravidla

- uzatvára zmluvy o zájazde vo vlastnom mene, prostredníctvom iného obchodníka alebo spolu s iným obchodníkom,
- zasiela údaje, ktoré sa týkajú cestujúceho, inému obchodníkovi,
- sprostredkúva spojené služby v turizme,
- vytvára kombinácie služieb turizmu, ktoré nie sú zájazdom, ponúka a predáva ich inej cestovnej kancelárii alebo cestovnej agentúre na účel ďalšieho predaja,
- ponúka a predáva služby v turizme,
- sprostredkúva predaj služieb turizmu pre inú cestovnú kanceláriu, cestovnú agentúru alebo iné osoby, najmä dopravcov alebo prevádzkovateľov ubytovacích zariadení,
- sprostredkúva predaj zájazdov pre inú cestovnú kanceláriu; zmluva o zájazde sa musí uzatvoriť v mene cestovnej kancelárie, pre ktorú sa zájazd sprostredkúva, a táto zodpovedá za plnenie zmluvy o zájazde,

- predáva predmety súvisiace s turizmom.

Cestovná agentúra je obchodník so živnostenským oprávnením, ktorý

- vytvára kombinácie služieb turizmu, ktoré nie sú zájazdom, ponúka a predáva ich inej cestovnej kancelárii alebo cestovnej agentúre na účel ďalšieho predaja,
- ponúka a predáva služby v turizme,
- sprostredkúva predaj služieb v turizme pre inú cestovnú kanceláriu, cestovnú agentúru alebo iné osoby, najmä dopravcov alebo prevádzkovateľov ubytovacích zariadení,
- sprostredkúva predaj zájazdov pre inú cestovnú kanceláriu; zmluva o zájazde sa musí uzatvoriť v mene cestovnej kancelárie, pre ktorú sa zájazd sprostredkúva, a táto zodpovedá za plnenie zmluvy o zájazde,
- predáva predmety súvisiace s turizmom.

Fyzická osoba, ktorá prevádzkuje cestovnú kanceláriu, štatutárny orgán cestovnej kancelárie, vedúci organizačnej zložky podniku, ktorým je cestovná kancelária, vedúci organizačnej zložky podniku zahraničnej osoby, ktorým je cestovná kancelária, alebo vedúci podniku zahraničnej osoby, ktorým je cestovná kancelária, musia spĺňať požiadavku dôveryhodnosti [25].

Oblastná organizácia turizmu (OOCR) je právnická osoba ktorá podporuje a vytvára podmienky na rozvoj turizmu na svojom území a chráni záujmy svojich členov. Výnosy oblastnej organizácie sú jej príjmami a nerozdeľujú sa medzi jej členov. Dedina alebo mesto môže byť členom len v jednej oblastnej organizácii. Orgánmi oblastnej organizácie turizmu sú valné zhromaždenie, predseda a výkonný riaditeľ.

Miestna územná samospráva - dedina alebo mesto je samostatný územný samosprávny a správny celok Slovenska a združuje osoby, ktoré majú na jej území trvalý pobyt. Dedina alebo mesto je právnickou osobou, ktorá za podmienok ustanovených zákonom samostatne hospodári s vlastným majetkom a s vlastnými príjmami. Základnou úlohou je pri výkone samosprávy starostlivosť o všestranný rozvoj jej územia a o potreby jej obyvateľov. Dedine alebo mestu pri výkone miestnej územnej samosprávy možno ukladať povinnosti a obmedzenia len zákonom a na základe medzinárodnej zmluvy. Orgánmi dediny alebo mesta sú obecné/miestne/mestské zastupiteľstvo a starosta dediny, resp. starosta mestskej/miestnej časti alebo primátor mesta.

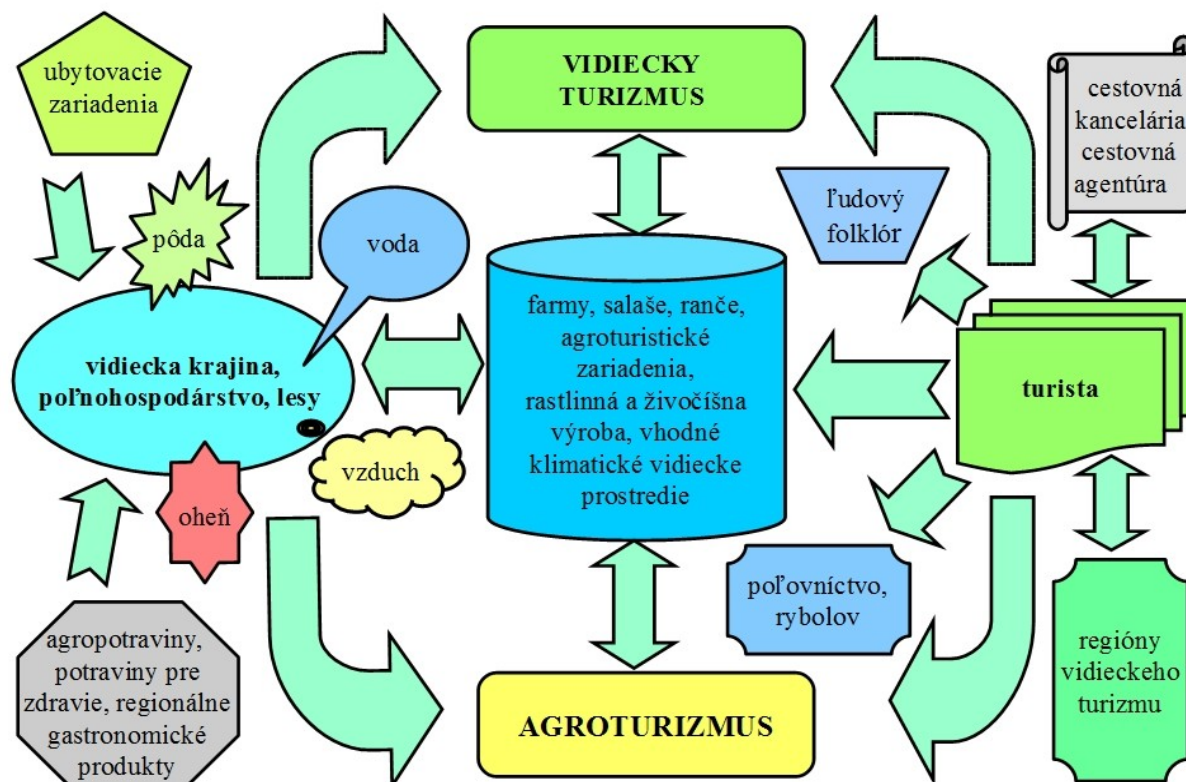
Farmy, salaše, ranče, agroturistické zariadenia, gazdovské domy a hospodárske dvory sú ubytovacie a stravovacie zariadenia poskytujúce dovolenku na vidieku do ktorých patria domáce zvieratá, príroda, dobrá kuchyňa starých mám a aktivity, ktoré deti z mesta takmer nepoznajú. Jazda na koni, pitie čerstvého kravského mlieka, schovávačky v pokosenom sene, alebo naháňanie sa na nekonečných zelených lúkach. Odtrhnúť šľavnaté jablko zo stromu, ochutnať čerstvé mlieko priamo na salaši. Vstávať s východom slnka, prejsť sa naboso trávou, osedlať koňa, načúvať spevu vtákov, uvariť si čaj z čerstvých bylín. Poskytujú pokoj a kľudnú vidiecku atmosféru, pričom mnohé sú ukryté a vzdialené od mestskej civilizácie.

2.2 Interakcie vo vidieckom turizme a agroturizme

Interakcie vidieckeho rozvoja v regiónoch turizmu vo vidieckom turizme a

agroturizme spôsobuje nielen atraktivnosť vidieckej krajiny, dobrodružstvo spojené s poznávaním prírody a spôsobom života na vidieku, ale aj tradičná domáckosť prostredia, tradičná gastronómia a remeselná výroba, snaha zotaviť sa, nájsť rovnováhu medzi prírodou a rodinou. Okrem prírody je dôležitá aj ponuka služieb, ktorá musí zodpovedať očakávaniam turistov v závislosti od prostredia (nížinné, podhorské, horské), sezóny (letná, zimná) a pod. Účastníci vidieckeho turizmu a agroturizmu majú nové očakávania, ktoré sa prejavujú v rastúcej citlivosti na kvalitu životného prostredia a poskytovaných služieb.

Interakcie vo vidieckom turizme a agroturizme

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Vidiecky turizmus a agroturizmus je produktovou skupinou turizmu na Slovensku zahŕňajúcou súbor činností zameraných na uspokojovanie potrieb spojených s cestovaním a pobytom ľudí vo vidieckej krajine počas voľného času turistu. Pobyty sú aplikované na vidieckych usadlostiach, farmách, gazdovských domoch a penziónoch v spojení s hospodárskymi aktivitami, ľudovými tradíciami, regionálnou gastronómiou a folklórnymi podujatiami. Zvyčajne ide o činnosti spojené s návratom k prírode, s možnosťou ubytovania v rodinách, vo vidieckych domoch a rôznych ubytovacích zariadeniach na vidieku, kde súčasťou ponuky je možnosť domáceho farmárskeho stravovania alebo vlastnej prípravy stravy a vykonávania rozličných činností spojených s pobytom na vidieku. Súčasťou vidieckeho turizmu je neoddeliteľne agroturizmus zahŕňajúci špecifické činnosti agropodnikateľov, fariem, sedliackych dvorov, salašov i poľnohospodárskych podnikov podľa miestnych ekonomických a prírodných podmienok, zameraných na uspokojovanie

stravovacích potrieb turistov. Pomáha zachovať kultúrny ráz krajiny, zvyšovať zamestnanosť, udržať a obnoviť osídlenia a skvalitniť sociálno-hospodársku úroveň územia produkciou regionálnych, miestnych a kulinárskych gastronomických špecialít, remeselno-umeleckých výrobkov, ako aj ponukou kultúrneho ľudového folklóru.

Vidiecky rozvoj v turizme vo vidieckom priestore nepozná hranice, zblíži ľudí, utužuje vzťah k prírode a ide o najprirodzenejší pohyb človeka s upevňovaním zdravia vo vhodných klimatických podmienkach. Má dôležitú sociálno-ekonomickú úlohu, dáva možnosti tvorby HDP a vytvárania pracovných miest. Umožňuje oživiť tradičné ekonomické aktivity, ktoré v súčasnosti upadajú a spôsobujú odliv vidieckeho obyvateľstva. Subjekty vidieckeho turizmu a agroturizmu svojim pôsobením vytvárajú ochranu životného prostredia, umožňujú zamestnanosť a udržiavajú ľudí na vidieku. Subsidiaritu a partnerstvo európskych, národných, regionálnych a miestnych úrovní nemožno vynechať z rozvoja vidieckeho turizmu. Pozitívne skúsenosti získané zo spolupráce miest a dedín odrážajú záujmy verejnosti Slovenska, Európskej únie a Európska rada je zapojená do rastúcej interakcie medzi krajinami strednej a východnej Európy. Slovenské dediny pri súžití európskych národností a menších predstavujú takto komponenty a mosty domáceho i medzinárodného vidieckeho turizmu a agroturizmu.

3. VÝZNAM ÚZEMNEJ SAMOSPRÁVY A ORGANIZÁCIÍ TURIZMU VO VIDIECKOM TURIZME A AGROTURIZME

Produktové skupiny turizmu na Slovensku umožňujú bližšie určiť podstatu turizmu z hľadiska ich účastníka - turistu, jeho potrieb a očakávaní. To dovoľuje lepšie pripraviť produkt a ponúkať ho na trhu pre cieľovú skupinu účastníkov turizmu vykonávanú vo vidieckej krajine. Individuálnu slobodu cestovania možno ochraňovať vtedy, ak sa turizmus bude rozvíjať na ekologickom základe. Všeobecne nazývaná zelená turistika, ako nový spôsob návratu a objavu vidieka, poľnohospodárskych a lesníckych oblastí, sa snaží harmonicky sklbiť aktivity voľného času a uvedomenia si kultúrneho a prírodného bohatstva krajiny. Tieto výroky by sa mohli stať mottom pre obce - dediny - a v určitej obmene aj pre mestá pri tvorbe i realizácii koncepcie rozvoja turizmu. Úloha dedín, miest a regiónov, ako aj organizácií turizmu spočíva v aktívnom zapojení sa do rozvoja v produktovej skupine vidieckeho turizmu a agroturizmu, tým prispievajú k zlepšeniu štruktúry návštevnosti, zvýšeniu jej objemu a taktiež k oživeniu miestnej, regionálnej a národnej ekonomiky i zvýšeniu životnej úrovne obyvateľov dedín a menších miest. Z obsahového vymedzenia turizmu vyplýva, že môže spĺňať funkciu sociálno-ekonomickú, relaxačno-rekreačnú, kultúrno-poznávaciú, vedecko-informačnú a spoločensko-výchovnú.

3.1 Dediny a oblasťná organizácia turizmu

Vzhľad dediny je jedným z najvýznamnejších faktorov, ktoré ovplyvňujú dojem turistu. Udržiavané fasády obchodov, podnikov a iných budov, ulice bez odpadkov, čisté chodníky, upravené záhrady a parky vyvolávajú v turistovi už pri prvom kontakte s mestom alebo dedinou príjemný pocit, ktorý ho môže povzbudiť k predĺženiu pobytu či k opakovaným návštevám. Navyše môže odporúčať návštevu dediny alebo mesta svojim príbuzným, priateľom a známym. Toto je najlacnejšia a veľmi účinná popularizácia, na ktorú sa oplatí vynaložiť úsilie. Mnoho miestnych územných samospráv už zistilo, že udržiavanie a zlepšovanie vzhľadu nielen uspokojovalo turistov, ale posilnilo aj hrdosť miestnych obyvateľov. Dedina v turizme v rámci svojej pôsobnosti:

- a) môže iniciovať vznik oblastnej turistickej organizácie (OOCR) s predmetom činnosti v turizme a podieľa sa na spolufinancovaní jej aktivít,
- b) spolupracuje s turistickými organizáciami a inštitúciami pri tvorbe koncepcie rozvoja turizmu na území dediny, ročného plánu aktivít a monitorovacej správy o vývoji turizmu na jej území,
- c) tvorí programy, plány, stratégie a koncepcie rozvoja turizmu,
- d) vytvára vlastné finančné zdroje na realizáciu aktivít v turizme,
- e) buduje infraštruktúru podporujúcu aktivity v turizme, ktorá spadá do pôsobnosti dediny,
- f) sústreďuje štatistické údaje o turizme v dedine,
- g) spolupracuje s ústrednými orgánmi štátnej správy a s orgánmi samosprávneho kraja pri realizácii štátnej politiky turizmu na Slovensku,
- h) podieľa sa na uplatňovaní mechanizmu fungovania jednotnej prezentácie Slovenska v

zahraničí.

Rozvoj turizmu nemožno realizovať bez popularizácie a propagácie, realizovaných najmä turistickými informačnými kancelármi. Tu je obvykle prvá zastávka turistu v neznámom meste a dedine, poskytuje im informácie, odpovedá na ich otázky a prezentuje danosti regiónu turizmu. Vhodne umiestnené informačné centrum zabezpečuje, aby turisti neprešli cez mesto alebo dedinu bez povšimnutia, aby sa tu zastavili najesť, kúpili si suveníry, prípadne tu prenocovali a prezreli si krásy územia slovenských dedín a miest. Turistické informačné centrum by malo byť prvým kontaktným bodom pre turistu s možnosťou získania podstatných informácií o navštívenej lokalite.

Oblasťné a krajské organizácie turizmu v samosprávnych krajoch

Zdroj: MDV SR 2017, Vlastné spracovanie.

Oblasťná organizácia turizmu (oblasťná organizácia cestovného ruchu - OOCR) je právnická osoba, ktorá podporuje a vytvára podmienky na rozvoj turizmu na svojom území a chráni záujmy svojich členov. Ak jej pôsobnosť presahuje územie samosprávneho kraja, valné zhromaždenie rozhodne, do ktorej KOCR bude patriť. OOCR je vytvorené zakladateľskou zmluvou s podnikateľskými subjektmi a najmenej piatimi mestami alebo dedinami, resp. mestskými časťami v hlavnom meste SR Bratislave a v meste Košice, pričom súhrn počtu prenocovaných turistov v ubytovacích zariadeniach na území zakladajúcich miest alebo dedín v predchádzajúcom kalendárnom roku musí dosiahnuť najmenej 50-tisíc prenocovaní. OOCR môže založiť aj menej ako päť miest alebo dedín, ak bol súhrnný počet prenocovaní v ubytovacích zariadeniach na území zakladajúcich miest alebo dedín v predchádzajúcom kalendárnom roku najmenej 150-tisíc. Každý subjekt pôsobiaci na území mesta alebo dediny má právo byť členom, pričom mesto alebo dedina môže byť členom len v jednej OOCR. Ustanovujúce valné zhromaždenie zvoláva poverený primátor alebo starosta, ktoré iniciuje založenie, pričom na valnom zhromaždení je predložený návrh stanov a zloženia členov

valného zhromaždenia, predstavenstva, dozornej rady a riaditeľa. Funkčné obdobie volených orgánov je štvorročné a počet členov volených orgánov určujú stanovy. V odôvodnených prípadoch môže byť OOCR členom viacerých krajských organizácii turizmu. O pomere odvádzaných členských príspevkov rozhodne OOCR s prihliadnutím na počet prenocovaní na jednotlivých územiach. Výnosy sú jej príjmami a nerozdeľujú sa medzi jej členov.

OOCR hospodári podľa schváleného rozpočtu, ktorý sa zostavuje a schvaľuje na príslušný kalendárny rok a obsahuje všetky rozpočtové príjmy a výdavky. Návrh rozpočtu predstavenstvo predkladá na schválenie valnému zhromaždeniu najneskôr mesiac pred začiatkom kalendárneho roka, na ktorý sa rozpočet zostavuje. Valné zhromaždenie schvaľuje rozpočet najneskôr do 31. decembra toho kalendárneho roka, ktorý predchádza príslušnému roku a predkladá MDV SR každoročne do 15. marca doklad preukazujúci sumu finančných prostriedkov získaných z členských príspevkov za predchádzajúci rozpočtový rok. OOCR vedie vo svojom účtovníctve oddelene výnosy a náklady spojené s hlavnou činnosťou súvisiacou s rozvojom cestovného ruchu a výnosy a náklady na jej prevádzkovú činnosť. OOCR zaniká výmazom z registra po zrušení s likvidáciou, alebo bez likvidácie. Zrušenie s likvidáciou sa vyžaduje ak jej majetok a záväzky neprechádzajú na právneho nástupcu [26].

3.2 Samosprávne kraje a krajská organizácia turizmu

Samosprávny kraj v turizme v rámci svojej pôsobnosti:

- a) môže založiť krajskú turistickú organizáciu (KOCR) s predmetom činnosti v turizme a podieľa sa na jej spolufinancovaní,
- b) spolupracuje s KOCR pri tvorbe koncepcie rozvoja turizmu, ročného plánu aktivít a monitorovacej správy o vývoji turizmu na území samosprávneho kraja,
- c) vytvára podmienky na spoluprácu s podnikateľskými subjektmi pôsobiacimi na jeho území,
- d) vytvára podmienky na osvetu a výchovu obyvateľstva k podnikaniu v turizme,
- e) spolupracuje s ústrednými orgánmi štátnej správy pri realizácii štátnej politiky turizmu,
- f) podporuje rozvoj cezhraničnej, medziregionálnej a nadnárodnej spolupráce v turizme,
- g) vytvára podmienky na podporné mechanizmy a nástroje, ktoré motivujú subjekty na jeho území, k rozvoju turizmu, zvyšovaniu kvality služieb a konkurencieschopnosti,
- h) podieľa sa na vytváraní mechanizmu fungovania jednotnej prezentácie Slovenska v zahraničí.

Krajská organizácia turizmu (krajská organizácia cestovného ruchu - KOCR) je právnická osoba, ktorá podporuje a vytvára podmienky na rozvoj turizmu v území samosprávneho kraja a chráni záujmy svojich členov. Členmi sú vyšší územný celok a najmenej jedna OOCR pôsobiaca na jeho území. Ak OOCR vznikne neskôr ako KOCR, môže sa stať jej členom schválením jej členstva v KOCR, pristúpením k zakladateľskej zmluve, schválením stanov organizácie a zapísaním do zoznamu členov KOCR. Členský príspevok OOCR v KOCR je najmenej 15% z členských príspevkov získaných OOCR od miest, dedín a podnikateľských subjektov v kalendárnom roku. Na území vyššieho územného celku môže pôsobiť len jedna registrovaná KOCR.

KOCR vzniká na základe zakladateľskej zmluvy a jej schválením na ustanovujúcom valnom zhromaždení, ktoré zvolá predseda samosprávneho kraja alebo ním poverený zástupca. Na ustanovujúcom valnom zhromaždení sa predkladá na schválenie aj návrh stanov a zloženie jej orgánov. Orgánmi sú valné zhromaždenie, predseda a výkonný riaditeľ KOCR. Valné zhromaždenie je najvyšší orgán, ktorí tvoria zástupcovia OOCR a zástupca samosprávneho kraja. Valné zhromaždenie je uznášaniaschopné, ak je prítomná nadpolovičná väčšina všetkých jeho členov. Na prijatie uznesenia je potrebná viac ako polovica hlasov prítomných členov. Predseda KOCR je štatutárnym orgánom, ktorý zvoláva, pripravuje a riadi schôdze valného zhromaždenia a je oprávnený konať v jej mene vo všetkých veciach a zastupovať jej záujmy, pričom je viazaný uzneseniami valného zhromaždenia. Predsedu KOCR volí a odvoláva valné zhromaždenie na návrh predsedu samosprávneho kraja a v jej mene vo veciach určených stanovami je oprávnený konať aj výkonný riaditeľ ktorého volí a odvoláva valné zhromaždenie.

Výnosy KOCR sú jej príjmami a nerozdeľujú sa medzi členov. Členský príspevok v KOCR je najmenej 10% z členských príspevkov získaných OOCR od miest alebo obcí, ako aj podnikateľských subjektov v predchádzajúcom kalendárnom roku. Hospodári podľa schváleného rozpočtu, ktorý je zostavený a schvaľovaný na príslušný kalendárny rok a obsahuje aj všetky rozpočtové príjmy a výdavky. Návrh rozpočtu predkladá predstavenstvo KOCR na schválenie valnému zhromaždeniu najneskôr mesiac pred začiatkom kalendárneho roka. V prípade zániku KOCR je potrebné jej zrušenie s likvidáciou rozhodnutím orgánu určeného stanovami, spravidla valným zhromaždením, resp. vyhlásením konkurzu alebo zamietnutím návrhu na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku. Likvidácia je zapisovaná do registra MDV SR a likvidátora vymenúva orgán určený stanovami, t.j. spravidla valným zhromaždením. Likvidátor v termíne uskutočneného vstupu do likvidácie zostavuje a pripravuje účtovnú súvahu a umožňuje do nej nahliadnuť členovi na základe jeho žiadosti. Návrh na výmaz KOCR z registra MDV SR podáva likvidátor do 30 pracovných dní od skončenia likvidácie a zánik KOCR oznámi MDV SR do 10 pracovných dní odo dňa výmazu z registra štatistickému úradu.

Vytvorením motivačného prostredia pre územnú kooperáciu subjektov, či už ide o dediny, mestá, podnikateľské subjekty a samosprávne kraje, ale aj mimovládne neziskové organizácie, štátne inštitúcie, cirkvi (napr. sprístupňovanie sakrálnych pamiatok a pútnických miest) a pod. sa aktivizuje vývoj turizmu v danom území a regióne turizmu. Vhodne je zakotvený motivačný dotačný systém postavený na spolufinancovaní výnosu organizácií turizmu z členských príspevkov v pomere 1:1. OOCR sa zameriavajú na zabezpečenie kooperácie subjektov na miestnej úrovni, sledovanie kvality služieb a produktov turizmu v miestnom území. KOCR sa zameriavajú na rozvoj cezhraničnej a medzinárodnej spolupráce, koordináciu regiónov v rámci samosprávneho kraja a spoluprácu s inými organizáciami na regionálnej a národnej úrovni v Slovenskej republike a zahraničí. Takisto je vytvorený priestor k zapojeniu každého subjektu, právnickej alebo fyzickej osoby do systematického rozvoja, vrátane zvyšovania atraktivity krajiny a tvorby konkurencieschopných produktov turizmu [26].

4. PREDNOSTI A VÝZNAM VIDIECKEHO TURIZMU A AGROTURIZMU V REGIÓNOCH TURIZMU

Podporu turizmu, práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb pôsobiacich v turizme, tvorbu koncepčných dokumentov a možnosti financovania rozvoja turizmu ustanovuje zákon č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov. Plnenie úloh a podporu v turizme zabezpečuje Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky (MDV SR), ktoré spravuje aj register OOCR a KOCR. Podporou turizmu sa rozumejú aktivity smerujúce k zvýšeniu počtu domácich a zahraničných turistov, predĺženiu ich pobytu na území Slovenska a zvýšeniu ich prínosu pre hospodárstvo. Oblastné a krajské organizácie turizmu registruje MDV SR a uvedené činnosti sú zabezpečované z vlastných zdrojov MDV SR.

Niektoré pojmy v rámci podpory turizmu sú vymedzené, ktoré možno nasledovne charakterizovať:

- podpora turizmu – aktivity smerujúce k zvýšeniu počtu domácich a zahraničných turistov, k predĺženiu ich pobytu na území Slovenska a zvýšeniu ich prínosu pre hospodárstvo,
- integrovaný informačný systém turizmu – databáza informácií týkajúcich sa prírodných, kultúrnych, spoločenských a iných hodnôt, databáza o atraktivitách územia, infraštruktúry a stredísk turizmu, zariadení a poskytovateľov služieb v turizme, ako aj o rôznych zážitkových podujatiach,
- produkt turizmu – súbor služieb a aktivít, ktoré ponúka a produkuje cieľové miesto s tým, že podniky, organizácie, farmy, salaše a iné subjekty majú schopnosť uspokojiť potreby turistu s cieľom vytvoriť komplexný súbor zážitkov.

Financovanie organizácií turizmu spravidla pozostáva z:

- členských príspevkov,
- garantovaných zdrojov (dotácie zo štátneho rozpočtu, ktorú poskytne štát v rovnakej výške ako sú členské príspevky obce oblastnej organizácie, vyššieho územného celku, oblastných organizácií v krajskej organizácii),
- negarantovaných zdrojov (členské príspevky ostatných členov organizácii turizmu - občianske združenia, registrované cirkvi, náboženské spoločnosti, štátne inštitúcie, dobrovoľné príspevky na aktivity organizácie turizmu, dobrovoľné príspevky podnikateľských a iných subjektov, príjmy z činnosti organizácie turizmu z predaja produktu turizmu a odmeny za sprostredkovanie, výnosy z činnosti turisticko-informačných kancelárií, príjmy z predaja reklamnej plochy a pod.

Tvorba koncepčných dokumentov je zameraná na:

- tvorbu ročného plánu aktivít organizácie turizmu,
- vyhotovenie monitorovacej správy o vývoji turizmu,
- koncepciu rozvoja turizmu pre územia, resp. regióny turizmu, na ktorých pôsobia krajské a oblastné organizácie,

Plnenie úloh v turizme zabezpečujú MDV SR, vyššie územné celky (samosprávne kraje), mestá a dediny, Asociácia organizácií turizmu (spája KOCR a OOCR), Krajské

organizácie turizmu (KOCR), Oblastné organizácie turizmu (OOCR), Zväz cestovného ruchu SR, Slovenská spoločnosť sprievodcov cestovného ruchu, Slovenská asociácia cestovných kancelárií a cestovných agentúr, Slovenský zväz vidieckej turistiky a agroturistiky a ďalšie organizácie s predmetom činnosti v turizme. Vo vidieckom turizme a agroturizme v medzinárodnom meradle pôsobí Európsky zväz vidieckeho turizmu a agroturizmu (EuroGites) s participáciou so Svetovou organizáciou turizmu (UNWTO).

4.1 Územné regióny turizmu a euroregióny

Podstatným cieľom regionálneho rozvoja v turizme je uplatnenie organizačných, vecných, personálnych a inštitucionálnych zabezpečení, obsahovej náplni a základných nástrojov realizovania. Regionálnym rozvojom v závislosti od turizmu možno dosiahnuť rast potenciálu regiónu, rast ekonomickej výkonnosti a efektívneho využitia disponibilných zdrojov v podmienkach udržateľného rozvoja, zvyšovanie jeho konkurencieschopnosti a životnej úrovne obyvateľov, prispievajúci k sociálnemu a ekonomickému rozvoju predmetného územia. Budovanie komplexného systému regionálneho rozvoja v spojení s pôsobnosťou turizmu na úrovni národnej, vyššieho územného celku, ako aj na miestnej úrovni je dôležitým momentom pri hodnotení členstva Slovenska v Európskej únii. Hlavná činnosť Európskej únie je postavená na princípoch spolupráce, dodržiavania partnerstva a subsidiarity, z ktorých vychádzajú aj zásady regionálnej politiky na Slovensku postavené na princípoch koncentrácie, partnerstva, medzinárodnej spolupráce, programovania a doplnkovosti.

Podľa regionalizácie turizmu je Slovensko rozčlenené na 21 regiónov turizmu (v zátvorke sú uvedené neoficiálne názvy):

1. Bratislavský región turizmu (Bratislava región)
2. Podunajský región turizmu (Podunajsko)
3. Záhorský región turizmu (Záhorie)
4. Dolnopovažský región turizmu (Dolné Považie)
5. Strednopovažský región turizmu (Stredné Považie)
6. Nitriansky región turizmu (Ponitrie)
7. Hornonitriansky región turizmu (Horná Nitra)
8. Severopovažský región turizmu (Severné Považie – Žilina a okolie)
9. Turčiansky región turizmu (Turiec)
10. Oravský región turizmu (Orava)
11. Liptovský región turizmu (Liptov)
12. Ipeľský región turizmu (Poíplie)
13. Gemerský región turizmu (Gemer a Malohont)
14. Horehronský región turizmu (Horehronie)
15. Pohronský región turizmu (Pohronie)
16. Tatranský región turizmu (Tatry a Severný Spiš)
17. Spišský región turizmu (Južný Spiš)
18. Košický región turizmu (mesto Košice a okolie)

19. Šarišský región turizmu (Šariš)
20. Hornozemplínsky región turizmu (Horný Zemplín)
21. Dolnozemplínsky región turizmu (Dolný Zemplín)

Územné profily regiónov turizmu na Slovensku možno podľa kategorizácie charakterizovať na:

- Regióny s medzinárodným významom – najkvalitnejšie predpoklady rozvoja turizmu s účasťou zahraničných turistov počas celého roka, napr. Bratislavský, Liptovský, Horehronský, Tatranský, Severopovažský.
- Regióny s národným významom - veľmi kvalitné predpoklady rozvoja turizmu, atraktívne územia využiteľné počas celého roka, napr. Turčiansky, Oravský, Košický, Šarišský, Strednopovažský.
- Regióny s regionálnym významom - podporujú návštevnosť vo vzdialenosti do 100 - 150 km s prevládajúcou sezónnosťou, napr. Podunajský, Dolnopovažský, Nitriansky, Gemerský, Hornonitriansky, Pohronský, Spišský.
- Regióny s miestnym významom - sú významné na miestnej a čiastočne na regionálnej úrovni vhodné pre domácich turistov, napr. Záhorský, Ipeľský, Hornozemplínsky, Dolnozemplínsky.

Slovensko je bohaté na klimatické a prírodné oblasti, ktoré priaznivo vplyvajú na ľudský organizmus a zdravie turistu. Horské a vysokohorské klimatické prostredie, na základe dlhodobého vedeckého overovania, je využívané v príslušných lokalitách k zdraviu vhodných klimatických pôsobeniach na nadobúdanie a udržiavanie harmonického stavu človeka a turistu. Pre koordináciu vybavenosti a kompletizácie záujmu ponuky je potrebné, aby dediny, mestá a samosprávne kraje mali spracovanú stratégiu rozvoja turizmu v nadväznosti na regionálny rozvoj, ktorá sa opiera tak o prípustné územné možnosti rozvoja regiónov turizmu, o ekologickú únosnosť územia, ako aj sociálne, hospodárske i ekonomické ciele a možnosti konkurencieschopnosti [19].

Regióny turizmu na Slovensku

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Jednotlivé územia Slovenska z pohľadu územného profilu uplatňovania turizmu majú svoje špecifické prednosti pri realizovaní vidieckeho turizmu a agroturizmu s využitím atraktivít príslušného územia. Prepájaním územia regiónu turizmu s inými regiónmi sa prehlbuje spolupráca so samosprávnymi krajmi a regionálnymi rozvojovými agentúrami v Integrovannej sieti regionálnych rozvojových agentúr. Cezhraničná spolupráca najmenej dvoch susediacich regiónov v európskych krajinách je spravidla realizovaná prostredníctvom euroregiónov s cieľom podpory a realizácie spoločných projektov na kultúrnej, sociálnej, hospodárskej a infraštruktúrnej úrovni. Euroregionálne združenia zintenzívňujú prihraničnú i medzinárodnú spoluprácu, projektový rozvoj, spájanie partnerov, prehlbujú spoluprácu so samosprávnymi krajmi na Slovensku a v zahraničí. Slovenské dediny a mestá sú začlenené do Euroregiónov:

- Región Tatry (Euroregión Tatry) – obce a mestá z Poľska a zo Slovenska (riadne členstvo od augusta 1994)
- Región Beskydy (Euroregión Beskydy) – obce a mestá z Poľska, Česka a zo Slovenska (riadne členstvo od júna 1999)
- Regionálne združenie Váh – Dunaj – Ipeľ (Euroregión Váh – Dunaj – Ipeľ) – obce a mestá z Maďarska a zo Slovenska (riadne členstvo od júla 1999)
- Regionálne združenie Záhorie (Euroregión Wienviertel – Jižní Morava – Záhorie) – obce a mestá z Rakúska, Česka a zo Slovenska (riadne členstvo od júla 1999)
- Ipeľský Euroregión (Euroregión Ipeľský – Ipoly) – obce a mestá z Maďarska a zo Slovenska (riadne členstvo od septembra 1999)
- Región Neogradiensis (Euroregión Neogradiensis) – obce a mestá z Maďarska a zo Slovenska (riadne členstvo od septembra 1999)
- Región biele Karpaty (Euroregión Bílé – Biele Karpaty) – obce a mestá z Česka a zo Slovenska (riadne členstvo od júla 2000)
- Región Karpaty (Karpatský euroregión) – vytvárajú obce a mestá z Maďarska, Poľska, Rumunska a zo Slovenska (riadne členstvo od novembra 1999)
- Euroregión Poloniny – mal by pôsobiť v rámci Karpatského euroregiónu
- Únia Slanej a Rimavy (Euroregión Sajo – Rima – Slaná – Rimava) – obce a mestá z Maďarska a zo Slovenska (riadne členstvo od októbra 2000)
- Podunajsko – Dolnovážske združenie (Euroregión Podunajského trojspolku) – obce a mestá začlenené v euroregióne podunajských krajín Rakúska, Bulharska, Nemecka, Chorvátska, Maďarska, Moldavska, Rumunska, Ukrajiny a Slovenska (riadne členstvo od januára 2001)
- Euroregión Kras (Euroregión Kras) – obce a mestá z Poľska a zo Slovenska (riadne členstvo od roku 2002)
- Euroregión Viedeň – Bratislava – Győr (Únia Bratislava – Wien – Győr – Sopron) – obce a mestá Rakúska, Maďarska a Slovenska (riadne členstvo od roku 2002)

Podľa encyklopédie Britannica sú Euroregióny geopolitické oblasti tvorené určitými

európskymi štátmi, ktoré presahujú ich hranice. Michel Barnier, bývalý európsky komisár pre regionálnu politiku konštatoval, že prihraničné regióny v Európe charakterizovali európsku históriu tradične izolovanú od hlavných miest, často symbolizovali rozdelenie starého kontinentu a boli stredobodom územných sporov, ktoré Európu prepájali. Poznatky z praxe jednoznačne poukazujú, že cezhraničné, resp. medzinárodné regióny v Európe aj v právnej forme euroregiónov predstavujú mosty európskeho zjednocovacieho procesu. Euroregióny vďaka cezhraničnej, resp. medzinárodnej spolupráci sú najefektívnejším nástrojom na zoslabovanie negatívneho vplyvu štátnej hranice. Vznik a činnosť euroregiónu je impulzom rozvoja úspešnej medzinárodnej spolupráce v Európskom území intenzívne aj v produktovej skupine vidieckeho turizmu a agroturizmu. Medzinárodná spolupráca v turizme je podporovaná prostredníctvom Európskych štrukturálnych a investičných fondov na programové obdobie 2014 – 2020 v rámci cieľa Európskej územnej spolupráce (EZUS) ako aj prostredníctvom ďalších efektívnych podporných európskych finančných a partnerských iniciatív.

4.2 Profily regionálnych aspektov turizmu

Stratégiou zabezpečenia regionálneho rozvoja a turizmu na Slovensku je podporovanie rozvojových aktivít, programov a krokov uskutočňovaných štátom, územnými samosprávami a inými organizovanými záujmovými skupinami na miestnej a regionálnej úrovni s cieľom dosiahnuť regionálny rozvoj v kontexte s rozvojom turizmu. Jedná sa o súbor opatrení zabezpečujúci vyvážený hospodársky a sociálny rozvoj samosprávnych krajov prostredníctvom inštitucionalizovaného systému regionálnej politiky a turizmu, ktorého cieľom by malo byť:

- znižovanie rozdielov medzi úrovňami rozvoja jednotlivých samosprávnych krajov,
- prispievanie k harmonickému a vyváženému rozvoju jednotlivých regiónov turizmu,
- podporovanie hospodárskeho a sociálneho rozvoja, najmä pokiaľ ide o aktivizáciu nedostatočne využívaného geografického a ľudského potenciálu.

Regionálna politika na Slovensku je realizovaná prostredníctvom štátnych programových dokumentov, akými sú Národný plán regionálneho rozvoja Slovenskej republiky za jednotlivé roky, Vstupná správa ku tvorbe Národnej stratégie regionálneho a územného rozvoja SR do roku 2030, Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja samosprávneho kraja a Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce, ako aj zákonom č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v aktualizovanom znení. Regionálna politika EÚ v súčinnosti so Slovenskom sa zameriava najmä na podporu zaostávajúcich regiónov (vo vzťahu k priemeru EÚ), vrátane štrukturálne postihnutých oblastí a na boj s nezamestnanosťou.

Zásady regionálnej politiky v kontexte rozvoja turizmu možno charakterizovať nasledovne:

Zásada subsidiarity zdôrazňuje aktívnu participáciu príslušných orgánov štátneho územno-samosprávneho a súkromného sektoru na všetkých úrovniach (národnej, samosprávneho kraja, mikroregionálnej i miestnej) prípravy, realizácii a monitorovaní výsledkov opatrení realizovaných v rámci stratégie regionálneho rozvoja a turizmu jednotlivých krajov a

regionálnych samospráv.

Zásada koncentrácie znamená zameranie úsilia vrátane finančných zdrojov na podporu rozvoja tých regiónov turizmu, ktoré dlhodobo vykazujú nižšiu ekonomickú výkonnosť a slabú životnú úroveň.

Zásada programovania predznačuje, že regionálny rozvoj turizmu by mal byť realizovaný na základe koncepčného prístupu a programovej koordinácie aktivít subjektov zainteresovaných na rozvoji daného územia. K naplneniu tejto zásady môžu slúžiť programovacie, implementačné a monitorovacie funkcie na národnej a regionálnej úrovni.

Zásada doplnkovosti vychádza zo zásady, že prostriedky štátu nie sú väčšinovým, ale iba doplnkovým zdrojom, ktorý prispieva k podpore aktivít vznikajúcich v samosprávnom kraji. V rámci iniciatív Slovenska v EÚ je zabezpečované aj spolufinancovanie regionálnych programov turizmu podporovaných z Európskych štrukturálnych a investičných fondov.

Zásada územnej a vecnej pôsobnosti samosprávy zdôrazňuje, že podľa Zákona o obecnom zriadení a Zákona o samosprávnych krajoch, v území a okruhu vecí na ktorom príslušný orgán územnej samosprávy pôsobí, môže vykonávať svoju právomoc a konať v okruhu vecí vymedzených v pôsobnosti územnej samosprávy v segmente turizmu.

Zásada osobnej pôsobnosti dediny, resp. jej nariadenia, sa vzťahuje nielen na obyvateľov, ale aj na fyzické a právnické osoby majúce k dedine alebo mestu určitý právny alebo faktický vzťah a ktorý napomáha rozvoju dedín a miest v turizme.

Predstavitelia miestnej územnej samosprávy vo svojej pôsobnosti jednoznačne presadzujú dodržiavanie princípov miestnej územnej samosprávy v zmysle Čl. 2 Európskej charty miestnej samosprávy, ktoré znamenajú uznávať miestnu územnú samosprávu zákonodarstvom príslušnej krajiny a v prípade potreby aj ústavou. Uplatňovanie časti I. a časti II. charty je zamerané na rozhodujúci podiel miestnej územnej samosprávy na demokracii, účinnej správe a decentralizácii moci. Európska charta regionálnej územnej samosprávy zároveň požaduje vytváranie samosprávy vyššieho územného celku, ako plnohodnotného orgánu, definovaného zákonom, disponujúceho právnou subjektivitou, ekonomickou samostatnosťou, s vlastným majetkom a nástrojmi pomocou ktorých bude môcť spravovať vlastnú zodpovednosť v prospech občana jemu zverené kompetencie, vrátane regionálneho, hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Do procesu regionálnej spolupráce sa môžu efektívne zapájať subjekty územnej spolupráce, ktorými sú regionálna rozvojová agentúra, slovenská časť euroregiónu, európske zoskupenie územnej spolupráce, občianske združenia s predmetom činnosti turizmu, nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby, dedina, mesto a samosprávny kraj. Subjekt územnej spolupráce v oblasti podpory regionálneho rozvoja a turizmu spravidla vykonáva tieto činnosti:

- zabezpečovanie základných informačných služieb v oblasti regionálneho rozvoja, poskytovania finančných prostriedkov z fondov Európskej únie a ďalších možností a zdrojov financovania regionálneho rozvoja,
- zhromažďovanie informácií o území realizácie projektu na účel prípravy, tvorby a realizácie strategických, programových a rozvojových dokumentov,
- podporovanie rozvojových aktivít na území realizácie projektu súvisiacich s podporou regionálneho rozvoja,

- organizovanie prezentačných podujatí, odborných seminárov a vzdelávacích aktivít zameraných na problematiku rozvoja regiónov,
- vytváranie partnerstiev a spolupráca so sociálno-ekonomickými partnermi v oblasti regionálneho rozvoja,
- uľahčenie a podporovanie najmä územnej spolupráce vrátane jednej alebo viacerých foriem regionálnej, cezhraničnej, nadnárodnej a medziregionálnej spolupráce,
- plnenie iných úloh, ak to vyplýva zo zmluvy o poskytnutí dotácie.

Významným prvkom pri definovaní porovnania stavu regionálneho rozvoja je vnútorné rozdelenie samosprávneho kraja v závislosti na vzťahy s regiónmi v blízkom okolí z dôvodu možnosti ich spolupráce. Ekonomickú silu charakterizujú aj vlastné sily na prihraničnú a medzinárodnú spoluprácu a možnosti vytvárania euroregiónov na územiach Slovenska a Európskej únie.

Skúsenosti európskych krajín, kde proces regionalizácie prebehol bez ohľadu na to či sú krajiny federalizované alebo unitárne, poukazujú na výrazné rozdiely v úrovni regionalizácie a svedčia o zásadných rozdieloch aká sa pripisuje v štruktúre verejnej správy. Regióny môžu reprezentovať rozdielne jednotky z hľadiska charakteru a rozsahu zabezpečovaných pôsobností v oblasti turizmu a osobitne vidieckeho turizmu a agroturizmu s dôrazom na vidiecku krajinu. [18]. Prakticky každá územná jednotka reprezentujúca stupeň vyšší ako miestna úroveň môže byť chápaná ako región. Vyšší územný celok, ktorý pôsobí na základe subsidiarity môže reprezentovať územie vhodné pre racionálny výkon kompetencií, avšak nemusí mať predpoklady pre výkon autonómnej miestnej politiky. Účinnosť hospodárskej oblasti je výrazne závislá na regionálnej autonómii, ktorá sa realizuje v oblasti tvorby právnych noriem (touto kompetenciou disponujú federalizované štáty a nie regióny, okrem prípadu vytvorenia dvojkomorového parlamentu, z čoho jednu komoru tvoria zástupcovia regiónov), tvorby pravidiel riadenia (dane, poplatky, administratívne nástroje a rôzne formy podpory podnikateľskej sféry), participácie na komponentoch tvoriacich objekt riadenia, podielom regiónov na kompetenciách v rozhodujúcich odvetviach verejného sektora a turizmu, kompetencie v rozhodovaní o tvorbe a realizácii regionálnych zdrojov (priama účasť na daniach odvádzaných fyzickými a právnickými osobami do verejných rozpočtov). Veľkosť regiónov v jednotlivých krajinách je rozdielna, kým v Dánsku žije v priemere v regióne 372 tis. obyvateľov, vo Švédsku 366 tis. obyvateľov, vo Švajčiarsku 262 tis. obyvateľov, v Holandsku, Taliansku i Španielsku sú regióny s počtom nad 1 mil. obyvateľov. Veľkosť regiónu určuje primeraný rozsah jeho kompetencií v regionálnom rozvoji a turizme a priradenie kompetencií určuje potrebu veľkosti hraníc územnej oblasti turizmu.

Európska politika v oblasti rozvoja vidieka sa v EÚ vykonáva prostredníctvom 118 programov rozvoja vidieka. V týchto programoch rozvoja vidieka sa stanovujú prioritné činnosti a pridelené rozpočtové prostriedky určené pre ich konkrétnu zemepisnú oblasť. Na dosiahnutie čo najlepších výsledkov programov rozvoja vidieka sa v Európe vytvorili vidiecke siete. Európsky komisár pre poľnohospodárstvo a rozvoj pán Phil Hogan konštatoval, že jednou z najväčších predností koncepcie rozvoja vidieka je skutočnosť, že máme určené hlavné priority a je na samotnom členskom štáte či regióne, ako si navrhne program, ktorý bude zodpovedať jeho výzvam a príležitostiam. V rámci národných

vidieckych sietí sa podporuje výmena informácií a vzdelávanie medzi všetkými partnermi - verejné orgány, hospodárski a sociálni partneri a príslušné orgány zastupujúce občiansku spoločnosť - zapojenými do vykonávania politiky v oblasti rozvoja vidieka v členských štátoch EÚ. V tejto súvislosti je vytvorená Európska sieť pre rozvoj vidieka (ENRD) na podporu nadnárodného a cezhraničného vzdelávania a výmeny, ktorá si určila štyri hlavné ciele:

- (1) zvýšiť mieru zapojenia zainteresovaných strán do rozvoja vidieka,
- (2) zlepšiť kvalitu programov rozvoja vidieka,
- (3) dôkladnejšie informovať o prínosoch politiky v oblasti rozvoja vidieka,
- (4) podporiť hodnotenie programov rozvoja vidieka.

ENRD spolupracuje s druhou európskou vidieckou sieťou: Európskym partnerstvom v oblasti inovácií zameraným na poľnohospodársku produktivitu a udržateľnosť (EIP-AGRI), ktorej činnosť spočíva v podpore inovácií a prenosu znalostí s cieľom posilniť konkurencieschopné a udržateľné poľnohospodárstvo a lesníctvo s prepojením na rozvoj vidieka. Význam pri plnení úloh dediny zohráva propagácia, popularizácia a ich spolupráca s informačnými a propagačnými inštitúciami, agentúrami pre regionálny rozvoj, organizáciami zaoberajúcimi sa turizmom, doplnkovými službami vo vidieckom turizme a agroturizme, ako aj udržateľnosť rozvoja vidieka.

4.3 Prednosti a význam vidieckeho turizmu a agroturizmu

Vývoj rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu spôsobuje nielen atraktivnosť krajiny, dobrodružstvo spojené s poznávaním prírody a spôsobu života, ale aj domácosť prostredia, tradičná gastronómia, tradície a remeselná výroba, snaha zotaviť sa, nájsť rovnováhu medzi prírodou a rodinou. Okrem prírody je dôležitá aj ponuka služieb, ktorá musí zodpovedať očakávaniam turistov v závislosti od prostredia (nížinné, podhorské, horské), sezóny (letná, zimná) a pod. Slovenská krajina pôsobivo láka, vidiecky turizmus a agroturizmus sa stáva nástrojom stretnutia turistov, obyvateľov vidieka a miest, spôsobom zmiernenia vzťahu medzi mestom a vidiekom, príležitosťou pre ekonomickú činnosť založenou na rešpektovaní potrieb a reálnych možností ponuky vidieckeho priestoru.

Vidiecky turizmus a agroturizmus nie je na Slovensku novým fenoménom. Slovenská krajina bola už v období Rakúsko-Uhorska miestom pasívneho či aktívneho oddychu šľachtických rodín. Dôkazom toho sú početné šľachtické letné sídla vybudované na vidieku. Vidiek im poskytoval priestor pre aktivity, ktoré nebolo možné v stiesnených podmienkach mesta vykonávať, napr. jazda na koni, poľovníctvo, a napokon vidiek priťahoval ľudí aj dobrým vidieckym vzduchom. V súčasnosti demografické trendy poukazujú na migráciu vidieckeho obyvateľstva do miest, obyvateľstvo odchádza z vidieka za vidinou ľahšieho života v meste, a vidiek sa vyludňuje. Ak chceme zastaviť tento negatívny trend je potrebné poskytnúť vidieckemu obyvateľstvu perspektívu pričom jednou z alternatív je realizácia vidieckeho turizmu a agroturizmu.

Produktom vidieckeho turizmu a agroturizmu je poskytovanie služieb, ktoré majú špecifický charakter. K základným službám patria služby ubytovacie a stravovacie, ktoré

upravuje Živnostenský zákon, kategorizácia pohostinských a reštauračných prevádzkarní, kategorizácia ubytovacích zariadení a ich klasifikačné znaky na ich zaradovanie do príslušných oblastí z pohľadu kvality poskytovania služieb a pod. Vidiecky turizmus a agroturizmus v dedinách vo vidieckom území je často naviazané aj na poskytovanie vlastných stravovacích služieb, pretože je to výhodné nielen pre majiteľa zariadenia, ale aj pre ubytovaného turistu. Majiteľovi zariadenia vytvára poskytovanie stravovacích služieb priestor pre realizáciu vlastnej poľnohospodárskej produkcie, resp. odbyt svojich produktov a turistovi umožňuje zoznámiť sa s regionálnymi gastronomickými špecialitami.

Súčasťou produktu vidieckeho turizmu a agroturizmu sú aj doplnkové služby. Tieto ponúkajú turistom aktívne využitie voľného času. Služby poskytuje zväčša sám hositeľ, avšak v praxi je aj obvyklé, že ich sprostredkováva. Najčastejšie zariadenia v dedinách pre vidiecky turizmus sú futbalové a volejbalové ihriská, telocvične, cyklotrasy, tenisové areály, fitnesscentrá, lyžiarske vleky a lanovky, bežecké trate. K významným aktivitám vidieckeho turizmu a agroturizmu možno zaradiť aj jazdu na koňoch, dopravu na kočoch, poľovníctvo, rybolov, zber lesných plodov, húb a liečivých bylín, účasť na folklórnych podujatiach a jarmokoch, prechádzka vo vinohradoch s ochutnávkou vína, účasť na remeselnej výrobe keramiky a majoliky, zoznámenie sa s ľudovými výšivkami, piesňami a hudbou, užitie prírodných termálnych a minerálnych vôd, spoznanie ľudovej architektúry, poznávanie historických pamiatok zahrnutých do svetového dedičstva UNESCO, zoznámenie sa s chovom plemenného horského koňa, pešie prechádzky nedotknutou vidieckou prírodou, plavba po riekach, brodenie sa v potokoch a bystrinách, návšteva sakrálnych objektov, ako aj zapájanie sa do poľnohospodárskych sezónnych a domácich prác. Takmer každá dedina má svoje potenciálne ambície v rozvoji turizmu na vidieku. Toto predpokladá vysokú snahu miestnej územnej samosprávy zrealizovať svoje zámery a aktívnu účasť obyvateľov na poskytovaní služieb vo vidieckom turizme a agroturizme.

Návrat k prírode, ekologickému turizmu, trvalo udržateľnému turizmu na vidieku majú na Slovensku jednoznačnú podporu a účastníci vidieckeho turizmu a agroturizmu majú nové očakávania, ktoré sa prejavujú v rastúcej citlivosti na kvalitu životného prostredia, ubytovania a poskytovania kvalitných služieb v území Slovenskej republiky. Z času na čas je užitočné od cudzinca a navyše odborníka dozvedieť sa, ako vidí turizmus u nás na Slovensku. Podľa Waltera Leua, predsedu Európskej komisie turizmu z Bruselu, Slovensko stále považujú za nový, ešte nepoznaný turistický cieľ s historickou kultúrou, aká je len v srdci Európy a s rovnako vzdelanými a kultúrnymi ľuďmi. Krásna krajina, zatiaľ stále je ešte „divoká“ a odlišná od iných európskych krajín [6]. Typická regionálna gastronómia a k tomu pravá pohostinnosť robia ju príťažlivou a dobre „speňažiteľnou“, a to aj vďaka zlepšujúcemu sa imidžu Slovenska, ktorý získava rýchly progres v priestore Európskej únie. Viditeľnejšie sú však aj nedostatky: medzinárodné povedomie o Slovensku ako o turistickom ciele nie je dostatočné, turistický produkt Slovenska nie je adekvátne reprezentovaný v ponukových katalógoch touroperátorov, v mnohých regiónoch je kvalitatívne i kvantitatívne nedostatočná infraštruktúra a verejný dopravný systém nezodpovedá potrebám krajiny s moderným kreatívnym turizmom.

Formy turizmu umožňujú bližšie určiť podstatu z hľadiska ich účastníka - turistu, jeho

potrieb a očakávaní. To dovoľuje lepšie pripraviť produkt a ponúkať ho na trhu pre cieľovú skupinu turistov. Individuálnu slobodu cestovania môžeme ochraňovať vtedy, ak sa turizmus vo vidieku, resp. vidiecky turizmus a agroturizmus bude rozvíjať na ekologickom základe, t.j. zelená turistika ako nový spôsob návratu a objavu vidieka a poľnohospodárskych oblastí sa snaží harmonicky skĺbiť aktivity voľného času a uvedomenia si kultúrneho a prírodného bohatstva štátu. Tieto výroky by sa mohli stať mottom pri tvorbe i realizácii koncepcie rozvoja turizmu na vidieku. Vidiecky turizmus a agroturizmus zohráva rolu významného iniciátora hospodárskeho rozvoja dediny (pozn. dedina \Leftrightarrow obec, mesto \Leftrightarrow mesto). Úloha dedín, miest a regiónov spočíva v aktívnom zapojení sa do vidieckeho turizmu a agroturizmu, tým prispievajú k zlepšeniu štruktúry návštevnosti, zvýšeniu jej objemu a taktiež k oživeniu regionálnej a národnej ekonomiky i zvýšeniu životnej úrovne obyvateľov dedín a spokojnosť turistov. Z obsahového vymedzenia vidieckeho turizmu a agroturizmu vyplýva, že môže spĺňať funkciu ekonomickú, relaxačno-rekreačnú, kultúrno-poznávaciú, vedecko-informačnú a spoločensko-výchovnú.

Za podstatné možno považovať plnenie úloh dedín a čiastočne aj miest v rámci podpory a rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu v nasledovných oblastiach:

- ochrana životného prostredia a jeho integrácia do turistických aktivít a do celkovej politiky štátu, t.j. zachovanie územia krajiny, uplatňovanie politiky ochrany historických, kultúrnych, vidieckych a turisticky atraktívnych oblastí a pod.,
- ekonomický rozvoj podporený turizmom,
- udržiavanie celkového vzhľadu dedín, materiálno technickej základne vidieckeho turizmu, agroturizmu, podpora rybolovu, lovu zvierat a pod.,
- popularizácia a propagácia dedín v rámci regiónu, ich prezentácia na výstavách a veľtrhoch, ako aj prostredníctvom internetu a digitálnych technológií,
- spolupráca s informačnými centrami, regionálnymi agentúrami, prípadne ďalšími inštitúciami,
- podpora trvalo udržateľného vidieckeho turizmu a agroturizmu príťažlivého prírodného prostredia,
- získanie finančných zdrojov pre realizáciu rozvoja regiónu turizmu a prilákanie zahraničných investícií,
- využívanie kontaktov s družobnými dedinami aj v zahraničí a pod.

Vidiecky turizmus a agroturizmus spĺňa aj užitočné činnosti nemateriálneho charakteru, ktorých výsledkom je individuálny alebo spoločenský efekt. Individuálny efekt je súčasťou cieľa účasti na turizme, napr. oddych vo vidieckom prostredí, poznanie života na dedine, oboznámenie sa s poľnohospodárskymi agrárnymi prácami a pod. Spoločenský efekt podmieňuje dosiahnutie individuálneho efektu, napr. služby súvisiace s udržiavaním čistoty a poriadku verejných priestranstiev v dedine, starostlivosť o zeleň a pod.

Podnikateľovi vo vidieckom turizme a agroturizme by nemali byť cudzie poznatky o aktuálnych trendoch rozvoja turizmu, ktoré vedú k výraznému záujmu o regionálnu architektúru a dejiny, ako aj obyčaje a tradície, snahy podporovať rozvoj turizmu rešpektujúci zdravé životné prostredie, zvyšovanie dopytu po športových aktivitách v dovolenkovom mieste, k čomu sa pridružuje všeobecné uvedomenie si zdravia, vrátane potreby zdravého

stravovania sa [10]. K tomu sa pridružujú snahy turistov o vyhľadávanie protikladu k bežnému, každodennému spôsobu života. Aktuálnosť tohto protikladu je v prípade existencie rôznorodej a atraktívnej ponuky služieb, vrátane hodnotnej infraštruktúry. Osobitne výrazné rozvojové príležitosti majú miesta, resp. oblasti, v ktorých je možné využiť atraktívnu primárnu a sekundárnu ponuku. Primárnou ponukou rozumieme existenciu vhodných prírodných podmienok, sekundárnu ponuku tvoria tovary a služby v turizme. Rozvoj služieb vidieckeho turizmu a agroturizmu vyžaduje vhodné objekty, najmä nehnuteľnosti. Je však dôležité, aby každý podnikateľ:

- rešpektoval, že nie každé miesto, na ktorom sa nehnuteľnosť nachádza, je vhodné na podnikanie. Nehnuteľnosť by sa mala nachádzať na mieste alebo v blízkom okolí miesta, ktoré môže vyvolať záujem turistov,
- okolité prostredie poznal a vyznal sa v ňom, vedel zhodnotiť prírodné, kultúrne, spoločenské a športovo-rekreačné danosti dediny a regiónu turizmu, ktoré majú predpoklad pre zapojenie sa do procesu poskytovania služieb vo vidieckom turizme a agroturizme,
- zaujímal sa o informácie o vonkajších vplyvoch na tvorbu dopytu, vplyv konkurenčného prostredia, ako aj budovanie iných ubytovacích a stravovacích zariadení a ich služby,
- problém sezónnosti využíval a poznal ďalšie vplyvy pôsobiace na nerovnomernosť vývoja dopytu, medzi ktorými majú dominantné postavenie klimatické podmienky,
- zohľadňoval, že uspokojenie komplexného dopytu súvisí nielen s poskytovaním ubytovacích a stravovacích služieb, ale aj ďalších služieb, ktoré sú výsledkom spolupráce s inými podnikateľmi - dodávateľmi služieb, prípadne ich sprostredkovateľmi.

Podnikateľom vo vidieckom turizme a agroturizme by mali byť známe dlhodobé plány rozvoja územia, v ktorom budú podnikáť, čo im umožní postupovať strategicky v poskytovaní ubytovacích, stravovacích a ďalších, tzv. spojených služieb alebo balíkov služieb v turizme v súlade s koncepciou využitia územia.

Súčasťou vidieckeho turizmu a agroturizmu je ponuka turistom aktívneho využitia voľného času [12]. Služby poskytuje zväčša sám hosťiteľ, avšak v praxi je aj obvyklé, že ich sprostredkováva. Najčastejšie zariadenia v dedinách pre vidiecku turistiku sú futbalové a volejbalové ihriská, telocvične, cyklotrasy, tenisové areály, fitnesscentrá, lyžiarske vleky a lanovky, bežecké trate a pod.. K významným aktivitám vidieckej turistiky možno zaradiť aj jazdu na koňoch, dopravu na kočoch, poľovníctvo, rybolov, zber lesných plodov, húb a liečivých bylín, účasť na folklórnych podujatiach a jarmokoch, prechádzka vo vinohradoch s ochutnávkou vína, účasť na remeselnej výrobe keramiky, majoliky, drotárskych a drevárskych umeleckých výrobkov, ako aj zoznámenie sa s ľudovými výšivkami, piesňami a hudbou, užitie prírodných termálnych a minerálnych vôd, spoznanie ľudovej architektúry, poznávanie historických pamiatok zahrnutých do svetového dedičstva UNESCO, zoznámenie sa s chovom plemenného horského koňa, pešie prechádzky nedotknutou vidieckou prírodou, plavba po riekach, brodenie sa v potokoch a bystrinách, návšteva sakrálnych objektov, ako aj zapájanie sa do poľnohospodárskych sezónnych a domácich prác. Toto predpokladá vysokú snahu miestnej i regionálnej územnej samosprávy zrealizovať svoje zámery a aktívnu účasť obyvateľov na poskytovaní služieb vo vidieckom turizme a agroturizme na Slovensku.

5. PODMIENKY VIDIECKEHO TURIZMU A AGROTURIZMU V REGIÓNOCH TURIZMU

Z prieskumu a analýzy podmienok slovenskej krajiny vyplýva, že vidiecky turizmus a agroturizmus má dobré územné predpoklady pre jeho súčasný i perspektívny progresívny vývoj. Turizmus na vidieku podľa výškovej členitosti územia a v nadväznosti na to, podľa lokalizácie vidieckych sídiel, má predpoklady pomerne rovnomerného rozloženia na Slovensku. Pre turizmus vo vidieckej krajine sú najvhodnejšie sídla poľnohospodárskeho charakteru a fariem v sústredenej dedinskej zástavbe, ale aj sídla rozptýleného osídlenia typu lazov, kopaníc a majerov. Pre tento typ turizmu sa môžu využiť aj staré banské sídla lokalizované v najatraktívnejších krajinných typoch. Atraktívnosť ponuky pre užívateľov vidieckeho turizmu a agroturizmu je závislá od polohy sídla, tradícií v dedinách, ktoré ponúkajú možnosť zoznámiť sa so starými remeslami, folklórom, gastronómiou, ľudovou architektúrou, prípadne aj od možnosti osvojiť si niektoré tradičné ľudové prvky. Vychádzajúc zo SWOT analýzy vykonanej Slovenskou agentúrou cestovného ruchu zameranej na spoznanie uplatňovania vidieckeho turizmu a agroturizmu na Slovensku, možno charakterizovať nasledovné:

Silné stránky:

- vhodné prírodné prostredie,
- dostatok voľných pracovných síl,
- rozsiahly a dosiaľ málo využívaný bytový fond na vidieku,
- relatívne nízka cenová úroveň poskytovaných služieb,
- metodická podpora Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR,
- široká sieť vzdelávacích a poradenských inštitúcií,
- rozširujúca sa medzinárodná spolupráca,
- odborné záujmové zväzy pre vidiecky turizmus a agroturizmus.

Slabé stránky:

- chýbajú typické roľnícke usadlosti,
- nevhodná štruktúra materiálno-technickej základne,
- nedostatok finančných zdrojov,
- nedostatočná odborná kvalifikácia podnikateľov a pracovníkov,
- malé skúsenosti vidieckeho obyvateľstva s vidieckym turizmom a agroturizmom,
- malý stupeň finalizácie poľnohospodárskej výroby,
- nízka kúpna sila domáceho obyvateľstva,
- nedostatok možností pre aktívny oddych na vidieku,
- nízka kvalita poskytovaných služieb,
- chýbajúci rezervačný systém ubytovania,
- nedostatočná servisná infraštruktúra na vidieku.

Príležitosti:

- tradičná pohostinnosť slovenského ľudu,

- bohaté kultúrne tradície slovenského národa,
- pilotné projekty rozvoja vidieka.

Riziká:

- nedostatočná podpora vidieckeho turizmu a agroturizmu,
- zhoršujúci sa ekonomický vývoj v dedinách na Slovensku.

Analýza poukázala aj na potrebu charakterizovať nížinné, podhorské a horské oblasti na Slovensku. Za horské sídla možno považovať tie, ktoré sú lokalizované v nadmorských výškach nad 600 m n.m. a sú vybudované v blízkosti kompaktných lesných komplexov, alebo v enklávach – prevažne horských dolinách, prípadne na horských lúkach. Za podhorské sídla možno považovať tie isté ako horské sídla s tým rozdielom, že sú lokalizované v nižších polohách, pričom typickým podhorským sídlom sú samoty (napr. na Kysuciach), ktoré sa nachádzajú v blízkosti horských komplexov. Za nížinné oblasti možno považovať tie, ktoré sú lokalizované na nížinách do výšky 300 m n.m. a na dnách kotlín, ktoré majú svojím rovným povrchom charakter nížin alebo rovín. Regionalizácia turizmu na Slovensku (materiál: Regionalizácia cestovného ruchu v SR, spracovaný Ústavom turizmu, s.r.o. pre MH SR, 2005) poukázala na potrebu vytvoriť regióny turizmu, ktoré predstavujú vymedzenú časť územia, ktorá sa vyznačuje relatívne homogénnymi podmienkami pre rozvoj turizmu a možnosťami ich využitia. Pri ich vymedzení sa brali do úvahy nasledovné kritéria:

- Prírodné danosti – morfológia terénu (horstva, údolia, nížiny, vodstvo, lesný kryt, prírodné atraktivity).
- Civilizačné danosti – druh osídlenia, vzťah sídla k jeho záujmovému územiu, rôzne členenia územia (celky historické, administratívno-správne, etnické), význačné urbanistické a architektonické súbory, tradičná ťažba a výroba, civilizačné atraktivity.
- Dosiahnutý stav turizmu v území a určitý minimálny podiel na výkonoch turizmu na Slovensku ako celku, dostatočná veľkosť vyjadrená počtom lôžok a význam územia pre turizmus.
- Spoločné znaky, jednotnosti a rovnorodosti ponuky, resp. vzájomne dopĺňanie sa jej častí, komplexnosť a rozsiahlosť ponuky ako celku, ale aj odlišnosti od iných regiónov, identita - neprehliadnuteľná a nezameniteľná.
- Spoločný dopyt - rovnaké trhy a segmenty pre celý región, resp. jeho časti.
- Schopnosť regiónu samostatne oslovovať trhy a konkurovať iným regiónom.
- Poloha turistických cieľov k sídelnej a dopravnej sieti.
- Pôsobenie miestnych územných samospráv a tvorba spontánnych regiónov.
- Vzťah na zahraničie, predovšetkým spolupráca cezhraničných regiónov.
- Vnútorne spojenia v rámci regiónu turizmu, ktoré sú evidentne silnejšie ako prepojenia k okoliu mimo vlastného regiónu.
- Predpoklad stotožnenia sa s regiónom miestnymi, resp. regionálnymi aktérmi.
- Predpoklad akceptácie regiónu ako partnera pre štátnu správu a samosprávny kraj.
- V zásade rešpektovanie hraníc samosprávnych krajov (toto kritérium nedodržané vo zvláštnych prípadoch, kde hranica samosprávnych krajov tvorí výrazný predel homogénneho regiónu turizmu).

- Nedeliteľnosť katastrov obcí.

Vzhľadom na potrebu určenia úrovne potenciálu územia a jeho hodnotenia je nutná dekompozícia na prvky – jednotlivé prirodzené časti – aktivity turizmu, ktoré vzhľadom na ich homogénnosť je možné hodnotiť jednotlivo. Vybrané rozhodujúce aktivity predstavujúce jednotlivé, čiastkové potenciály, sú trojakého charakteru viazaného potenciálu na:

- prírodné – pôvodné prostredie, zahrňujúci aktivity ako sú (pešia turistika, vodné športy, lyžiarska turistika),
- vytvorené prostredie – objekty stavebnej a investičnej činnosti, zahrňujúci napr. kultúrohistorické pamiatky, objekty a zariadenia poskytujúce služby v turizme,
- organizačné predpoklady a trvalé činnosti, zahrňujúci napr. účasť na konferenciách, kongresoch, veľtrhoch, výstavách.

Na základe vyššie uvedených ukazovateľov a ďalších charakteristík sú vytvorené regióny turizmu na Slovensku.

Regióny turizmu v samosprávnych krajoch Slovenska

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Podľa regionalizácie turizmu je na Slovensku rozčlenených 21 regiónov turizmu (v zátvorke sú uvedené neoficiálne názvy a katastrálne územia v regióne podľa okresov). Vychádzajúc z Regionalizácie turizmu SR, organizácie Slovak region, cestovnej kancelárie Reny travel a ďalších poznatkov z praxe v turizme možno nasledovne charakterizovať jednotlivé regióny turizmu.

Bratislavský región turizmu (Bratislava región), (okresy: Bratislava I. až V., Pezinok, väčšia časť Senec, menšia časť Malacky) si udržiava stálu návštevnosť oproti ostatným regiónom. Súvisí to s potenciálom, ktorý môže poskytnúť návštevníkom napr. kultúru, zábavu, historické

budovy a pamiatky. Rozvíja sa hlavne obchodný, kongresový a poznávací turizmus, poznávanie kultúrneho dedičstva, návšteva kultúrnych a športových podujatí, pobyt pri vode, vodné športy, cykloturizmus vinársky a vínný turizmus. Bratislavský región je rozlohou síce najmenším regiónom na Slovensku, no svojim návštevníkom ponúka množstvo zaujímavých miest. Spomedzi všetkých ôsmich samosprávnych krajov Slovenska je Bratislavský tvorený štyrmi odlišnými regiónmi. Každý z nich ponúka niečo iné, výnimočné a krásne. Záhorie so svojimi borovicovými lesmi, hubárskymi oblasťami, historickými pamiatkami kam každoročne zavíta množstvo pútnikov, Malokarpatská oblasť s vinicami, dobrým vínom a výbornou gastronómiou, Senecký subregión obsahujúci čisté vodné plochy a hlavné mesto Bratislava, kde sa dá zažiť ruch veľkomesta. Mesto Pezinok dochovalo zvyšky mestského opevnenia zo 16. storočia, vyhľadávané a známe je Malokarpatské Vinohradnícke múzeum v Pezinku, ktoré uchováva históriu vína a pestovania v tomto regióne a organizuje tradičné malokarpatské slávnosti vinobrania. Okrem vinohradníctva je mesto známe aj areálom zimných športov na vrchu Baba, ktoré patrí k vyhľadávaným zimným aktivitám obyvateľov bratislavského samosprávneho kraja. Pezinská Baba je tiež známym automotorským cieľom, v lete ponúka možnosti pešej turistiky. Lesné cesty a chodníky ponúkajú poznávanie malebného horského pásu Malé Karpaty a sú súčasťou najväčšej slovenskej turistickej trasy - Štefánikova magistrála. Mesto Modra má podobne dlhú tradíciu vinohradníctva a do súčasnosti si zachovalo svojský charakter s puncom bohatého kultúrno-spoločenského života a vínneho turizmu založeného na degustovaní vína. Mestečko Svätý Jur je známe vinohradnícke centrum malokarpatskej oblasti, známe odrodami Müller Thurgau, Frankovka modrá, Rizling rýnsky, Svätovavrinecké a iné, ale aj historické pamiatky charakterizujú Svätý Jur, napr. gotický kostol Sv. Juraja s kamenným oltárom a drevenou zvoncou, kostol Najsvätejšej Trojice, kaštieľ Pálffyovcov.

Miesta s prírodnými pozoruhodnosťami: Devínska brána, tok Dunaja.

Rekreačné územia: Malé Karpaty, prírodný park Szigetköz - Žitný ostrov. Útvary turizmu: Modra - Harmónia, Senec - Slnčné jazerá, Kamenný Mlyn - biobazén Borovica, Bratislava - MČ Rača, Železná studnička, pripravovaný geopark Sandberg – Pajštún, miesto natáčania seriálu Tajné životy kaštieľ Eberhard - Malinovo.

Podunajský región turizmu (Podunajsko), (okresy: Dunajská Streda, Komárno, menšia časť Nové Zámky, menšia časť Senec) má každoročne vzrastajúcu návštevnosť. Región je silným v domácom turizme a dlhodobým pobytmi, najmä v letnom období. Rozvíjajú sa tu aktivity napr. pobyt a rekreácia pri vode, vodné športy, vodný turizmus, rekreácia pri prírodnej termálnej minerálnej vode, cykloturizmus, vidiecky turizmus a agroturizmus, poznávací turizmus, vinársky a vínný turizmus, ako aj gastroturizmus s miestnymi kulinárskymi špecialitami blízkymi k maďarskej kuchyni. Gastronomické špeciality Podunajska patria medzi najznámejšie a najvýraznejšie kulinárske skvosty Slovenska. Dunaj netvorí iba hranicu dvoch krajín, dvoch národov, ale aj ich spojnicu. Práve tu, na južnom Slovensku dochádza v najväčšej miere k stretu kultúry slovenskej s maďarskou, v istom období dokonca aj tureckou. A keďže jedlo hranice nepozná, vznikol tu mix skvelých, silných chutí. Žitný ostrov je najväčší riečny ostrov v Európe, z juhu ohraničený riekou Dunaj a zo severu ramenom

Malého Dunaja. Celý Žitný ostrov je obrovskou zásobárňou podzemných vôd a jednou z najúrodnejších poľnohospodárskych oblastí Slovenska. Prevažná časť územia bola v roku 1978 vyhlásená za Chránenú vodohospodársku oblasť. K najcennejším lokalitám tohto regiónu patrí Čičovské mŕtve rameno, kde príroda zachovala svoj pôvodný charakter. Mesto Dunajská Streda ponúka veľa kultúrnych a prírodných pamiatok, rekreačných stredísk a príležitostí na trávenie voľného času. Ramená Dunaja sú lemované lužnými lesmi s osobitou faunou a flórou, ktorá podnietila vznik Chránenej krajiny - Dunajské luhy. Územie je bohaté na termálne pramene vďaka ktorým vyrástli termálne kúpaliská s medzinárodnou klientelou ako napríklad v Štúrove, Veľkom Mederi, Patinciach, Komárne či Dunajskej Strede. Rekreačnú činnosť dopĺňajú športy sústredené na dunajskej hrádze ako bicyklovanie, korčuľovanie, beh a aktívna pešia chôdza (classic walking). Na rieke Dunaj turistov lákajú plavby na výletných lodiach a vodný turizmus. Určite sa oplatí navštíviť Nádvorie Európy v Komárne, hvezdáreň v Hurbanove či niektoré z množstva múzeí. Z prírodných krás zaujmú Kováčske kopce. Turisticky významné sú viaceré vodné mlyny zachované na Malom Dunaji, nachádzajúce sa v dedinách Jelka, Jahodná, Kolárovo, Dunajský Klátov a Tomášikovo, ako aj dunajské zákutia lužných lesov vhodné na aktívny oddych a rybolov.

Miesta s prírodnými pozoruhodnosťami: Klimaticky je Podunajsko najteplejšia a najsuchšia oblasť Slovenska s priemernou ročnou teplotou okolo 10°C a iba 600 mm zrážok, preto sú vody rieky Dunaj dôležité pre okolitú krajinu a poľnohospodárstvo.

Rekreačné územia: dolné Pohronie, prírodný park Szigetköz - Žitný ostrov, pohorie Burda. Útvary turizmu: Komárňanská pevnosť, nádvorie Európy v Komárne, termálne kúpalisko v Komárne, Patinciach a Štúrove, rímsky vojenský tábor v Iži, gastronómia a podunajská vína cesta. Po hrádzi rieky Dunaj, resp. v jej blízkosti cez podunajské dediny vedie značkovaná časť cyklotrasy z Bratislavy do Komárna ako súčasť medzinárodnej Dunajskej cyklistickej trasy z Passau k Čiernemu moru.

Záhorský región turizmu (Záhorie), (okresy: väčšia časť Malacky, Myjava, Senica, Skalica) je nížinnou oblasťou Západného Slovenska. Toto územie je zo všetkých našich nížin najviac zalesnené. Od roku 1988 je Záhorie chránenou krajinnou oblasťou. Hranicu Záhoria s Rakúskom a s Českou republikou tvorí Rieka Morava. Od zvyšku Slovenska ho oddeľujú Malé Karpaty. V Smolenickom krase sa nachádza známa jaskyňa Driny s občasným vodopádom Padlá voda (výška 9 m). Jedinou kompaktnou pamiatkou v Malých Karpatoch sú Smolenický hrad a Červený kameň.. Časti regiónu sú známe ako vinohradnícka oblasť, ktorá patrí medzi najrozsiahlšie na Slovensku. Mesto Šaštín s bazilikou minor - Bazilika Sedembolestnej Panny Márie, postavenou v barokovom slohu, so sochou Sedembolestnej Panny Márie, láka pútnikov zo širokého okolia. Záhorie bolo v dávnych dobách súčasťou Veľkomoravskej ríše a zachovala sa iba románska rotunda sv. Juraja v Skalici, zrúcanina hradu Branč a kaštieľ v Holíči - letné sídlo Márie Terézie, aj s funkčným veterným mlynom z konca 19. storočia. Mesto Malacky sa dodnes hrdí kaštieľom rodu Pálffyovcov, renesančným kláštorom a kostolom z roku 1653, ktoré gróf Pavol Pálffy odovzdal rádu sv. Františka z Assisi. Spolu s kláštorom bola postavená kaplnka Svätých schodov. Na svete sú iba tri svätých schodov, pôvodné v Ríme, v Jeruzaleme a v Malackách sa nachádzajú ich kópie. V

schodoch sú uložené relikvie sv. Beatrix, Detéria a Valentína. Dodnes dochovanou cennou pamiatkou je neporušené srdce Jána Pálfyho, uložené v striebornej kazete. Zaujímavá je aj synagóga v maurskom slohu s hebrejským textom desatoro Božích prikázaní, s mužskou modlitebňou a so ženskou galériou. V súčasnosti sa využíva na koncerty, ale aj ako výtvarný ateliér. Kúpele Smrdáky sú jediné kúpele na Slovensku zamerané na liečbu kožných chorôb. Oblasť má vhodné podmienky na rekreáciu, kde prevládajú cyklotrasy. K letnej rekreácii sú vhodné vodné nádrže Buková s autokempingom, Kunov, jazerá Šaštín, stredisko Gazárka s 5 jazerami s piesočnými brehmi, ihriskami, šmýkačkami, tenisovými kurtmi a so stravovacími zariadeniami. V regióne sa rozvíja vidiecky turizmus a agroturizmus zameraný na vinársky turizmus. Mesto Skalica známe svojím trdelníkom a Brezová pod Bradlom s významnou mohylou M.R.Štefánika sú často navštevované miesta turistami. Vodný Baťov kanál v prístave Skalica s množstvom zábavy a relaxu zaujme najmä milovníkov vodných športov. Aj keď na hory chudobný región, do zimnej ponuky má tiež lyžovanie na Pezinskej Babe v pohorí Malé Karpaty.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: Skalica, Holíč, Plavecký Peter, hrad Branč, Plavecký hrad, Sobotište, Brezová pod Bradlom, Záhorie, Miléniový kríž, Lednice, Buchlovice, Milotice, Červený Kameň.

Rekreačné územia: Biele Karpaty, Zlatnícka dolina, Šaštín – Gazarka, Kunov, Tomky, Kamenný Mlyn, Jaskyňa Driny, Baťov kanál.

Dolnopovažský región turizmu (Dolné Považie), (okresy: Trnava, Galanta, Piešťany, Hlohovec, menšia časť Nové Mesto nad Váhom, Šaľa) je známy kúpeľným mestom Piešťany, ktoré sa nachádza v údolí dolného toku najdlhšej slovenskej rieky Váh a rozprestiera sa pod západnými svahmi Považského Inovca. Piešťany, mesto, ktoré vďaka svojej d'alekosiahlu povesti jedinečným prírodným zdrojom - takmer 70° C teplej sírnej vode a liečivému peloidu - vhodnými na oslabenia pohybového ústrojenstva. V okolí mesta sa vyskytujú štyri hradné zrúcaniny (Tematín, Beckov, Čachtický hrad, Červený Kameň), tri hrady so sprístupnenými expozíciami (Trenčiansky, Topoľčiansky a Nitriansky hrad) a jeden zámok (Smolenický zámok). Milovníkov hudby určite zláka návšteva klasicistického kaštieľa v Dolnej Krupej, ktorý bol postavený ako reprezentačné sídlo rodiny Brunswickovcov koncom 18. storočia. Kaštieľ obklopuje rozsiahly anglický park, v ktorom sa počas svojej návštevy poprechádzal aj hudobný skladateľ Ludwig van Beethoven. Územie je pomenované podľa rieky Váh, ktorá preteká naprieč týmto územím. Región Dolného Považia sa nachádza na západe Slovenska a rozprestiera sa na Podunajskej rovine, konkrétne na Podunajskej pahorkatine. Do vyčleneného územia sčasti zasahuje Považský Inovec na severovýchode, Biele Karpaty na severe a Malé Karpaty na západe. Región je časťou povážskeho výbežku Podunajskej nížiny a rozprestiera sa na nive rieky Váh, ktorá je najdlhšou riekou Slovenska. Región sa nachádza v mierne teplej až teplej klimatickej oblasti, ktoré sú vhodné na pestovanie poľnohospodárskych plodín. Mesto Trnava je centrom Dolného Považia, ktoré sa zvykne označovať aj ako Malý slovenský Rím s množstvom sakrálnych pamiatok. Zaujímavý je Smolenický zámok alebo krásna jaskyňa Driny. Návštevníkov Dolnopovažského regiónu turizmu priťahuje prostredie pohoria Považský Inovec, cyklotrasy a pešie rekreačné chodníky.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: Trnava, Hlohovec, Smolenice, Dolná Krupá, Moravany nad Váhom, Ducové, Podolie (park miniatúr), Čachtický hrad, Červený kameň.
Rekreačné územia: Malé Karpaty, Inovecké vrchy, Kráľová na Váhu, Jahodník, Slňava, Bukovec, Bezovec, stredné a severné Považie, Zelená voda.

Strednopovažský región turizmu (Stredné Považie), (okresy: Trenčín, Ilava, Myjava, väčšia časť Nové Mesto nad Váhom, Púchov) je výrazne ovplyvňovaný centrálnou osou, ktorú predstavuje rieka Váh. Stred regiónu tvorí Považské Podolie obklopené Bielymi Karpatami, Strážovskými vrchmi, Považským Inovcom a Myjavskou Pahorkatinou. Mesto Trenčín je jedno z najstarších a najvýznamnejších miest na Slovensku. Historicky najzaujímavejší a najznámejší je Trenčiansky hrad - dominanta Považia s pamiatkami z čias Veľkomoravskej ríše. Od 11. storočia bol kráľovským hradom. Jeho najznámejším majiteľom bol Matúš Čák Trenčiansky, zvaný Pán Váhu a Tatier. Organizujú sa tu koncerty, výstavy, stredoveké hry a svojho času aj atraktívne nočné prehliadky. V regióne je množstvo minerálnych a termálnych prameňov, ktoré sa využívajú v kúpeľoch. Kúpele Trenčianske Teplice sa zásluhou vynikajúcej sirnej vody špecializujú na liečbu pohybového ústrojenstva, reumy, civilizačných oslabení a pod. Navštíviť je možné i najmladšie slovenské kúpele Nimnica situované na výbežku pohoria Javorníky. Medzi významné osobnosti z tohto regiónu patria Matúš Čák Trenčiansky, Vojtech Zamarovský, alebo zo súčasných osobností hokejista Zdeno Chára. Okrem Trenčianskeho hradu patria aj hrady aj Beckovský hrad a Čachtický hrad. Dediny regiónu s bohatou históriou sa zviditeľnili výšivkami, zdobenými krojmi, zachovávaním tradícií a folklórom. Zelená Voda pri Novom meste nad Váhom je populárne prírodné letné kúpalisko s kempingom a chatkami. Každoročne sa tu koná festival Topfest, veľkosťou porovnateľný s festivalom Pohoda v neďalekom Trenčíne. Región patrí medzi najväčšie s pestrými možnosťami pre turistov, a je bohatý na monumentálne pamiatky. Medzi najvýznamnejšie z nich patria svetské a sakrálne stavby v Bytči, Čičmanoch, Vychylovke a Trenčíne. Prírodné prostredie, kultúrne pamiatky miest a mestečiek, roztrúsené dedinky s typickým folklórom a tradíciami a množstvo kultúrnych podujatí organizovaných počas roka lákajú turistov k návšteve tohto malebného kúska Slovenska. Oddych, zdravie, wellness poskytnú známe kúpele Trenčianske Teplice, Rajecké Teplice a Nimnica.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: jedinečné turecké kúpele Hammam v Trenčianskych Tepliciach, Trenčín, Beckov, Čachtice, Vršatec, Pruské, Historický park J.B.Magina.

Rekreačné územia: Biele Karpaty, Strážovské vrchy, Inovecké vrchy, Javorina – Dubník, Zelená Voda, Kálnica, Soblahov, Mojtín, Botanický park Lednické Rovne.

Nitriansky región turizmu (Ponitrie), (okresy: Nitra, Levice, väčšia časť Nové Zámky, Zlaté Moravce) sa rozprestiera v juhozápadnej časti Slovenska, v podunajskej Pahorkatine. Zo severu regiónu turizmu zasahuje pohorie Tribeč, Nitrianska pahorkatina a Pohronský Inovec, na juhu susedí s Podunajskou nížinou, na východe s Krupinskou planinou a štátnou hranicou s Maďarsko. Osou celej oblasti je rieka Nitra. Dominantou mesta Nitra je Nitriansky hrad z 11. storočia a katedrála sv. Emeráma z 11. - 12. storočia. Zachovali sa časti kamennej

hradby opevnenia pri Hornom kostole, brána (16. stor.) a kamenný most (15. stor.). Biskupská katedrála pozostáva z troch kostolov - z rotundy sv. Emerama, Horného kostola a Dolného kostola. V meste sa nachádza múzeum Slovenského poľnohospodárstva a významná Slovenská poľnohospodárska univerzita. Každoročne sa v meste usporiadávajú celoslovenské dožinky ako aj poľnohospodárska výstava Agrokomplex. Okolie vytvárajú prírodné rezervácie Lupka a Zoborskú lesostep, kde sa nachádzajú mnohé chránené teplomilné druhy rastlín a živočíchov a prímestská lesoparková rekreačná oblasť s možnosťou výstupu na vrh Zobor. Oblasť je známa svojimi kultúrno-historickými pamiatkami. V Topoľčiankach sa nachádza krásny kaštieľ a turisticky zaujímavý je aj Národný žrebčín a Hipologické múzeum (resp. Múzeum koní). Národný žrebčín je v súčasnosti jediná živá „Národná kultúrna pamiatka“ na Slovensku, zachovávajúca pre Slovensko a Európu génový fond koní plemien Lipican, Arab, Hucul a Slovenský teplokrvník. Región poskytuje vhodné podmienky na cykloturizmus, pešiu turistiku a letný pobyt pri vode viacerých termálnych kúpalísk. Starobylé kostoly (Dražovce, Kostolany pod Tribečom), hrady (Gýmeš, Hrušov) a kaštiele (Topoľčianky, Beladice). Jedinečný je chov zubrov neďaleko Topoľčianok v obore Piesky, ktorá je jediná na Slovensku prístupná aj pre turistov. Kaštieľ v Topoľčiankach, v minulosti letné sídlo Habsburgovcov, sa po 2. svetovej vojne stal prezidentským letným sídlom T.G. Masaryka. V parku stojí poľovnícky kaštieľ a v ôkolo neho nájdeme asi 300 druhov vzácných drevín. Je tu aj Veľká zvernica (všetka poľovná zver) a Malá zvernica (iba danielia zver). V Strážskych vrchoch sa nachádza Nitrianske Rudno, centrum turizmu s množstvom športových, relaxačných turistických aktivít.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: Nitra, Topoľčianky, Beladice.

Rekreačné územia: Dražovce, Kostolany pod Tribečom, Gýmeš, Hrušov, Topoľčianky, Zoborská lesostep.

Hornonitriansky región turizmu (Horná Nitra), (okresy: Prievidza, Bánovce nad Bebravou, Partizánske, Topoľčany) poskytuje vhodné podmienky na cykloturizmus, peší turizmus, lyžovanie a pobyt pri prírodnej termálnej minerálnej vode. Rozprestiera sa okolo horného toku rieky Nitra, ktorá spája jeho najsevernejšie a najjužnejšie časti. Rovnobežne s jej tokom vedú aj hlavné komunikačné ťahy. Hornonitriansky región má mierne klesajúcu krivku návštevnosti, ale aj tak patrí medzi najnavštevovanejšie regióny. Rozvíja sa rekreačné kúpeľníctvo, poznávací turizmus, nenáročný turizmus v prírode, zimný turizmus – lyžovanie, pobyt pri termálnej vode a v lesnom prostredí. Región je známy predovšetkým kultúrno-historickým dedičstvom. Klenotom regiónu je „rozprávkový“ Bojnický zámok, najnavštevovanejšia a najkrajšia kultúrno-historická pamiatka na Slovensku. Bohatú históriu územia pripomínajú viaceré kaštiele (Brodzany, Malé Bielice, Klátová Nová Ves, Veľké Uherce, Chalmová, Čereňany, Zemianske Kostolany, Diviacka Nová Ves) a zrúcaniny stredovekých hradov (Topoľčiansky hrad, Uhrovecký hrad). Osou regiónu je rieka Nitra, ktorá tu aj pramení a priberá Handlovku a Nitricu. Najznámejšou národnou prírodnou pamiatkou je Prepoštská jaskyňa. Toto územie má množstvo chránených stromov, najznámejšia je bojnická Lipa kráľa Mateja. Významnými pamiatkami z obdobia gotiky sú časti kráľovských hradov Sivý kameň a Bojnice. Zvyšky gotickej pevnosti nájdeme aj na

múroch kaštieľa v Diviackej Novej Vsi. Národnou kultúrnou pamiatkou je kostol sv. Mikuláša v Porube, ktorý má zachovaný interiér s gotickými nástennými maľbami a renesančný maľovaný drevený strop. Z obdobia renesancie sa zachovali časti mestských hradieb Bojníc, viaceré kúrie a kaštiele (Zemianske Kostolany, Nováky, Laskár, Pravenec, Chalmová). Obdobie baroka na hornej Nitre je spojené s pôsobením rodu Pálffyovcov, ktorí okrem prestavby Bojnického zámku sa zaslúžili o výstavbu komplexu barokového kostola piaristov v Prievidzi. Región hornej Nitry sa vyznačuje vysokou úrovňou mestskej a dedinskej historickej zástavby, o čom svedčia pamiatkové zóny v Nitrianskom Pravne a Bojniciach, Morovne a Vyšehradnom, kde bola udelená cena Europa Nostra domu za zachovanie hodnôt ľudovej architektúry. Bohatá tradícia a kultúra tohto regiónu je v jeho folklóre, tradičnej ľudovej výrobe a ľudovom odeve i rustikálnej plastike. Región hornej Nitry patrí medzi regióny s najvyššou kultúrnou aktivitou na Slovensku. Je usporiadateľom Majstrovstiev Európy dychových hudieb a ďalších programov v jednotlivých mestách a obciach. Najvyhladávanejšou atrakciou sa stal Festival duchov a strašidiel na zámku Bojnice. Vývery minerálnych a termálnych vôd v Bojniciach a Chalmovej prispeli k vzniku kúpeľov a termálnych kúpalísk. Významnými strediskami turizmu sú Nitrianske Rudno s vodnou nádržou, súmestie Prievidza-Bojnice (v Bojniciach ZOO a plážové kúpalisko), pôvodne banícke mesto Handlová s rekreačným strediskom Remata a ďalšie.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: Bojnice (zámok, ZOO záhrada), Prievidza, Partizánske, Brodzany, Veľké Uherce, Uhrovec, Oponice, Topoľčianky, Nitrianske Pravno, Bojnická hradná jaskyňa, Prepoštská jaskyňa, Kostolany pod Trábečom.

Rekreačné územia: Bojnická rozhľadňa, Inovecké vrchy, Strážovské vrchy, Vtáčnik, Chalmová, Bánovce nad Bebravou, Remata, Duchonka, Jankov Vŕšok, Trábečské pohorie, Ponitrie.

Severopovažský región turizmu (Severné Považie), (okresy: Žilina, Bytča, Čadca, Kysucké Nové Mesto, Považská Bystrica, Púchov) je tretím najväčším regiónom vo všetkých ôsmich samosprávnych krajoch Slovenska. Nachádza sa v západnej časti severozápadného Slovenska. Jeho prevažnú časť prekrývajú pohoria: Javorníky, Malá Fatra, Strážovské a Súľovské vrchy, Kysucká vrchovina i Žilinská pahorkatina. Najvyšším vrchom regiónu je Veľký fatranský Kriváň (1 709 m). Región bol do roku 1923 súčasťou Trenčianskej stolice, neskôr Považskej župy. Významnými pamiatkami v regióne sú renesančný zámok s areálom v Bytči, hrad Strečno so stálou expozíciou „Dejiny hradu“, rozľahlá Lietava, pozostatky hradov Hričov a Súľov, kaštieľ v Kuneráde. Na jedinečnom Budatínskom zámku je drotárska expozícia. Unikátne maľované drevenice v Čičmanoch sú pamiatkovou rezerváciou ľudovej architektúry a presláveným sa stal aj pohyblivý betlehem v Rajeckej Lesnej. Krásne sú mestské pamiatkové zóny v Žiline, Bytči a Rajci. V blízkosti od Žiliny je Národný park Malá Fatra. K vrcholovým zážitkom v regióne patria turistické putovania v zlepených Súľovských skalách. Významný je folklórny festival Jánošíkove dni v Terchovej. Mesto Bytča ponúka výlet na Bytčiansky zámok. Navštíviť a prezrieť sa tu dajú aj zbierky Považského múzea. Dominantou námestia je rímskokatolícky kostol Všetkých svätých, ktorý patrí k pamiatkovej zóne. Vo Vychylovke si je možné pozrieť prírodné múzeum (skanzen) a tunajšiu lesnú

železnicu. Kúpele Nimnica sa nachádzajú na brehu vodného diela Nosice na rieke Váh, neďaleko mesta Považská Bystrica. Liečia sa tu choroby dýchacích ciest, nervové a pohybové, ženské, onkologické, tráviace ústrojenstvo, látková výmena, obehové ústrojenstvo. Ako médium sa používa prírodná liečivá vysoko mineralizovaná voda, uhličitá, hydrogénuhličitanovo - sodná, jódová, so zvýšeným obsahom hydrogénuhličitanov, slabo kyslá, studená, hypotonická. Pitie prírodnej minerálnej vody má priaznivý účinok na pacientov s ochorením zažívacieho traktu.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: Žilina, Budatín, Strečno, Čičmany, Rajec, Lietava, Bytča, Súľovský hrad, Vychylovka – úvraťová železnička (múzeum ľudovej architektúry).

Rekreačné územia: Javorníky, Západné Beskydy, Strážovské vrchy, Malá Fatra, vodná plocha Nosice, Hričov, Manínska úžina, Súľovské vrchy, Čertov, Podjavorník, Terchová – Vrátna, Pod Jedľovinou, Čičmany, Javorinka, Veľká Rača, Bumbálka, Kasárne, Skalité, Vážska cyklotrasa: Púchov – Nosická priehrada.

Turčiansky región turizmu (Turiec), (okresy: Turčianske Teplice, Martin) patrí k regiónom, ktoré ponúkajú dovolenkárovi prakticky všetko - nádherné prírodné scenérie, termálne minerálne pramene, kultúrne pamiatky, históriu, športové možnosti. Turiec sa nachádza v Turčianskej kotline, ktorá je obkolesená národnými parkmi Veľká a Malá Fatra a Kremnickými vrchmi a pohorím Žiar. Okrem pešej turistiky má turčiansko-kremnická oblasť ideálne podmienky pre obľúbenú cykloturistiku. Využiť možno Turčiansku magistrálu, Znievsku cyklocestu, alebo medzinárodnú 164 km dlhú diaľkovú cyklotrasu spájajúcu Slovensko s Poľskom. A tipy na pamiatky, ktoré treba v tomto regióne vidieť? Určite treba zažiť vyše sedemdesiatročnú železničnú trať SNP z Diviakov do Banskej Bystrice, ktorá má 22 tunelov, mincovňu v Kremnici, Banské múzeum v štôlni Andrej v Kremnici, alebo Múzeum slovenskej dediny v Martine. Centrom a najvýznamnejším mestom Turca je mesto Martin s bohatou históriou s národným i kultúrnym významom. Sídli v ňom Matica Slovenská, Etnografické múzeum, Komorné divadlo ako aj Slovenská národná knižnica. Nachádza sa tu tiež národná kultúrna pamiatka Národný cintorín, na ktorom je pochovaných mnoho známych osobností slovenskej kultúry a histórie.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: Martin (Matica Slovenská, pamiatky v meste, Múzeum slovenskej dediny v prírode), Mošovce, Diviaky, Slovenské Pravno, Necpaly, Sklabinský Podzámok, Diviaky, Tvrdošín a Leštiny (súbor drevených kostolíkov – svetové dedičstvo UNESCO).

Rekreačné územia: SPA & akvapark Turčianske Teplice, Turiec, Malá a Veľká Fatra (Drienok, Ostredok), Gaderská dolina, Kremnické vrchy (Skalka), Žiar, Turčianska kotlina.

Oravský región turizmu (Orava), (okresy: Námestovo, Dolný Kubín, Tvrdošín) je charakteristický tým, že jeho krivka návštevnosti je ustálená. Realizuje sa v ňom zimný turizmus – zjazdové lyžovanie a lyžiarska turistika, letný turizmus – pešia turistika a turizmus pri vode – vodné športy, pobyt pri termálnej vode, ako aj poznávací turizmus – poznávanie kultúrneho dedičstva a pobyt na vidieku. Orava je dynamicky sa rozvíjajúci región ponúkajúci

mnoho možností v oblasti turizmu, nechýbajú tu pracovné príležitosti, tradičné remeslá, ľudová aj moderne orientovaná kultúra a pestrá paleta príležitostí na aktívne strávenie voľného času. Navštíviť je vhodné Oravský Zámok v obci Oravský Podzámok, historický a židovský cintorín v Dolnom Kubíne, drevený artikulárny evanjelický kostol v Leštínach, zapísaný do zoznamu svetového dedičstva UNESCO, pamätný dom Martina Kukučina v Jasenovej, Oravská lesná železnica v Oravskej Lesnej alebo Múzeum oravskej dediny v Zuberci. Oravský región turizmu obkolesuje Malá Fatra, Veľká Fatra, Chočské vrchy a Roháče, ktoré poskytujú množstvo turistických trás, ako napr. výstup na Babiu horu alebo Veľký Choč, zaujímavé sú aj terény pre cyklotrasy. Orava okrem historických pamiatok láka aj k návšteve najväčšej vodnej plochy - Oravská priehrada. Tu sa naskytajú široké možnosti rekreácie, vodných športov, člňkovania, plavby loďou, jachtingu, windsurfingu, splavovania či raftingu po rieke Orava. Turizmus na Orave obohacuje množstvo vodných atrakcií poskytujúcich relax a zábavu nielen deťom, ale aj dospelým. Na Slanickom ostrove umenia nájdeme Oravskú galériu. Meander Park Oravice poskytuje svojou vysoko mineralizovanou termálnou vodou úľavu namáhanému telu, účinne pôsobí na psychiku a stres. Po absolvovaní turistických pochodov každému dobre padne wellness sedací kúpeľ v bazéne s teplou prírodnou termálnou vodou, doplnený o výhľad na končiare. Lyžovanie je významným zdrojom príjmov regionálneho turizmu. Najväčším lyžiarskym strediskom na Orave je Kubínska hoľa. Najvyššie položené oravské lyžiarske stredisko Roháče - Zuberec - Spálená dolina, ktoré charakterizuje bohatá snehová nádielka a dlhá zimná sezóna - spravidla tu sezóna trvá až do mája. Ski stredisko Malá Lučivná disponuje zjazdovkami pre začínajúcich aj zdatných lyžiarov. Výborné podmienky pre rodinnú lyžovačku poskytuje Oravská Lesná. Sú tu i veľmi dobré podmienky na bežecké lyžovanie. Strediská sú vybavené kompletným servisom pre zimnú dovolenku a rekreáciu.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: Oravská Lesná, Zuberec, Oravský zámok.

Rekreačné územia: Roháče, Kubínska hoľa, Veľká Fatra, Zuberec, Malá Lučivná, lyžiarske strediská Habovka, Janovky, Milotín, Oravská priehrada.

Liptovský región turizmu (Liptov), (okresy: Liptovský Mikuláš, Ružomberok) má každoročne stúpajúcu tendenciu. Rozvíja sa zimný turizmus – zjazdové lyžovanie a lyžiarska turistika, letný turizmus pri termálnej minerálnej vode, vodných plochách, vodné športy, letný pobyt na horách – pešia turistika, horolezectvo, kúpeľníctvo v turizme aj s liečebnou funkciou, vidiecky, poznávací a obchodný turizmus, návšteva jaskýň. Liptov je jedinečný región na severe Slovenska, pre ktorý je charakteristická rozmanitosť prírody na malom území, kontrast vysokých štítov a zelených lúk a pasienkov vytvorili predpoklad pre „najväčšie prírodné ihrisko turizmu a relaxu“ na Slovensku. Liptov je vysoko významnou slovenskou turistickou oblasťou v zime aj lete a „zelenou“ arénou prírodných krás, adrenalínu, akvaparkov a termálnych kúpalísk, živého folklóru a tradície, ako aj histórie, kultúry a jedinečnej gastronómie. Na území má najväčší počet chránených prírodných oblastí na Slovensku a 50% rozlohy územia zaberajú lesy. Typická architektúra Liptova je dodnes zachovaná v dedine Vlkolínec chránenou štatútom svetového dedičstva UNESCO, ako aj v Múzeu liptovskej dediny v Pribyline. Zaujímavým je aj drevený artikulárny kostol vo Svätom

Kríži, jeden z najväčších v Európe.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: Vlkolínec (skanzen - svetové dedičstvo UNESCO), Liptovská Teplá, Liptovský Michal, Ľubochňa, Hubová, Hybe, Pribylina, Východná, skanzen Havránok, Liptovský Hrádok, Kráľová Lehota.

Rekreačné územia: Jánska dolina, jaskyne Jánskej doliny (Stanišovská, Medvedia), Demänovská dolina (jaskyne), Nízke Tatry – Jasná, Prašivá, Liptov, Donovaly, Lúčky, Bešeňová, Ivachnová, Prašivá, Liptovský Mikuláš – akvapark Tatralandia, Demänovská dolina (Jasná, Záhradky, Chopok, jaskyne), Liptovský Trnovec, Trlenská dolina, Liptovská Mara, Liptovský Ján, náučno-relaxačná trasa pre peších turistov, bežcov a cyklistov vedúca z Ružomberka do Korytnice, tzv. Cyklokorytnička, cyklotrasa Donovaly - Korytnica, Liptovská Osada - celoročne otvorené termálne kúpalisko SPA wellness, Kalameny, Chočský vrch, Západné Tatry, Veľká Fatra, Nízke Tatry, Ľubochňa, Malinô-Hrabovo, Smrekovica, Trlenská dolina, Bešeňová, Račkova dolina, Podbanské, Liptovský Trnovec, Žiarska dolina, Račkova dolina, Podbanské, Opalisko, Vyšná Boca, Čertovica, Bešeňovské travertíny, Filištinky.

Ipeľský región turizmu (Poiplie), (okresy: Lučenec, Levice, Krupina, Poltár, Veľký Krtíš) tvorí hranicu s Maďarskom. Oblasť je známa minerálnym bohatstvom a bývalými banskými mestami Krupina a Pukanec. Z historického hľadiska je tu niekoľko zaujímavých objektov. V Krupine sa na vrchu Stražavár nachádza protiturecká pozorovacia veža z roku 1564, tzv. vartovka. V súčasnosti sa využíva ako vyhliadková veža. Zachovala sa aj Husitská veža, niekoľko domov z obdobia renesancie a baroka. Je tu aj viacero pomníkov padlých partizánov a odbojárrov z 2. svetovej vojny. Z čias tureckých nájazdov v 13. stor. sú tu zrúcaniny hradov: Modrý kameň, Divín, Čabrad' a s ním spojený najbohatší výskyt plazov na Slovensku. Nad mestom Fil'akovo sa nachádzajú zrúcaniny hradu, ktorý bol zničený v roku 1689. V kaštieli Modrý kameň v súčasnosti sídli múzeum bábik a hračiek. Konajú sa tu rôzne festivaly. Kláštor Bzovík, založený okolo r.1330, bol neskôr prestavaný na protitureckú pevnosť so štyrmi nárožnými baštami čiastočne zrekonštruovaný. Z kultúrnych a historických pamiatok sú významné hrady Novohrad, Fil'akovo, Hodejov, Modrý Kameň, Divín, Šomoška, Salgó a zaujímavé gotické kostoly s nástennými maľbami Stará Halič, Ľuboreč, Turičky. Ľudovú kultúru a folklór dokumentujú Novohradské múzeum v Lučenci, mestské múzeá vo Fil'akove, Poltári, Múzeum bábkarských kultúr a hračiek v Modrom Kameni. Prirodzeným centrom je okresné mesto Lučenec s historickými dominantami, medzi ktoré patrí novo reštaurovaná synagóga, budova radnice, budova mestského hotela Reduty a historické jadro Kubínyho námestia, ktoré je pamiatkovou zónou. Na vodnej nádrži Ružiná sa každoročne koná hudobný festival Ružiná fest v rámci podujatí s názvom Orange music summer. V meste Veľký Krtíš sa z historickej časti zachovali kaštiele a hospodárske budovy zo 17. stor. Konajú sa tu každoročné jarmoky: Jánsky, Banický a Katarínsky. Športové vyžitie poskytnú náučné chodníky a cyklotrasy. Miestna vodná nádrž Ružiná ponúka zase relax pri vodných športoch. Náučný chodník v obci Hrušov začína kováčskou vyhňou z 19. stor., pokračuje cez lazy a končí opäť v dedine pri pieskovcových pivniciach, kde je aj odpočívadlo. Na chodníku je niekoľko možných zastávok ako napr. Kováčska vyhňa, ľudový dedinský dom, kamenné pece, laznické gazdovstvo, uhliarska míľa, laznicka drevenica, vyhliadka na Prašnom vrchu či

Kalvária na kopci Stráňa. Kúpele Dudince začali využívať miestne termálne pramene od polovice 19. stor. V 60. rokoch 20. storočia sa začalo s výstavbou ubytovacích zariadení. Termálne pramene v kúpeľoch Dudince pomáhajú liečiť pohybový aparát, vysoký krvný tlak, srdcovo-cievne ochorenia a reumu. K rekreácii a oddychu slúži aj termálne kúpalisko Dolná Strehová, kúpalisko Dudinka (neďaleko kúpeľov Dudince), ktoré ponúkajú relax i športové vyžitie v 4 bazénoch (rekreačný, detský, minerálny a plavecký) s vodnými atrakciami. Termálne kúpalisko Santovka Wellness, vzdialené iba 14 km od Levíc, ponúka vodopády, sprchy, travertínové bazény, tzv. rímske kúpele a iné vodné atrakcie v termálnej minerálnej vode.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: pamiatková rezervácia Sebechleby, Brhlovce, Šahy, hrady: Modrý kameň, Levice, Filákov, Čabrad' Divín.

Rekreačné územia: lesopark Túroš, termálne kúpalisko Dudinka, Štiavnické vrchy, Krupinské Bralce, Tesárska rokľina, Krupinská planina, Javorie, Cerová vrchovina, Slovenské rudohorie, Dolná Strehová, Rapovce, Malá Lehota – andezitové kamenné more, Ružiná, Sitno.

Gemerský región turizmu (Gemer a Malohont), (okresy: Rimavská Sobota, Revúca, väčšia časť Rožňava) sa nachádza medzi tromi národnými parkmi: Slovenský raj, Muránska planina a Slovenský kras. Najznámejšia z 1100 jaskýň krasu je jaskyňa Domica zapísaná na zozname svetového dedičstva UNESCO. Kaštieľ Betliar so zbierkami umeleckých predmetov a kníh je zasadený do anglického parku, ktorý je najväčším udržiavaným parkom na Slovensku. Patrí do zoznamu svetových historických záhrad. Živou atrakciou regiónu sú početné stáda slovenského koňa horského a na ranči neďaleko Muráňa sa každoročne koná rodeo. V tejto lokalite sú aj ďalšie jaskyne ako napr. Gombasecká, Ochtinsko aragonitová, Dobšinská ľadová a Jasovská jaskyňa. Zaujímavá je aj Zádielská tiesňava – prírodná rezervácia s terasovite vedeným náučným chodníkom, či chránený prírodný výtvor Ostrá skala. Prvá zmienka o regióne Gemer sa objavila v r. 1209, kedy vládol Gemeru rovnomenný hrad Gemer. Obdobie Tureckých nájazdov bolo poznamenané budovaním opevnených sídiel a hradov, ktoré sa stali obeťou vojen a zachovali sa v podobe ruín. Neskôr v 14. až 16. stor. boli stavané gotické chrámy s maľbami a bohatou výzdobou, ktoré sa zachovali dodnes a sú súčasťou Gemerskej gotickej cesty. Z historického hľadiska je mesto Rožňava zaujímavé svojím štvorcovým námestím. Na námestí baníkov stojí Morový stĺp z r. 1711 pripomínajúci morovú epidémiu v regióne. Navštíviť je možné aj ďalšie z historických pamiatok ako napr. kostol Sv. Františka Xavera z r. 1687, kostol Sv. Anny z r. 1745, Kalváriu nad mestom z r. 1741, starú radnicu, alebo pomník Františky Andrássyovej, patrónky chudobných, podľa ktorej bol napísaný román Levočská biela pani. Panorámu mesta možno obdivovať z vyhlídkovej renesančnej strážnej veže. Významnou historickou pamiatkou je hrad Krásna Hôrka, ktorý však v nedávnej dobe postihol veľký požiar, čím utrpeli aj viaceré pamiatky. V súčasnosti sa pracuje na dokončení rekonštrukcií. Hrad bol zariadený pôvodným nábytkom a zbierkami rodového múzea, zbierkami zbraní a výzbroje. Tunajšia kaplnka, známa obrazom čiernej madony, je aj pútnickým miestom. Na okraji obce je mauzóleum so sarkofágmi rodiny Andrássyovcov. Kaštieľ Betliar a jeho zbierky porcelánu, keramiky, skla, zbraní spolu s knižnicou so 14 tis. zväzkami kníh v šiestich jazykoch predstavujú expozíciu života šľachty a

kultúry 19. stor. Kaštieľ je zasadený do anglického parku, ktorý je najväčším udržiavaným parkom na Slovensku. Patrí do zoznamu svetových historických záhrad. Stredoveké nástenné maľby možno zhladiť v Štítniku, Kocelovciach a v Ochtinej. Jednou zo vstupných brán do Národného parku Slovenský raj je mestečko Dobšiná. Ďalším národným parkom v regióne je Muránska planina kde sa nachádza rezervácia Suché doly – Teplice. Rastú tu horské a vysokohorské druhy rastlín. Najvzácnejším je lykovec kríčkovitý, ktorý rastie na ťažko prístupných miestach - skalných stenách. Turisticky zaujímavá je aj zrúcanina hradu Muráň, na ktorom sa v letných mesiacoch usporadúvajú Hradné hry. V dedine Muráň, ktorá leží pod spomínaným hradom, sa na ranči každoročne koná rodeo. Výrazným prínosom regiónu sú aj evanjelické a katolícke, starodávne románske, renesančné a gotické kostolíky s relatívne zachovalými nástennými maľbami. Najznámejšie z nich sa nachádzajú v dedinkách v Šivetice, Rákoš, Rimavské Brezovo, Rimavská Baňa, Kraskovo, Kyjatice, Štítnik, Plešivec, Kocelovce a Ochtiná. Netradičným turistickým lákadlom sú aj zachované vysoké pece, ktoré stoja v dedinách Sirk – Červeňany, Vlachov a Nižná Slaná. Unikátnou atrakciou regiónu sú početné stáda slovenského koňa horského, ktorého môžeme stretnúť na Veľkej lúke. Okresné mestečko Revúca je zaujímavé najmä tým, že v roku 1862 tu bolo založené Prvé slovenské gymnázium. Najstaršia písomná zmienka o meste Revúca pochádza z roku 1357. Ďalším mestečkom so zaujímavým historickým jadrom z 13. stor. je mestečko Jelšava. Nájdeme tu katolícky kostol z r. 1849, evanjelický kostol z rokov 1784-1785, rokokovú bývalú radnicu ako aj meštianske domy. Vodná nádrž Dobšiná slúži k rekreačným účelom s možnosťou vodných športov a člnkovania. 40 turistických trás a značkovaných cyklotrás s rôznym stupňom náročnosti uspokojí milovníkov prírodných krás i turistiky. V zime je k dispozícii stredisko Alweg Dobšiná s 2 vlekmami a upravovanými zjazdovkami.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: Fiľakovský hrad, hrad Šomoška, zámok Halič, Hajnáčka, Betliar, Štítnik, Kocelovce, Plešivec, jazerná jaskyňa pri Tisovci.

Rekreačné územia: Slovenské rudohorie, Cerová vrchovina, Slovenský kras (jaskyne zapísané do zoznamu svetového dedičstva UNESCO), Kurinec, prírodné kúpalisko Teplý vrch, Tornaľa – Králik, Bánovo, Muránska Huta, Hrádok, medzinárodný slovensko-maďarský geopark svetového dedičstva UNESCO – Novohrad - Nógrád.

Horehronský región turizmu (Horehronie), (okresy: Banská Bystrica, Brezno) sa rozprestiera v srdci Slovenska, vo Zvolenskej kotline, ohraničenej na západe Kremnickými vrchmi. Severný horizont je charakteristický majestátnou panorámou Nízkych Tatier. Východná časť je lemovaná národným parkom Muránska planina. Táto oblasť je jednou z najnavštevovanejších na Slovensku a to vďaka neobvyklému prírodnému bohatstvu a výhodnej geografickej polohe. Na pomerne malom území je veľká diverzita prírodných zvláštností - vysoké hory, lúky, lesy, horské bystriny, jazerá, minerálne a termálne pramene, jaskyne, kvety, zvieratá - to všetko tvorí nepreberné množstvo zaujímavostí tohto rázovitého horského kraja. Neďaleko je aj Bystrianska jaskyňa, ktorá počas SNP poskytla úkryt okolitým obyvateľom. Rozšíreným športom na Horehroní je lyžovanie či už zjazdové, alebo bežecké. V Osrblí je centrum biatlonu kde sa v roku 1997 konali majstrovstvá sveta. Na zjazdové lyžovanie sú možnosti na svahoch Chopku, na Čertovici, v Mýte pod Ďumbierom, Selciach.

Bohatstvo liečivých minerálnych prameňov Slovenska s rozličnými fyzikálnymi a chemickými vlastnosťami umožňuje úzku špecializáciu kúpeľných liečebných miest. Jedno z takýchto úzko špecializovaných liečebných ústavov sa nachádza v Brusne, v jednom z postranných zalesnených údolí Slovenského rudohoria, na úpätí severných svahov Vepra v nadmorskej výške 435 metrov. Kúpele sú známe už od začiatku 19. storočia. Ich poloha im určuje miernu, teplú a pomerne vlhkú podhorskú klímu. Liečia sa tu pacienti s chorobami žlčníka, žlčových ciest, pečene, pankreasu a niektorých chorôb obehového a pohybového ústrojenstva. Donovaly sú jedným z významnejších lyžiarskych stredísk na Slovensku. Lyžiarske terény ponúkajú výborné lyžiarske podmienky pre všetky kategórie lyžiarov, od začiatočníkov až po vyznávačov adrenalínových svahov. Dominantou lokality je novovybudovaná šesťsedačková lanovka s osemmiestnou kabínkou na Novú Hoľu (1360 m.n.m.) a k dispozícii je 14 vlekov. Atrakciou je večerné lyžovanie pri umelom osvetlení. Neoddeliteľnou súčasťou zimných Donovál sú preteky psích záprahov. V Banskej Bystrici sa nachádza až 200 kultúrnych pamiatok a 2 národné kultúrne pamiatky. Medzi národné kultúrne pamiatky patrí Múzeum Slovenského národného povstania s príľahlou expozíciou ťažkej vojenskej techniky z II. sv. vojny v prírode. Za národnú kultúrnu pamiatku bolo vyhlásené v roku 1982. Národnou kultúrnou pamiatkou je aj hradný areál. Horská dedina Špania Dolina s rázovitou baníckou zástavbou a so zvyškom historického centra bola v roku 1979 vyhlásená za Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry. V dedine Heľpa sa od roku 1966 každoročne konajú Horehronské dni spevu a tanca, folklórny festival so zameraním na Horehronie. Medzi vyhľadávané atrakcie patrí aj Čiernohronská železnica v Čiernom Balogu a Lesnícky skanzen vo Vydrovskej doline. Táto úzkorozchodná železnica bola postavená v doline Čierneho Hrona hlavne na odvoz dreva. Pozemné bohatstvo možno obdivovať v Harmaneckej alebo Bystrianskej jaskyni. V katastri dediny Bystrá (okres Brezno), sa nachádza Bystrianska jaskyňa, so zaujímavými zvonivými stalaktitami, nástennými vodopádmi a útvarmi žltkavej farby s vysokým leskom. Počas 2. svetovej vojny sa v jaskyni ukrývali obyvatelia dediny Bystrá. Za rekreáciou v regióne chodia návštevníci do akvaparku vo Vyhniach s vodnými atrakciami, na športové vyžitie slúžia tenisové a volejbalové kurty, biatlonový areál, futbalový štadión. Termálne pramene a kúpaliská sa nachádzajú v meste Kremnica a obci Kováčová. Kúpeľné mesto Sklené Teplice sa nachádza kúsok od obce Vyhne, svojimi termálnymi vodami, teplota vody 37-52°C, poskytujú možnosť čerpania liečebných procedúr. V kúpeľoch sa úspešne liečia choroby pohybového ústrojenstva. Atraktívny je najmä kúpeľ v jaskyni s termálnou vodou, ktorá vyviera priamo v Parenici. V Sklených Tepliciach je k dispozícii aj kúpalisko a termálne bazény. Mesto Brezno je starým kráľovským mestom, mestské práva Breznu udelil uhorský kráľ Ľudovít I. dňa 14. augusta 1380. Prvé zmienky o meste pochádzajú z čias kráľa Bela IV. z r. 1265. Brezňanom sa hovorí "Hugáni", v minulosti sa obyvateľstvo delilo na Hugáňov a Handeľcov, Brezňania sú na pomenovanie hrdí, najmä tí, ktorí pochádzali z Uličky (časť v starom meste). Nad Breznom sú popri rieke Hron roztrúsené malebné dedinky Bujakovo, Filipovo, Gašparovo, Beňuš, Braváčovo, Bacúch, Polomka, Hámor, Závadka, Heľpa, Pohorelá, Pohorelská Maša, Valkovňa, Zlatno, Šumiac, Červená Skala, Telgárt. Severne nad údolím Hrona sa vypína pohorie Nízke Tatry, z jeho vrchov nad horným tokom rieky Hron kraluje Kráľová Hoľa 1 946 m n.m. pod ktorou rieka Hron

pramení.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: Banská Bystrica, Hronsek (zapísaný do zoznamu svetového dedičstva UNESCO), Slovenská Ľupča, Brezno, Heľpa, Čierny Balog, Špania dolina, Očová, Dobročský prales.

Rekreačné územia: Bystrianska jaskyňa, Poľana, Donovaly, Harmanec, Kremnické vrchy, Špania dolina, Slovenské rudohorie, Králiky – Kordíky, Turecká, Šachtičky, Tále – Krpáčová, Chopok - juh, Mýto pod Ďumbierom, Chvatimech, Osrblie, geopark Banskobystrický a náučný chodník v Šášovskej doline.

Pohronský región turizmu (Pohronie), (okresy: Žiar nad Hronom, Žarnovica, Zvolen, Detva, Banská Štiavnica) sa nachádza vo Zvolenskej kotline. Na západe ho obkolesujú Kremnické vrchy, na severe Nízke Tatry. Pohroním tečie druhá najdlhšia rieka Slovenska - Hron. Zaujímavosťou regiónu je geografický stred Európy, ktorý sa nachádza blízko kostolíka v obci Kremnické Bane. Pohronie je svetu známe už od stredoveku vďaka bohatým ložiskám zlata, striebra a medi. Centrum baníctva bolo v Banskej Bystrici, Banskej Štiavnici a v Kremnici. V zime je Pohronský región rajom pre lyžiarov. Početné lyžiarske strediská: Chopok Juh, Čierny Balog, Donovaly, Králiky, Krpáčovo, Mýto pod Ďumbierom, Selce Čachovo, Skalka pri Kremnici, Šachtičky, Tále, Telgárt, Turecká, Krahule a ďalšie poskytujú kompletný servis pre lyžiarov. Dominantou mesta Banská Štiavnica je Starý zámok z 13. storočia. Dnes tu sídli múzeum ako aj v Novom zámku, kde je expozícia protitureckých bojov. Na kopci stojí Kalvária postavená jezuitami v rokoch 1744 – 1735. Neďaleko Banskej Štiavnice sa nachádza kaštieľ Antol a v ňom dobový nábytok, rôzne umelecké predmety, obrazy a rytiny. Okolie kaštieľa tvorí rozsiahly anglický park so vzácnymi drevinami. Banská Štiavnica má dve námestia. Trojičné a Radničné s gotickým kostolom sv. Kataríny z 15. storočia a radnicou. Vyhľadávaná architektonická pamiatka Komorský dvor (z r. 1550) je múzeom s expozíciou v prírode s možnosťou rekreačného "fárania" do bane. Mesto Banská Štiavnica patrí od r.1993 medzi kultúrne pamiatky zapísané v zoznamoch svetového dedičstva UNESCO. Mesto Žiar nad Hronom vzniklo r. 1951 z niekdajšieho Svätý Kríž nad Hronom, kedy tu bola vybudovaná obrovská huta na výrobu hliníka. Medzi najznámejšie pamiatky v Žiari nad Hronom a jeho okolí patrí zrúcanina gotického hradu Šášov na skalnej vyvýšenine nad riekou Hron v katastri dediny Šášovské Podhradie. Značené turistické trasy do oblastí Štiavnických vrchov vedú z miestnych častí Ladomerská Vieska a Šášovské Podhradie. V blízkom okolí sa nachádzajú aj možnosti pre lyžovanie, ktoré poskytujú menšie lyžiarske strediská lokálneho významu. Mesto Žarnovica sa nachádza 25 km poniže Žiaru nad Hronom v údolí rieky Hron, v južnej časti Žiarskej kotliny. Mesto obklopujú výbežky pohoria Vtáčnik a Štiavnických vrchov. Žarnovica bola významnou križovatkou cestných ťahov. Hlavným zdrojom obživy bolo spracovanie dreva, keďže lesy sú všade vôkol. Nedávnou dominantou bol drevársky závod Preglejka. Do 19. storočia tu bola v prevádzke huta na drahé kovy, ktoré sa ťažili v Štiavnických vrchoch. Medzi hlavné miestne podujatia patrili pravidelné motocyklové preteky na plochej dráhe o Zlatú prilbu Slovenského Národného Povstania, ktoré mali medzinárodný charakter. Vyhne s rímsko-katolíckym kostolom z roku 1776 sa nachádzajú neďaleko Banskej Štiavnice. Pôsobili tu templárski rytieri, ktorí sa zaslúžili o

vznik vyhnianskeho piva Steiger. Známa je aj prírodná termálna voda s obsahom železa, dnes využívaná v otvorenom termálnom bazéne. V regióne sa nachádzajú prírodné termálne liečebné kúpele Sliač, Kováčová, Sklené Teplice. Rezervácia ľudovej architektúry v oblasti Špania dolina - banícke domy z kameňa a dreva z 19. stor., ranogotický kostol Premenenia Pána z 13.stor. ponúka spoznať starý banský vodovod, múzeum medi, banícky náučný chodník. Príroda Španej doliny slúži hlavne na rekreačné účely a je vyznačená množstvom turistických chodníkov.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: Zvolenský zámok, Banská Štiavnica a okolie (podzemné svetové dedičstvo UNESCO), Hájniky, Kremnica a okolie, Arborétum Borová hora a Kysihýbel, Svätý Anton, Žarnovica, Nová Baňa, Hronsek (svetové dedičstvo UNESCO), Detva (folklórne slávnosti).

Rekreačné územia: Zvolenská kotlina, Kováčová, Vtáčnik, Kremnické vrchy, Slovenské rudohorie, Štiavnické vrchy, Badínsky prales, Skalka- Krahule, Poľana, Zveropark Revištské Podzámčie, Hodrušské jazero, Richnavské jazero, Počúvadlianske jazero, Vyhne, Zvolenská Slatina, geopark Banskoštiavnický, plavba plťou po rieke Hron zo Sliača do Zvolena, cyklocesta do kúpeľov Kováčová a Sliač.

Tatranský región turizmu (Tatry a Severný Spiš), (okresy: Poprad, Kežmarok, Stará Ľubovňa) je jeden z najdôležitejších a najviac navštevovanejších región. Pre tento región je charakteristický letný turizmus na horách – pobyt v horskom prostredí, pešia turistika, horolezectvo, zimný turizmus v horách – zjazdové lyžovanie a lyžiarska turistika, incentívny turizmus - kongresy a konferencie, kúpeľníctvo v turizme, poznávací turizmus - poznávanie kultúrneho dedičstva. Podstatnú časť horstva ležiaceho na Slovensku tvoria pohoria Vysoké Tatry, Belianske a Západné Tatry, ktoré sú pýchou pre Tatranský región. Tatry patria medzi najobľúbenejšie turistické ciele Slovenska. Najvyšším vrcholom je Gerlachovský štít 2 655 m n.m. Vysoké Tatry sú najmenšie veľhory sveta. Turisti radi zavítajú do našich slovenských veľhôr výstupmi na Rysy a Kriváň, ktoré patria už k národnej tradícii. Milovníkov cykloturistiky poteší Tatranská cyklomagistrála, priaznivci golfu majú k dispozícii golfový areál vo Veľkej Lomnici. V zime sú Tatry zaplnené lyžiarmi, lyžiarske strediská Smokovec, Štrbské Pleso, Tatranská Lomnica a Ždiar sú pripravené so svojimi vlekmi, lanovkami, servisom i stravovacími zariadeniami vyhovieť všetkým návštevníkom. V letných mesiacoch sa ponúka množstvo zaujímavých peších túr po dobre značených turistických chodníkoch a výstupy na jednotlivé štíty. K atraktívnym prvkom tatranskej oblasti patria plesá a morské oká, ktoré tu v minulosti vytvorili ľadovce. Známe sú Nižné a Vyšné Temnosmrečinske pleso, Skalnaté pleso, Popradské pleso, Zelené pleso a najväčšie pleso s rozlohou 20 ha je Veľké Hincovo pleso. Prepravu na Lomnický štít (2 625 m n.m.) zabezpečuje vysutá lanovka s medzistanicou Skalnaté pleso. Na vrchole sa nachádza observatórium a reštauračné zariadenie, kde sa turisti a lezci zvyknú pristaviť a načerpať sily. Jedinečný výhľad na Slovensko je odmenou za náročnú cestu na Lomnický štít. K návšteve Belianskej jaskyne lákajú sintrové vodopády a pagodovité stalagmity. Jaskyňa sa využíva aj na ozdravovacie speleo-klimatické pobyty. V roku 2005 bola neďaleko objavená nová jaskyňa v oblasti Javorinskej Širokej. Veľmi dobrá klimatická poloha umožnila vznik kúpeľom zameraným na

liečbu a rehabilitáciu dýchacieho ústrojenstva v oblastiach Štrbské Pleso, Smokovec, Tatranské Matliare, Lučivná. Vysoké Tatry a ich objavovatelia sa v minulosti spájali s mestom Kežmarok. Už prvá zaznamenaná vychádzka do Vysokých Tatier sa viaže k menu kežmarskej hradnej panej Beaty Laski - Kosčielickej, ktorá r.1565 podnikla výlet do doliny Kežmarskej Bielej vody. Prvý opis túry na tatranský končiar pochádza od kežmarského rodáka, matematika a astronóma Dávida Frólicha, ktorý v júni r.1615 vystúpil s dvoma priateľmi pravdepodobne na Kežmarský štít. Z ostatných, ktorých okúzlili Vysoké Tatry je vhodné menovať: Augustíni ab Hortis (lekár a mineralóg), Daniel Fischer (lekár), Juraj Buchholtz (prírodovedec) a jeho synovia zostavili plastickú mapu Tatier, Tomáš Mauksch (prírodovedec, historik a vodca zahraničných cestovateľov a bádateľov), Kristián Genersich (mineralóg), Juraj Bohuš (botanik). Prielom rieky Dunajec, ktorý preteká cez Národný park Pieniny má ľudovými povestami opradené zákutia ako napr. Jánošíkov skok, Storočná voda (táto nezamrzá ani v zime), Sedem mníchov. Návštevníkov tejto oblasti Tatier priťahuje jedinečná atrakcia splav Dunajca na pltiach s goralskou muzikou. Čistá voda v rieke je zdrojom zážitkov pre športových rybárov, ktorí ovládajú muškárčenie. Stavebné pamiatky v kúpeľoch Červený kláštor, alebo Kežmarský a Ľubovniansky hrad lákajú k prehliadke milovníkov histórie. Dominantou mestečka Stará Ľubovňa je námestie s kostolom sv. Mikuláša z roku 1.280 a Provinčný dom. Pod hradom sa nachádza Ľubovniansky skanzen s ľudovou architektúrou. Mesto Kežmarok má 2 národné kultúrne pamiatky - Evanjelické lýceum s jednou z najväčších historických školských knižníc v strednej Európe a drevený kostol z 18.storočia. V lete sa tu konajú trhy: Európske ľudové remeslo, v zime Vianočné trhy. Ľudová architektúra je stále zachovaná aj v meste Ždiar, kde sa konajú svadby v ľudových krojoch regiónu. Ždiar je známy aj lyžiarom, ktorí navštevujú lyžiarske stredisko Bachledova dolina. História mesta Poprad siaha až do praveku. Kostol sv. Egídia z 13. stor. je najcennejšou historickou pamiatkou mesta. V neďalekej dedine Gánovce sa našli pozostatky neandertálskeho človeka spreď 120 000 rokov. V akvaparku AquaCity Poprad nájdú milovníci tobogánov, šmýkačiek a ďalších vodných atrakcií zábavu a relax celoročne. Z mesta Poprad vedie do Vysokých Tatier električková trať. V zime sú Vysoké Tatry cieľom lyžiarov. Nachádzajú sa tu významné slovenské lyžiarske strediská: Starý Smokovec, Štrbské Pleso, Tatranská Lomnica, Ždiar Bachledova, Podbanské ale aj menšie strediská s miestnym významom: Kubašok, Liptovská Teplička, Lopusná Dolina a iné. Lyžiarske stredisko Starý Smokovec je najstarší vysokotatranský lyžiarsky areál, ktorý ponúka trate v dvoch lokalitách - Jakubová Lúka pre začiatočníkov a Hrebienok obľúbené centrum zimných ski-túr. Lepšie možnosti lyžovačky sú na Hrebienku. Lyžiarske stredisko Štrbské Pleso je jedným z najvýznamnejších a najvyššie položených lyžiarskych stredísk vo Vysokých Tatrách. Tri vleky a tri lanovky prepravujú lyžiarov na svahy s 9 km zjazdoviek prevažne červených. V spodnej časti strediska sú ďalšie dva vleky pre deti a začiatočníkov. Vedľa skokanských mostíkov sa nachádza bežkársky areál, možnosti sánkovania, snowpark pre freestyle, voľné terény pre milovníkov freeride, skitouring. Lyžiarske stredisko Tatranská Lomnica ponúka slnečnú lyžovačka v Lomnickom sedle, ktoré patrí k majstrovským čiernym svahom, ktoré uspokojia aj najnáročnejších lyžiarov. Začiatočníci si prídu na svoje v spodnej časti strediska Tatranská Lomnica, kde sa zjazdovky značia modrou farbou. V strede je zóna pre milovníkov svižnej jazdy na červených

tratiach, známe Čučoriedky. Moderné sedačkové a kabínkové lanovky a široké zjazdovky sú zárukou lyžiarskeho zážitku na prvotriednej carvingovej 6,5 km zjazdovke miestami širokej až 60 m. Vhodná zimná dovolenka pre každé lyžiarske srdce s možnosťou kúpania sa v hotelových bazénoch s termálnou vodou a domácou gastronómiou.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: Spišská Belá – Strážky, Kežmarok (artikulárny kostol), Veľká Lomnica, Osturňa, Batizovce, Švábovce, Betlanovce, Ždiar, Podolíneec, Stará Ľubovňa, Hniezdne, Východná, Tatranská Lomnica – múzeum TANAPu, Spišský hrad, Levoča, Bardejov - zapísaný do zoznamu svetového dedičstva UNESCO, Ľubovniansky hrad, Kartuziánsko – Kamaludský kláštor, múzeum Červený Kláštor, Gotická cesta, Podolíneec.

Rekreačné územia: Starý Smokovec, Horný Smokovec, Dolný Smokovec, Nový Smokovec, Tatranská Polianka, Tatranské Zruby, Tatranská Lomnica, Tatranská Kotlina, Tatranská Lesná, Tatranské Matliare, Tatranské Žľaby, Lopusná dolina – lyžiarske stredisko Snowpark Lučivná, Važecká jaskyňa, Belianska jaskyňa, Stanišovská jaskyňa, Liptovská Teplička, vodopády Studeného potoka, Štrba – Štrbské Pleso, Zamagurské folklórne slávnosti, Vyšné Ružbachy: prírodné útvary – travertínové jazierko – kráter s prírodnou termálnou vodou, Spišská Magura, Slovenský raj, splav po rieke Dunajec, Pieninský národný park, okruh Ľubovnianskych kúpeľov, Litmanovský okruh, Jarabinský prielom, Kráľovská pieniská túra, lyžiarske stredisko – Vyšné Ružbachy, Cesta 12 minerálnych prameňov, Zamagurie, Belianska jaskyňa, Ružbašské krátery, Pieninský národný park, prielom Dunajca v Pieninách, Bachledova dolina – Ždiar, Szczawnica - termálne kúpele (Poľsko).

Spišský región turizmu (Južný Spiš), (okresy: Spišská Nová Ves, menšia časť Rožňava, Levoča, Gelnica). Regiónom pretekajú dve významné rieky Hornád a Poprad, ktorý jediný zo slovenských riek odteká na sever. Medzi klenoty Spiša patria Spišský hrad, oltár v Chráme svätého Jakuba v Levoči od Majstra Pavla, Slovenský Raj, Tomášovský výhľad, travertín Dreveník, mesto Levoča, námestie a kostol v Spišskej Novej Vsi, rekreačná oblasť Dedinky. Spišský región charakterizujú írečité spišské nárečie, dobrosrdeční Spišiaci, spišská borovička, spišské parky, spišský jarmok. Národný park Slovenský raj so svojimi prírodnými krásami a turistickými chodníkmi miestami nahrádza do skaly zapustené železné stúpadlá nad vodnou hladinou rieky Hornád a drevené rebríky nad vodopádmi. Najznámejším kaňonom je splavný Prielom Hornádu. Za zmienku stojí Tomášovský výhľad a Ihla, z ktorých sa návštevníkom naskytne nádherný pohľad na kaňon. Zamrznuté vodopády sú zaujímavé najmä v zime, kedy vytvárajú nádhernú prírodnú scenériu. Rekreačné stredisko Podlesok sa nachádza v údolí Veľká Biela voda a je jedným z možných vstupov do Slovenského raja. Spišského regiónu sa dotýkajú Vysoké a Belianske Tatry. Pre čistý tatranský vzduch je tu vybudovaných niekoľko sanatórií zameraných na liečbu respiračných chorôb. V Belianskych Tatrách nájdeme aj jaskyňu sprístupnenú verejnosti v dĺžke 1 135 m. Na spišskom východe sa nachádza Levočské pohorie, na juhu sa rozprestiera Spišskogemerské rudohorie. Ďalšou atraktívnou oblasťou je najmenší Národný park Pieniny s krásnou prírodnou scenériou a riekou Dunajec známou svojím splavom na pltiach a množstvom pstruhov. Na vrch Tri koruny vysoký 982 m n. m. je z poľskej strany prístup turistickým chodníkom. Údolím

Dunajca vedie turistická trasa aj cyklotrasa. Nachádzajú sa tu mnohé jaskyne Aksamitka, Zbojnická, Jazvečia, Kozia a Medvedie diery. Ľudovú architektúru možno vidieť v dedinkách Malá Franková a Osturňa. Spišská Nová Ves má šošovkovité námestie s gotickým farským kostolom zo 14. st. s 86 m vysokou vežou - najvyššia kostolná veža na Slovensku. Zaujímavou historickou pamiatkou je Spišský hrad, najväčší stredoveký hrad v strednej Európe. Spišská kapitula so svojou románsko-gotickou katedrálou, kňazským seminárom, hodinovou vežou, francúzskym parkom a ulicou s kanóniami, získala názov "malý slovenský Vatikán". Ďalšou vzácnou pamiatkou je románsko-gotický kostolík Ducha Svätého v Žehre z 13.-15. stor. takmer celý je posiaty freskami. Najznámejšia z nich je freska Strom života. Spišský hrad, Spišská kapitula a Žehra sa zapísali do zoznamu svetového dedičstva UNESCO v r. 1993. Pútnické miesto Mariánska hora v Levoči a najvyšší drevený oltár na svete od Majstra Pavla z Levoče do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO pripísali v r. 2009. Z prírodných pamiatok v zozname svetového dedičstva UNESCO patrí aj Dobšinská ľadová jaskyňa. V kaštieli v Markušovciach a zrekonštruovanom letohrádku Dardanely sa konajú výstavy historických hudobných nástrojov a koncerty vážnej hudby. Mestské hradby v Levoči pochádzajú zo 14.-17. st. Zachovali sa aj bašty a veže, 2 brány - Košická a Menhardtovská a radnica s klieťkou hanby z r. 1600. Zaujímavé je námestie v Levoči. Okolie námestia tvoria meštianske domy, je ich viac než päťdesiat. Cenným je Thurzov dom. Rovnako zaujímavé sú aj domčeky miestnej chudoby. Na Zamagurí, v Ždiari alebo v Lendaku to žije folklórom. Konajú sa tu krojované svadby a prevláda tu ľudová architektúra. K rekreačným účelom v regióne slúži vodná nádrž Palcmanová Maša. V regióne vyvierajú niekoľko termálnych prameňov, ktoré sa využívajú v kúpeľníctve, známe sú kúpele Vyšné Ružbachy, kúpele Stará Ľubovňa a kúpanie vo Vrbove. Minerálna voda vyvierá v obci Baldovce, známa stolová minerálka. Známa rekreačná oblasť Dedinky - Mlynky je významné letné i zimné stredisko turizmu, ktorá sa nachádza v peknom prostredí na brehoch vodnej nádrže Palcmanová Maša. Dostupné sú ubytovacie služby, požičovne člňkov a lyžiarskych potrieb, rybolov a vodné športy v priehrade, rekreačné lyžovanie v obciach Dedinky, Mlynky, výlet sedačkovou lanovkou Dedinky - Geravy a splav rieky Hnilec, národná prírodná rezervácia Stratená.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: Spišský hrad, Žehra, Spišský Štvrtok, Levoča – Thurzov dom, oltár majstra Pavla z Levoče, Spišská Nová Ves, Gelnica, Zamagurie, Lendak, Ždiar.

Rekreačné územia: Levočské pohorie, Spišskogemerské rudohorie, Palcmanová Maša, rekreačná oblasť Dedinky - Mlynky, splav po rieke Dunajec a Hnilec, Tomášovský výhľad, zimné stredisko v Levoči, rekreačné stredisko Podlesok.

Košický región turizmu (mesto Košice a okolie), (okresy: Košice I. až IV., Košice okolie) predstavuje úrodnú a husto osídlenú kotlinu, ktorú obklopuje veniec pohorí s výbornými možnosťami pre rekreáciu a turizmus. Západnú časť zaplňajú tri horské skupiny patriace do Slovenského rudohoria a na severozápade sa do masívu Čiernej hory vrezal Hornád. Mohutný zalesnený chrbát Volovských vrchov kulminuje majestátnou Kojšovskou hoľou (Kojšovka). Na juhozápade regiónu sa rozprestiera osobitá krasová krajina s planinami. Administratívnym,

spoločenským a kultúrnym centrom regiónu sú Košice, druhé najväčšie mesto na Slovensku. Jeho rozmach súvisel so strategickou obchodnou polohou. Zlaté obdobie zažívali Košice v 14. a 15. storočí, kedy tu boli vytvorené mnohé prekrásne stavby s dominantou centra – Dóm sv. Alžbety. V regióne je ešte niekoľko menších miest, no jeho osídlenie je charakteristické skôr menšími, rázovitými dedinkami. Pôvodným živobytím v tomto kraji bolo poľnohospodárstvo, jeho obyvatelia boli výbornými pestovateľmi vínnej révy. Región zaznamenal i rozvoj v oblasti baníctva, hutníctva. Dominantným podnikom sú Východoslovenské železiarne, v súčasnosti U.S. Steel Košice. Druhým najväčším mestom regiónu je Moldava nad Bodvou v centre mesta s turistickým informačným centrom s ponukou rôznych buletinov, letáčikov a programový zošit kultúrno-spoločenských podujatí v meste. Pre turistov sú zaujímavé Slanské vrchy a Volovské vrchy. Jeden z najzaujímavejších vulkanických úkazov svetového významu v Slanských vrchoch je Herliansky gejzír. Atraktívne v Slanských vrchoch sú aj jazerá Izra a Malá Izra. Izra je z hľadiska turizmu miestom, ktoré láka milovníkov podhorského turizmu i turistov vyhľadávajúcich oddych pri vode. Medzi zaujímavosti patrí Zádielska tiesňava a Turniansky hrad. Rovnako netreba vynechať Skárošský hrad nad obcou Skároš, ktorý je dnes ruinou, no vidno pozostatky múrov a hradnej priekopy. Z hradu je pekný výhľad. Kúpele Štós ležia vedľa starej baníckej cesty z Medzeva do Smolníka. Prírodným liečivým faktorom Štосу je podhorská klíma s bohatstvom ihličnatých lesov, vhodná na liečbu dýchacích ciest, ochorení pľúc a prieduškovvej astmy. Vodné športy si možno vyskúšať na Ružinskej priehrade na rieke Hornád. Zaujímavé sú tiež možnosti pešieho turizmu, napr. túra na bralo Sivec vysoké 781 m n.m. z ktorého je pekný výhľad do celého okolia Hornádu.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: Krásna Hôrka, zámok Betliar.

Rekreačné územia: Tupý vrch, Herľany (jediný gejzír v Európe), Jasovská jaskyňa, Krásnohorská jaskyňa, Gombasecká jaskyňa, Ochtinská aragonitová jaskyňa (jaskyne sú zaradené do prírodného svetového dedičstva UNESCO spolu s jaskyňami na maďarskom území), Národný park - Slovenský kras.

Šarišský región turizmu (Šariš), (okresy: Prešov, Bardejov, Sabinov, Svidník) oproti uvedeným regiónom má trochu nižšiu návštevnosť, ale si ju udržiava na požadovanej úrovni. Rozvíja sa kúpeľníctvo v turizme s liečebnou funkciou, poznávací a letný turizmus v lesnom prostredí s pešou turistikou, zimný turizmus – lyžiarske pobyty a lyžovanie. Šarišský región je mierne hornatý a obkolesuje ho Slovenské Rudohorie a Volovské vrchy s Kojšovskou hoľou. Košickou kotlinou (juh regiónu) kedysi viedla kráľovská cesta spájajúca Čierne more s Baltským morom. V regióne sa nachádza aj viacero ruín hradov, napr. niekdajší Šarišský, Kapušiansky, Plavečský, Zborovský, Kamenický a Zbojnický hrad. Dominantou mesta Prešov je kostol sv. Mikuláša z polovice 14. storočia. Historické pamiatky sú sústredené okolo hlavnej ulice. Najcennejšia z nich je Rákoczyho palác, kde aktuálne sídli vlastivedné múzeum. Katedrála Jána Krstiteľa z 18. stor. spolu s gréckokatolíckou bohosloveckou fakultou a biskupským palácom tvorí celok. Nájdeme tu Židovskú synagógu, barokovú Kalváriu ako aj gréckokatolícky kostol s replikou Turínskeho plátna. Mesto Prešov je so svojimi historickými pamiatkami zapísané v zozname svetového prírodného a kultúrneho

dedičstva UNESCO. Prešovský Solivar je zaujímavý zachovalými objektmi na dobývanie a varenie soli zo 17. storočia. Ďalšiu atrakciu regiónu nájdeme pri dedinke Červenica v Prešovskom okrese, dubnicke opálové bane, niekoľko storočí to boli jediné bane na opál na svete, celá lokalita je dnes už chránená, ťažba zastavená. Z novších dejín za návštevu stojí Duklianský priesmyk, v ktorom sa počas druhej svetovej vojny viedli ťažké boje a možno tu vidieť rôzne vojenské pamiatky. V Prešove sa odporúča navštíviť vinárske a letecké múzeum, hvezdáreň a planetárium. Mestom zapísaným v zozname svetového kultúrneho dedičstva je mesto Bardejov so svojou Bazilikou sv. Egídia s 11 gotickými krídlými oltármi, Kostolom svätého Petra a Pavla, evanjelickým kostolom cirkvi augsburského vyznania, pravoslávny chrám sv. Prepodobného Serafína Sarovského (dostavaný v r. 2006). Zachovalo sa tu pôvodné mestské opevnenie zo 14. stor. Za pozornosť stojí obdĺžnikové námestie vydláždené riečnymi kameňmi s meštianskymi domami zo 16. stor. Uprostred námestia stojí budova bývalej radnice z r. 1505-1509. Od r.1905 tu sídli Šarišské múzeum, ktoré svojimi zbierkami presahuje rámec regiónu. Medzi múzeami patrí k najstarším. Prvý písomný záznam o meste Bardejov pochádza z r. 1241. Bardejov je známe aj ako kúpeľné mesto, pričom prvá zmienka o Bardejovských kúpeľoch poukazuje na rekreačné účely a na liečbu sa Bardejovské kúpele začali využívať v 15. stor. V Bardejove sa liečia dýchacie cesty, tráviace ústrojenstvo a choroby látkovej výmeny. Región ponúka rekreačné možnosti aj v Šariš Parku, kde sa okrem ubytovania nachádza aj relax centrum, posilňovňa, tenisový kurt a v zime aj klzisko. Vodná nádrž Domaša je počas letných mesiacov hojne navštevovaná, poskytuje servis a rekreáciu s možnosťou turizmu a cykloturizmu domácim i zahraničným turistom. V zimných mesiacoch sú k dispozícii lyžiarske strediská. Z prírodných zaujímavostí je známa jediná jaskyňa na severovýchode Slovenska, jaskyňa Zlá diera, resp. Zlá Džura - prípadne Lipovecká jaskyňa - kde nebýva teplota viac než 7°C a turisti si tu sviačia tradičnými jaskyniarskymi karbidkami (baterkami). Región ponúka na lyžovačku oblasti v Drienica Lysá, Jahodná, Kavečany, Stebnická Huta.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: Bardejov - kultúrne a prírodné svetové dedičstvo UNESCO, Múzeum ľudovej architektúry (kultúra a bývanie slovenského a rusínskeho obyvateľstva), Šarišské múzeum, Hervatov, Ladomírová a Bodružal (súbor drevených kostolov - svetové dedičstvo UNESCO), hrad Zborov, Dukla, Sabinov, Prešov, Kapušany, Veľký Šariš, Červený Kláštor.

Rekreačné územia: medzinárodný park Pieniny, Nízke Beskydy, Ondavská vrchovina, Šarišská vrchovina, Slánske vrchy, Čergovské pohorie, Lipovec – Šindliar, Dubovica – Žliabky, Spišské Tomášovce – Tomášovský výhľad, Renčišov – Búče, Drienica – Lysá, Regetovka, Sigord.

Hornozemplínsky región turizmu (Horný Zemplín), (okresy: menšia časť Michalovce, Humenné, Medzilaborce, Snina, Stropkov, Vranov nad Topľou). Územie regiónu pokrývajú Bukovské vrchy a Laborecká vrchovina a v južnej časti vystupujú Vihorlatské vrchy. Územím pretekajú rieky Hornád, Laborec, Latorica, Olka a Cirocha. Najvyšším bodom regiónu je trojhoričný vrch Kamenec 1 221 m.n.m. v Bukovských vrchoch, ktoré sú najatraktívnejšou časťou regiónu a kde sa nachádza Národný park Poloniny so svojimi rozľahlými bukovými a

jedľovo-bukovými lesmi a pralesmi Stužica, Rožok a Havešová zapísanými na zozname svetového prírodného dedičstva UNESCO. V dedinke Osadné v okrese Snina sa nachádza podzemná krypta s pozostatkami 1600 vojakov usmrtených v 1. svetovej vojne v podzemí pravoslávneho chrámu. Tento nález patrí k svetovým unikátom. Dominantou mesta Humenné je kaštieľ, v ktorom sa nachádza Vihorlatské múzeum vlastivedného charakteru. V umelecko-historickej expozícii možno spoznať kultúru šľachty od renesancie až po 20. storočie. Prírodovedná expozícia je zameraná na prírodné pomery okresu Humenné. Stála výstava „Z dejín Rómov na Slovensku“ prezentuje stručný prierez históriou rómskeho etnika na Slovensku. Galerijné oddelenie sa od roku 1989 zaoberá výstavnou, kultúrne-výchovnou a publikačnou činnosťou. V Humennom sa nachádza aj Expozícia ľudovej architektúry a bývania. Humenský skanzen bol vybudovaný v rokoch 1974-1982 a verejnosti sprístupnený v roku 1984. Na pomerne malej ploche sa v priebehu desiatich rokov podarilo sústrediť najtypickejšie stavby z regiónu severovýchodného Slovenska - 14 objektov ľudovej architektúry a jednu sakrálnu stavbu. Všetky objekty nesú v sebe charakteristiku staviteľstva z východokarpatskej oblasti, kde hlavným stavebným materiálom bolo drevo, hlina, kameň a slama. Interiér domov s hlinenou dlážkou a malými oknami bol veľmi skromný, ale účelný. Inštalované hospodárske domy (zo Zemplínskych Hámrov, Výravý, Olšinkova, Nechvaľovej Polianky, Kalnej Roztoky a Klenovej) sú zariadené dobovým nábytkom, s ukázkami náradia jednotlivých ľudových remesiel - hrnčiarstva, metlárstva, kolárstva a tkáčstva. Napríklad, kováčska dielňa z Nechvaľovej Polianky je dodnes schopná prevádzky. Jednotlivé domy dopĺňajú sýpky a studňa. Obdobne aj vodný mlyn z Vyšnej Jablonky je príkladom úzkeho spojenia obydľia so živnosťou. Návštevníci si môžu oddýchnuť pri vodnej priehrade Domaša. Známe sú aj Medzilaborce s Múzeom moderného umenia (pop-artu) Andyho Warhola. Múzeum vzniklo 1. septembra 1991 ako prvé vo svete a ešte stále jediné v Európe. Okrem výstavných aktivít dominuje v múzeu prezentačná, vzdelávacia, poradenská, vedecko-výskumná činnosť v oblasti súčasného výtvarného umenia, muzeoedukológie. Sú tu tri expozície: diela Andyho Warhola, jeho staršieho brata, amatérskeho výtvarníka, Paula a synovca Jamesa. Okrem toho má expozíciu Ultra Violet. Zemplín zdobí množstvo drevených kostolíkov s vysokou historickou a umeleckou hodnotou.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: múzeum Andyho Warhola v Medzilaborciach, Humenský skanzen, Vihorlatské múzeum, Nová Sedlica, drevené kostolíky v Hrabovej Roztoke, Jalovej, Kalnej Roztoke, Ruskom Potoku, Ľutine, Topoli.

Rekreačné územia: Bukovské vrchy a Vihorlatský prales - lokality svetového dedičstva UNESCO, Laborecká vrchovina, Domaša, biokúpalisko Sninské rybníky.

Dolnozemplínsky región turizmu (Dolný Zemplín) (okresy: väčšia časť Michalovce, Sobrance, Trebišov) má podobnú úroveň ako šarišský. Rozvíja sa letný turizmus pri vode – vodné športy, rekreačné kúpeľníctvo, poznávací a nákupný turizmus a aktivity vo vinárskom turizme a regionálnej gastronómii. Hlavný tok povodia - Bodrog, ktorý vzniká spojením Latorice a Ondavy pri dedine Zemplín, sa vlieva do Tisy pri meste Tokaj v Maďarsku. Významným turistickým centrom regiónu je Zemplínska Šírava, pre svoju rozlohu nazývaná tiež Slovenské more a je letnou oblasťou zameranou na vodné športy a aktívny oddych. V jej

okolí je množstvo ubytovacích zariadení rôzneho druhu a pulzujúci nočný život. Zemplínska šírava pri svojej rozlohe 32,9 km² je druhou najväčšou vodnou nádržou na Slovensku. Bola vybudovaná v prvej polovici 60 rokov minulého storočia a od svojho dokončenia sa stala významnou rekreačnou oblasťou, priťahujúcou domácich i zahraničných turistov. Najvýznamnejším strediskom Zemplínskej Šíravy je dedina s priliehavým názvom Kaluža. Lesopark Biela Hora, jazero Vinné so zrúcaninou hradu a Zemplínska šírava so 7 rekreačnými strediskami a vodnou nádržou Domaša poskytujú širokú paletu možností rekreačného vyžitia, vodné športy, ihriská, požičovne športových potrieb, vodných športov, člňkovania, jachtingu, vodné skútre, vodné lyžovanie, plavby loďou po Zemplínskej šírave, detské ihriská s hojdačkami, preliezačkami, ihriská na loptové hry, tenis, štvorkolky, motokárovú trať, novinkou je motonoha, tzn. motorka bez riadidiel, riadená káblom. Vzhľadom na veľký počet tropických dní a nocí patrí táto oblasť k najteplejším na Slovensku a má ideálne podmienky na rekreáciu. Pre milovníkov vodáckeho športu je prítiažlivá rieka Laborec. Je splavná po celý rok od Strážskeho až po svoje ústie a je vhodná najmä na nenáročný vodný turizmus. Na juhu Dolného Zemplína, v okrese Trebišov sa nachádza Tokajská vinohradnícka oblasť s vinohradníckymi dedinkami Malá a Veľká Tŕňa, kde sa pestuje svetoznáme Tokajské víno a ponúka domáca gastronómia. Podujatie Deň otvorených pivníc s ochutnávkou vín a výkladom k jednotlivým vínam sa stalo už tradíciou. Patria k tomu i jarmoky ľudových remesiel, vystúpenia folklórnych súborov s ochutnávkou lokšii a burčiaku. Drevené kostolíky sú súčasťou kultúrnej tradície východného cirkevného obradu a na Dolnom Zemplíne dopĺňajú sieť sakrálnych stavieb tohto typu nachádzajúcich sa na severovýchode Slovenska. Nachádzajú sa v dedinách Ruská Bystrá a Inovce. Zachovaná románska rotunda sa nachádza v Michalovciach. Pekné sú pamiatkové zóny v Michalovciach, kde sa nachádzajú kaštieľ, park, koniareň, rotunda, rímskokatolícky a grécko-katolícky kostol. Takisto v Trebišove do pamiatkovej zóny mesta sa zaraďuje historický park a objekty v jeho bezprostrednom okolí a to mauzóleum grófa Júliusa Andrássyho z r. 1893, hrad Parič, základy stredovekého kostola Sv. Ducha, rímskokatolícky kostol Navštívenia Panny Márie, gréckokatolícky chrám Nanebovzatia Panny Márie, Pavlínsky kláštor, kaštieľ s hospodárskymi budovami, súsošie Immaculaty a archeologické lokality z praveku a stredoveku. Chránená krajinná oblasť Vihorlat svojou zaujímavosťou, nevšednosťou, špecifickými sopečným geologickým vývojom a výnimočnou faunou a flórou patrí medzi prírodné bohatstvá Slovenska. Chránená krajinná oblasť Latorica sa nachádza na zozname medzinárodne významných mokradí a zaraďuje sa k veľkoplošným chráneným územiať nížinného typu. Zaujímavosťou je veľké Vihorlatské jazero, nazývané Morské oko a je súčasťou národnej prírodnej rezervácie patriacej do CHKO Vihorlat.

Miesta s kultúrnymi a historickými pamiatkami: Michalovský vodný hrad, Stredoveký Brekovský hrad, drevené chrámy v dedinách a mestách Inovce, Ruská Bystrá, Krásny Brod, Strihovce, Šmigovec, Uličské Krivé, Topoľa, Vyšný Hrabovec, Jalová.

Rekreačné územia: Lesopark Biela Hora, jazero Vinné so zrúcaninou hradu, Zemplínska šírava, podhorie Vihorlatu, povodie riek Latorica, Bodrog, Ondava, Topľa a Laborec, Vihorlatské vrchy.

6. POTENCIÁL A PROFILY REGIÓNOV TURIZMU VO VIDIECKEJ KRAJINE

Každá dedina pri koncipovaní vidieckeho turizmu a agroturizmu by mala brať do úvahy prírodné predpoklady, historické pamiatky, svoju polohu a jej prítlačivosť, turistické atraktivity v blízkom okolí, podmienky pre chatové a záhradkárske kolónie, vybavenosť kultúrnymi, športovými a rekreačnými zariadeniami, rozvoj, udržiavanie, propagáciu a popularizáciu regionálnych gastronomických špecialít a atraktivít. Takisto je potrebné zohľadňovať produkciu ekologicky kvalitných potravín, potravín pre zdravie, produkciu a popularizáciu výrobkov s miestnou a regionálnou tradíciou, dopyt po určitom produkte s módnym vplyvom, štruktúru výroby a služieb, dopravnú dostupnosť. V neposlednom rade geografická územná poloha dediny má svoj veľký význam v rámci štandardných obslužných činností vo vidieckej krajine a procese realizovania vidieckeho turizmu a agroturizmu v územne nížinných, podhorských, resp. horských regiónoch turizmu. Rôznorodosť geograficky rozličných regiónov turizmu na Slovensku vytvára možnosti uplatnenia cestovných služieb vo vidieckej krajine v spojení s možnosťami, ktoré poskytujú nížinné, podhorské alebo horské územia.

6.1 Kategorizácia regiónov vidieckeho turizmu a agroturizmu

Väčšina dedín v rámci vidieckeho turizmu a agroturizmu by mala ponúknuť:

- ubytovacie a stravovacie zariadenia,
- miestnu originálnu gastronómiu (víno, jedinečné miestne jedlá, koláče a pod.),
- športovo-rekreačné zariadenia,
- turistické atraktivity v blízkom okolí,
- kultúrno-spoločenské a obchodné zariadenia,
- zariadenia komunálnych služieb,
- miestny folklór a remeslá, tradície, pôdohospodárske dedičstvo a vidiecku identitu,
- pobytové zariadenia v štýle domáckych tradícií a pod.

V snahe definovať vidiek čo najvýstižnejšie, možno uviesť niekoľko prístupov k jeho charakteristike. Odborníci zaoberajúci sa problematikou vidieka najčastejšie používajú dva prístupy k jeho klasifikácii na základe kritérií:

a) hustoty obyvateľstva na jednotku plochy,

b) podielu obyvateľstva žijúceho vo vidieckych oblastiach a regiónoch.

Prvé kritérium je vhodné pre klasifikáciu územia na miestnej úrovni. Členské štáty OECD stanovili hranicu 150 obyvateľov na km² ako kritérium vidieckosti územia. Podľa tohoto kritéria žije na slovenskom vidieku cca 88% obyvateľstva a Slovensko je vidiecka krajina.

Druhé kritérium je vhodné pre klasifikáciu vidieka na regionálnej úrovni. Na základe tohto kritéria sa rozlišujú regióny na viac alebo menej vidiecke. Stupeň vidieckosti je daný podielom obyvateľov žijúcich vo vidieckom územnom priestore.

Vidiecky turizmus a agroturizmus v regiónoch turizmu

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Regióny s podielom obyvateľstva žijúceho vo vidieckych dedinách vyšším ako 50% nazývajú prevažne vidiecke, regióny s podielom obyvateľstva od 15% do 50% sú prechodné a regióny s podielom menším ako 15% sú prevažne urbanizované. Na Slovensku žije v prevažne vidieckych regiónoch 48% obyvateľstva, v prechodných regiónoch 40% a v urbanizovaných mestských regiónoch 12% obyvateľov. Aj toto kritérium charakterizuje vidiecke prostredie Slovenska.

Ďalším znakom charakterizujúcim slovenský vidiek, ktorý má byť symbolom charakteru vidieka a znakom odlišnosti dediny od mesta, je dominantné postavenie poľnohospodárstva a lesníctva v ekonomike štátu. Podľa podielu regionálnych príjmov v európskych krajinách, poľnohospodárstvo a lesníctvo už nevytvára podstatu vidieckej ekonomiky a predstavuje iba 5,5% z celkovej priemernej zamestnanosti a predpokladá sa jej ďalšie znižovanie. Podobný trend sa prejavuje aj na Slovensku, keď tento podiel predstavuje 5% v poľnohospodárstve a v lesníctve 1,3% z celkovej priemernej zamestnanosti. Podľa definície vidieckych oblastí Eurostatu je v Slovenskej republike prevažne mestským regiónom len Bratislavský samosprávny kraj, ostatné samosprávne kraje patria medzi prechodné a prevažne vidiecke.

Spolu vidiecke regióny, charakterizované ako prechodné a prevažne vidiecke regióny, zaberajú 95,8 % rozlohy a žije v nich 88 % obyvateľov Slovenska. Pri pohľade na úroveň okresov je zrejmé, že aj okresy Bratislavského samosprávneho kraja, s výnimkou okresov Bratislava 1 až 5, patria medzi vidiecke okresy. Kategorizácia rekreačných dedín na Slovensku poukázala na ich rozdielny potenciál, určila základné smery orientácie a ovplyvnila tak ich súčasné funkcie. Definíciu rekreačnej dediny možno považovať za stále aktuálnu z dôvodu, že disponibilný bytový fond, osobitý rekreačný priestor a pôvodná ľudová

architektúra sú základnými podmienkami pre rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu. Architektúra je zrkadlom vidieka, vidíme v ňom minulosť aj prítomnosť. V minulosti spojenie dediny s poľnohospodárstvom získalo podobu domov a ulíc, výraz dediny v krajine a sme svedkami zániku tejto tradičnej kultúry. Odohráva sa zápas o identitu vidieckeho priestoru, vidiek v podobe svojich dedín a mestečiek prepadá chaosu a bezradnosti svojho stavebného poriadku, kultúra vidieka je ohrozená. Výzvou je prijatie architektúry ako nositeľa verejného záujmu.

Potenciál regiónov turizmu vo vidieckom turizme a agroturizme z dlhodobého hľadiska

názov regiónu turizmu	potenciál regiónu	kritérium vidieckych sídiel s prepojením na prírodné prostredie
Oravský, Severopovažský, Horehronský, Liptovský	vysoký	tradičný urbanizmus a architektúrou, rozptýlené osídlenie, členitá horská krajina s vysokým podielom lesov a trávnatých plôch, výnimočne aj mimoriadne atraktívna rovinatá krajina, veľmi atraktívne možnosti turizmu v scenéricky vysoko hodnotnej krajine
Strednopovažský, Podunajský, Ipeľský, Turčiansky, Gemerský, Pohronský, Tatranský, Spišský	dobry	zachovaný pôvodný charakter vidieckych sídiel, členitá podhorská alebo horská krajina, atraktívna rovinatá krajina s nižšou hustotou osídlenia, menej intenzívna poľnohospodárska výroba, vyššie zastúpenie trávnatých plôch a lesov, dobré možnosti turistiky
Bratislavský, Záhorský, Nitriansky, Hornonitriansky, Košický, Šarišský, Hornozemplínsky, Dolnozemplínsky	priemerný	čiastočne zachovaný pôvodný charakter vidieckych sídiel, mierne zvlnená krajina, prevažuje poľnohospodárstvo, menší výskyt lesov, existencia vodných tokov alebo plôch
Dolnopovažský	základný	vidiecke sídla v poľnohospodárskej krajine, hustota osídlenia maximálne priemerná, menej zvlnený alebo rovinatý terén, výskyt lesov v menšom podiele, vodné toky alebo vodné plochy

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Uvádzané charakteristiky ohraničujú vidiecke prostredie. Avšak typický obraz vidieka dotvárajú aj ďalšie, nemenej dôležité komponenty. Ide predovšetkým o tradičnú sociálnu štruktúru vidieckeho obyvateľstva, tzv. vidiecku spoločnosť, kultúrnu identitu a dedičstvo vidieka a napokon aj rozsiahly potenciál relatívne nenarušeného prostredia. Z hľadiska turizmu možno vidiek považovať za rekreačný priestor so špecifickými vlastnosťami

vytvárajúcimi podmienky pre uspokojovanie potrieb požiadaviek turistov vo vidieckom turizme a agroturizme.

Vychádzajúc z uvedenej skutočnosti a lokalizácie vidieckych sídiel majú najlepšie predpoklady pre vidiecky turizmus a agroturizmus najmä tie dediny, ktoré sa nachádzajú v horských a podhorských oblastiach a v niektorých nížinných oblastiach Slovenska. Každá z oblastí má svoje osobitosti, ktoré vytvárajú špecifickú ponuku v rámci rozvoja aktivít produktov vidieckeho turizmu a agroturizmu v regiónoch turizmu. Rekreačnú dedinu možno označovať ako vidiecke osídlenie s disponibilným bytovým fondom, rekreačným priestorom a pôvodnou ľudovou architektúrou. Kvalita poskytovaných zložiek začleňuje jednotlivé dediny do nasledovných kategórií:

- výlučne rekreačnej funkcii, kvalitné prírodné prostredie a charakteristická urbanistická štruktúra (napr. obce Donovaly, Špania dolina, Demänová a pod.),
- prevládajúcej rekreačnej funkcii a v budúcnosti sa neuvažuje s ďalším rozvojom hospodárskej funkcie (napr. obce Rajecká Lesná, Kl'ak, Krahule, Podbieľ, Staré Hory),
- doplnkovej rekreačnej funkcii a má vyhovujúce podmienky na rozvoj rekreácie, prírodné a krajinné prostredie so zvyškami pôvodnej ľudovej architektúry, nedotknutá príroda, lazy, samoty, osady (napr. Mýto pod Ďumbierom, Blatnica a pod.).

Slovensko má všetky predpoklady pre rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu. V mnohých oblastiach sú opustené objekty, zemianske kúrie, ale aj rodičovské domy. Pre vidiecky turizmus a agroturizmus sú atraktívne oblasti Oravy, Kysúc, Liptova, Gemera, Spiša, povodia riek, ale aj ďalšie lokality v podhorských a nížinných oblastiach Slovenska.

6.2 Profily územia z pohľadu turizmu

Vývoj cestovného ruchu spôsobuje nielen atraktivnosť krajiny, dobrodružstvo spojené s poznávaním prírody a spôsobu života, ale aj domácosť prostredia, tradičná gastronómia, tradície a remeselná výroba, snaha zotaviť sa, nájsť rovnováhu medzi prírodou a rodinou. Okrem prírody je dôležitá aj ponuka služieb, ktorá musí zodpovedať očakávaniam návštevníkov-hostí v závislosti od prostredia (nížinné, podhorské, horské), sezóny (letná, zimná) a pod. Slovenská krajina pôsobivo láka turistov, ktorí sa prejavujú v rastúcej citlivosti na kvalitu životného prostredia a poskytovaných služieb. Jednotlivé územia Slovenska možno z pohľadu analýzy špecifikovaného všeobecne zaužívaného územného profilu možno charakterizovať nasledovne:

Región Bratislava

Do hlavného mesta SR Bratislavy sa sústreďuje najvyššia návštevnosť domácich ako aj zahraničných turistov. Týka sa to hlavne obchodnej, nákupnej, resp. poznávacej turistiky. Sú to zväčša krátkodobé pobyty. Z analýzy rozvoja turizmu v Bratislavskom samosprávnom kraji vyplýva, že turizmus a rekreácia majú na území vhodné podmienky pre domácich i zahraničných turistov. Osobitné postavenie má hlavné mesto SR Bratislava, ktoré spolu s Podunajskom patria k najnavštevovanejším oblastiam Slovenska.

Región Západné Slovensko

Medzi najvýznamnejšie zariadenia turizmu v južnej časti regiónu patria kúpaliská

vybudované na využívaní termálnych vôd v Diakovciach, Vincovom lese pri Sládkovičove, Dunajskej Strede, Veľkom Mederi, Topoľníkoch, Patinciach, Štúrove a v Podhájskej. Významnými centrami turizmu sú ďalej kúpele v Piešťanoch, Smrdákoch, Trenčianskych Tepliciach, Bojniciach a Nimnici. Návštevníci regiónu môžu využívať sieť ubytovacích a reštauračných zariadení s možnosťou pestovania vodných športov, rybolovu, poľovníctva, turistiky, ako aj cykloturistiky.

Región Stredné Slovensko

Prírodné danosti územia a výskyt prakticky všetkých atraktivít turizmu (chýba len more) tvoria potenciál pre jeho rozvoj. Materiálno-technickú základňu tvoria strediská turizmu, ktoré sa nachádzajú prakticky vo všetkých okresoch. Najväčší význam majú strediská lokalizované v oblastiach turizmu medzinárodného významu v okresoch Liptovský Mikuláš, Martin, Tvrdošín, Námestovo, Čadca, Banská Bystrica, Brezno. Atraktivnosť regiónu zvyšujú zariadenia liečebných kúpeľov, z ktorých najvýznamnejšie sú Sliač, Kováčová, Dudince, Rajecké Teplice. V letnej sezóne sú intenzívne využívané centrá vodných športov vo veľkých vodných nádržiach, t.j. Oravská priehrada, Liptovská Mara, Teplý vrch, Ružiná. Takisto je dochovaný komplex jazier v okolí Banskej Štiavnice vhodný na rybolov a s tým súvisiacu vidiecky turizmus a agroturizmus. Významným faktorom turizmu je aj fond kultúrnych a historických pamiatok, z ktorých sú napr. Banská Štiavnica (mestská rezervácia) alebo Vlkolínec (ľudová architektúra) zapísané do svetového zoznamu UNESCO.

Región Východné Slovensko

Zachovalé prírodné prostredie, zdroje liečivých vôd, prírodné atraktivity a rozsiahle kultúrne dedičstvo predstavujú rekreačný potenciál na báze rozvoja turizmu medzinárodného významu. Tento potenciál nie je zatiaľ efektívne využívaný. Na území regiónu sa nachádzajú veľkoplošné dlhodobé chránené územia, ktoré majú štatút národných parkov a chránených krajinných oblastí. Dominantné postavenie má Národný park Vysoké Tatry. Svojimi unikátnymi krajinárskymi hodnotami sú významné aj: Národný park Slovenský raj, Pieniny, Poloniny a časť Národného parku Nízke Tatry. Špecifické postavenie majú aj chránené krajinné oblasti Vihorlat, Latorica i Slovenský kras. Osobitné postavenie majú aj Východné Karpaty, ktoré spolu s poľským Národným parkom Beskydy tvoria UNESCO-om vyhlásenú biosférickú rezerváciu. Kultúrne a národné dedičstvo tvoria zachovalé areály mestských pamiatkových rezervácií (Košice, spišské mestá) so zachovalými objektmi svetskej i sakrálnej architektúry. Do svetového kultúrneho dedičstva bol zaradený na základe podnetu UNESCO aj Spišský hrad. Zvláštnou atraktivitou turizmu je súbor drevených kostolíkov v severovýchodnej časti regiónu. K využívaným atraktivitám turizmu patria i vodné nádrže, Domaša a najmä Zemplínska Šírava s nadpriemerným počtom slnečných dní.

6.3 Turizmus v nížinných oblastiach

Podunajská nížina s intenzívnou poľnohospodárskou rastlinnou a živočíšnou výrobou, s architektúrou vidieckych sídiel viažúcou sa na ráz krajiny (prevažne murované domy bez drevených prvkov s veľmi málo zachovanými niekdajšími typickými prvkami zastrešenia slamou alebo rákosím), predurčuje vidiecky turizmus a agroturizmus na samotách,

tzv. majeroch. Podmienky sú vytvorené možnosťou pobytu aj na roľníckom dvore, predovšetkým na majeroch s možnosťou zapojenia sa do domácich prác a niektorých ľahších poľnohospodárskych prácach. Možnosť jazdy na koňoch a kočoch znásobuje atraktivnosť pobytu, ako aj atraktivity, ktoré poskytuje rieka Dunaj s možnosťou rybolovu, pobytu pri dunajských ramenách a prehliadkou zaujímavých chránených území.

Východoslovenská nížina má v podstate ten istý charakter ako Podunajská, s tým, že tam nie sú osobitosti charakteru samoty. Činnosti, ktoré vznikli v podmienkach vidieckych sídiel sú podobné ako na Podunajsku. Ako doplnkové činnosti sa ponúkajú výlety do tokajských vínnych oblastí v okolí Slovenského Nového Mesta a Zemplínskej Šírave.

Záhorská nížina poskytuje poľnohospodárske vidiecke sídla s pestovaním zeleniny. Pre vidiecky turizmus a agroturizmus by mohli tieto dediny ponúknuť pobyty zamerané na potraviny pre zdravie (na báze zeleniny) a drobné poľnohospodárske práce s možnosťou poznávania starej habánskej architektúry, výroby keramiky, návštevy historických hradov s poriadaním rôznych podujatí s historickým námietom, návštevy vodných plôch s možnosťou kúpania alebo rybolovu (Malé Leváre, Jakubov, Plavecký Štvrtok a pod.), prípadne návšteva malokarpatských vinohradníckych dedín. Pre tieto návštevy sa ponúka uplatňovať doprava na kočoch.

Hornonitrianska kotlina ponúka pre vidiecky turizmus a agroturizmus dediny na jej južnej a juhozápadnej časti, ktoré sú lokalizované v relatívne nezávadnom prírodnom klimatickom prostredí nezasiadnutom exhalátmi. Poľnohospodárska výroba vo viacerých dedinách preferuje ovocinárstvo, čo pri rekreačnom pobyte je možné použiť ako motivačný faktor správnej zdravej výživy. Charakter sídiel z hľadiska architektúry nie je typický.

Juhoslovenská kotlina (Ipeľská, Lučenecká, Rimavská) pripomína vo svojich rovinných častiach Podunajsko. Poľnohospodárska výroba sa zameriava na rastlinnú výrobu (obilinárstvo, pestovanie cukrovej repy, kukurice a pod.). Pobyty na poľnohospodárskych dvoroch so zameraním sa na drobné poľnohospodárske práce, opatrovanie drobného domáceho zvieratstva, možnosť poznávania kováčskeho remesla, rybolov v nezávadných vodách rieky Ipeľ a jej prítokov v okolí Vinice a Neniniec, možnosť návštevy kúpeľného mesta Dudince, termálneho kúpaliska v Santovke predurčuje úspešnú rekreáciu turistu. Oblasť je známa aj chovom husí a kačíc, ktoré sa konzumujú prevažne v jesennom období. Táto oblasť ponúka aj rôzne atraktívne doplnkové činnosti vo forme šúpania kukurice pri jej zbere, jesenné večery s páraním peria, varenie slivkového lekváru a lekváru zo šípok a čiernej bazy, slávnosti hodov s dedinskými zábavami a rôznymi tradičnými zvyklosťami. Pre túto kotlinu sú typické samoty, resp. majery vhodné pre kľudný vidiecky pobyt. Vo východne ležiacej Rimavskej kotline charakter poľnohospodárstva pozvoľna prechádza do rastlinnej výroby, k chovu dobytka a oviec, v mnohých dedinách prevláda pestovanie ovocia. Charakter vidieckych sídiel nadobúda rysy podhorských dedín, samoty strácajú charakter nížinných majerov a nadobúdajú charakter lazov viazaných na podhorské lokality. Kotlina má bohaté poľovnícke revíry, pričom na ubytovanie a služby solventnejším turistom sa môžu využiť budovy kaštieľov a zemianskych kúrií, prípadne fariem vo vidieckom priestore.

6.4 Turizmus v horských a podhorských oblastiach

Malokarpatská oblasť ponúka orientáciu na zvlášť bohaté vinohradnícke mestá a dediny s celoročnou ponukou vína v typických vinohradníckych domoch a pestrú gastronomickú ponuku z husacieho mäsa a múky. Pobyt vo vidieckych sídlach môže byť spestrený prechádzkami do vinohradov, do lesných priestorov s listnatými a ihličnatými stromami pohoria ako aj do vybudovaných rekreačných stredísk a ubytovacích zariadení. Poľnohospodárske podniky a súkromné vidiecke farmy môžu zabezpečovať dopravu kočmi a uplatňovať rekreačné alebo tréningové jazdecké cesty, resp. areály. V severnejších častiach pohoria sa ponuka dopĺňa poľovníckymi revírmi. Zároveň sa naskytá ponuka spoznávania výroby predmetov z keramiky (napr. Modra, Vajnory), výšivkárstva a iných ručných prác.

Oblasť Bielych Karpát a Kysucko-Beskydská oblasť ponúka rekreačný potenciál vidieckych sídiel so sústredovaním sa do typických roztrúsených kopaníc, ktoré sú často dopravne vzájomne veľmi vzdialené a sú to ojazstne osamelé obytné vidiecke budovy s doplnkovými hospodárskymi objektmi patriacimi jednej rodine a nazývané aj podľa mena týchto rodín. Tieto samoty sú ideálne pre rodinný vidiecky turizmus a agroturizmus s možnosťou prechádzok, zapojenia sa do systému života rodiny, so zberom húb, liečivých bylín, poznávaním starých remesiel ako je košíkárstvo, drevorezbárstvo, výroba predmetov z kovových drôtov. V zimnej sezóne sa naskytá možnosť využitia nenáročných lyžiarskych terénov a doprava saňami.

Oblasť Štiavnických a Kremnických vrchov má charakter banských sídiel s menšími banskými domami stavanými často z kameňa. Vidiecke sídla v dolinách riek sú atypické. Pobytu turistov sa môžu sústreďovať do baníckych ubytovacích zariadení s využitím hlavne prírodných atraktivít pohoria, turistických peších výletov, prípadne na bicykloch, zberu lesných plodov a liečivých bylín, spoznávaním historických a technických pamiatok s pobytom pri vodných plochách – tajchoch. V tradičných centrách remeselnej výroby (napr. Pukanec) sa ponúka poznávanie keramickej výroby a drevorezbárstva. V zimnom období sa ponúkajú možnosti lyžiarskych túr a zjazdového lyžovania (napr. Krahule). Poznávanie historických miest a historických pamiatok môže byť doplnkovou ponukou.

Fatransko-Tatranská oblasť (Malá a Veľká Fatra, Západné, Vysoké a Belianske Tatry, oblasť Nízkych Tatier) ponúka najbohatší prírodný potenciál. Vidiek má charakter poľnohospodárskej výroby s dôrazom na chov dobytka a ovčiarstva. Architektúra sídiel sa prispôsobuje krajine s použitím stavebných prvkov dreva a kameňa. V oblasti Malej Fatry možno nájsť početne roztrúsené osídlenia typu lazov. Vidiecke sídla týchto oblastí sú v spojení na prírodné predpoklady celoročne využiteľné s prevažným využitím v lete i zime a s doplnkovým využitím na jar a jeseň. V lete to môžu byť pobytu na roľníckom dvore, salaši, prípadne v ubytovacích zariadeniach, ktoré zabezpečujú všetky služby turistom vrátane stravovania na báze regionálnych gastronomických špecialít, dopravu kočmi, v zime saňami, organizovanie návštev tradičných folklórnych podujatí (Ždiarska svadba, Jánošíkovské slávnosti vo Vrátnej a Štefanovej a pod.). V týchto oblastiach je aj bohatá ponuka remeselných tradícií na báze ovčiarstva (výroba koží, spracovanie vlny, súkenníctvo, kožušníctvo, výroby syrov, bryndze a pod.), tkanie plátna a kobercov, paličkovanie čipiek (Špania dolina). Vo Veľkofatranskej oblasti je bohatá tradícia ľudového liečiteľstva na báze

liečivých bylín (Blatnica, Mošovce) využiteľná na poriadanie kurzov o týchto bylínach a príprave čajovín. Bohatá je aj drevorezbárska tradícia a košíkárstvo. Letné pobyty možno doplniť turistikou prírodných zaujímavostí (napr. jaskyne), zberom lesných plodov (maliny, brusnice, čučoriedky, hriby) ako aj poznávaním vysokohorských plies a geomorfologických zaujímavostí. Pre turistiku je vhodné aj jesenné obdobie. Zimné obdobie vo Vysokých Tatrách ponúka možnosť využitia lyžiarskych terénov pre turistiku i zjazdové lyžovanie. Okolité pohoria sa vyznačujú množstvom značkových turistických a cykloturistických trás. Milovníkom zimných športov sa ponúka vyše 30 lyžiarskych stredísk, ktoré ponúkajú zjazdové trate rôznej náročnosti, bežecké lyžiarske trate a skialpinistické lokality. V letnom období je vyhľadávaným miestom oddychu Liptovská Mara, ktorá poskytuje výborné podmienky na športový rybolov, jazdy na koňoch alebo návštevy jaskyne (Demänovské, Važecká). Termálne kúpaliská v Poprade (Aquacity Poprad), v Liptovskom Mikuláši (Tatralandia), v Bešeňovej alebo v Liptovskom Jáne ponúkajú celoročné kúpanie v klimaticky vhodnej prírode. Každoročný festival vo Východnej láka milovníkov folklóru z celého sveta. Oblasť Liptova je bohatá na históriu svojim typickým folklórom a ľudovou architektúrou, ktorú odzrkadľuje múzeum Liptovskej dediny v Pribyline a osada Vlkolinec, ktorá je zapísaná do zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO.

Oblasť Spišskej Magury, Východných Beskýd a Levočských vrchov ponúka vidiecke sídla čiastočne inklinujúce k typickej východoslovenskej sídelnej architektúre. Úroveň vybavenosti infraštruktúrou v dedinách v atraktívnych sídlach je v mnohých prípadoch na nízkej a strednej úrovni. Kompenzácia tohto stavu je možná iba osobnou iniciatívou majiteľov ponúkaných objektov k pobytom (vyžaduje zavedenie vlastného vodovodu, septiky a pod.). Ponuka pre vidiecky turizmus a agroturizmus je na báze prírodných atraktivít využiteľných prevažne v lete, na jeseň a v zime (cykloturistika, zber lesných plodov, plavba plŕami po Dunajci). Pobytoví turisti na vidieku môžu spoznávať hlavne ovčiarsku výrobu, drevovýrobu, typickú miestnu gastronómiu, ľudové zvyklosti, bohatstvo kultúrno-historických pamiatok sústredených v tejto oblasti. Pre zimné pobyty sa ponúkajú možnosti zimného turizmu a zjazdového lyžovania.

Oblasť Nízkych Beskýd a ich vidieckych sídiel sú veľkým potenciálom vidieckeho turizmu a agroturizmu. V architektúre mnohých dedín prevládajú drevené stavebné prvky, zvlášť sakrálne pamiatky sú stavané z dreva (drevené kostolíky - národné kultúrne pamiatky). Poľnohospodárska výroba v mnohých dedinách používa staré nástroje (pluhy ťahané koňmi, bránice, ručná žatva obilia a pod.) čo pre turistu je atraktívne a s potešením sa zapojí do práce. Dediny v tejto oblasti by mali dobudovať inžinierske siete, aby splňali rekreačný vidiecky pobyt a zlepšiť služby. Príroda je čistá, nezasiahnutá exhalátmi, s bohatstvom lesných komplexov a fondom typickej vidieckej, miestami k Ukrajine inklinujúcej architektúre. Prírodné podmienky poskytujú predpoklady predovšetkým pre letný pobyt a čiastočne s možnosťou lyžovania v zimnom období.

Oblasť Slovenského Rudohoria poskytuje podmienky pre vidiecky turizmus rovnako ako v sídlach s poľnohospodárskym charakterom, ako aj v starých banských sídlach. Z hľadiska nezávadnosti životného prostredia je vhodnejšia severná a severovýchodná časť tejto oblasti. Vidiecke sídla týchto „čistých“ priestorov sú vhodné pre ľudovú rekreáciu rodín

s deťmi s možnosťou využitia turistických trás s prechádzkami v lete i v zime. Pri zabezpečení atraktívnej dopravy (kone, koče) sa naskytá možnosť návštevy krasových oblastí južne od tejto oblasti.

Vidiecke územie je často naviazané na poskytovanie vlastných stravovacích služieb, pretože je to výhodné nielen pre majiteľa zariadenia, ale aj pre ubytovaného turistu. Majiteľovi vidieckeho ubytovacieho a stravovacieho zariadenia vytvára priestor aj na poskytovanie stravovacích služieb, realizáciu vlastnej poľnohospodárskej produkcie, agropotravín a pod., ako aj odbyt svojich potravinárskych produktov turistovi s možnosťou zoznámiť sa s regionálnymi, miestnymi a kulinárskymi gastronomickými špecialitami.

7. UDRŽATELNOSŤ ROZVOJA VIDIEKA

Veľká časť slovenských dedín naďalej vymiera a iba časť má šťastie, že sú buď v blízkosti veľkých miest, v prihraničnej oblasti, alebo v turisticky atraktívnych regiónoch turizmu. V takýchto dedinách väčšinou demografické problémy nemajú až taký veľký rozmer ako v mnohých izolovanejších a koncových dedinách a vidieckych oblastiach. Niektoré tak naďalej vymierajú a počet obyvateľov v nich sa výrazne znižuje. Odhaduje sa, že pokles obyvateľstva zaznamenali v posledných 20. rokoch u takmer polovice slovenských dedín.

Ako predchádzať vyľudňovaniu dedín a izolovanejších vidieckych oblastí? Ako „udržať“ najmä mladého človeka na dedine? Riešenie nie je jednoduché a každá jednotlivá dedina má rozdielne podmienky a možnosti pre riešenie daného problému. Možnosti sú rozdielne najmä ak porovnáme územia s výhodnou, resp. s nevýhodnejšou polohou regiónu turizmu. Aj keď poloha je podstatným faktorom ovplyvňujúcim rozvoj, nemusí byť rozhodujúcim. Najvýznamnejšími faktormi ovplyvňujúcimi rozhodovanie najmä mladých ľudí o otázke zotrvať či odísť z dediny sú pracovné príležitosti, úroveň poskytovaných služieb, infraštruktúra a v neposlednom rade možnosti využitia voľného času, teda možnosti realizovania sa. Je potrebné, aby dedina venovala pozornosť všetkým uvedeným faktorom, ktoré majú priamy vplyv na kvalitu života obyvateľov a tým aj ovplyvňujú rozhodovanie najmä mladých ľudí [11]. Mladý človek musí vidieť v rozhodnutí ostať na dedine perspektívu a istotu do budúcnosti, preto každá dedina mala by mať svoju vlastnú stratégiu rozvoja do budúcnosti. Dobrým nástrojom je napr. program hospodárskeho a sociálneho rozvoja dediny, v ktorom by sa dedina mala snažiť špecifikovať svoj rozvojový potenciál, možnosti svojho vývoja a cestu, ktorou tento rozvojový zámer do budúcnosti uskutočniť pri čo najlepšom využití vlastných zdrojov a vlastného potenciálu. Aj keď podmienky a potenciál sú v jednotlivých dedinách a vidieckych oblastiach rozdielne, postup pri riešení problému oživenia, vývoja, ako aj ich ekonomického rastu a problému vyľudňovania dedín môže byť vzájomne podobný.

7.1 Prírodný a ekonomický potenciál

Príroda obklopuje každý región turizmu a jej potenciál sa dá veľmi dobre využiť. Prírodný potenciál je súhrnom prírodných daností, ktoré určujú spôsob osídlenia, umožňujú realizáciu hospodárskych aktivít na základe využitia prírodných zdrojov a zásob a plnenie funkcie relaxu a oddychu turistu na vidieku. Využitie jednotlivých zložiek, ako sú surovinové a energetické zdroje, poľnohospodársky a lesný fond sa stávajú kľúčovými z pohľadu trvalo udržateľného rozvoja vidieckeho regiónu turizmu. Mapujú sa hlavne surovinové zdroje napr. pre stavebnú výrobu, resp. nové netradičné výroby, možnosti výroby elektrickej energie prostredníctvom alternatívnych zdrojov, rozsah a štruktúra poľnohospodárskeho a lesného pôdneho fondu z pohľadu možnosti hospodárskych aktivít ako sú poľnohospodárstvo a rôzne formy turizmu, potenciál podzemných, termálnych a povrchových vôd využiteľný pre

zásobovanie pitnou vodou, veľkosť potenciálu vodnej energie, využitie geotermálnej energie, zastúpenie súčasných i potenciálne chránených území prírody - zastúpenie ekologicky významných segmentov krajiny (biocentrá lokálneho a nadregionálneho významu), zastúpenie najohrozenejších území.

Ide v podstate o využitie toho, čo príroda a vidiecka krajina ponúka. V okolí každej turistickej oblasti sa určite nájde množstvo krajinných a prírodných prvkov, ktoré možno využiť (les, lúky, pasienky, skaly, vodné plochy, fauna a flóra, prírodné útvary). Prírodný potenciál môže zohrávať významnú úlohu pri rozvoji dediny. Núkajú sa mnohé aktivity hlavne v oblasti rozvoja turizmu, oddychu a relaxu pre obyvateľov dediny a jej návštevníkov - turistov, ktoré je možné zrealizovať bez väčších investícií prípadne aj svojpomocne. Vodné plochy sa môžu využiť ako prírodné kúpaliská či rybné lovné revíry, možno využiť vhodné podmienky pre priaznivcov splavovania riek. Môžu sa vybudovať náučné a turistické chodníky - poznávanie fauny a flóry daného územia - vybudovanie posedov, využiť atraktivitu územia v okolí dediny, napr. pre horolezcov či vyznávačov horskej cyklistiky. Vybudovať rozhľadňu v prípade, že sa v blízkosti dediny nachádza vhodný kopec, alebo skala. Využitie minerálnych a termálnych prameňov, jaskýň a iných prírodných útvarov či úkazov. Zaujímavosťou je využitie geografickej polohy dediny napr. vyznačenie miesta kade prechádza poludník, či rovnobežka a pod. Na tieto aktivity je následne možné nadviazať ďalšie služby, ako sú ubytovacie kapacity, informačné centrá, obchody, reštaurácie, občerstvenia, servis a požičovne športového vybavenia a pod. Ide o to využiť zaujímavosti daného vidieckeho územia v čo najväčšej miere. Príroda nám zadarmo ponúka mnoho možností jej využitia a mnohokrát stačí dobrá idea a aj bez väčších investícií sa dajú ponúkané možnosti využiť v prospech rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu vo vidieckej krajine.

Analýza ekonomického potenciálu pomôže nájsť spôsob ako využiť a zabezpečiť spolupôsobenie vo vidieckom regióne turizmu nachádzajúceho sa kapitálu vo vidieckom priestore, ľudských zdrojov, prírodných daností za účelom tvorby produkcie, poskytovania služieb a zvyšovania počtu pracovných príležitostí a tým aj rastu zamestnanosti. Pri riešení problému vyľudňovania mnohých slovenských dedín si treba uvedomiť hlavne príčiny tohto stavu. Na vidieku je málo pracovných príležitostí a dôchodková situácia obyvateľov na vidieku je horšia v porovnaní s dôchodkovou situáciou v mestách. Tieto skutočnosti len napomáhajú odchodu najmä mladých ľudí z dediny. Problém vyľudňovania sa týka hlavne izolovanejších osídlení a vidieckych oblastí, kde je potrebné zastaviť ich totálne vysídlenie a hľadať možnosti a riešenia ich rozvoja. Treba si však uvedomiť, že oživovať v minulosti rozšírené hospodárske aktivity v ich pôvodnej podobe a rozsahu, s cieľom zabezpečiť aspoň minimálny ekonomický rast je z pohľadu súčasných potrieb rozvoja jednotlivých regiónov turizmu nereálne. Vidiecke osídlenie a najmä tie izolovanejšie oblasti sú špecifické a vyžaduje zvláštny prístup k riešeniu jeho problémov ako sú vyľudňovanie, nižšia ekonomická a životná úroveň.

Zachovať osídlenie najmä izolovanejších oblastí a zamedziť ich vyľudňovaniu, znamená zabezpečiť fungovanie ekonomických vzťahov. Kľúčovou pre život obyvateľstva je starostlivosť o vidiecku krajinu, s určitou úrovňou výroby poľnohospodárskej produkcie.

Rozvoj ekologického poľnohospodárstva je možné doplniť spracovávaním jeho produktov priamo na mieste, čo znamená vytvorenie pracovných príležitostí. Významným zdrojom príjmov v minulosti boli remeslá. Z pohľadu zabezpečenia doplnkových príjmov obyvateľstva a návštevnosti turistami je zaujímavé podporiť rozvoj tradičných remesiel, ktoré môžu zohrať veľkú úlohu v rámci rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu. Oživenie tradičných remesiel v minulosti charakteristických pre konkrétnu oblasť (drotárstvo, košíkárstvo, kováčstvo a iné) môže prispieť k zatraktívneniu danej dediny, či oblasti a prilákať tak viac návštevníkov a turistov. V izolovanejších oblastiach by sa nemalo uvažovať s výrazným využívaním produkčného potenciálu poľnohospodárstva, ale prevažne s plnením jeho mimoprodukčných funkcií. Dôraz by sa mal klásť na doplnkové aktivity remeselného charakteru, obchod a služby. Klimatické zmeny môžu mať silný vplyv na prírodný potenciál s ekonomickými dôsledkami na udržateľný rozvoj vidieckej krajiny v uplatňovaní zdravých rastlín a kvalitných zvierat pri implementovaní produktov vidieckeho turizmu a agroturizmu.

7.3 Trhové služby

Potrebné je si uvedomiť, že najmä trhové služby, ako sú poradenstvo, informačné kancelárie a pod. patria medzi ekonomické aktivity, kde sa vytvára najviac pracovných príležitostí. Ich rozvoj je však podmienený aj úrovňou vybudovanosti najmä dopravnej, technickej a informačnej infraštruktúry. Najlepším spôsobom ako zmierniť vyludňovanie niektorých vidieckych oblastí a zmierniť súčasný stav, je zabezpečiť rast počtu pracovných príležitostí, čiže zvyšovanie zamestnanosti s využitím všetkých možností existujúceho potenciálu ktorý umožňuje vidiecky turizmus a agroturizmus. Núka sa hneď zopár riešení, ktorými by sa mohli dané ciele dosiahnuť. Obchod a služby, predovšetkým trhové služby, patria k tým ekonomickým aktivitám, kde je možné vytvoriť najviac pracovných miest. Významná diferencovanosť podmienok má veľký vplyv na rozdielnosť v rozvinutosti služieb a obchodu. Vybavenosť službami vo vidieckych regiónoch turizmu je značne nerozvinutá z pohľadu infraštruktúry, rozsahu, ale aj kvality poskytovaných služieb v porovnaní s mestom.

7.3.1 Trhové služby prepojené na poľnohospodársku výrobu

Z pohľadu rozvoja vidieka v oblasti trhových služieb a obchodu pre rast vybavenosti predovšetkým v rekreačných, kultúrnych a športových službách v budúcnosti má väčší význam prepojenie na poľnohospodársku výrobu. Dotýka sa to oblastí, kde je možné realizovať špecifickú poľnohospodársku výrobu, ktorej produktmi sú ekologicky čisté produkty, spracované po domácky (pečenie chleba - vlastná predajňa alebo predaj priamo z domu), ale aj oblastí, kde je predpoklad produkovania, následného spracovania a ponuky z domu jednotlivých poľnohospodárskych produktov (vínne pivnice – ochutnávky, mäsové výrobky). Takéto činnosti predpokladajú i existenciu ubytovacích turistických zariadení s možnosťami stravovania, ktoré môžu byť charakteru bývania v zrekonštruovaných sedliackych domoch, s obmedzenou kapacitou, alebo penziónoch s výrazne väčšou kapacitou ubytovania. Vybudované ubytovacie kapacity sa využívajú v zimných mesiacoch ako

sprievodná služba pri športovej rekreácii – lyžovanie, skupinové oslavy Vianoc a Silvestra, ale tiež v letných mesiacoch - individuálna a skupinová turistika, školy v prírode a pod. Vo všeobecnosti ide o poskytovanie trhových služieb, ktoré spadajú do produktovej skupiny vidieckeho turizmu a agroturizmu. Dobrým príkladom dedín, ktoré sa začali vo veľkom venovať turizmu sú napríklad obce Oravy, Liptova a Kysúc. S príchodom turistov sa mení aj spôsob obživy obyvateľstva. Dôležitá v tomto prípade je aj zmena zmýšľania ľudí, keď „vymenili“ polia a dobytok za podnikanie v turizme a začali ponúkať ubytovanie v penziónoch a v súkromí. Takýto obrat v zmýšľaní a činnosti obyvateľov má pre dediny a ich rozvoj veľký význam. Dedina nevymiera, práve naopak mnohí sa chcú prisťahovať. Zvyšuje sa počet pracovných príležitostí čím sa znižuje nezamestnanosť. V súčasnosti sa veľký podiel vidieka orientuje na poskytovanie služieb v oblasti vidieckeho turizmu a agroturizmu vyššieho štandardu. Zásadou však je, že podnety pre rozvoj turizmu vychádzajú zvnútra na podnet občanov (aj občanov ako podnikateľov) a nie vplyvom zvonku. Takáto koncepcia rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu by mala byť zostavená v súvislosti s celkovým rozvojom dediny a má ukázať o akú formu turizmu pôjde (športový, kultúrny, turistika orientovaná na podujatia, turistika orientovaná na cieľové skupiny- mladí ľudia, rodiny s deťmi, starší ľudia, seniori s vnúčatami a pod.). Agroturizmus ako súčasť vidieckeho turizmu reprezentuje rekreačné aktivity umožňujúce dovolenkový pobyt na vidieku spojený s využívaním dostupných turistických služieb, s poznávaním života roľníka a lesohospodára, alebo priamu účasť turistov na procese živočíšnej alebo rastlinnej výroby. Spravidla sa poskytuje ubytovanie na sedliackom dvore s animáciou výuky jazdy na koni, kŕmenie hospodárskych zvierat, spracovanie niektorých druhov poľnohospodárskych a agropotravinárskych produktov a pod.

7.3.2 Trhové služby bez prepojenia na poľnohospodársku výrobu

Ďalšou možnosťou rozvoja sú trhové služby bez prepojenia na poľnohospodárstvo, ktoré sa dotýkajú činností spojených s lesnou výrobou, odpadovým hospodárstvom a doplnkovými činnosťami so spojením na výrobné a spracovateľské aktivity v okolí, vrátane centra, ako sú opravovne a požičovne strojov, zariadení a áut. Ďalšími trhovými službami môžu byť vybrané služby za školstvo, zdravotníctvo a šport. Významnými trhovými službami sú činnosti pobočiek peňažných a poisťovacích ústavov a komerčných poradenských firiem. Treba si uvedomiť, že zvýšenie ekonomickej výkonnosti trhových služieb patrí k základným predpokladom rozvoja ekonomiky vidieckych regiónov turizmu.

Dôležitou oblasťou ovplyvňovania hospodárskeho života v dedine je podpora existujúcich podnikov. Dôvodom orientácie na podporu je úloha v zabezpečovaní zamestnanosti, ale aj ich spojenie na ďalšie inštitúcie a služby v dedine. Pri rozhodovaní o tom, aké formy podpory chcú miestne územné samosprávy zabezpečiť podnikom nachádzajúcim sa v území, je potrebné vziať do úvahy objem vnútorných zdrojov určených na podporu a vytipovať firmy a organizácie, u ktorých sa dá predpokladať, že poskytnuté finančné prostriedky nielen využijú efektívne, ale ich zámery v priestore sú dlhodobého charakteru s perspektívou vytvárania pracovných miest v súlade s vývojom v demografickej

oblasti. Pri podpore jednotlivých podnikov sa využívajú rôzne opatrenia ako sú fiškálne (využitie miestnych daní a poplatkov), poskytovanie informácií o iných možnostiach finančnej podpory (komerčných bánk, investičných fondov, finančné poradenstvo), iniciatívy založené na využívaní pozemkov a iných nehnuteľností (kde miestne územné samosprávy môžu uvažovať o obecnom majetku ako o záruke za pôžičky pre miestne podniky, môžu poskytnúť tento majetok ako vklad do podniku, prípadne prenajať svoj majetok podniku).

7.4 Kultúrny potenciál

Kultúrny potenciál existuje v priestore a tvorí ho veľa zložiek – rôzne formy tradičnej kultúry a jej nositelia, kultúrno-historické pamiatky či široká ponuka kultúrnych ustanovizní. Všetky jeho súčasti je potrebné identifikovať, pomenovať, klasifikovať a vyjadriť hodnotu kultúrneho potenciálu, aby sa mohol premeniť na kultúrny kapitál v kontexte možností jeho sprístupnenia a adekvátneho využitia. V krajine nie je rovnomerne rozmiestnený, čo jeho ponuku značne diferencuje a hodnotu relativizuje. Kultúrne aktivity sú služby na uspokojovanie kultúrnych potrieb jednotlivcov a všetkých sociálnych a iných, najrôznejšie diverzifikovaných skupín a vrstiev obyvateľstva s cieľom ponúknuť zmysluplnú alternatívu trávenia voľného času, poskytnúť zábavu, vzdelávať o vývoji prírody a spoločnosti a vplývať tak na formovanie hodnotových orientácií a identít, ako aj poskytnúť možnosť seberealizácie pre aktívnych účastníkov a turistov. Vzhľadom na rozdielne možnosti a schopnosti percepcie kultúrnych služieb je vhodné zabezpečiť ich dostupnosť z aspektu priestorového, ekonomického aj mentálneho. Rozdiely evidentne existujú v urbánnom aj vidieckom prostredí. Mestské prostredie kumuluje viaceré zložky kultúrnej ponuky, na vidieku je jej šírka obmedzená a viac špecificky orientovaná. Využívanie kultúrneho potenciálu je determinované demografickými a sociálno ekonomickými faktormi, návštevnosťou z radov účastníkov turizmu a motivačnými činiteľmi.

Kultúrny potenciál v regiónoch turizmu môže byť dôležitým faktorom ich hospodárskeho rozvoja a prostredníctvom mestského a kultúrneho turizmu môže výrazne prispieť i k vytváraniu pracovných príležitostí pre obyvateľov. Kultúrny potenciál tvorí predovšetkým kultúrne dedičstvo, chránené ako pamiatkový fond a zbierkový fond múzeí a galérií, ďalej tiež rôzne kultúrne zariadenia a podujatia živej kultúry, či už profesionálne umelecké produkcie alebo prejavy ľudovej kultúry. Veľmi dobrou príležitosťou ako zviditeľniť dedinu a zabezpečiť jej rozvoj a prilákať turistov je využitie kultúrneho potenciálu. Každá dedina má svoju vlastnú históriu. V mnohých sa v minulosti udiali významné, alebo zaujímavé udalosti, na ktoré sa už možno zabudlo, ale ktoré by bolo dobré si pripomenúť. Nemusí ísť však len o udalosť, v mnohých sa nachádzajú mnohé iné zaujímavosti, ktoré sa môžu využiť v prospech rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu. Rodné domy významných osobností, múzeá, hrady, zámky historické pamiatky, skanzeny, miesta archeologických vykopávok, pútnické miesta, miesta historických udalostí (stretnutí, bitiek a pod.). Stačí spoznať minulosť dediny a jej okolia a využiť všetky zaujímavosti na prilákanie turistov či už domácich, alebo aj zahraničných. Obnovenie tradície trhov, jarmokov, tradičných remesiel, ktorými bola dedina v minulosti preslávená, organizovanie

tématických kultúrnych podujatí zameraných napr. na povesti viažuce sa k danej oblasti, v ktorej sa dedina nachádza, či rekonštrukcie historických bitiek a pod. Sú to všetko aktivity, ktoré môžu dedinu zviditeľniť a zabezpečiť jej rozvoj prostredníctvom vidieckeho turizmu a agroturizmu. V prípade kultúrnych podujatí je však žiadúce aby sa nekonali iba raz do roka, ale pravidelnejšie aspoň raz do mesiaca. Spolupráca viacerých dedín v tejto oblasti môže byť veľmi prospešná.

Vytvorenie turistického informačného centra, vytvorenie mapy konkrétnej oblasti s vyznačenými atraktivitami a podujatiami konajúcimi sa v území spolu s ich popisom, vyznačenie peších turistických a cyklistických trás a náučno-poznávacích chodníkov taktiež prispeje k zatraktívneniu danej oblasti a k prilákaniu väčšieho počtu turistov, čo následne umožní rozvoj obchodu a služieb a k zvýšeniu počtu pracovných príležitostí. Zaujímavou sa môže javiť aj prípadná spolupráca s partnerskou zahraničnou dedinou či už s podobným názvom, podobnou históriou a pod. Tu sa môže jednať aj o výmenné prázdninové pobyty pre deti a študentov, ktorý by počas pobytu pomáhali s rekonštrukciou pamätníka, cintorína či inej historickej stavby v dedine, alebo jej okolí, v spojení s poznávaním tradičnej kultúry. V rámci kultúrneho potenciálu sa však nesmie zabúdať ani na oblasť možností využitia voľného času. Otázku využitia voľného času netreba brať na ľahkú váhu. Na prvý pohľad možno banálny argument, že v dedine sa nič nedeje môže zavážiť pri rozhodovaní najmä mladých ľudí o tom či zostať na dedine, alebo nie. Pritom sa opäť núkajú mnohé možnosti, ako vyriešiť aj otázku využitia voľného času. Veľmi populárnou formou môžu byť rôzne trhy, jarmoky, predvádzanie tradičných remesiel, kultúrne či športové podujatia. Väčšina dedín má kultúrne stredisko a školu. To už je základ pre prípravu podujatí (kino, výstavy, športové hry, kultúrne vystúpenia, karnevaly, poznávanie prírody a pod.), s priamou účasťou detí a mladých ľudí.

Tradičnú pastiersku kultúru zničila ťažká lenivosť, ktorú priniesla táto doba a naša generácia. Konštatuje to prvý cechmajster Cechu slovenských gajdošov Ľubomír Tatarka a zdôrazňuje, že ak to takto pôjde ďalej, o 5 rokov sa už nenapíšeme ani žinčice. Gajdy a fujary, napriek ich zápisu vo svetovom kultúrnom dedičstve UNESCO, sa z rôznych podujatí akosi vytrácajú. Poznáme mnoho príkladov, kedy zahraniční turisti sa na folklórnych festivaloch s hrou hlavne na týchto nástrojoch domáhajú a vyžadujú ich hudobnú prezentáciu práve v segmente vidieckeho turizmu a agroturizmu.

Vybudovanie športovísk taktiež môže dedinu zatraktívniť v očiach najmä jej mladých obyvateľov. Vybudovať športovisko pritom nemusí byť veľkým problémom najmä ak sa do ich budovania zapoja tí pre ktorých sa športovisko buduje, teda deti a mladí ľudia. Možno napríklad nevyužívanú trávnatú plochu osadiť futbalovými bránami a ihrisko je na svete. Na vhodnej vyasfaltovanej ploche je možné osadiť pár basketbalových košov alebo pieskové volejbalové ihrisko taktiež nemôže byť problém na dedine vybudovať. Taktiež sa núka možnosť vybudovania cyklotrás, bežkárskejších trás či turistických chodníkov alebo cesty ochutnávok pitných minerálnych prameňov.

Kultúrne podujatia a kultúrne produkty sú zložkou kultúrneho potenciálu. Verejnými kultúrnymi podujatiami spravidla sú verejnosti prístupné:

- a) divadelné, filmové a iné audiovizuálne predstavenia,
- b) koncerty, hudobné a tanečné produkcie,

- c) výstavy diel výtvarných umení, diel úžitkového umenia a prác ľudovej výtvarnej tvorivosti,
- d) festivaly a prehliadky v oblasti kultúry a umenia,
- e) tanečné zábavy a iné akcie v oblasti spoločenskej zábavy.

Pod kultúrnymi podujatiami možno vnímať udalosti formálneho i neformálneho typu, pravidelné aj nepravidelné, v rámci ktorých sa ochraňujú, rozvíjajú, sprístupňujú, prezentujú a v najširšom chápaní využívajú kultúrne hodnoty. Sú to predovšetkým rôzne slávnosti, výročia, súťaže, výstavy, predstavenia, púte či festivaly (hudobné, tanečné, filmové, spevácke, divadelné, profesionálne i amatérske). Do tejto kategórie možno zaradiť tematické cesty napr. Matúšovo kráľovstvo, sprevádzané kultúrno-poznávacie okruhy, alebo systém kvality lokálnych produktov, napr. regionálny produkt Ponitrie. Podujatia je vhodné vnímať ako podstatnú súčasť kultúrnych zdrojov, pretože majú schopnosť prilákať, pritiahnúť pozornosť verejnosti a súčasne môžu dosahovať výnimočný ekonomický profit. Ich dokumentovanie je pomerne zložité, keďže súčasťou väčších podujatí je často niekoľko menších sprievodných akcií a tie je potrebné identifikovať ako samostatné jednotky. Segment kultúrnych produktov v súčasnosti na Slovensku nie je rozvinutý optimálne.

8. UBYTOVACIE ZARIADENIA VO VIDIECKEJ KRAJINE

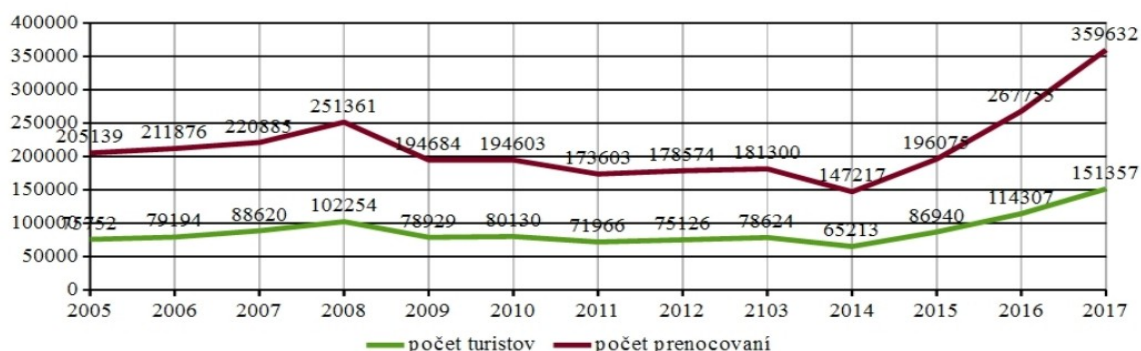
Ubytovacie služby vo vidieckej krajine poskytujú spravidla majitelia alebo prenajímatelia vhodných nehnuteľností, ako sú napr. penzióny, vybavené rodinné domy, turistické ubytovne, chaty a chatové osady, chalupy, zruby, usadlosti, farmy, ubytovanie v súkromí, prázdninový byt alebo gazdovský dom a pod. Ubytovacie zariadenia sú charakteristické menšou (obmedzenou) ubytovacou kapacitou - chata, zrub, chalupa, rekreačný domček, sedliacky dvor, farma, poľnohospodárska usadlosť a pod. - spravidla od 10 do 40 lôžok. Zariadenia sa nachádzajú spravidla na okraji intravilánu v dedine alebo sú rozptýlené v jej okolí, čím nedochádza k zvýšenej koncentrácii turistov na jednom mieste.

8.1 Ubytovacie zariadenia podľa klasifikačných znakov, druhov kategórií a tried

Dovolenkové ubytovanie má na turistov pôsobiť sympaticky, príjemne, a aby sa v ňom dobre cítili. Vybavenie interiéru je spravidla z dreva, domácky spracované tkaniny, ktoré sa môžu použiť ako dekoratívny materiál na poľahy, závesy, pokrývky na posteľe a pod. Pri zariaďovaní interiérov treba myslieť aj na funkčnosť a možnosť ľahkej údržby miestnosti. Kvetinová výzdoba exteriéru a interiéru ubytovacieho zariadenia je považovaná za samozrejmosť so zvyšovaním atraktívnosti a návštevnosti ubytovacích zariadení [24].

Rozvíjaním vidieckeho priestoru dôjde k značnému rastu záujmu o bývanie v sídlach a územiach s dobrým životným prostredím v menších lokalitách. Priestorové efekty týchto trendov sa prejavujú pozitívne v dedinách a v menších mestách. Odrazí sa to v potrebe revitalizovať, zlepšovať podmienky pre nadsídelnú kooperáciu a začleňovanie vidieckych sídiel do regionálnych a nadregionálnych vzťahov, diverzifikovať ekonomickú základňu vidieka. Žiadúce bude klásť dôraz aj na zavádzanie nových informačných, komunikačných a digitalizačných technológií, biotechnológií a pod. na vidieku.

Turisti v ubytovacích zariadeniach vidieckeho turizmu a agroturizmu v rokoch 2005 - 2017

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Splnenie osobitných požiadaviek je možné očakávať od poľnohospodárskych –

gazdovských dvorov a usadlostí. Ich vonkajší vzhľad s typickou krajinou architektúrou budov a stavebnými detailmi, harmonické spojenie s ostatnou vidieckou zástavbou, vysadené stromy a kríky, ich zeleň, to všetko pôsobí na turistov ako dovolenkový útulok. Veľkosť budov, vzájomný vzťah medzi obytnými a hospodárskymi budovami vytvárajú harmóniu. Priestor dvora alebo usadlosti je využívané nielen na parkovanie poľnohospodárskych mechanizmov, ale aj osobných áut ubytovaných turistov. Aby tento priestor nepôsobil „monotónne“ treba ho dotvoriť, napr. rôznou dlažbou a štrkom. Podľa veľkosti, zastavanosti a využívania usadlosti je možné prilahlé plochy vysadiť stromami, kríkmi, prípadne inou zeleňou. Vysadená zeleň nielen dotvára obraz dvora, ale poskytuje aj ochranu proti vetru a hmyzu, prípadne nepriaznivému počasiu. V lete poskytuje tieň a chlad, viaže prach, tlmí hluk, vytvára atmosféru pokoja, pohody a intimity. Záhrady s typickými poľnohospodárskymi plodinami a okrasnými rastlinami dotvárajú obraz ubytovacieho zariadenia a krajiny. Pre ubytovanie v súkromí je typické rodinné zázemie, útulné prostredie, kde každý pozná každého a pritom sa cíti voľne a nerušene. Často je rozhodujúci prvý dojem, ktorý získava turista a preto zariadenie a jeho okolie nesmie byť zanedbané. Turisti s obľubou navštevujú vidiecky priestor vhodne a čisto upravený s množstvom prírodných doplnkov.

Turista prichádza do vidieckeho zariadenia spravidla s objednaným (rezervovaným) ubytovaním priamo u poskytovateľa služieb alebo prostredníctvom cestovnej kancelárie, prípadne inej sprostredkujúcej organizácie, ktorá má kontrahovanú ubytovaciu kapacitu a plní tak úlohu ubytovacieho dispečingu. Podnikateľ, resp. poskytovateľ služieb musí pamätať na to, že turista prichádza do neznámeho prostredia, vyžaduje preto primárnu starostlivosť o svoju osobu. Pri prvom kontakte je dôležité turistu oboznámiť s ubytovaním, ukázať mu ubytovacie priestory, poučiť ho, čo a ako môže používať z toho, čo má k dispozícii, napr. kde je možné zaparkovať auto, odložiť lyže, ako používať kuchynku a inventár, ktorý sa v nej nachádza. Na základe preukazu totožnosti (občianskeho preukazu alebo cestovného pasu) zaznamenať do domovej knihy nevyhnutné údaje, prípadne otvoriť turistovi osobný účet a počas pobytu zapisovať poskytované služby.

Vo vstupnom priestore objektu, prípadne v izbe, môže byť na viditeľnom mieste umiestnený ubytovací poriadok a cenník ubytovania, prípadne ďalších platených služieb. Jednotlivé izby by mali byť označené číslom alebo symbolom, znakom, značkou, napr. v zariadeniach vhodných pre rodinnú rekreáciu s malými deťmi je možné použiť obrázky zvieratiek, obľúbených rozprávkových postavičiek a pod. Izba má byť uzamykateľná zvnútra a turista má mať prístup k telefónu. Turista by mal mať dostatočný priestor na pohyb, všade by malo byť čisto, príjemne, voňavo, bez zápachov. Priestory podľa účelu by mali byť osvetlené prirodzene alebo umelými zdrojmi svetla s možnosťou zatemnenia (závesmi, žalúziami) a vetrané. Nábytok (na spanie, sedenie, konzumovanie jedál a nápojov, na odkladanie vecí, odevov, obuvi) má byť v dobrom stave, pohodlný, praktický a posteľná bielizeň udržiavaná. Turista musí mať k dispozícii dostatočný počet ramienok na šaty (neodporúča sa používať drôtené ramienka), treba pamätať na držiaky (vešiaky) a tyče na vetranie a sušenie vrchných odevov a pod. [27]. Podnikatelia majú mať pochopenie pre individuálne potreby a činnosť turistov rôznych vekových skupín, rodín s deťmi, individuálnych turistov [10]. V žiadnom prípade nie je možné zabudnúť na výmenu posteľnej

bielizne, uterákov a osušiek za čisté. Na požiadanie turistu je vhodné umiestniť do izby aj detské lôžko. Turista uprednostňuje také zariadenie, v ktorom má vlastnú kuchynku, kúpeľňu a WC. Udržiavanie čistoty v izbe, objekte a priľahlých priestoroch v súlade s hygienickými zásadami a predpismi patrí k základným službám o vidieckom turizme a agroturizme spravidla s uplatňovaním ubytovacích zariadení v kategóriách horský hotel, penzión, apartmánový hotel alebo dom, turistická ubytovňa, ubytovanie v súkromí a pod.

Druhy ubytovacích zariadení pri zaradovaní do kategórií a tried

Kategória		Trieda				
1.	hotel					
	garni hotel	*	**	***	-	-
	horský hotel	*	**	***	-	-
	kongresový hotel	-	-	***	****	*****
	wellness hotel	-	-	***	****	*****
	kúpeľný hotel	-	-	***	****	*****
	boutique hotel	-	-	-	****	*****
	apartmánový hotel	*	**	***	-	-
	motel	*	**	***	****	-
2.	botel	*	**	***	-	-
3.	penzión	*	**	***	-	-
4.	apartmánový dom	-	**	***	-	-
5.	turistická ubytovňa	*	**	-	-	-
6.	chatová osada	*	**	***	-	-
7.	kemping	*	**	***	****	-
	minikemp	-	**	***	****	-
8.	táborisko	-	-	-	-	-
9.	ubytovanie v súkromí					
	izba	*	**	***	-	-
	objekt	*	**	***	-	-
	prázdninový byt	*	**	***	-	-

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Zákon č. 277/2008 Z. z. ustanovuje klasifikačné znaky na ubytovacie zariadenia, druhy kategórií a triedy ubytovacích zariadení, ktoré musia spĺňať ubytovacie zariadenia pri ich zaradovaní do kategorizácie a podstatné vybavenie v ubytovacích izbových priestoroch. Kategorizácia sa vzťahuje na ubytovacie zariadenia, ktoré prevádzkujú podnikatelia poskytujúci ubytovanie a sním spojené služby na základe živnostenského oprávnenia v súčinnosti so Živnostenským zákonom.

8.2 Spojené cestovné služby a balíky cestovných služieb

Pravidlá o balíkoch cestovných služieb a spojených cestovných službách sú ustanovené v Smernici Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/2302 z 25. novembra 2015 ktorou sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ a ktorou sa zrušuje smernica Rady 90/314/EHS s legislatívnou transpozíciou v zákone č. 170/2018 Z. z. o zájazdoch, spojených službách cestovného ruchu, niektorých podmienkach podnikania v cestovnom ruchu a zmene a doplnení niektorých zákonov. Turizmus zohráva v hospodárstve EÚ dôležitú úlohu a balíky cestovných, dovolenkových a výletných služieb majú na trhu turizmu významný podiel. Okrem tradičných distribučných reťazcov sa čoraz významnejším médiom, prostredníctvom ktorého sú cestovné služby ponúkané alebo predávané, stáva internet. Cestovné služby nie sú len kombináciami v podobe tradičných vopred stanovených balíkov služieb, ale často sú zostavené podľa potrieb zákazníkov. Medzinárodný potenciál trhu s balíkmi cestovných služieb v EÚ sa v súčasnosti nevyužíva v plnej miere. Rozdiely v pravidlách na ochranu cestujúcich - turistov - v rôznych členských štátoch odrádzajú v jednom členskom štáte od nákupu balíkov služieb a spojených cestovných služieb v inom členskom štáte a podobne odrádzajú organizátorov a predajcov v jednom členskom štáte od predaja takýchto služieb v inom členskom štáte.

Cestovné služby sú kombináciami v podobe tradičných vopred stanovených balíkov služieb prevádzkovateľa turizmu, (napr. ubytovanie + stravovanie + doprava + výlety, vlastná obchodná ponuka prevádzkovateľa, darčekové poukážky, fakultatívne výlety a pod.), ako aj cestovné služby zostavované podľa potrieb turistu na základe zmluvy.

Zájazd - balík služieb turizmu - predstavuje kombinácia minimálne dvoch rôznych druhov služieb turizmu zakúpených na účel tej istej cesty a predstavujú cestovné, dovolenkové a výletné služby:

- zakúpené od jednotlivých subjektov prostredníctvom prepojených online rezervačných procesov, pričom meno, platobné údaje a emailová adresa turistu sa od subjektu, s ktorým sa uzatvára prvá zmluva, zasiela iným subjektom a zmluva s týmito inými subjektami sa uzavrie najneskôr 24 hodín po potvrdení rezervácie prvej cestovnej služby.
- zakúpené v jednom predajnom mieste, pričom sú tieto služby zvolené skôr, než turista súhlasil so zaplatením,
- ponúkané, predávané alebo účtované za súhrnnú alebo celkovú cenu,
- propagované, popularizované alebo predávané pod názvom „balík služieb“ alebo pod podobným názvom,
- kombinované po uzavretí zmluvy s oprávnením turistu na výber spomedzi rôznych druhov cestovných služieb.

Spojené cestovné služby – je kombinácia najmenej dvoch rôznych druhov služieb v turizme zakúpených na účel tej istej cesty, ktoré netvorí zájazd, pričom s viacerými poskytovateľmi služieb turizmu sú uzatvorené samostatné zmluvy. Spravidla turista si rezervuje cestovné služby samostatne a často aj v rozdielnych časových obdobiach, hoci na účely tej istej cesty alebo dovolenky, kombináciou cestovných služieb. Online spojené cestovné služby sú zväčša závislé od internetových odkazov, prostredníctvom ktorých turista získava iba všeobecné

informácie o ďalších cestovných službách, napr. ubytovacie služby alebo organizátorov podujatí s uverejnením zoznamu prevádzkovateľov na svojom webovom sídle, ktorí ponúkajú napr. dopravné služby na miesto podujatia a pod. Výsledkom je uzavretie samostatných zmlúv s jednotlivými poskytovateľmi cestovateľských služieb [25].

Výlet – predstavuje služby v turizme realizované kratšie ako 24 hod. a poskytované príležitostne, len obmedzenej skupine cestujúcich bez cieľa dosiahnutia zisku, alebo zakúpené na základe rámcovej zmluvy, ktorej predmetom je zabezpečenie služieb v turizme kratších ako 24 hod. bez ubytovania. Uvedená skupina cestujúcich môže zahŕňať napríklad cesty, ktoré najviac niekoľkokrát ročne organizujú charitatívne organizácie, športové kluby alebo školy pre svojich členov, pričom sa neponúkajú širokej verejnosti.

Spojené cestovné služby by sa mali odlišiť od cestovných služieb, ktoré si cestujúci rezervujú samostatne a často aj v rozdielnych časových obdobiach, hoci na účely tej istej cesty alebo dovolenky. Online spojené cestovné služby by sa tiež mali odlišovať od prepojených webových sídel, ktorých cieľom nie je uzavretie zmluvy s cestujúcim – turistom -, a od internetových odkazov, prostredníctvom ktorých získajú cestujúci iba všeobecné informácie o ďalších cestovných službách, napríklad, keď hotel alebo organizátor podujatia uverejní na svojom webovom sídle zoznam všetkých prevádzkovateľov, ktorí ponúkajú dopravné služby na prepravu do hotela alebo na miesto podujatia, a to nezávisle od rezervácie, alebo ak sa na umiestnenie reklamy na webové sídla použijú tzv. cookies alebo metaúdaje.

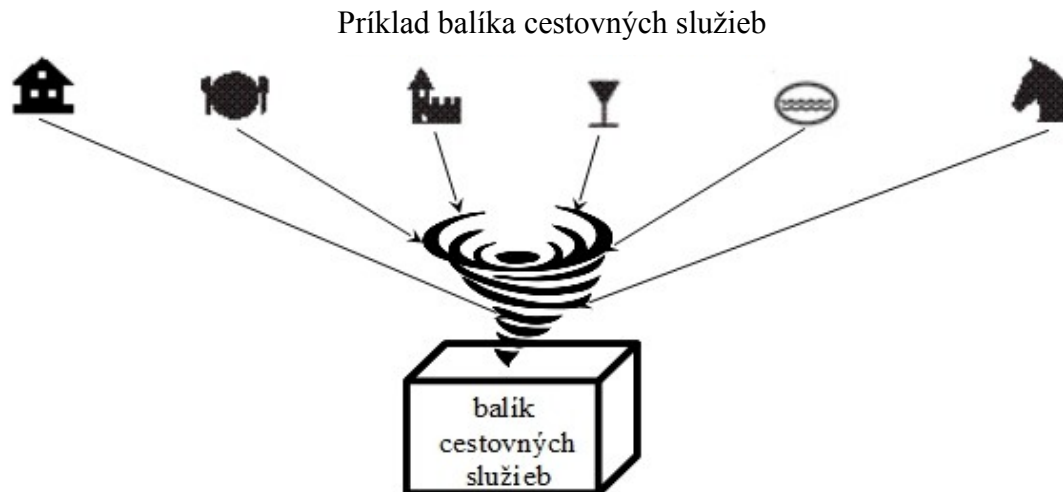
Hlavným znakom balíka služieb je skutočnosť, že jeden obchodník nesie ako organizátor zodpovednosť za riadne poskytnutie balíka služieb ako celku. Obchodník by mal byť schopný konať výlučne ako predajca alebo sprostredkovateľ a neniesť pritom zodpovednosť ako organizátor len v prípadoch, keď ako organizátor balíka služieb vystupuje iný obchodník. Posúdenie toho, či obchodník pôsobí ako organizátor predmetného balíka služieb závisí od toho, či sa obchodník podieľa na tvorbe balíka služieb, a nie od toho, ako obchodník opisuje svoju obchodnú činnosť. Pri zvažovaní toho, či je obchodník organizátor alebo predajca, by sa nemalo rozlišovať, či obchodník pôsobí na strane ponuky alebo vystupuje ako agent konajúci za cestujúceho.

Spojenými službami turizmu v tzv. balíku cestovných služieb sú kombinácia najmenej dvoch rôznych druhov služieb turizmu zakúpených na účel tej istej cesty, ktoré netvorí zájazd, pričom s viacerými poskytovateľmi služieb turizmu sú uzatvorené samostatné zmluvy. Spojené služby v balíku cestovných služieb sa uplatňujú v službe, ktorá obsahuje aspoň dve z nasledujúcich služieb: doprava, ubytovanie a ďalšie súvisiace služby, napr. stravovanie, turistický sprievodca, kultúrne programy, a pod. „Balenie“ je dobrou príležitosťou pre menšie podniky na vytvorenie siete s ostatnými poskytovateľmi produktových a turistických služieb.

Vhodné ceny môžu taktiež pomôcť prilákať turistov a zvýšiť príjem, hlavne v mimosezónnom období pozostávajúce z komplexného produktového balíka cestovných služieb z rôznych, dopĺňajúcich sa produktových služieb a kombinovať ich za účelom vytvorenia balíka a predaja špecifickým cieľovým skupinám turistov. Balík zvyčajne obsahuje zlučiteľné produkty ako sú ubytovanie, atrakcie, stravovanie a ďalšie súvisiace služby napr. návšteva múzea vrátane vstupného lístka, ochutnávka vína vrátane účastníckeho poplatku a

uhradenie platby jazdy na koni. Balíky môžu prispieť k tomu, že sa ponúkaný produkt stane pre turistov atraktívnejším a predaj dynamickejším i mimo sezóny.

Piktogramový príklad balíka cestovných služieb znázorňuje zlučiteľné produkty turizmu 3 dňovej dovolenky pozostávajúcej z ubytovania v penzióne, stravovania, návštevy kultúrno-historickej pamiatky, návštevy vinárne, využitia bazéna/wellness a jazdy na koni.

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Vhodné ceny môžu taktiež pomôcť prilákať turistov a zvýšiť príjem, hlavne v mimosezónnom období pozostávajúce z komplexného produktového balíka cestovných služieb z rôznych, dopĺňajúcich sa produktových služieb a kombinovať ich za účelom vytvorenia balíka a predaja špecifickým cieľovým skupinám turistov. Balík zvyčajne obsahuje zlučiteľné produkty ako sú ubytovanie, atrakcie, stravovanie a ďalšie súvisiace služby napr. návšteva múzea vrátane vstupného lístka, ochutnávka vína vrátane účastníckeho poplatku a uhradenie platby jazdy na koni. Balíky môžu prispieť k tomu, že sa ponúkaný produkt stane pre turistov atraktívnejším a predaj dynamickejším i mimo sezóny.

„Balenie“ cestovných služieb v turizme je významove proces spájania, alebo zlučovania kľúčových turistických produktov s doplnkovými službami, ktoré sú turistami žiadané. Balík je následne propagovaný turistom, ktorí si môžu zakúpiť vytúženú cestovateľskú skúsenosť. Kúpou balíka získava potenciálny turista niekoľko výhod. Kúpa balíka ponúka turistom pohodlie tým, že minimalizuje množstvo času potrebného na vyhľadávanie informácií o ponukách rôznych služieb v regióne turizmu. Turisti považujú balíky za atraktívne aj preto, lebo jedným nákupom dostávajú všetko, čo potrebujú počas voľnočasových aktivít, vrátane ubytovania a atrakcií. Tematický balík je osobitne príťažlivý pre turistov, keďže všetky komponenty sa týkajú ich oblasti záujmu. V rámci tohto typu balíka, atrakcie, ubytovanie, polpenzia a ďalšie aktivity súvisia so špecifickým záujmom, napr. s mestským a kultúrnym turizmom alebo vidieckym turizmom a agroturizmom. Kúpa balíka je pre turistov taktiež cenovo výhodná. Cena je dôležitým faktorom pre väčšinu turistov z dôvodu rozpočtu, do ktorého sa musia vmestiť. Potenciálny turista má možnosť spoznať, že oceniť celý cestovateľský zážitok je zložité, pretože výlet zahŕňa nákup rôznych

tovarov a služieb v balíku cestovných služieb. Cena balíka cestovných služieb odstraňuje riziko pre turistov, ktorí vopred nevedia koľko financií reálne uhradia na voľnočasové aktivity. V rámci balíka cestovných služieb môžu byť kombinované nasledujúce služby:

- Program - gurmánske jedlá, ochutnávka vína, rezbárstvo, drotárstvo a pod.
- Prírodné atrakcie - vodopády, krajinné vyhlíadky, cesty minerálnych prameňov a pod.
- Vybudované atrakcie - múzeum, pamiatky UNESCO, galérie umenia a pod.
- Aktivity - kajakárstvo, alpské lyžovanie, splavy po rieke a pod.
- Zábava - divadelné vystúpenia, kultúrno-spoločenské podujatia, vystúpenia hudobných umelcov a pod.
- Event / Festival - Majstrovstvá sveta v hokeji, tradičný folklórny festival a pod.
- Jedlá a nápoje - tradičná miestna gastronómia, kulinárske jedlá, značkové vína a pod.
- Doprava - mikrobús, mimoriadny vlak, plavba loďou a pod.
- Ubytovanie - gazdovský dom, salaš, penzión, liptovská dedina, romantická záhrada a pod.
- Cestovanie s turistickým sprievodcom - starostlivosť o klientov v turizme s rešpektovaním obchodných záujmov všetkých dotknutých subjektov, partnerov a požiadaviek turistov,
- Komentované prehliadky - výborná znalosť a slovný opis navštívených subjektov
- Nákupy - kamenné obchodné domy, špecializované trhoviská, komunitné jarmoky a pod.
- Miestna tradičná kultúra – ľudové zvyky a tradície, folklórne podujatia, kroje, hudba, piesne, architektúra, tance, nárečia a pod.

Výhody balíkov cestovných služieb pre majiteľov produktov alebo služieb možno nasledovne charakterizovať:

- Vytvorenie balíkov často spôsobí, že sa produkt stane zaujímavejším pre veľkoobchodníkov a cestovné agentúry, ktoré si následne rezervujú produkt alebo miesta v mikroregióne v prípade, ak sa jedná o jedinú atrakciu alebo poskytovateľa ubytovania s malým počtom izieb.
- Centrálne rezervačné číslo balíkov cestovných služieb je atraktívne pre turizmus, keďže to znamená, že iba jediný kontakt (telefón, email) je potrebný na zabezpečenie všetkých komponentov balíka.
- Balíky môžu taktiež napomôcť na zviditeľnenie produktu v mimosezónnom období a lákavé ceny môžu podnietiť zákazníkov k rezervácií balíkov počas tohto obdobia.
- Balíky môžu dopomôcť k získaniu nových trhov prostredníctvom produktov, ktoré imponujú novému segmentu trhu, napr. vinárskemu alebo gastronomickému turizmu.
- Flexibilné metódy „balenia“ predstavujú dobrú hodnotu za peniaze. Nové metódy môžu byť špeciálne „ušíť na mieru“ potrebám rastúceho trhu nezávislých cestovateľov pomocou prezentácie balíkov cestovných služieb, ktorá zapôsobí na ich cestovateľské hodnoty.

Výhody balíkov cestovných služieb pre turistov možno nasledovne charakterizovať:

- Šetria čas v oblasti vyhľadávania informácií o destináciách.
- Znižujú náklady (úspora).
- Zjednodušujú nákup, platbu a plánovanie.
- Všetky produkty a služby súvisia s jednou oblasťou cestovateľského záujmu.

- Znižujú cenové riziko.

Ďalšími službami turizmu, ktoré nie sú prirodzenou súčasťou prepravy cestujúcich, ubytovania alebo prenájmu motorových vozidiel alebo niektorých motocyklov, môžu byť napr. zabezpečovanie vstupeniek na koncerty, športové podujatia, exkurzie alebo vstup do zábavných parkov, zabezpečovanie prehliadok s turistickým sprievodcom, skipasov a prenájmu športového výstroja, ako napr. lyžiarskeho výstroja, alebo návštevy termálnych kúpalísk, akvaparkov, wellness zariadení a pod. Avšak v prípade, že sa takéto služby skombinujú len s jedným iným druhom cestovných služieb, napr. s ubytovaním, malo by to viesť k vytvoreniu balíka služieb alebo spojenej cestovnej služby, len ak tvoria významnú časť hodnoty balíka služieb alebo spojenej cestovnej služby, alebo ak sa popularizujú ako základný prvok cesty alebo dovolenky alebo inak predstavujú základný prvok cesty alebo dovolenky. Ak iné služby turizmu tvoria najmenej 25 % hodnoty kombinácie, uvedené služby sa považujú za služby, ktoré tvoria významnú časť hodnoty balíka služieb alebo spojenej cestovnej služby. Malo by sa objasniť, že v prípade, ak sa napr. k ubytovaniu v penzióne, ktoré je rezervované ako samostatná služba, doplnia po príchode turistu do penziónu ďalšie služby v turizme, tieto služby by sa nemali považovať za súčasť balíka. To by nemalo viesť k obchádzaniu pravidiel, pri ktorom by organizátori alebo predajcovia ponúkali turistovi - cestujúcemu, aby si vopred vybral ďalšie služby v turizme a následne by ponúkli uzavretie zmluvy na uvedené služby až po začatí plnenia prvej cestovnej služby.

9. AGROTURISTICKÉ A STRAVOVACIE SLUŽBY

Stravovacie, gastronomické a agroturistické služby vo vidieckom turizme a agroturizme môžu sa spájať s ubytovaním, pričom ich poskytovanie závisí od dohovoru turistu a majiteľa ubytovacieho zariadenia. Turisti ubytovaní na súkromí, v penzióne, chatovej osade alebo inom vhodnom ubytovacom zariadení vo vidieckom prostredí očakávajú, že stravovacie, gastronomické a agroturistické služby poskytne majiteľ zariadenia, resp. má k dispozícii samostatnú kuchynku so základným vybavením tanierov, riadov, príborov, hrncov a sporákom, kde si budú môcť samostatne pripravovať jedlá podľa chuti a v čase turistom vyhovujúcim. Stravovacie služby môžu byť poskytované aj v inom, samostatnom a verejnosti prístupnom zariadení - reštaurácii, hostinci a pod., patriace inému podnikateľovi, alebo zariadení, ktorého hlavná činnosť súvisí s výrobou a spracovaním regionálnych gastronomických produktov živočíšnej alebo aj rastlinnej výroby v rámci agropotravinárstva. Pohostinské reštauračné strediská majú turistom umožniť nielen sa najesť, občerstviť, odpočinúť si, ale umožniť aj uspokojenie ďalších potrieb turistov, napr. ponukou kulinárskych jedál, predajom typických ľudovo-umeleckých výrobkov, pohľadníc, poštových známok a pod.

9.1 Gastronomické a agropotravinárske služby

Ubytovanie v súkromí predpokladá, že turista má priestor a vybavenosť nielen na konzumáciu stravy (stôl a sedací nábytok), odloženie alebo skladovanie potravín (polička, chladnička), ale aj na jej prípravu (tepelný zdroj, drez s výlevkou na umývanie riadu, skrinku na riad, kuchynský riad). Ideálnou je samostatná kuchynka. Interiér stravovacích zariadení, podobne ako aj ubytovacích zariadení, by mal byť zariadený vo vidieckom ľudovom štýle, vyzdobený rôznymi umelecko-remeselnými výrobkami. Oblečenie obsluhujúceho personálu môže byť zdobené ľudovými motívmi. Majiteľ ubytovacieho zariadenia môže poskytovať plnú penziu, polpenziu alebo iba raňajky. Predpokladá sa, že turista si bude časť stravy pripravovať sám a tomu zodpovedá aj vybavenie kuchyne. K dispozícii býva vonkajší krb, gril, ohnisko a pod. Suroviny na prípravu jedál a nápojov je realizované dodávateľským spôsobom (potraviny, ovocie, zelenina a pod.), pričom je možná aj ponuka produktov vlastnej výroby alebo iných producentov v mieste podnikania. Podhorské a horské prostredie vytvára dostatok možností produkovať potraviny pre zdravie a zbierať aj lesné plody. Nížinné prostredie umožňuje zase produkovať a zbierať teplomilné rastliny a lúčne plody.

Produkcia sa prispôbuje miestnym podmienkam a výrobným zvyklostiam tak, aby mohla obsiahnuť zaujímavý sortiment. Je to najmä:

- mlieko, kyslé mlieko, cmar, smotana, maslo, tvaroh, syry, v horských a podhorských oblastiach aj žinčica, bryndza, oštiepky, parenice a korbáčiky,
- zelenina a ovocie, vrátane možnosti predaja konzervovanej zeleniny a kompótov aj z lesných plodov, ovocných štiav, lekvárov a pod.,

- mäsové špeciality – šunka, údené mäso, slanina, klobásy, jaternice,
- v sezóne predaj varenej kukurice, rýchlo kvasených uhoriek a melónov,
- víno z vlastných pivníc s možnosťou ochutnávky, v sezóne predaj hrozna a burčiaka,
- destiláty z ovocia – slivovica, kalvados (z jablák), hruškovica a pod.

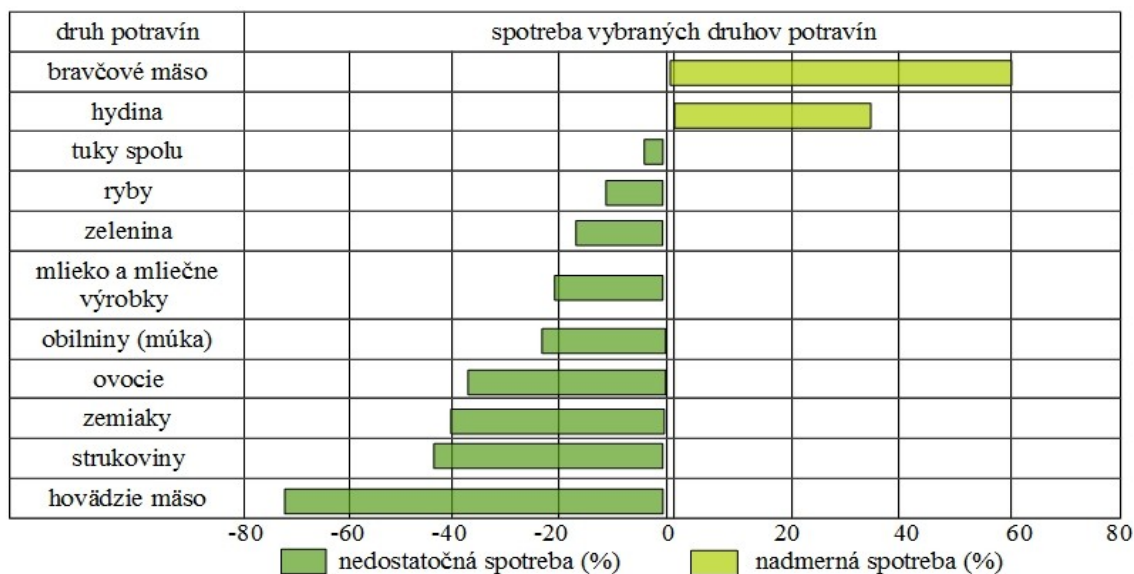
Domácky pripravené jedlá a miestne gastronomické špeciality (napr. halušky, cestoviny, husté polievky, omáčky, lokše, údené mäso) môžu chutiť turistom podľa ich veku. Pri príprave treba dbať na zásady zdravej výživy s množstvom zeleniny a ovocia. V príprave mäsových jedál je vhodné uplatniť nielen bravčové, ale aj hydinové mäso a mäso domácich králikov. Treba pamätať na to, že cudzinci majú iné zvyklosti a nemusia byť nadšení národnou, regionálnou alebo miestnou špecialitou. Požadujú informácie o surovinách, z ktorých je jedlo pripravované, ako aj o technológii ich príprave (treba rátať so znalosťou jazyka hostí). Turisti spravidla neobedujú v mieste svojho pobytu, pretože chodia na výlety, kúpať a slniť sa, v zime lyžovať. Na takéto príležitosti je možné ponúknuť potravinový balíček, málo sladené nápoje, ovocie a čerstvú zeleninu bez ohľadu na ročné obdobie. Zloženie večere je vhodné dohodnúť vopred, aby nebola energeticky bohatá, a tým aj ťažšie stráviteľná. Ľahké večere uprednostňujú hlavne starší turisti (mlieko, chlieb s maslom a pod.). Vhodné je poznať aj stravovacie zvyklosti zahraničných turistov, napr. z Nemecka obľubujú studené večere – obložené tanier s kvalitnými syrmami, mäsovými špecialitami a s pestrým výberom čerstvej zeleniny. Turisti ubytovaní v súkromí obľubujú v chladničkách pripravené nealkoholické nápoje, pivo, víno, prípadne aj značkové a domáce liehoviny. Platí pritom zásada dôvery, že turista si zaznamenáva vlastnú spotrebu a zaplatí všetko naraz pri skončení pobytu.

Obľúbené sú večere pri vatre, ohnisku, na ktorom si turista pripravuje sám svoju špecialitu alebo si iba opečie kúsok slaniny, klobásy a pod. Na voľnom priestranstve pri ubytovacom zariadení je vhodné postaviť aj stále ohnisko, vrátane ražňa, prípadne postaviť krb s roštom. V spolupráci s ďalšími miestnymi podnikateľmi je vhodné uvažovať aj o vytvorení spoločného ohniska na mieste, na ktorom nehrozí nebezpečenstvo požiaru. Na takomto ohnisku je možné pripravovať aj väčší počet porcií, zároveň využiť väčší počet miest na sedenie pri drevených stoloch.

Slovenská špecifickosť je nielen v multietnicite, ale tiež v tom, že do 2. svetovej vojny bolo 90% obyvateľstva roľníkov a remeselníkov a iba 10% žilo v mestách, uviedla etnologička Katarína Nádaská. Aj preto v očiach iných národov sú Slováci vnímaní ako roľnícky národ. Slovenské príslovie hovorí - kaša, matka naša. V tom je aj obraz národnej stravy Slovákov. Národná strava je prezentovaná ako bryndzové halušky čo je veľký omyl. Historickým národným jedlom boli kaše - pohánková, jačmenná alebo z prosa. Servírovali sa na sladko aj na slano a kaše sa považovali aj ako obradové rituálne jedlá, napr. na Vianoce. Slovensko bolo jedinečné tým, že na jeho území bolo veľmi veľa kolonizačných vln. Nemci, odbojná šľachta pochádzajúca z územia dnešného Rumunska, ktorá potom zostávala na našom území, valašská kolonizácia z územia Rumunska, Moldavska a Bulharska, ktorá prišla na pozvanie zemepánov na vysokohorské pasienky s vysokohorským plemenom oviec. Každý z nich si priniesol vlastnú kultúru. Kožené vybíjané opasky a zdobené valašky považujeme za typicky slovenské, avšak to priniesli valasi, pred nimi tu nič podobné nebolo. Valasi pracovali

vo vrchoch, opasky im chránili ľadviny, valaška bola sekera, ktorú používali na obranu proti divej zveri. Opasky a valašky si z dlhej chvíle zdobili. Keďže žili v horách, nechodili pravidelne dolu do dediny, tak pili žinčicu, jedli baraninu, jahňacinu, syr a z neho vznikla aj bryndza a bryndzové halušky.

Porovnanie spotreby vybraných druhov potravín na Slovensku
s odporúčanými dávkami potravín za rok 2017

Zdroj: Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR za rok 2017 (Zelená správa), MPRV SR

Pôvodne bryndza a bryndzové halušky pochádzajú od valachov z Rumunska. Halušky s bryndzou sa natoľko udomácnili, že ich mnohí Slováci začali považovať za národné jedlo, avšak ktoré prišlo na Slovensko až v 17. storočí. Skutočným pôvodným jedlom boli obilninové kaše. Na sladko s medom, neskôr s cukrom, ktorý sa spočiatku predával v lekárňach a bol vzácnosťou. Dlhý čas bol hlavným sladidlom med, ktorý mal aj magickú hodnotu a preto je neoddeliteľnou súčasťou štedrej večere vo väčšine domácností.

Na slovenských Vianociach je známe štedrovečerné menu viazané nielen regionálne, ale aj konfesijné. Evanjelické rodiny nedržia na Štedrý večer pôst, vždy mali kapustnicu aj s mäsom, jedno zo štedrovečerných jedál bola huspenina alebo zabíjačka. Katolícke rodiny pôst držali a štedrá večera mohla mať aj dvanásť chodov, avšak z každého jedla sa uvarilo toľko, aby bolo za hlt, po jednej lyžičke. Prvý chod bol napr. hriatô, druhý oblátky s cesnakom a medom, tretí vianočná polievka, ktorá mohla byť nielen kapustnica, ale aj hríbová, šošovicová a na južnom Slovensku rybacia polievka. Potom nasledovala ryba, u protestantov mäso, cestovinové jedlo typu opekancov, šúľancov, širokých rezancov, za nimi kaše, krúpy s fazuľou, kysnuté koláče, makovníky a na záver sušené ovocie, napr. slivky, jablká a hrušky. Výnimkou z pôstu bola od 12. storočia ryba, kedy sa rozhodlo, že nemá nohy, tak môže byť pôstnym jedlom. Ryby piekli, varili, kupovali sa solené haringy, makrely, údené ryby. Kapor sa konzumuje od polovice 20. storočia. Kapustnica dominovala preto, že v minulosti zemiaky a nakladaná kapusta boli základné potraviny pre zimné obdobie.

Treska v majonéze ako kráľovná slovenských šalátov vznikla z núdze, no stačila chvíľa a zamilovalo si ju celé Slovensko. Dá sa povedať, že je to pochúťkové národné jedlo. Legendárna treska vznikla ako núdzové riešenie, keďže v 50. rokoch sa ryby málo konzumovali. Dovožná cena bola vysoká a preto sa hľadal spôsob ako zaradiť ryby do jedálneho lístka bežných ľudí. Vhodným cenovo nenáročným riešením sa zdalo zmiešať ryby so zeleninou a majonézou, ktorého recept zostavil kuchár a cukrár Jozef Boško, v tom čase pracujúci v bratislavskom hoteli Carlton a obľúbený rybaci šalát bol pomenovaný ako treska v remuláde. Ukázalo sa, že pomer jednotlivých surovín odhadol dokonale a v skúšobnej výrobe pre veľký záujem vyprodukovali vyše 110 ton za rok. Treska v majonéze si podmanila slovenské chuťové bunky. Treska v majonéze sa vyrába len na Slovensku, nikde inde na svete. Dokonca v Portugalsku, kde je treska národnou rybou, o slovenskom šaláte tresky s majonézou ani nechyrujú.

Drobnochovatelia, ktorí vlastnia čo aj len jednu ošípanú, sa musia zaregistrovať na Regionálnej veterinárnej a potravinovej správe (RVPS) SR. Nie je to však jediná povinnosť, ktorá sa viaže k domácomu chovu ošípaných. Zabíjanie zvierat pre súkromnú domácu spotrebu a podmienky, ktoré je potrebné dodržať pri domácej zabíjačke, upravuje zákon o veterinárnej starostlivosti. Chovateľom ošípaných ukladá podľa neho povinnosť ohlásiť zabíjačku miestnej príslušnej RVPS (telefonicky, mailom, písomne, faxom) aspoň jeden pracovný deň vopred do 15:00 hod. RVPS preveruje, či zviera nie je nakazené svalovcom (trichinelózou), ktorý môže u ľudí vyvolať vážne zdravotné komplikácie. Testovanie vzoriek sa vykonáva v okresoch na základe vyhodnotenia rizika - pozitívnych nálezov u divo žijúcej zveri za príslušný kalendárny rok. Náklady na laboratórne testy vzoriek ošípaných v týchto okresoch sú hradené štátom. Ostatní chovatelia si ich môžu dať spraviť dobrovoľne na vlastné náklady. Produkty domácej zabíjačky, teda mäso a orgány, sú určené len na súkromnú domácu spotrebu a nemožno ich ponúkať na predaj. Vylúčené sú aj z verejných podujatí typu "Zabíjačkové slávnosti", kde sa môže predávať alebo ponúkať iba mäso a vnútornosti pochádzajúce zo schváleného bitúnku, respektíve z rozrábkárne.

9.2 Potraviny rastlinnej a živočíšnej výroby pre zdravie

Zdravé potraviny dodávajú pre zdravie nielen potrebnú energiu, ale podporujú vitalitu a znižujú stres. Posilňujú schopnosť myslieť, pozdvihujú dobrú náladu a spomaľujú starnutie. Zdravé potraviny pomáhajú udržať si zdravie a dobrú kondíciu. Potravinové enzýmy potrebuje organizmus v dostatočnom množstve a sú životodarnou silou jedla. Vo vidieckom turizme a agroturizme je gastronómia, príprava domácich a regionálnych jedál, konzumácia doma vypestovaných rastlín a domácich zvierat neodmysliteľná a turistami očakávaná. Takisto zber a konzumácia lúčnych a lesných plodov je turistami vítaný zážitok v produktovej skupine vidieckeho turizmu a agroturizmu.

Vhodnou formou produktov v súčasnosti je rastlinná výroba pre zdravie a živočíšna výroba pre zdravie. Vyhľadávané sú potraviny pre celiatikov, diabetikov, na chudnutie, pre zdravé srdce, pre pečeň, pre bábätká, pre rast vlasov, detoxikáciu organizmu a pod. Neexistuje najlepší recept na kvalitu života, pretože každý človek je jedinečný a každý má

možnosť vybrať si to, čo mu najviac vyhovuje. Túto rozmanitosť rešpektuje aj svet vôní, chutí, farieb, dokonalej starostlivosti o telo človeka zvnútra. Podľa Dr. Vojtecha Vojtíška z Masarykovej univerzity v Brne (Slovenská jednotná charita 2004), vhodné potraviny v rastlinnej výrobe vhodnej pre zdravie možno považovať:

CESNAK

Povzbudzuje imunitné bunky k rýchlejšiemu deleniu a väčšej aktivite. Má protibakteriálne účinky a po stáročia sa využíva ako liek proti nádche, pri zapálenom hrdle, kašli a dýchacích ťažkostiach. Napomáha vykašliavanie. Znižuje hladinu cholesterolu v krvi. Podporuje voľný prietok krvi. Znižuje vysoký krvný tlak. Znižuje hladinu cukru v krvi. Má vysoký obsah vitamínu A, B1, B2 a C.

CIBUĽA

Allicín znižuje riziko artériosklerózy a trombózy a posilňuje imunitný systém. Éterické oleje brzdia zápalové procesy a uvoľňujú hlien. Iba červené a žlté odrody obsahujú zlúčeniny, ktoré znižujú riziko vzniku nádorových ochorení a majú protizápalové účinky. Švajčiarski výskumníci zistili, že je výbornou prevenciou proti osteoporóze. Obsahuje veľa zinku potrebného na stavbu kostí, vitamíny B, C, A a E.

CVIKLA

Zmierňuje infekciu dýchacích ciest, reguluje krvný obeh, predchádza zápche a posilňuje vlasy. Varená obsahuje rozpustné vlákna, ktoré znižujú hladinu cholesterolu. Je súčasťou diét pri oslabeniach pečene a artérioskleróze. Obsahuje vitamíny skupiny B, vzácne minerálne a lipotropné látky. Obsahuje jód, kobalt a odporúča sa pri odtučňovacích kúrach. Je výživná, posilňuje organizmus a pomáha pri ozdravení chrípky a prechladnutia.

FENIKEL

Obsahuje éterické oleje, vitamíny (C a E) a draslík. Podporuje trávenie a má upokojujúci vplyv na nervovú sústavu. Fenikel je známy svojou schopnosťou uvoľniť zastavené vetvy a pomôcť pri plynatosti. Semená feniklu majú protispazmatický účinok, zmierňujú žalúdočné kŕče. Je bohatým zdrojom draslíka. Pre ľudí obľubujúcich typické západné jedlá môže zvýšený príjem draslíka vo fenikli pomôcť redukovať vysoký krvný tlak. Je dôležitou súčasťou detských čajov a priaznivo pôsobí proti boľeniu bruška u kojencov.

KAPUSTA

Rastlinné látky a vitamín C predchádzajú rakovine. Balastné látky regulujú zažívanie a povzbudzujú lenivé črevá. Kvasená kapusta pomáha pri pocite plnosti, pálení záhy a grganiu. Šťava z čerstvej kapusty lieči žalúdočné vredy, dvanástorník a choroby hrubého čreva. Šťava z kapustných listov zmierňuje zápaly, pôsobí dezinfikujúco a odvádza škodlivé látky cez kožu. Acetylchlorin pôsobí pri depresiách. Obsahuje antioxidanty a iné látky zlepšujúce odolnosť proti chorobám.

KUKURICA

MRKVA

Vysoký obsah mangánu pôsobí proti stresu, svalovým kŕčom a srdcovej arytmií. Železo pomáha proti chudokrvnosti.

Znižuje cholesterol, predchádza zápche, pomáha pri kožných chorobách, nedokrvení a oslabení organizmu. Chráni zrak. Znižuje riziko rakoviny pľúc. Jednoduchý spôsob ako znížiť hladinu cholesterolu v krvi. Je dobrou regeneračnou potravinou, ak sa človek cíti vyčerpaný alebo sa zotavuje. Mrkva je bohatá na vitamíny A, B a C, betakarotén, železo, vápnik, draslík a sodík.

PAPRIKA

Vitamín C neutralizuje voľne radikály a posilňuje obranyschopnosť organizmu. Prírodná látka kapsaicín povzbudzuje činnosť zažívacieho traktu. Beta karotén posilňuje bunky, brzdí proces starnutia a chráni pred škodlivým vplyvom slnka na pokožku.

PARADAJKY

Povzbudzujú apetít a zažívanie a brzdia rast choroboplodných baktérií v črevnom trakte. Kálium znižuje krvný tlak. Okrem srdcovo-cievnych chorôb pomáha pri liečení rôznych porúch trávenia. Slúži ako odvodňovací prostriedok. Paradajky obsahujú antioxidanty, množstvo vitamínu E, vitamín C a betakarotén.

PETRŽLEN

Bohatý je na vitamín C, provitamín A, železo, vápnik, draslík, fosfor, horčík, síru a kremeň. Vysoký obsah železa zabraňuje chudokrvnosti. Vitamín C posilňuje imunitný systém a povzbudzuje chuť do jedla. Povzbudzuje činnosť pečene a pomáha pri dne. Je užitočným zdrojom vápnika. Pomáha organizmu zbaviť sa nadmernej tekutiny. Neutralizuje škodliviny z cigaretového dymu.

PÓR

Pôsobí proti nadúvaniu a pocitu plnosti, žlčovým kameňom a nechutenstvu. Obsahuje množstvo vitamínu E, karotínov, železa a surový obsahuje kyselinu listovú, vitamín C a B1. Tak ako cibuľa a cesnak, aj pór je mimoriadne antiseptický a pomáha chrániť srdce a artérie pred arteriosklerózou a vysokým krvným tlakom.

REĎKOVKA

Pomáha pri prevencii rakovinových ochorení. Éterické oleje podporujú tvorbu žlče a urýchľujú zažívacie procesy. Používa sa pri liečení ochorení žlčníka, žalúdka a priedušiek. Obsahuje vitamíny C a B.

ŠALÁT

Kyselina listová a vitamín B zlepšujú činnosť mozgu, pamäť, koncentráciu a spánok. Je tradičným prostriedkom na povzbudenie trávenia a činnosti pečene. Má upokojujúce účinky. Ak chceme získať čo najviac živín, vyberáme šalát, ktorý má viac vonkajších zelených listov. Umyté, zabalené hlávky s roztrhanými listami rýchlo strácajú vitamín C a kyselinu listovú.

ZEMIAKY

Sú bohatým zdrojom vitamínu C a B a obohacujú telo draslíkom, magnéziom, fosforom a železom. Vyrovnávajú sa diétnym potravinám aj počtom kalórií. Najviac sa v alternatívnej medicíne využíva šťava zo surových zemiakov na tráviace ťažkosti, gastritídy, poruchy pečene a žlčové kamene, utišuje zápal a podporuje hojenie kožných infekcií a poranení.

ZÁZVOR

Je klasickým liečebným prostriedkom pri nádche, chrípke a kašli. Osviežujúci čaj pripravený z čerstvého koreňa pomáha vylučovať hlieny a posilňuje žalúdok. Horúci zázvorový čaj pomáha pri zimnici, obklady prinášajú úľavu pri zápale prínosových dutín, pri zápale priedušiek a pri iných pľúcnych ťažkostiach.

ZELER

Vňať je bohatá na vitamíny a minerály. Je vhodná ako potravinový doplnok pre nemocných na cukrovku. Éterické oleje a sedanolid majú povzbudzujúci účinok na zažívacie orgány. Betakarotén neutralizuje voľné radikály. Kálium reguluje krvný tlak a krvný obeh. Uľahčuje zbaviť sa stresu. Vďaka bohatému obsahu draslíka upokojuje nervy a zlepšuje subjektívny stav. Vňaťový je lepší ako koreňový. Je výbornou zložkou redukčnej diéty.

BRUSNICE

Účinkujú proti zápalu močových ciest, hnačke, chrípke, skleróze a bolestiam pri menštruácii. Používajú sa ako podporný prostriedok pri liečbe cukrovky a reumatizmu.

ČEREŠNE

Obsahujú vitamín C a draslík. Pôsobia preventívne proti dne, odvádzajú z tela toxické látky a čistia obličky. Okrem toho obsahujú aj fosfor, ktorý upokojuje nervovú sústavu. Listy z čerešne sa pridávajú aj do čajových zmesí pre ich močopudné účinky. Kúpeľ v odvare zmiernuje bolesti kĺbov pri reume.

ČUČORIEDKY

Podporujú imunitný systém tela. Chránia organizmus pred rakovinou, udržuje mladistvý vzhľad, má pozitívny vplyv na zrak, nervový systém, zahusťujú stolicu a znižujú tlak. Podporujú trávenie a urýchľujú chudnutie podkožného tuku.

HROZNO

Všetky sorty hrozna patria k najzdravším druhom ovocia. Hrozno obsahuje kyselinu listovú, farbivá, minerálne látky a stopové prvky. Z minerálnych látok má najvyššie zastúpenie draslík, ktorý pomáha organizmu nielen pri odstraňovaní odpadových látok, riadení srdcového rytmu, ale pomáha aj jasne myslieť. Vlákničky, ktoré sú v šupkách hrozna, podporujú činnosť čriev. Zároveň obsahuje vitamín C, E a vitamíny skupiny B. Regeneruje vrchnú časť pokožky, zmiernuje stavy pri žlčových a obličkových kameňoch. Dodáva množstvo antioxidantov. Šťava sa používa pri hromadení toxínov v tele.

Pôsobí močopudne a žlčopudne, mierne prehádza. Keďže má hrozno močopudný účinok, pomáha z tela vyplavovať škodlivé látky. Znižuje kyslosť žalúdočných štiav. Výhodou najmä pre jesenné dni so zmenami počasia je, že hrozno zmierňuje únavu a depresiu. Pre svoju výživovú hodnotu je tzv. energetickou bombou.

HRUŠKY

Obsahujú okrem vitamínov najmä vápnik, fosfor a ľahko stráviteľné cukry. Majú antibakteriálny, močopudný a posilňujúci účinok, najmä v kombinácii s ovsenými vločkami. Ich plody alebo šťava sa používajú v ľudovom liečiteľstve pri obezite, močových kameňoch, vysokom krvnom tlaku. Varené a pečené sa používajú proti kašľu a záduchu, odvar zo sušených hrušiek proti hnačkám. Hrušky prečisťujú črevá, odstraňujú zápchu a iné poruchy trávenia. Niektoré odrody obsahujú v dužine drobné zrníčka, ktoré ľuďom s citlivými črevami a poruchami žlčníka, ak sa konzumujú v surovom stave spôsobujú ťažkosti. Plané hrušky majú liečivejšie vlastnosti ako hrušky ušľachtilé.

JABLKÁ

Jablká majú vysoký obsah draslíka. Jablko obsahuje až 30% vlákniny. Regenerujú a očisťujú organizmus, znižujú hladinu cholesterolu a cukru v krvi. Sú účinné aj pri bolestiach hlavy a závratoch. Pomáhajú pri hnačke a zápche. Proti hnačke pomáhajú sladké jablká, pri zápche zasa kyslé, ktoré povzbudzujú činnosť čriev. Sú osvedčený prostriedok pri ťažkostiach s kĺbmi. Odvar z jablňových kvetov má upokojujúce účinky a zmierňuje záchvaty kašľa. Pri chrípke a kašli sa osvedčilo pitie šťavy z jablák.

MARHULE

Obsahujú kyselinu listovú, pantoténovú a betakarotén, ktoré brzdia procesy starnutia a uľahčujú regeneráciu buniek. Zlepšujú náladu a odstraňujú únavu a poruchy sústredenia. Podporujú imunitný systém buniek a chránia ich pred vplyvom voľných radikálov. Urýchľujú tvorbu buniek. Pomáhajú regulovať krvný tlak. Majú vysoký obsah rozpustnej vlákniny. Sú výborným zdrojom železa. Majú priaznivý vplyv na sliznicu pľúc silných fajčiarov. Marhuľové kôstky obsahujú horký amygdalín a sú jedovaté. Ani tehotné ženy by pre vysoký obsah medi nemali konzumovať veľa marhúľ. U niektorých náchylných ľudí môžu marhule vyvolať hnačku a pri nadmernej konzumácii aj celkovú slabosť.

RÍBEZLE

Flavóny pôsobia proti arterioskleróze, nachladnutiu a pri problémoch s črevami. Napomáhajú sekrécii rôznych štiav. Sú bohaté na beta-karotén, biotín, vitamín C a E. Zabraňujú infekcii močových ciest. Prinášajú úľavu pri zápale. Sú zdrojom draslíka.

SLIVKY

Ideálne spojenie vápnika a fosforu pôsobí blahodárne na posilnenie kostí a pomáha tráveniu. Sušené slivky sú známe svojím laxatívnym účinkom a

poskytujú užitočné množstvo vlákniny a surového železa.

Spotreba vybraných druhov potravín na obyvateľa na Slovensku

druh potravín	spotreba potravín (rok/kg/osoba)							
	2013	2014	2015	2016	2017	rozdiel 2017- 2016	odporúčaná dávka potravín	pripustný interval racionálnej spotreby
mäso v hodnote na kosti	53,3	47,9	50,6	58,4	62,1	3,7	57,3	51,6-63,0
ryby	5,1	5,4	5,3	5,1	5,4	0,3	6,0	
mlieko a mliečne výrobky	158,5	166,8	169,2	176,2	176,1	-0,1	220,0	206,0-240,0
obilniny v hodnote múky	81,0	79,8	81,2	78,9	76,5	-2,4	98,5	94,0-103,0
tuky spolu	22,2	20,6	21,1	22,1	21,6	-0,5	22,0	19,8-23,1
zemiaky	47,4	47,0	48,9	47,7	48,5	0,8	80,6	76,3-84,9
strukoviny	1,3	1,3	1,5	1,7	1,5	-0,2	2,6	2,1-3,2
zelenina a zeleninové výrobky	104,7	104,7	100,9	108,2	104,7	-3,5	127,9	116,9-138,9
ovocie a ovocné výrobky	54,9	60,8	65,7	60,4	60,5	0,1	96,7	86,7-106,7

Zdroj: Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR za rok 2017 (Zelená správa), MPRV SR

Štatistický úrad SR o spotrebe potravín uvádza aj nadmernú spotrebu, čiže konzumácia vyššia ako sú odporúčané výživové dávky potravín, bola zistená pri bravčovom mäse o 60% a hydine o 36%. Nedostatočná spotreba, v dôsledku nižšej konzumácie ako sú odporúčané výživové dávky potravín, bola hlavne v prípade hovädzieho mäsa (nižšia o 71,8%), ale i strukovín, ovocia a zeleniny. V roku 2017 medziročne vzrástla spotreba mäsa v hodnote na kosti o 3,7 kg. Nárast spotreby hovädzieho mäsa pokračoval a jeho spotreba vzrástla o 0,1 kg na 4,9 kg na osobu, čo je pozitívne vzhľadom na odporúčané dávky potravín (ODP), keďže jeho spotreba je dlhodobo nízka a hlboko pod hodnotou ODP. Vzrástla aj spotreba hydiny o 3,5 kg na 20,4 kg. Spotreba bravčového mäsa vzrástla o 0,1 kg na 35,5 kg na osobu. Negatívnym trendom je pokles spotreby zeleniny a zeleninových výrobkov o 3,5 kg, obilnín v hodnote múky o 2,4 kg a mliečnych výrobkov o 0,1 kg na osobu. Naopak, pozitívnym javom je nárast spotreby zemiakov o 0,8 kg, rýb o 0,3 kg, ovocia a ovocných výrobkov o 0,1 kg na osobu.

Informatívne konsolidované znenie zo dňa 20.02.2019, ktorým sa ustanovujú pravidlá poskytovania podpory v poľnohospodárstve v súvislosti so schémami viazaných priamych platieb uvádza vybrané druhy rastlinnej a živočíšnej výroby, sú nasledovné:

1. Vybranými druhmi ovocia s vysokou prácnosťou sú:
 - a) jahody, lieska obyčajná, bobuľoviny - baza čierna, egreše, maliny, ríbezle, ruža jabĺčková,
 - b) kôstkoviny - broskyne, čerešne, marhule, nektárinky, ringloty, slivky, višne.
2. Vybranými druhmi ovocia s veľmi vysokou prácnosťou sú:
 - a) hrušky,
 - b) jablká.
3. Vybranými druhmi zeleniny sú:

- a) listová zelenina - šalát, špenát,
- b) cibuľová zelenina - cibuľa, cesnak, pór,
- c) hlúbová zelenina - kapusta, kel, karfiol, kaleráb, ružičkový kel,
- d) koreňová zelenina - cvikla, mrkva, reďkev, reďkovka, petržlen, špargľa,
- e) plodová zelenina - baklažán, cuketa, dyňa, melón, paprika, tekvica okrem tekvice určenej pre produkciu semien na konzum a lisovanie, uhorka nakladačka a šalátová.

4. Vybranými kategóriami hovädzieho dobytku sú:

- a) hovädzí dobytok samčieho pohlavia vo veku do šesť mesiacov,
- b) hovädzí dobytok samčieho pohlavia vo veku od šesť mesiacov do dvoch rokov,
- c) hovädzí dobytok samčieho pohlavia nad dva roky.

Pravidlá poskytovania podpory v poľnohospodárstve v súvislosti so schémami viazaných priamych platieb na vybrané druhy ovocia, zeleniny a hovädzieho dobytku významne pomôže pre agropotravinársku produkciu v priestore vidieckeho turizmu a agroturizmu.

9.3 Pitné prírodné minerálne vody

Prírodná minerálna voda je mikrobiologicky bezchybná podzemná voda, ktorá vyviera na zemský povrch z jednej či viacerých prirodzených alebo umelých výstupných ciest, tzv. vrtov. Od obvyčajnej pitnej vody sa odlišuje charakteristickým pôvodným obsahom minerálov, stopových prvkov alebo ich častí, ako aj fyziologickým účinkom a svojou pôvodnou čistotou. Tieto výnimočné vlastnosti sú zachované vďaka jej podzemnému pôvodu a chránia ju pred každým rizikom znečistenia. Členské štáty Európskej únie Nariadením EÚ č. 2009/54/EC (text s významom pre EHP s posledným doplnkovým spresnením zo dňa 3. mája 2018) uznali prírodné minerálne vody vyvierajúce a nachádzajúce sa v území Slovenska [4].

Na Slovensku je cca 47 minerálnych prameňov, najmä v územiach Bardejovských kúpeľov, Cigielke, Kalinove a Nimnici. Stolové pitné vody s osviežujúcimi účinkami sú minerálne vody hydrouhličitanové, vápenaté alebo vápenato-horečnaté (zemité). Ďalším predpokladom aj zotaveniu a zdraviu osožnej prírodnej pitnej minerálnej vody je mineralizácia. „Vody s vyššou mineralizáciou je odporúčané striedať a neodporúča sa byť "verným" pre jeden typ minerálnej vody. Minerálne pitné liečivé vody s mineralizáciou nad 5 000 mg/l s farmakologicky účinnými zložkami majú nadštandardné liečivé účinky a pijú sa v dávkach odporúčaných lekármi, resp. v malých množstvách a zriedkavejšie“ (citácia: Božíková, 2016, Inšpektorát kúpeľov a zriediel MZ SR, Veda v centre, CVTI SR).

Zoznam pitných prírodných minerálnych vôd na Slovensku uznaných členskými štátmi EÚ

predajné označenie	miesto využitia	priaznivé pôsobenie na organizmus
Budiš	038 23 Budiš	tráviaci systém, dýchací systém, činnosť obličiek, pečeno-žlčové funkcie
Fatra	036 01 Martin,	zvýšený obsah žalúdočnej kyseliny, neutralizuje

Fatra extra	Záturčie	vnútorné prostredie žalúdka, pálenie záhy, žlčové kamene, cukrovka, prevencia tvorby cystínových a oxalátových kamienkov v močových cestách, výplachy horných dýchacích ciest
Maštinská	987 01	srdcovo-cievny systém, vhodná pre denný pitný režim
Ave	Maštinec	
Ľubovnianska	065 11 Nová Ľubovňa	oslabenia tráviaceho traktu, obličiek a močových ciest, pečene, gynekologické a nervové oslabenia
Gemerka	982 01	protistresový a aktivizujúci účinok, vstrebávanie prvkov dôležitých pre fungovanie ľudského organizmu, vhodná pre denný pitný režim
Maxia	Tornaľa	
Baldovská	053 04 Baldovce	žalúdočné a črevné oslabenia, žlčové, obličkové a močové cesty, osteoporóza
Clever	082 36	žalúdočné a črevné oslabenia, poruchy látkovej výmeny, cukrovka, dna, náchylnosti na tvorbu kamienkov v močových cestách
Salvator	Lipovce	
Slatina	935 84 Slatina	žalúdočné a črevné oslabenia, diabetes, dna, horné dýchacie cesty, nevhodná na pravidelnú konzumáciu a pre dojčatá
Santovka	935 87 Santovka	žalúdočne a črevné oslabenia, dna, cukrovka, náchylnosť k tvorbe kamienkov
Čerínska	974 01 Čáčin	srdcovo-cievne oslabenia, protialergická, protizápalová, vhodná pre denný pitný režim
Mitická	913 22 Trenčianske Mútsice	poruchy tráviaceho traktu, zápalové oslabenia močových ciest, doplnenie dennej potreby vápnika a horčíka
Mitická plus	913 21 Mníchova Lehota	normalizuje činnosť svalovej a nervovej sústavy, reguluje srdcové sťahy, umožňuje zrážanie krvi, podporuje spánok, prospieva zdraviu pokožky
Kláštorná	038 43 Kláštor pod Znievom	súčasť pitného režimu pri fyzickom zaťažení a športových výkonoch, denný pitný režim
Smokovecká kyselka	062 01 Starý Smokovec	voda slabého minerálneho zápachu, dobrej chuti s vplyvom na zdravotné oslabenia
Korytnica	034 72 Liptovská Osada, miestna časť Korytnica	vhodná pri diabete, oslabeniach kardiovaskulárnych a tráviaceho traktu a nedostatku vápnika
24 MAGNA		
Cígeľská	086 02 Cígeľka	neutralizácia žalúdočných kyselín, pálenie záhy, katar žalúdočný, črevný a horných dýchacích ciest, poruchy látkovej výmeny, artériosklerotické stavy

Brusnianka	976 62 Brusno	funkčné oslabenia čriev, pankreasu, žlčníka, močových ciest, doplnok pri športe a ťažkej práci
Sulinka	065 45 Malý Lipník, Sulín	odbúrava alkohol z tela, stabilizuje žalúdok, cukrovka, dna, psychická labilita, neutralizácia kyslého zápalového prostredia
Fatra extra	036 01 Martin, Záturčie	žalúdočné vredy a dvanástorníka, cukrovka, dna, neuróza, prevencia tvorby cystínových a oxalátových kamienkov v močových cestách, výplachy horných dýchacích ciest
Lucka	921 45 Piešťany Považský Inovec	vývoj a rast kostí, vhodná pre dojčatá
Zlatá studňa	038 22 Jasenovo	znižuje oslabenie srdca, obličiek, očisťuje ľudský organizmus, pôsobí antistresovo

Zdroj: COMMISSION LIST OF NATURAL MINERAL WATERS RECOGNISED BY MEMBER STATES (Text with EEA relevance) 03 May 2018; Zdravie ukryté v minerálnych vodách, 2014 [online] 2016

Uznaná prírodná pitná minerálna voda je určená na použitie ako potravina a na výrobu balených prírodných minerálnych vôd a ich konzumáciu. Kvalitatívne požiadavky musí spĺňať podľa potravinového práva. Prípustná nie je dezinfekcia minerálnej vody akýmkoľvek prostriedkami, ako aj pridávanie bakteriostatických látok (napr. chlóru) a nie je možné k nej pridať, okrem oxidu uhličitého, žiadne iné látky. Minerálna voda získaná na zdroji, nesmie byť podrobená žiadnej úprave okrem oddeľovania nestabilných zložiek (najmä zlúčenín železa a síry), odstraňovania oxidu uhličitého, prípadne fluoridov povolenými metódami.

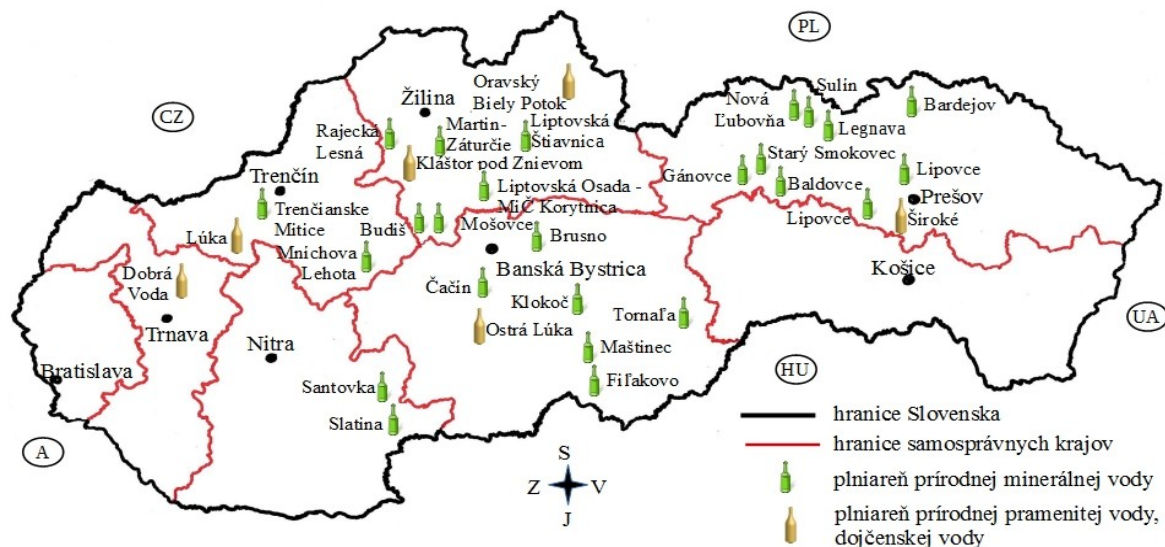
Na základe uznaných parametrov sú pitné minerálne vody plnené do umelohmotných pet fliaš alebo sklenených fliaš u ktorých je potrebné dodržiavať prísne zdravotné kritériá, pričom každá fľaša obsahuje vinetku s textom obsahujúcim kvalitu zloženia prírodnej minerálnej vody. Okrem filtrácie a pridania alebo odobrania oxidu uhličitého sa minerálna voda upravovať neodporúča. Minerálne vody sú prednosťou Slovenska pre ich priaznivé účinky na zdravie ľudí, čo spôsobuje ich unikátne zloženie a obsah rôznych minerálnych látok.

Pre konzumentov je vhodná rôznorodá prírodná minerálna voda a v prípade neistoty správnosti jej dlhodobého užívania je odporúčané poradiť sa s príslušne odborným lekárom, ktorý podľa zdravotného stavu vyberie najvhodnejšiu a najzdravšiu minerálnu vodu s priaznivými účinkami na ľudský organizmus [31]. Návrh na uznanie prírodnej minerálnej vody vyžaduje 3 ročné obdobie sledovania prírodného vodného zdroja a následne môže byť uznaná za prírodnú termálnu minerálnu vodu a uznanie liečivej minerálnej vody vyžaduje 5 ročné obdobie sledovania prírodného vodného zdroja a následne podľa kvality a chemických vlastností môže byť uznaná za prírodnú termálnu minerálnu liečivú vodu.

Právnické osoby a fyzické osoby - podnikatelia, ktoré prevádzkujú zariadenia s využívaním termálnych vôd a minerálnych vôd alebo ich plnia do spotrebiteľských obalov, nesmú tieto vody označovať ako liečivé a zariadenia ako liečebné a ako také ich nesmú ani

popularizovať, ak neboli uznané za prírodné liečivé zdroje. V prípade porušenia zákazu sa dopúšťajú správneho deliktu a môžu byť sankcionované. Okrem ďalších legislatívno právnych usmernení dotýkajúcich sa prírodných liečivých vôd, prírodných liečebných kúpeľov, kúpeľných miestach a prírodných minerálnych vôd sa správneho deliktu dopustí fyzická osoba - podnikateľ alebo právnická osoba aj v prípade, ak nepoužíva informačný systém poskytovateľa zdravotnej starostlivosti, ktorý má overenie zhody a nezabezpečí technické zariadenia slúžiace na autentizáciu v národnom zdravotníckom informačnom systéme.

Miesta plniarní prírodných minerálnych a pramenitých vôd na Slovensku v dlhodobom horizonte

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Pitné minerálne vody možno chápať v širšom zmysle slova ako vody, ktoré sa od obyčajných odlišujú svojim chemickým zložením a fyzikálnymi vlastnosťami. Sú dôležitým zdrojom príjmu tekutín v rámci pitného režimu nielen pre chorých, ale i zdravých ľudí. Priemerná spotreba vody by mala byť približne 35 g na 1 kg hmotnosti, t.j. v priemere 1,5 až 3 l denne. Platí pravidlo, že tekutiny, ktoré telo vylúči, treba vzápätí naspäť prijať. Aby ľudia netrpeli bolesťami hlavy, či poruchami tráviaceho traktu, alebo inými zdravotnými nedostatkami sa odporúča konzumovať striedavo rôzne druhy pitných minerálnych vôd [30].

10. DOPLNKOVÉ SLUŽBY

Poskytovanie doplnkových služieb nie je len predmetom záujmu majiteľov a prevádzkovateľov ubytovacích a stravovacích zariadení, ale aj ďalších podnikateľov. Súčasťou doplnkových služieb sú často aj aktivity miestneho obyvateľstva, miestnych spolkov, zväzov a združení, napr. poľovníkov, rybárov, záhradkárov, divadelných ochotníkov, folklórnych skupín a pod. Patria k nim sprievodné programy na nenútené, voľné a pritom zaujímavé využitie času turistu počas pobytu na vidieku. Doplnkové služby tvoria služby:

- poskytované turistom, ďalším návštevníkom dediny a miestnemu obyvateľstvu,
- voľného času, vrátane animácie, určené hlavne turistom.

Do prvej skupiny zaraďujeme:

- a) propagačné, popularizačné a informačné služby, zamerané na predstavenie dediny, regiónu turizmu a jeho zaujímavosti najširšiemu okruhu návštevníkov,
- b) stravovacie, spoločenské a zábavné služby v cieľovom mieste, prípadne v jeho okolí,
- c) obchodné služby, napr. predaj cez dvor vlastných produktov podnikateľov,
- d) remeselnícke a opravárenské služby, napr. autoservis,
- e) platené komunálne služby pre obyvateľstvo, napr. kaderníctvo, holičstvo, čistiareň,
- f) zdravotnícke služby, napr. služby zdravotníckeho strediska.

Do druhej skupiny voľného času zaraďujeme tie doplnkové služby, ktoré umožňujú turistom aktívne si užiť dovolenku na zotavenie, umožňujú spoznať spôsob života na vidieku, získať nové zážitky a poznatky. Zázemie vidieckych domov, poľnohospodárskych dvorov môže pripraviť zaujímavé zážitky najmä pre mestské deti. Okolitá príroda je zase príjemným osviežením pre dospelých a seniorov.

10.1 Služby vo voľnom čase

Nároky turistov na doplnkové služby a služby voľného času a vykonávané činnosti sú rôznorodé. Niekomu postačuje pozorovať roľníka pri kosení trávy a jej stohovaní, chystaní krmiva pre domáce zvieratá. Iný turista sa chce osobne zúčastniť na poľnohospodárskych prácach alebo sa vyberie navštíviť blízky salaš, iný chce vidieť východ a západ slnka z blízkeho vršku, ďalší sa chce venovať športovej činnosti a pod. Pri poskytovaní služieb voľného času sa používa pojem animácia.

Animácia sa spája s voľným časom a činnosťami vykonávanými počas účasti vo vidieckom turizme a agroturizme (zotavenie, rekreácia, športové vyžitie sa, poznávanie a pod.). Je službou, ktorá vyžaduje organizačné, personálne, materiálne a ekonomické zabezpečenie tak, aby sa mohla stať súčasťou ponuky produktovej skupiny vidieckeho turizmu a agroturizmu. Z organizačného hľadiska ide o zabezpečenie vhodných animačných programov, personálne hlavne animátormi (môžu to byť aj sami podnikatelia), materiálne vhodnými priestormi a pomôckami, ekonomickými zdrojmi na krytie nákladov súvisiacich

s animáciou. Organizátori animačných programov zabezpečujú možnosti nepriamej aktivizácie takmer u všetkých segmentov personálnych záujmov turistov, napr. rodín s deťmi, seniorov 55+, manželské páry, individuálnych turistov, pohybom a športom, vytváranie podmienok pre spoločenský kontakt, tvorivé umelecké činnosti, vzdelávanie a objavovanie nepoznaného, dobrodružstvá, prípadne meditatívne činnosti. Animácia ako služba, ktorú poskytujú animátori svojimi animačnými programami je aktuálna hlavne pre viacerých podnikateľov, ktorých zariadenia sú sústredné v menšom geografickom priestore, napr. v stredisku/centre turizmu. Predpokladom je spájanie subjektov vo vidieckom turizme a agroturizme a vzájomná spolupráca pri organizovaní animačných programov, uzatvárania pracovno-právnych vzťahov s animátorom, využívanie existujúcich materiálnych podmienok na vykonávanie rôznych animačných programov. Iniciátorom organizovania animačných programov, vrátane vytvorenia potrebných podmienok a získania animátora, môže byť aj miestna alebo regionálna územná samospráva.

Pre jednotlivých podnikateľov vo vidieckom turizme a agroturizme je zaujímavá, tzv. animovaná starostlivosť o turistov. Animovaná starostlivosť o turistu znamená oživenie úlohy „hostiteľa“, ktorá je typická pre malé zariadenia a prejavuje sa v správaní k turistovi od jeho príchodu až po odchod, t.j. privítanie, pozdravenie, usmievanie, informovanie, spoznávanie, prívetivosť, dosiahnuteľnosť, pohostinnosť, obsluženie, starostlivosť, prejavovanie záujmu, spoločné organizovanie na želanie turistu, príjemné rozlúčenie sa. Z uvedeného vyplýva, že animátorom je sám podnikateľ, a spolu s ním aj všetci spolupracovníci.

Na programoch určených turistom sa predpokladá účasť podnikateľa, resp. členov jeho rodiny, aj keď v zariadení nepracujú, ostatných spolupracovníkov zariadenia, v širšom zmysle aj miestneho obyvateľstva, ktoré je nositeľom tradícií, kultúry a životného štýlu vidieka. Animačné činnosti majú zodpovedať osobitostiam a dĺžke účasti zotrvania vo vidieckom turizme. Pritom platí, že starostlivosť o turistu má byť nenútená a ich voľný čas sa má organizovať zaujímavo. Osobitne prítlačivá je možnosť jazdy na koni, pre deti na poníkoch, v lete na sedliackom výletnom koči, v zime na saniach s konským záprahom. Z ostatných aktivít je možné uviesť plavbu na kanoe, splavovanie rieky na plti, skalolezenie, stanovanie, saunovanie, relaxačné činnosti na odstraňovanie stresov, poľovníctvo a rybárstvo.

Realizovaniu aktivít voľného času napomáha vhodné prírodné prostredie, tradičná pohostinnosť ľudí, bohaté kultúrne tradície, na mnohých miestach zachované ľudové zvyky a obyčaje alebo snaha o ich obnovu. Naopak, ich vykonávaniu bráni nedostatok možností pre aktívny oddych na vidieku, napr. nedostatok vhodných športovo-rekreačných zariadení, nedostatky v kvalifikácii pracovníkov v turizme, neznalosť potrieb najmä zahraničných turistov, neznalosť jazyka turistu, nekomplexnosť a neuspokojivá kvalita služieb, ako aj obmedzený malochov hospodárskych a domácich zvierat. Väčšina turistov má záujem o pohybové a športové činnosti. Vhodnými činnosťami v zime sú lyžovanie (bežecké, zjazdové v obmedzenom rozsahu), sánkovanie alebo zimná turistika na lyžiach. V lete okrem vhodných športov (plávanie, kúpanie a opaľovanie na vhodných miestach s nízkou návštevnosťou) ide najčastejšie o prechádzky a pešiu turistiku v spojení s cykloturistikou. Turistov je vhodné oboznámiť so zaujímavosťami v blízkom i vzdialenejšom okolí (turistickými značkovanými chodníkmi, náučnými chodníkmi a trasami, vyhliadkovými

miestami, salašom, kultúrnou pamiatkou alebo studničkou v lese) a ponúknuť mapu okolia. Rozvoju cykloturistiky napomáha aj sieť cyklistických chodníkov a trás európskeho významu, vrátane vyznačených trás pre horské bicykle.

Turisti sa môžu zúčastňovať aj na aktivitách miestneho obyvateľstva, ako sú napr. jarmoky, národopisné slávnosti, stavenie mája, výstava a degustácia vína, vystúpenie miestnej kapely, účasť na tanečnej zábave a pod. Takisto uvítajú možnosť požičať si športové potreby, napr. lyžiarsku výstroj, sánky, bicykle a pod. z požičovne športových potrieb. Regióny turizmu alebo dediny na Slovensku majú svoje osobitné folklórne prejavy a typický spoločenský život. Pre turistov je preto zaujímavé poznávať vidiecku kultúru, zúčastniť sa na folklórnom festivale, oslavách rôznych sviatkov (vítania jari, fašiangov, Veľkej noci, Nového roku), tradičnej svadby, krstín dieťaťa a pod. Turisti vítajú také podujatia ako sú jarmoky, vrátane tradičných jarmokov ľudovo-umeleckých výrobkov remeselníkov, obaračkové slávnosti, púte, turistické zrazy organizované miestnym turistickým klubom, miestne oslavy, spomienkové slávnosti, alebo stretnutia rodákov, nositeľov rovnakého priezviska a pod.

Ďalšími možnosťami v turizme na vidieku je pozorovanie prírodných úkazov na vhodných miestach, fotografovanie a pozorovanie vtáctva i divej zveri, hry a táboráky v prírode, piknik v prírode, ochutnávka vín a domácich výrobkov, pobyty pre gurmánov, pobyty zamerané na ochranu kultúrnych a technických pamiatok, vzdelávacie pobyty, možnosti oboznamovania sa s ľudovými remeslami, remeselnými tradíciami, spojené s výučbou remesiel a vyskúšaním si zručnosti pri práci s drevom, textilom, prútom alebo šúpolím, oboznámenie sa s rôznymi kuriozitami. Zber lesných plodov, húb a liečivých rastlín napomáha nielen ich poznávaniu, ale v prípade nazbierania ich väčšieho množstva má podnikateľ ponúknuť možnosť zavarit' ich alebo inak konzervovať.

Niektorí turisti nemajú žiadne alebo len chabé vedomosti o prácach na vidieku, gazdovstve, prírode a zvieratách. V prípade ich záujmu je so zreteľom na čas a miesto možnosť zúčastniť sa zberu hrozna, žatevných prác, sušenia a zberu sena, zberu ovocia a zeleniny, rúbania dreva, starostlivosti o zvieratá, strihania oviec, tradičnej zabíjačky, výroby netradičných produktov, drobných opráv vo vidieckom dome alebo farme. Pri väčšom množstve prác je možné ponúknuť protihodnotu, napr. bezplatné stravovanie. K pobytu na vidieku patrí aj možnosť naučiť sa niektoré činnosti, využiteľné aj po skončení pobytu, napr. piecť domáci chlieb, vyrobiť domáci syr, marmeládu, zavárať ovocie a pod.

Predstavy turistov z tínedžerských rokov a ich záujmy sa naplňajú v hrách na ihriskách, dobrodružných zákutiach, alebo v „divokej“ prírode, aj jazdou na koni, poníkovi, chytaním rýb, vychádzkami do prírody, zberom liečivých rastlín a lesných plodov, podvečerným čítaním z knižky. Prevažná väčšina činností vo vidieckom turizme a agroturizme je realizovaná v exteriéri. Potrebné je zabezpečiť aj činnosti a programy vhodné pre interiér, najmä v prípade nepriaznivého počasia. Ide o rôzne hry, súťaže, rozhovory, prednášky, premietanie filmov, počúvanie ľudovej hudby, na ktoré sa môžu využiť priestory miestnych kultúrnych stredísk v dedinách a pod. Turisti spravidla prichádzajú vlastnými autami, preto privítajú tipy na mototuristické výlety do bližšieho a vzdialenejšieho okolia. Počas nich sa venujú aj takým činnostiam, ktoré nie sú typické pre vidiecky turizmus a agroturizmus, ako je prehliadka historických pamiatok a historických jadier miest, poznávanie

mestskej kultúry, návšteva zoologickej záhrady, zábavného zariadenia (herne, kasína a pod.), kina, divadla, pobyt na pláži – kúpalisku, nakupovanie a pod. Nemotorizovaným turistom je vhodné pripraviť prehľad autobusových spojov, prípadne iných dopravných prostriedkov do blízkych centier turizmu.

Veľmi dobrým spôsobom rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu s možnosťou zapojenia aj mladých ľudí je účasť na Programe obnovy dediny (POD). POD je otvorený rozvojový program, prostredníctvom ktorého miestna územná samospráva a občania dediny (prípadne skupiny dedín, mikroregiónov) s pomocou odborníkov a verejnej správy v spolupráci s miestnymi podnikateľmi plánujú, projektujú a realizujú také aktivity, ktoré prispievajú k zlepšeniu a skrášleniu prostredia v ich dedine s cieľom trvalého zvýšenia štandardu života v dedine so zachovaním jej špecifik. Hlavným cieľom POD je obnova duchovného a hmotného, prírodného a umelého prostredia smerujúca k zachovaniu identity sídiel, krajiny a kultúry vidieka pri uplatnení princípov trvalo udržateľného rozvoja s intenzívnou podporou Ministerstva životného prostredia SR.

Národnú súťaž Dedina roka s pravidlami a podmienkami vyhlasuje Slovenská agentúra životného prostredia spolu s Ministerstvom životného prostredia SR, Spolkom pre obnovu dediny a Združením miest a obcí Slovenska. Víťaz súťaže získa okrem prestížneho titulu Dedina roka aj možnosť reprezentovať Slovensko v súťaži o Európsku cenu obnovy dediny. Vidiek tvorí významnú časť územia Slovenska a svojou rozmanitosťou v tradíciách, kultúre a vďaka svojmu prírodnému rázu sa výraznou mierou podieľa na dotváraní celkového obrazu slovenskej krajiny. Pôsobenie vidieckeho turizmu a agroturizmu v malých či väčších dedinách je prirodzené. Súťaž umožňuje zúčastneným dedinám prezentovať celú škálu aktivít, ktoré sa na vidieku odohrávajú a upozorniť na to, že vidiecky priestor je podstatnou a nezanedbateľnou súčasťou územia Slovenska. Zúčastniť sa jej môže každá slovenská dedina bez štatútu mesta, ktorá dokáže prezentovať vynikajúce a príkladné aktivity a iniciatívy uskutočnené v procese obnovy dediny a v zmysle princípov udržateľného rozvoja vidieka. Okrem titulu Dedina roka, 2. a 3. miesta môžu byť v súťaži udelené ocenenia podľa oblastí hodnotenia: Dedina ako partner, Dedina ako hospodár, Dedina ako maľovaná, Dedina ako klenotnica, Dedina ako pospolitosť, Dedina ako hosťiteľ, Dedina ako záhrada. Národná hodnotiacia komisia súťaže Dedina roka môže zväziť udelenie aj mimoriadneho ocenenia za pozoruhodné výsledky. Cieľom súťaže Dedina roka je preveriť úspešnosť fungovania Programu obnovy dediny na Slovensku. Zároveň má povzbudiť obyvateľov k aktívnej účasti na rozvoji svojho domova, zdôrazniť tradície a rozmanitosť kultúry a krajiny vidieckych regiónov, priblížiť snahy obnovy slovenských dedín európskej úrovni a upevniť postavenie vidieka v politike a spoločnosti. Hlavnou myšlienkou je zachovanie tváre a duše dediny. Súťaž Dedina roka predstavuje výbornú príležitosť zviditeľniť sa a získať finančný grant určený na ďalší rozvoj.

Či už ide o ekonomický, prírodný alebo kultúrny potenciál je potrebné pre dedinu, aby mala prehľad o svojich možnostiach rozvoja v turizme. Je potrebné aby mala zmapované všetky potenciály a aby ich využila najlepším možným spôsobom vo svoj prospech. Len tak si môže zabezpečiť rozvoj:

- ekonomický,

- sociálny,
- počtu pracovných príležitostí,
- poskytovaných služieb,
- základnej infraštruktúry,
- vidieckeho turizmu a agroturizmu,
- možností využitia voľného času,

najmä participáciou s aktívnymi a mladými podnikateľmi a obyvateľmi v dedine.

10.2 Vinársky turizmus a vinohradnícke rajóny

Vinársky turizmus (Slovník jazyka slovenského Jazykovedný ústav SAV, r. 2013 - kodifikačná príručka - uvádza: vinársky = vinár -a m.; vinárka -y -rok ž.; vinársky príd. i prísl.; vinárstvo -a s.) je výnimočný v tom, že ho možno aplikovať iba vo vinohradníckych rajónoch a predstavuje formu cestovania po vinohradníckych okružných cestách, vinohradníckych oblastiach i vinohradníckych územných miestnych samospráv v spojení s produktovou skupinou vidieckeho turizmu a agroturizmu. predstavuje formu cestovania po vinohradníckych úrodných krajoch, vinárskych okružných cestách s organizáciou na vínnych cestách, ktoré zachytávajú predstavy turistov o cestovaní a objavovaní estetického príjemného vidieckeho prostredia.

Vinársky turizmus predstavuje formu cestovania po vinohradníckych úrodných krajoch, vinárskych okružných cestách s organizáciou na vínnych cestách, ktoré zachytávajú predstavy turistov o cestovaní a objavovaní estetického príjemného vidieckeho prostredia. Do vinárskeho turizmu možno zaradiť putovanie za vinohradmi, vinárskymi pivnicami, návšteva vinohradníkov a vinárov s výbornou odrodou hrozna, výroby vína a pohárom zlatistého moku alebo burčiaku, ktorý patrí medzi najstaršie formy prímestského vidieckeho turizmu a agroturizmu. „Vinárstvo v širšom význame zahŕňa vinohradníctvo a spracovanie hrozna na víno. V užšom slova zmysle je to výroba vína, prípadne vedný odbor zaoberajúci sa výrobou vína“ (citácia Edity Ďurčovej: Vinársky slovník, 2018). Vinohradníctvo predstavuje pestovanie viniča hroznorodého za účelom výroby vína, ale aj na získavanie vrúbľov, sadeníc a podpníkov viniča, tiež na výskumné a šľachtiteľské účely. Vinársky turizmus v produktovej skupine vidieckeho turizmu a agroturizmu je vítaný hlavne formou krátkodobých cestovateľských zájazdov s realizovaním piknikov vo vyhradených miestach vo vinohradoch spojený s konzumáciou hrozna, originálnymi delikatesami pripravovanými na víne a prípadne ochutnávkou pohára zlatistého moku a ktoré sú väčšinou situované v esteticky príjemnom vidieckom vinohradníckom prostredí.

Súčasťou vinohradníckych oblastí sú okrem vinohradníckych rajónov aj mestské časti, dediny a mestá, resp. vinohradnícke územia vymedzené v schválených špecifikáciách pre vína s chráneným označením pôvodu a pre vína s chráneným zemepisným označením. Pestovanie viniča hroznorodého a výroba vína sa realizuje na vinohradníckych plochách zaregistrovaných vo vinohradníckom registri. Podľa Ústredného kontrolného a skúšobného ústavu poľnohospodárskeho v Bratislave (stav k 01.04.2018) na Slovensku sa nachádza:

- 711 vinohradníckych mestských častí, dedín a miest, ktoré sa nachádzajú vo

vinohradníckych rajónoch a vinohradníckych oblastiach, na ktorých v katastrálnom území sa nachádzajú vinohradnícke plochy,

- 40 vinohradníckych rajónov, ktoré sa nachádzajú v časti vinohradníckej oblasti vyznačujúcej sa vyšším stupňom homogénnosti ovplyvňujúci charakter a kvalitu vína,
- 6 vinohradníckych oblastí, ktoré sa nachádzajú v časti vinohradníckeho územného rozloženia vyznačujúce sa relatívne homogénnymi prírodnými podmienkami ovplyvňujúcimi charakter a kvalitu vína.

Medzi vinohradnícke oblasti s vinohradníckymi rajónmi (poznámka: v zátvorke je uvedený celkový počet mestských častí, dedín a miest nachádzajúcich sa vo vinohradníckom rajóne) možno na Slovensku zaradiť:

Malokarpatskú oblasť s rajónmi Seneckým (18), Trnavským (17), Hlohoveckým (16), Vrbovským (30), Skalickým (24), Záhorským (10), Stupavským (5), Bratislavským (7), Pezinským (6), Modranským (5), Doľanským (5) a Orešanským (8), a s participujúcimi v regiónoch turizmu Bratislavského, Záhorského a Dolnopovažského. Vinohrady sa rozprestierajú v ucelených vinohradníckych tratiach na svahoch Malých Karpát od Bratislavy smerom k Pezinku a ďalej k Horným Orešanom. Časť výsadiieb je exponovaná na južných, juhozápadných alebo juhovýchodných svahoch so sklonom do 20 %. Južné a západné vinohradnícke trate tejto oblasti sú lokalizované na vyvýšených rovinách alebo miernych svahoch s nadmorskou výškou 145–260 m n. m. Pestujú sa tu biele muštové odrody Rizling vlašský, Rizling rýnsky, Veltlínske zelené, Burgundské biele, z modrých odrôd najmä Frankovka modrá a Svätovavrinské. Müller–Thurgau, Silvánske zelené, Dievčie hrozno, Chardonnay a Portugalské modré dopĺňajú sortiment pestovaných odrôd viniča.

Stredoslovenskú oblasť s rajónmi Ipeľským (25), Hontianskym (16), Vinickým (9), Modrokamenským (32), Filákovským (19), Gemerským (13) a Tornaľským (18), a s participujúcimi v regiónoch turizmu Ipeľského a Gemerského, sa rozprestiera na južných svahoch Krupinskej pahorkatiny so sklonom do 20 % a mierne vyvýšených polohách Ipeľskej nížiny. Vinohradnícke trate nie sú ucelené, tvoria ich jednotlivé vinohradnícke hony od Ipľa, cez Sebechleby, Vinicu, Veľký Krtíš, Filákovu, po Gemer a Tornaľu v priemernej nadmorskej výške 180 m n. m. Základné pestované biele odrody: Müller–Thurgau, Burgundské biele, Rizling vlašský, Rizling rýnsky, Chardonnay, Veltlínske zelené, menej Tramín červený a Dievčie hrozno. Červené vína sa v tejto oblasti vyrábajú z modrých odrôd Frankovka modrá a Svätovavrinské.

Nitriansku oblasť s rajónmi Šintavským (17), Nitrianskym (23), Radošinským (17), Zlatomoraveckým (37), Vrábeľským (26), Žitavským (18), Želiezovským (20), Tekovským (15) a Pukaneckým (15), a s participujúcim regiónom turizmu Nitrianskym. Vinohrady tejto geograficky rôznorodej oblasti sa nachádzajú na južných, juhozápadných a juhovýchodných svahoch Trábečského pohoria a v jednotlivých vinohradníckych honoch pokračujú severnou hranicou Podunajskej nížiny až po svahy Považského Inovca. Južná časť oblasti má veľmi teplé podnebie s miernou zimou, severná časť je menej teplá s chladnejšou zimou. Nitrianska vinohradnícka oblasť začína pri povodí Váhu, pokračuje južnou stranou cez Zlaté Moravce, Vráble k Leviciam a v severných vinohradníckych rajónoch končia pri Radošinej s priemernou nadmorskou výškou 150 m. n. m. Vinič na južných svahoch pohoria Trábeč sa

pestuje do nadmorskej výšky 240 m. n. m. a poskytuje kvalitné vína s osobitným charakterom. Najlepšie biele muštové odrody sú Burgundské biele, Burgundské sivé, Chardonnay, Sauvignon, Feteasca regala, z modrých odrôd Cabernet Sauvignon a Frankovka modrá. Tramín červený, Veltlínske zelené, Müller–Thurgau a Svätovavrinecké dopĺňajú sortiment pestovaných odrôd.

Južnoslovenskú oblasť s rajónmi Šamorínskym (22), Dunajskostredským (20), Galantským (24), Palárikovským (8), Komárňanským (11), Hurbanovským (16), Strekovským (16), Štúrovským (16), a s participujúcimi v regiónoch turizmu Podunajského a Nitrianskeho. Rozprestiera sa na nížinnej rovine v priemernej výške 140 m.n.m. Južnoslovenská oblasť je najteplejšia so suchým podnebím a miernymi zimami. Najvyššie priemerné teploty vzduchu počas vegetácie, ktoré dosahujú hodnotu 16,9 °C, suma 1550 hodín slnečného svitu a výživné teplé pôdy umožňujú na chránených polohách produkovať väčší podiel výberových vín s prívlastkom. Najviac pestované sú biele muštové odrody Rizling vlašský, Rizling rýnsky, Burgundské biele, Chardonnay, z modrých Cabernet Sauvignon a Frankovka modrá. Darí sa aj odrodám Veltlínske zelené, Silvánske zelené a modrej odrode Svätovavrinecké. Pestovanie novošľachtencov je úspešné najmä v Strekovskom a Štúrovskom vinohradníckom rajóne. Biele muštové odrody Devín, Breslava, Hetera, Inzuchta, Aromína, modré Dunaj, Nitra, Hron a ďalšie novošľachtence nachádzajú postupne uplatnenie vo vinohradníckej praxi. Z povolených novošľachtencov, ktoré sú zapísané v Listine registrovaných odrôd, je aktuálne komerčné pestovanie bielej odrody Devín a modrej odrody Dunaj.

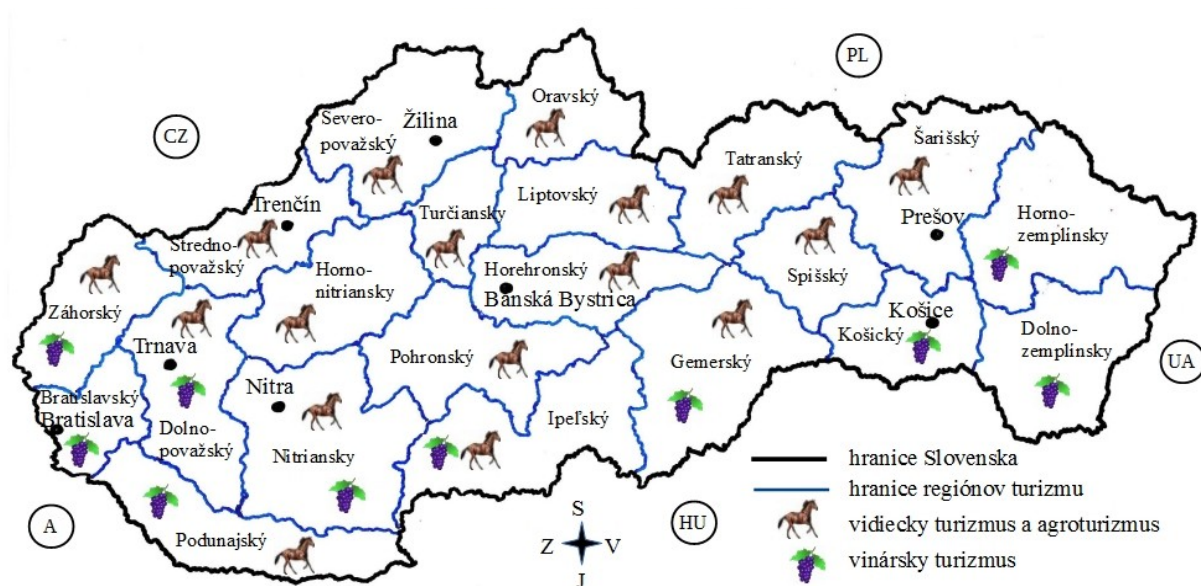
Tokajskú oblasť s neurčením vinohradníckych rajónov a participujúcu s regiónom turizmu Dolnozemplínskeho. Exkluzívna a zároveň najmenšia vinohradnícka oblasť Slovenska má rozlohu 900 ha, z ktorých je v súčasnosti obhospodarovaných vyše 550 ha. Podľa zákona č. 182/2005 Z. z. o vinohradníctve a vinárstve v znení neskorších predpisov má Tokajská oblasť štatút osobitnej vinohradníckej oblasti s presne deklarovaným územím vinohradníckych dedín, špecifickým odrodovým zložením výsadiieb viniča a osobitnou technológiou výroby vína. Rozprestiera sa na južných a často strmých svahoch v juhovýchodnej časti Zemplínskych vrchov. Výnimočne prírodné podmienky umožňujú po stáročia vyrábať jedinečné vína, ktoré nemajú na svete konkurenciu. V oblasti je povolené pestovať tokajské odrody – Furmint, Lipovinu a Muškát žltý.

Východoslovenskú oblasť s rajónmi Moldavským (16), Sobraneckým (27), Michalovským (24) a Kráľovochlmeckým (33), a s participujúcimi v regiónoch turizmu Košického, Dolnozemplínskeho a Hornozemplínskeho. Geologicky rôznorodá oblasť sa rozprestiera na miernych svahoch pohoria Vihorlat a zvlnenom okraji Východoslovenskej nížiny. Vinohradnícke trate siahajú do nadmorskej výšky 180 m. n. m. Tieto lokality sú vynikajúce na výrobu decentne jemných vín z odrôd Burgundské biele, Chardonnay a Burgundské modré. Rozšírené je aj pestovanie bielych muštových odrôd Müller–Thurgau, Rizling vlašský, Burgundské biele, Chardonnay a modrých odrôd Burgundské modré a Frankovka modrá. Okrem nich sa tu pestuje Sauvignon, Veltlínske zelené, Tramín červený, Cabernet Sauvignon a Svätovavrinecké.

Vinársky turizmus je spravidla organizovaný prostredníctvom turistických vinárskych

ciest, ktoré priamo zachytávajú predstavy o cestovaní turistov do vinogradov. Do vinárskeho turizmu patrí putovanie aj za originálnymi vinárskymi pivnicami vinohradníkov, výbornou odrodou hrozna a pohárom vína alebo burčiaku, ktorý patrí medzi najstaršie formy prímestského gastronomického agroturizmu a vidieckeho turizmu. Francúzsky básnik, dramatik a diplomat Paul Claudel uviedol, že víno je profesorom chuti, osloboditeľom ducha a slnečnými lúčmi prinášajúce osvetlenie. Výrobcovia vína vo vinárskom turizme ako súčasť vidieckeho turizmu a agroturizmu už pochopili, že ich poslaním je pestovať hrozno v spojení s kvalitou pôdy, uplatňovať ubytovanie vo vinohradníckej mestskej časti, dedine alebo meste v príslušnom regióne turizmu, ponúkať rôzne jedlá s príchutou vína a produkovať dobré víno na lahôdkové pitie.

Vinársky turizmus v regiónoch turizmu

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Chybné nazývaný - vínny turizmus - je nevhodne zamieňaný za správne používaný názov - vinársky turizmus - ktorý sa zameriava iba na degustácie, resp. ochutnávky vína s poznaním jeho vlastností, ale bez hlavného účelu cestovania a ubytovania vo vidieckej krajine. Nesprávne nazývaný vínny turizmus (Slovník jazyka slovenského, Jazykovedný ústav SAV, r. 2013 - kodifikačná príručka - uvádza: vínny = víno -a vín s.; vínový, vínny; vínčisko -a -čisk s.) nepredstavuje formu vidieckeho turizmu a agroturizmu, ale charakterizuje iba záujem ľudí o ochutnávky, resp. degustácie rôznych druhov vína so zameraním prehĺbiť vedomosti a skúsenosti, ktoré im umožnia lepšie poznať druhy a kvalitu vín a vychutnať pôžitok z ich pitia.

Degustácia vína spočíva v hodnotení vína ľudskými zmyslovými orgánmi za účelom posúdenia jeho kvality a vlastností, prípadne archivačného potenciálu. Profesionálna degustácia má svoje prísne pravidlá, kedy sa víno posudzuje a hodnotí na základe jeho vzhľadu, vône, chuti, dĺžky pôsobenia v ústach a celkového dojmu. Degustáciu vína spravidla vykonávajú špeciálne vyškolení posudzovatelia kvality spôsobom tzv. slepej degustácie, t.j.

nepoznajú identitu vína, napr. vinári, someliéri, obchodníci s vínom a niekedy aj novinári píšuci o víne. Degustácie sú organizované aj pre milovníkov vína za účelom spoznávania ich odrôd, štýlov, výrobcov v domácich a zahraničných vinárskych oblastiach a rajónoch spojených s odborným výkladom. Kultúrne podávanie, ochutnávanie a pitie vína sa postupne stáva súčasťou stolovania i spoločenského života. Víno obsahuje pestrú zmes výživných a ozdravných látok, ktoré na ľudský organizmus pôsobia blahodarne, preto sa ako pochutina a lahodný nízkoalkoholický nápoj osvedčilo už tisícročia.

Súčasní producenti slovenských vín urobili značný pokrok v kvalite vína, citlivo skĺbili vinárske skúsenosti predchádzajúcich generácií s najmodernejšími technológiami spracovania hrozna a výroby vína. Slovenské vína už viac rokov úspešne konkurujú na najprestížnejších medzinárodných prehliadkach, súťažiach, konkurzoch vín a získavajú najvyššie ocenenia. Mnohým ľuďom prinieslo nielen útechu a zmiernenie bolesti ale tiež zlepšenie zdravotného stavu alebo ozdravenie. Francúzsky chemik, lekár a biológ Louis Pasteur uviedol, že hrozno je najlepšie ovocie a víno možno považovať za najhygienickejší a najzdravší nápoj. Pre vinársky turizmus je vhodný vytvoriť napr. vinársky chodník, dokumentujúci vinohradnícku a vinársku tradíciu a súčasný život vinárov, pre peších turistov aj cyklistov, ktorí sa budú môcť oboznámiť s lismi, odrodami vínnej révy, porovnať spôsoby obrábania viníc v minulosti a v súčasnosti, obzrieť si stavbu vínnej pivnice, degustovať víno vo vínnych pivniciach, spoznať vinohradnícke zvyky a obyčaje. Trasy sú vhodné vymedziť pomocou historických osôb alebo postavy viazanej na územia, napr. „So Svätým Urbanom“. Svätý Urban, patrón vinohradníkov, rímsky pápež (223-230), (sviatok 25. mája), je zobrazovaný so strapcom hrozna, vínnou révou alebo vínnym súdkom. Vinohradníci ho odjakživa uctievali výstavbou kaplniek a sôch pri cestách, ktoré viedli k vinohradom, a snažili sa nakloniť si ho pre ochranu úrody vo viniciach obvíjaním jeho sochy rozvinutou vínnou révou. Vinársky turizmus vytvára možnosť zdrojov príjmov a zvyšuje zamestnanosť.

10.3 Gastronomický turizmus v produktovej skupine vidieckeho turizmu a agroturizmu

Novým trendom vidieckeho turizmu a agroturizmu po celom svete je snaha spoznávať národy a kultúru cez gastronómiu. Gastronomický turizmus uspokojuje požiadavky turistov ponukami špecificky pripravovaných jedál, delikatesami a kulinárskymi zážitkami, jedlá z biopotravín a sviežich potravín, špeciality zdravého varenia a ochutnávky zdravej výživy, fašiangové slávnosti s ochutnávkou zabíjačkových špecialít, udalosti prírodnej zdravej výživy a zdravých potravín. Vytvára prostredie, ktoré stimuluje podnikanie a lepšie integruje pracovné skupiny na trhu práce. Zapája miestne komunity do výroby originálnych jedál, ako aj nedostatočne zastúpené skupiny, napr. ženy, mládež a osoby so zdravotným postihnutím.

Gastronomický turizmus je typický predovšetkým priamym odbytom regionálnych špecialít vlastnými hosťami a stálym okruhom odberateľov (najmä stravovacích zariadení). Tento typ turizmu prevláda v krajinách Stredomoria a vo Francúzsku. Každá krajina je špecifická svojou vlastnou gastronómiou, kulinárstvom, rozmanitými chuťami a vôňami. Aj tu sa uplatňuje túžba po poznaní niečoho nového. Vyskytuje sa v gastronomických objektoch, kde sa podávajú hlavne miestne recepty, tradičné jedlá alebo „jedlá starých materí“. K jedlu

patrí aj dobrá zábava v štýle folklóru alebo miestnych zvyklostí a remeselnícke ukážky. Často je spojený s predajom vlastných vyrobených produktov a gastronomických ochutnávok ovčiarских výrobkov (oštiepky, žinčica, opekanie jahňaťa, príprava guláša - Stredná Európa). Okrem toho prezentuje najnovší pokrok vo vytváraní potrebného rámca na stimulovanie podnikania, ktorý spája rôzne ekosystémy so začínajúcimi podnikmi, ktoré sú súčasťou hodnotového reťazca gastronomického turizmu v produktovej skupine vidieckeho turizmu a agroturizmu. Gastronomický turizmus môže mať aj negatívne vplyvy napr. tým, že vysoká návštevnosť dediny môže narušiť sociálne spoločenstvo v dedine, spôsobovať obmedzenia a stres miestnemu obyvateľstvu, prípadne ohrozovať životné prostredie.

Gastroturista, zjednodušene by sa mohlo povedať, je milovník dobrého jedla, veľmi rád objavuje krajinu cez jej chute, odlišnosti v kuchyni, ingrediencie jedinečné pre rôzne regióny, štáty a krajiny, spoznáva kultúru stolovania, ale aj umenie varenia a jeho rôzne metódy a techniky. Vo väčšine prípadov ľudia absolvujú ochutnávky vína, syrov či čokolády. No ochutnávať sa dá naozaj všeličo. Navyše, ak sa zapojí gastroturista do exkurzie, kde mu porozprávajú o rôznych technikách a procesoch výroby jedál, môže sa aj veľa dozvedieť. Súčasťou gastronomického turizmu je spravidla aj súťaž v ochutnávaní čo najbizarnejších jedál a hoci častokrát sa považujú za lokálne pochúťky, niekedy sa stane, že domáci povie: „Hento? To jedia len turisti!“ Toto sa môže zdať ako tá najjednoduchšia úloha v rámci gastronomického turizmu. Avšak nie je to vždy tak. V turistických destináciách na turistu číhajú nástrahy globálnych reštauračných (alebo fast foodových) sietí a úlohou každého gastroturistu je vyhnúť sa im s dostatočným odstupom. Najlepšou taktikou je spýtať sa miestnych, kam by sa išli najesť oni. Ak sa to nebude robiť kvôli autentickému jedlu, tak aspoň na podporu malého domáceho podnikania vo vidieckom turizme a agroturizme, ktoré musí čím ďalej, tým viac bojovať s veľkými medzinárodnými značkami o prežitie. Ako by to vyzeralo, keby všade na svete bola iba jedna jediná univerzálna kuchyňa, jeden žáner hudby, či jeden stavebný štýl. Nie nadarmo sa hovorí: myslí globálne, konaj lokálne a pre gastronomický turizmus to platí dvojnásobne. Čoraz viac zahraničných turistov navštevuje Slovensko aj kvôli cestovaniu za kvalitnou miestnou, resp. regionálnou kuchyňou. Cestovanie za gurmánskym zážitkom nie je spravidla pre turistu primárnym cieľom návštevy Slovenska, ale v porovnaní s minulosťou odchádzajú spokojnejší tak s ponukou jedál, ako aj s ich kvalitou.

Keďže globálny turizmus je na vzostupe a konkurencia medzi destináciami sa zvyšuje, miestne a regionálne jedinečné nehmotné svetové dedičstvo sa stáva čoraz náročnejším faktorom príťažlivosti turistov. Pre mnohé krajiny sú výroba originálnych tradičných potravín, ako aj výroba vína neoddeliteľnou súčasťou ich histórie a identity a stali sa kľúčovým prvkom imidžu národa. Gastronomický turizmus a vinársky turizmus predstavujú príležitosť na oživenie turizmu, podporu miestneho hospodárskeho rozvoja, zapojenie mnohých rôznych profesijných sektorov a prinášajú nové využitie v primárnom sektore. Preto gastronomický turizmus a tzv. vínny turizmus prispievajú k propagácii a popularizácii destinácií, zachovávajú miestne tradície a rozmanitosť, využívajú i odmeňujú svojou pravosťou a originalitou. Tzv. vínny turizmus ako podtyp gastronomického turizmu, môže predstavovať aktivity, ktorých účelom je návšteva vinárstva, vinárskej pivnice s ochutnávkou, konzumáciou alebo nákupom

vína spravidla v blízkosti zdroja. Výbor pre turizmus a konkurencieschopnosť (CTC) UNWTO definuje gastronomický turizmus ako typ činnosti v turizme, ktorý je charakterizovaný návštevníckymi skúsenosťami spojenými s potravinami, súvisiacimi produktmi a aktivitami počas cestovania. Popri autentických, tradičných alebo inovatívnych kulinárskych zážitkoch môže gastronomický turizmus zahŕňať aj ďalšie súvisiace aktivity, napr. návšteva miestnych výrobcov, účasť na festivaloch a účasť na hodinách varenia.

Európska komisia za účelom udržateľnosti rozvoja tradičných potravín v krajinách EÚ vytvorila patentovanú ochrannú známku za účelom zachovania kvality gastronómie tradičných potravín a aby sa zabránilo zneužívaniu ich dobrého mena. Slovensko v zozname vedenom Európskou komisiou má registrovaných 18 tradičných produktov v kategóriách: chránené zemepisné označenie, zaručené tradičné špeciality a chránené označenie pôvodu. Do zoznamu sú zapísané: Slovenská bryndza, Skalický trdelník, Levický slad, Žitavská paprika, Klenovecký syrec, Slovenská parenica, Slovenský oštiepok, Tekovský salámový syr, Zázrivský korbáčik, Zázrivské vojky, Oravský korbáčik, Bratislavský rožok, Ovčí hrudkový syr – salašnícky, Ovčí salašnícky údený syr, Lovecký salám alebo Lovecká saláma, Liptovská saláma, Špekáčky alebo Špekačky, Spišské párky.

Svetové fórum turizmu pre gastronómiu UNWTO bolo vytvorené s cieľom podporovať výmenu skúseností medzi odborníkmi v oblasti turizmu a gastronómie, identifikovať osvedčené postupy a podporovať turizmus v gastronómii ako faktor rozvoja krajín. S týmto vedomím usporiadali UNWTO, Baskické kulinárske centrum (BCC) a Masterclass svetové fórum so zameraním na kľúčové faktory, ktoré majú za cieľ vytvoriť skutočný „centrický“ konkurencieschopný a udržateľný gastronomický turizmus v turistických destináciách. Schopnosť vytvárať pracovné miesta je špecificky uznaná v cieľoch udržateľného rozvoja, cieľ 8 Agendy 2030, pričom v cieľi 8.9 sa uvádza: „Do roku 2030 navrhnuť a implementovať politiky na podporu trvalo udržateľného turizmu, ktorý vytvára pracovné miesta a podporuje miestnu kultúru a produkty“. UNWTO a BCC v dňoch 2.-3. mája 2019 usporiadali 5. svetové fórum o gastronomickom turizme v Kongresovom centre v meste San Sebastián, Španielsko. Piate fórum UNWTO pre gastronomický turizmus sa zameralo na budúce zručnosti pre turizmus v gastronómii, priaznivé rámce na stimulovanie pracovných miest a podnikateľského ducha v rámci hodnotového reťazca turizmu v gastronómii, podnikania a prepojenie ekosystémov spájajúcich začínajúce podniky v rámci hodnotového reťazca v turizme. Takisto sa zaoberalo vylepšenou integráciou znevýhodnených skupín na trhu práce s cieľom zvýšiť kvalitu, pracovné prostredie a zároveň riešiť niektoré z hlavných výziev, ako sú rodové rozdiely, osoby so zdravotným postihnutím, nezamestnanosť mladých ľudí a problém sezónnosti, ako aj osvetľovanie relevantnejších zručností pre turizmus v gastronómii. V piatom ročníku fóra UNWTO, ktoré sa vracia k svojmu pôvodu v San Sebastiáne, sa stretli ministri turizmu, zástupcovia národných a miestnych organizácií turizmu, šéfkuchári, podnikatelia, akademická obec i zainteresované strany z oblasti turizmu a gastronómie. Tohtoročné fórum sa zameriavalo podstatne na vytváranie pracovných miest a podnikanie ako prostriedok na zvýšenie príspevku turizmu k cieľom trvalo udržateľného rozvoja Agendy 2030. Takisto aj digitalizácia otvorila nové príležitosti finalistom 1. ročníka súťaže UNWTO / BCC Gastronomy Tourism Start-up, s možnosťou prezentovať svoje

nápady, poskytnúť popularizáciu a možnosti vytvárania sietí, možnosti financovania a rozvoja podnikania v gastronomickom turizme.

10.4 Slovenský systém kvality služieb v turizme

Ministerstvo dopravy a výstavby SR zaviedlo v roku 2016 Slovenský systém kvality služieb v turizme (SSKS CR). Od 1. júla 2016 je funkčná špeciálna webová stránka SSKS CR (www.systemkvalitycr.sk), kde sú prístupné potrebné informácie a následne aj aktuálny zoznam subjektov, ktoré certifikát kvality získali. SSKS CR je inovatívny a dobrovoľný nástroj určený pre subjekty pôsobiace v turizme (ubytovanie, gastronómia, zimné lyžiarske strediská, akvaparky a kúpaliská, sprievodcovské služby, turistické informačné centrá), ktorý je schopný systematicky pomáhať pri zvyšovaní kvality služieb, získavaní odborných znalostí a zvyšovaní konkurencieschopnosti týchto subjektov. SSKS CR je nástrojom štátnej politiky turizmu, ktorý slúži na podporu rozvoja a zlepšovania kvality poskytovaných služieb v tejto oblasti. Vychádza zo zásad riadenia kvality, ktorých základom je poznanie potrieb zákazníka a neustále zlepšovanie kvality poskytovaných služieb v subjektoch pôsobiacich v turizme. Zapojenie subjektov do systému im umožní získať odborné znalosti a praktické skúsenosti z oblasti riadenia kvality v službách, ktoré môžu ďalej využiť pri vlastnom rozvoji.

Vzhľadom k širokému spektru subjektov pôsobiacich v turizme, ktoré môžu byť certifikované, bol vyvinutý ako viacstupňový. Zavádzanie SSKS CR upravuje Štandard SSKS CR, ktorý uvádza nasledovné:

I. stupeň SSKS CR

Hlavným cieľom I. stupňa SSKS CR je zavádzanie manažmentu kvality do života subjektu, jeho pochopenie a neustály rozvoj. V prvom stupni si subjekt osvojí šesť jednoduchých zásad starostlivosti o kvalitu a pomocou akčného plánu prenesie tieto zásady do života vo svojom subjekte. Všeobecné podmienky certifikácie v I. stupni SSKS CR upravuje Štandard. Okrem splnenia všetkých požiadaviek na subjekt pôsobiaci v turizme vyplývajúcich z legislatívy, musí subjekt spĺňať aj nasledovné požiadavky:

- stanoviť vlastnú víziu,
- zabezpečiť záväzok kvality pracovníkov,
- nominovať jedného pracovníka, ktorý absolvuje školenie a získa certifikát Tréner kvality I. stupňa, spĺňať technické predpoklady kvality (len v prípade turistických informačných centier a sprievodcov v turizme).

Okrem uvedeného subjekt sa zaväzuje, že bude dodržiavať zásady starostlivosti zamerané na kvalitu:

- poznania potrieb turistov,
- štandardov poskytovaných služieb,
- odbornosti a školenia ľudí,
- komunikácie a informovanosti,
- efektívnej a aktívnej práce so sťažnosťami a pripomienkami,
- spolupráce a partnerstva v turizme.

Súčasťou požiadaviek Štandardu na certifikáciu v I. stupni SSKS CR je aj stanovenie a analýza procesov subjektu a vypracovanie akčného plánu.

II. stupeň SSKS CR

Hlavným cieľom II. stupňa SSKS CR je ďalší rozvoj systému zavedeného v prvom stupni a overovanie dosiahnutej úrovne kvality poskytovaných služieb. Absolvovanie certifikácie II. stupňa naučí subjekt správne pracovať s informáciami, ktoré získajú meraním kvality, na ktoré sa využíva externé hodnotenie, dotazníkový prieskum a mystery shopping (skryté overenie kvality poskytovanej služby). Ak majú byť tieto informácie užitočné, je vhodné ich zahrnúť do ďalšieho akčného plánu. Certifikácia v II. stupni avšak neznamená, že subjekt poskytuje svojim zákazníkom vyššiu kvalitu. Získanie certifikácie II. stupňa znamená, že subjekt si osvojil použitie vyspelejších nástrojov manažmentu kvality. Aby sa subjekt pôsobiaci v turizme mohol certifikovať v II. stupni SSKS CR, musí byť držiteľom certifikátu I. stupňa SSKS CR minimálne 12 mesiacov. Okrem uvedeného subjekt sa zaväzuje:

- naďalej spĺňať požiadavky I. stupňa, preskúmať a obnoviť vlastnú víziu,
- zabezpečiť záväzok kvality pracovníkov,
- nominovať pracovníka, ktorý absolvuje školenie a získa certifikát Trénera kvality II. stupňa.

Súčasťou požiadaviek Štandardu na certifikáciu v II. stupni SSKS CR je aj vypracovanie akčného plánu.

Rozdiel medzi prvým a druhým stupňom certifikácie spočíva v reálnom overovaní dosiahnutej úrovne kvality v mieste certifikovaného subjektu, a to prostredníctvom merania kvality služieb formou prieskumu medzi turistami, vedúcimi pracovníkmi a pracovníkmi. Takisto je rozdielne vypracovanie profilu silných a slabých stránok, ako aj realizácie mystery shoppingu, ako manažérskeho nástroja slúžiaceho k identifikovaniu nedostatkov v procese obsluhy na všetkých miestach, kde sa dochádza ku kontaktu s turistom.

SSKS CR je inovatívny a dobrovoľný nástroj určený subjektom pôsobiacim v turizme, ktorý je schopný systematicky pomáhať pri zvyšovaní kvality služieb, získavaní odborných znalostí a zvyšovaní ich konkurencieschopnosti. Systém vychádza z jednoduchých zásad riadenia kvality, ktorých základom je poznanie potrieb zákazníka a neustále zlepšovanie kvality poskytovaných služieb. Systém bol vytvorený na základe licencie osvedčeného nemeckého systému ServiceQualität Deutschland, ktorý prevzali viaceré krajiny a stal sa východiskom aj pre Slovenský systém kvality služieb v cestovnom ruchu [20].

10.5 Sprievodcovská starostlivosť o klienta v turizme

Podľa Asociácie Európskej federácie turistických sprievodcov (FEG) a Európskeho výboru pre normalizáciu (CEN) listom zo dňa 11.12.2011, aby sa zabránilo ďalšiemu nesprávnemu výkladu rôznych povolaní a nejasnostiam spôsobujúcim v rámci odvetvia

turizmu, v každej krajine je žiadané, aby sa používali iba oficiálne podmienky dohodnuté a prijaté 27 Európskej únie, Chorvátskom a tromi krajinami Európskeho združenia voľného obchodu (Island, Nórsko a Švajčiarsko) vo všetkých krajinách EÚ v úradných dokumentoch v budúcnosti. Podľa Európskeho štandardu EN13809:2003 (Služby turizmu - Cestovné agentúry a terminológia cestovných kancelárií) je potrebné používať vo väčšine krajín EÚ nasledovnú terminológiu:

- turistický sprievodca (EN13809:2003, 2.3.5 – tourist guide; guide touristique / guide-interpréte; Gäste-/Fremdenführer) je osoba, ktorá sprevádza turistov v jazyku podľa svojho výberu a interpretuje oblasti kultúrneho a prírodného dedičstva, osoba ktorá má spravidla kvalifikáciu špecifickú pre danú oblasť, ktorú spravidla vydáva alebo uznáva príslušný orgán
- manažér turizmu (EN13809:2003, 2.3.2 – tour manager; directeur de circuit; Reiseleiter) je osoba, ktorá riadi a dohliada na trasu v mene prevádzkovateľa zájazdu, pričom zabezpečuje, aby sa program vykonával v súlade so zmluvou medzi organizátorom zájazdu a cestujúcim turistom a poskytuje miestne praktické informácie
- sprievodca (EN13809:2003, 2.3.3 – tour escort; Accompangateur; Reisebegleiter) je zástupca cestovnej kancelárie poskytujúci všeobecnú starostlivosť o turistov
- prehliadková trasa (EN13809:2003, 6.3.6 – guided tour; tour guidé; Geführte Tour) je prehliadka stanovenej dĺžky, ktorá obsahuje citované prvky kultúrneho alebo prírodného dedičstva miesta alebo územia, ktoré vykonáva turistický sprievodca

Pre profesie na Slovensku vo vzdelávacej kvalifikácii sektorovou radou Obchod, marketing, gastronómia a cestovný ruch v rámci Národnej sústavy kvalifikácii sú vytvorené karty kvalifikácie pre:

- turistického sprievodcu / sprievodcu v turizme / sprievodcu cestovného ruchu (okrem regionálneho sprievodcu) je Kód kvalifikácie: C5113002-00664, Úroveň SKKR: 5, SK ISCO-08: 5113002
- manažéra turizmu / vedúceho zájazdu / manažéra pre starostlivosť o zákazníkov je Kód kvalifikácie: U1222002-00750, Úroveň SKKR: 4 SK, ISCO-08: 1222002
- sprievodcu / delegáta cestovnej kancelárie je Kód kvalifikácie: U5113004-01432, Úroveň SKKR: 4, SK ISCO-08: 5113004

Slovenská spoločnosť sprievodcov cestovného ruchu sa aktívne priamo podieľala na tvorbe profesijných ako aj výkonnostných štandardov viacerých profesií starostlivosti o klienta v turizme. Vznikla tak sústava dokumentov ktorá jasne a prehľadne vymedzuje základné kompetencie, požiadavky na odbornú a jazykovú spôsobilosť, kvalifikačné požiadavky v systéme celoživotného vzdelávania a etické princípy. Turistický sprievodca je spravidla:

- nepriamym reprezentantom dediny, mesta, regiónu turizmu i krajiny,
- prispieva v značnej miere priamo k tomu, či sa turista bude cítiť príjemne a aký celkový dojem v ňom pobyt zanechá,
- rozhoduje často o tom, ktoré pamiatky a objekty turista počas svojho pobytu uvidí a priamo navštívi,
- svojím účinkovaním prispieva k lepšiemu pochopeniu dejín, tradícii a spôsobu života v

navštívenej územnej oblasti, čím výrazne napomáha k podpore turizmu,

- veľkosťou svojej osobnosti a vysokou profesionalitou dokáže nadchnúť svojich poslucháčov a vzbudiť v nich hlboký záujem, ktorý turistov motivuje predĺžiť si pobyt, alebo k rozhodnutiu vrátiť sa a navštíviť danú územnú lokalitu ešte raz,
- mostom spájajúcim národy a ich kultúry,
- osoba prvého kontaktu s návštevníkmi – turistami, dôverne pozná ich potreby, radosti, strasti a želania,
- vlastník poznatkov o tom, ako sa turistovi páčilo (čo našiel, čo postrádal, čo ho potešilo, čo mu vadilo...) je významným senzorom pre objektívnu analýzu slabých a silných stránok v službách, ako aj pre manažment destinácií.

Zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov [príloha č. 2 k zákonu č. 455/1991 Zb. (Živnostenský zákon) – skupina 214 – Ostatné – por. čís. 52] ustanovuje pre fyzickú i právnickú osobu, ktorá má záujem vykonávať Turistického sprievodcu / Sprievodcu v turizme / Sprievodcu v cestovnom ruchu, na území Slovenska podnikateľským spôsobom, charakter viazanej činnosti k nadobudnutiu živnostenského oprávnenia. Dokladom o jeho nadobudnutí je vydaný živnostenský list Ministerstvom vnútra SR. Na vydanie predmetnej viazanej činnosti sa musí doložiť osvedčenie o absolvovaní akreditovaného vzdelávacieho programu vydané vzdelávacou inštitúciou akreditovanou Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR v zmysle §14, §17 a §18 zákona č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Osvedčenie o získanom vzdelaní má povahu verejnej listiny s celoštátnou platnosťou.

Európska norma STN EN 13809 charakterizuje rôzne typy sprievodcov, napr.: vedúci zájazdu, sprievodca, delegát, turistický sprievodca, hostes/-ka, asistent, horský vodca, športový inštruktor, animátor, riaditeľ plavby a iné. Pre turistických sprievodcov v zmysle zmluvy o založení ES (čl.49 a nasl.) a Lisabonskej zmluvy môže zahraničná osoba poskytovať niektoré služby, včítane sprievodcovských služieb, dočasným spôsobom na území iného členského štátu Európskeho spoločenstva aj bez povinnosti nadobudnúť osobitne podnikateľské (živnostenské) oprávnenie od autorizovaného orgánu hostiteľského štátu. Na využitie tejto možnosti postačuje zahraničnej osobe pozícia podnikateľa, t.j. držiteľa príslušného podnikateľského oprávnenia podľa právneho poriadku (domicilu, resp. sídla) poskytovateľa dočasnej služby. Na vymedzenie dočasnosti nie je stanovená žiadna lehota. Na základe dotknutých rozhodnutí Európskeho súdneho dvora sa na túto možnosť nevzťahujú prípady, ak zahraničná osoba poskytuje služby na území iného členského štátu pravidelne.

Pôsobenie turistického sprievodcu môže byť zamerané na:

- (1) Sprevádzanie tuzemských zájazdových skupín na cestách do zahraničia a späť bez ďalších sprievodcovských služieb (napr. zájazdy k moru).
- (2) Organizovanie a sprevádzanie zájazdových skupín v zahraničí spojených s kvalifikovaným výkladom a odpoveďami na otázky (spravidla poznávacie zájazdy).
- (3) Kontrolovanie prítomnosti účastníkov zájazdu - turistov - a jeho jednotlivých akcií.
- (4) Zabezpečovanie kompletného programu pre turistov vrátane nákupu potrebných vstupeniek, cestovných lístkov, rezervovania miest v reštaurácii, vhodného stravovania pre

turistov vyžadujúcich osobitné jedlá pre zdravie, zaplatenie konzumácie za celú skupinu turistov a pod.

(5) Riešenie prípadných špeciálnych želaní turistov či vzniknutých problémov s pracovníkmi ubytovacieho zariadenia.

(6) Riešenie problémov, ktoré sa v priebehu zájazdu vyskytujú, napr. krádeže, ochorenia, strata cestovných dokladov, nezabezpečená rezervácia a pod., vrátane potrebných rokovaní na miestnych úradoch, polícii, nemocniciach, poisťovniach a ďalších inštitúciách.

(7) Rozhodovanie o prípadných nevyhnutných zmenách programu.

(8) Vykonávanie potrebného tlmočenia.

(9) Jednania so zahraničnými partnermi.

(10) Zabezpečovanie osobitných - fakultatívnych - služieb turistom (napr. výlety loďou, výstupy s vysokohorským sprievodcom) vrátane ich predaja a vyúčtovania.

(11) Materiálne a finančné zabezpečovanie zájazdu.

(12) Organizovanie a sprevádzanie zahraničných zájazdových skupín na Slovensku spojené s kvalifikovaným výkladom a tlmočením, prípadne ďalšie technické, organizačné a manažérske činnosti spojené so sprievodcovskou činnosťou v turizme.

Osobitná znalosť turistického sprievodcu vo vidieckom turizme a agroturizme sa odporúča v poznaní atraktívnosti vidieckej krajiny, dobrodružstvách spojených s poznávaním prírody a spôsobu života, ale aj domáckosti prostredia, tradičnej gastronómie, ľudových tradícií, každoročne opakovaných folklórnych podujatí, remeselnej výroby a pod. Vhodné je poznanie aj ponuky služieb zodpovedajúce očakávaniam turistov v závislosti od prostredia (nížinné, podhorské, horské), v sezónach a mimo sezónach, ubytovacie zariadenia a pod. Podstatnou časťou vedomostí je aj regionálna alebo miestna gastronómia poskytovateľov s ponukami špecificky pripravovaných jedál, delikatesami a kulinárskymi zážitkami, jedlá z biopotravín a sviežich potravín, špeciality zdravého varenia a ochutnávky zdravej výživy, fašiangové slávnosti s ochutnávkou mäsových špecialít, výrobky pre prírodnú zdravú výživu a zdraviu vhodných potravín.

Svetová federácia asociácií turistických sprievodcov - World Federation of Tourist Guide Associations (WFTGA) dňa 21. februára 2019, kedy sa uctieva Medzinárodný deň turistických sprievodcov, bola prijatá za pridruženého člena Svetovej organizácie turizmu (UNWTO). Zároveň UNWTO uviedla, že sprievodcovia turistov sú základným článkom reťazca turizmu. Turistickí sprievodcovia každý deň a noc, v daždi a v snehu sú chrbtovou oporou mnohých miestnych zážitkov. Na #internationaltouristguideday patrí poďakovanie všetkým, ktorí sa podelili o domov so svetom. Rok 2019 bol vyhlásený za „Medzinárodný rok sprevádzania turistov v digitálnej ére“.

Emeritná prezidentka WFTGA, pani Titina Loizides uviedla, že turistickí sprievodcovia v čoraz viac rastúcom počte krajín poskytujú pomoc svojim miestnym spoločenstvám, ktorí vykonávajú výlety - zájazdy - pre zdravotne postihnuté a znevýhodnené osoby, pre deti, partnerov priemyslu, úradníkov a širokú verejnosť. Udalosti sa konajú aj v prípade miestnych turistických sprievodcov vrátane prezentácií a rekvalifikácie kurzov. Medzinárodný deň turistických sprievodcov je udalosť vo verejnom záujme, ktorá je excelentná, vyžaduje pozornosť miestnych orgánov, spoluobčanov a médií na kvalitu a

hodnotu práce profesionálnych turistických sprievodcov. Každý členský štát prispieva k úspechu svojím vlastným spôsobom; tréneri spoločnosti prispievajú k pochvale trénerov, atrakcie a múzeá otvárajú svoje dvere bez poplatku. Každý rok rastie povedomie a v rámci medzinárodného dňa turistických sprievodcov sa zvyšuje aj príspevok regionálnych aj národných vlád.

Členmi WFTGA je vyše 85 krajín, ktoré sú riadnymi členmi, individuálnymi členmi alebo pridruženými členmi. Plnohodnotným riadnym členom WFTGA je aj Slovenská spoločnosť sprievodcov turizmu (SSSCR), ktorej predsedom je Mgr. Marián Bilačič a zároveň aj regionálnym reprezentantom WFTGA pre Východnú a Strednú Európu (Maďarsko, Moldavsko, Poľsko, Rumunsko, Slovensko, Ukrajina). Cieľom SSSCR je všestranný rozvoj a ochrana spoločných záujmov a potrieb turistických sprievodcov v oblasti profesionálnej, odborovej, sociálnej a spoločenskej. SSSCR poskytuje služby turistických sprievodcov, poradenstvo v oblasti podnikania, vzdelávania a legislatívy týkajúcej sa turizmu a sprievodcov v turizme. SSSCR pre klientov a turistov zabezpečuje a sprostredkuje služby v oblasti turizmu, vyvíja aktivity cestovnej agentúry, zaoberá sa propagáciou, edičnou a audiovizuálnou tvorbou, predajom odbornej literatúry a propagačno-upomienkových predmetov. SSSCR je dobrovoľné, nezávislé, nepolitické, profesijné občianske združenie, ktoré združuje kvalifikovaných turistických sprievodcov na Slovensku.

UNWTO, ako vedúca medzinárodná organizácia v oblasti turizmu a odborná organizácia systému Organizácie spojených národov (OSN), presadzuje popularizáciu turizmu ako hnacu silu sociálneho a ekonomického rastu, rozvoja a environmentálnej udržateľnosti a ponúka vedenie a podporu tomuto odvetviu pri rozvíjaní vedomostí a politik turizmu po celom svete. Vychádzajúc z doterajšieho vývoja turizmu na Slovensku a na medzinárodnom trhu v turizme, ako aj novo sa tvoriacej politiky turizmu v rámci EÚ (napr. manifest – prehlásenie - európskeho turizmu o raste a zamestnanosti), možno pre turizmus stanoviť strategický cieľ, ktorým je zvyšovať jeho konkurencieschopnosť pri lepšom využívaní potenciálu, so zámerom vyrovnávania regionálnych disparít a tvorby nových pracovných príležitostí.

10.6 Bezpečnosť a ochrana turistu

Počas pobytu vo vidieckej krajine turista chce mať pocit istoty a bezpečia, ktoré vyplývajú napr. z možnosti poistiť sa počas účasti na adrenalínovom turizme. Pocit obrany a bezpečia vytvára aj primerané osvetlenie interiéru a exteriéru, prevencia pred prípadným zranením a úrazom. Potrebná je k neustálej dispozícii domáca lekárnička s náležitým obsahom, funkčné hasiace prístroje, bezpečnostné signalizačné zariadenia a pod.

Ohrozenie teroristickými útokmi, ale aj lúpežami, krádežami ako aj prírodnými katastrofami alebo infekčnými ochoreniami utlmujú rozvoj turizmu. Pod dojmom týchto javov nabrala na dôležitosť téma individuálnej bezpečnosti, a to v celosvetovom meradle. Následkom toho sa turisti vyhýbajú mnohým destináciám a ohrozeným krajinám s prevládajúcim fenoménom extrémizmu a migračnej krízy a zariadenia realizujúce vidiecky turizmus a agroturizmus sú postavené pred úlohu zapracovania problému individuálnej

ochrany a bezpečnosti do svojej viacvrstvovej orientácie. Konkrétne a jasné peňažné záruky na každom stupni „cesty produktu“ ako aj manažment cestovných informácií a komunikácie vedú k vytváraniu naozajstnej (objektívnej) bezpečnosti a pozitívnemu ovplyvňovaniu subjektívneho vnímania ochrany a bezpečnosti turistov v pozitívnom zmysle [3].

Turisti cestujúci do vidieckej oblasti so zvýšenou rizikovosťou prejavujú záujem osvojiť si know-how z preventívnej bezpečnosti, taktického správania sa a jednania v problémových a krízových situáciách, ako aj zamestnanci v povolani alebo prostredí so zvýšenou rizikovosťou a nepredvídateľnosťou okolností. Know-how z oblastí psychológie problémových situácií, jednania, komunikácie a stratégií riešenia krízových a konfliktných situácií slúži ako užitočná prevencia na cestách a pri pohybe v prostredí so zvýšenou rizikovosťou. Hlavné tematické okruhy poznania bezpečnosti a ochrany sú:

- Psychológia problémových situácií.
- Preventívna bezpečnosť a obozretnosť.
- Stratégie riešenia krízových a konfliktných situácií.
- Stresová reakcia a jej regulácia.
- Cieľové miesta a mentálne nastavenia.
- Možnosti policajného a hasičského zboru.

V ubytovacích a reštauračných zariadeniach sa prevencia rizika a odvrátenie nebezpečenstva sústreďuje predovšetkým na ochranu ubytovacích zariadení, na požiaru ochranu, hygienu a stráženie. Ďalšie opatrenia sú cielené na individuálny prístup turistov (napr. bezpečnostné kamery, elektronické kľúče, súkromné bezpečnostné služby) a na záchranné a evakuačné opatrenia v prípade konkrétnej katastrofy. Ubytovacie zariadenia uzatvárajú aj zmluvnú spoluprácu s miestnymi a regionálnymi územnými samosprávnymi orgánmi a ochrannými bezpečnostnými organizáciami.

Ochrana turistov a zariadení vo vidieckom turizme a agroturizme podlieha limitom, predovšetkým v prípade, ak bezpečnostné opatrenia zasiahnu do súkromnej sféry turistu alebo obmedzia komfort a tým znižujú hodnotu zážitku. Riziko turistov je reflektované takisto v zmysle teroristických útokov a násilných trestných činov, zdravotné riziká sú neodmysliteľné a v budúcnosti bude potrebné ich intenzívnejšie zohľadniť s ohľadom na rizikový manažment turizmu. Ochrana a bezpečnosť turistov a ich majetku je úlohou prevádzkovateľov týchto zariadení na vidieku a verejných orgánov. Pozornosť by mali venovať aj bezpečnosti zahraničných turistov vzhľadom na ich mimoriadnu zraniteľnosť, ktorej z neznalosti jazykovej komunikácie môžu podliehať. Bezpečnosť a ochrana by mali uľahčovať zavádzanie špecifických prostriedkov informovanosti, ochrany, bezpečnosti, poistenia a pomoci v súlade s ich potrebami. Akékoľvek útoky, prepady, únosy alebo ohrozenia v oblasti turizmu a takisto úmyselné ničenie turistických zariadení alebo prvkov kultúrneho, resp. prírodného dedičstva by sa mali prísne odsudzovať a trestať v súlade s príslušnými všeobecne záväznými právnymi predpismi.

Turisti by nemali spáchať žiadny trestný čin alebo akýkoľvek čin považovaný za trestný podľa domácich zákonov, resp. zákonov navštívenej krajiny a mali by sa zdržať akéhokoľvek nevhodného správania, ktoré miestne obyvateľstvo považuje za agresívne, urážlivé alebo pravdepodobne vedúce k poškodeniu miestneho prostredia. Takisto by sa mali

zdržať akéhokoľvek nezákonného obchodovania so zakázanými drogami, zbraňami, starožitnosťami, chránenými druhmi živočíchov a rastlín, výrobkami a látkami, ktoré sú nebezpečné alebo ich zakazujú národné zákonné predpisy. Všeobecne sa odporúča pred odchodom z domáceho prostredia oboznámiť sa s príslušnou turistickou destináciou a s charakteristikami krajín, ktoré sa chystajú navštíviť, pričom je potrebná vedomosť zdravotných a bezpečnostných rizík na akejkolvek ceste mimo ich obvyklého prostredia a je potrebné sa správať tak, aby tieto riziká minimalizovali. Turistom je odporúčaný prístup k všetkým dostupným formám komunikácie, internej alebo externej, bezprostredný a jednoduchý prístup k miestnej správe, právnym a zdravotným službám a v prípade medzinárodného turizmu poznať možnosť skontaktovať sa s konzulárnymi zástupcami krajín svojho pôvodu v súlade s platnými diplomatickými konvenciami. Turisti takisto užívajú rovnaké práva ako občania príslušne navštívenej krajiny vo veci bezpečnostnej služby, dôvernosti osobných údajov, priemyselnej televízie a informácií, ktoré sa ich týkajú, najmä ak sa elektronicky archivujú.

Skutočná úroveň bezpečnosti služieb je určená celkovými účinkami týchto hlavných zložiek:

- bezpečnosť objektov, stavieb a zariadení slúžiacich na ubytovanie a stravovanie,
- riadenie bezpečnosti (vrátane hodnotenia rizík na vyhodnotenie miery rizika a prijatie príslušne vhodných bezpečnostných opatrení),
- kvalifikácia poskytovateľa služieb vo vidieckom turizme a agroturizme a odborná príprava zamestnancov v bezpečnostných službách,
- dostupnosť a kvalita informácií o bezpečnostných aspektoch a orgánoch,
- dostupnosť hlásičov požiaru, evakuačných plánov, havarijných postupov a zariadení na zníženie škôd v prípade nehôd,
- oznamovanie rizík a nehôd miestnym bezpečnostným orgánom (hasiči, policajti).

V prípade ubytovacích služieb vo vidieckom turizme a agroturizme je vhodné venovať osobitnú pozornosť najmä:

- konzistentnému vymedzeniu objektov ubytovacích zariadení (typ, vek, veľkosť, výška, poľnohospodárske zariadenia),
- nezávadným hygienicky bezpečným agropotravinám a domácemu stravovaniu,
- aspektom bezbariérového prístupu,
- osobitným požiadavkám zraniteľných turistov (deti, dôchodcovia, ťažko zdravotne postihnutí a pod.),
- požiarным rizikám formou požiarneho schodiska, požiarnych hlásičov, odolností dverí, priečok, múrov a dostatočného množstva popolníkov,
- rizikám súvisiacich s krádežami formou trezorov centrálnych, izbových a schránkových,
- rizikám súvisiacich s oxidom uhoľnatým,
- rizikám vyplývajúcich z voľného vstupu do ubytovacích zariadení formou priemyselných kamier, systému uzamknutia izieb digitalizovanou magnetickou kartou, výkonu hotelovej bezpečnostnej služby (hotelový detektív),
- rizikám vyplývajúcich z rôznych chorôb domácich zvierat (toxoplazmóza, klasický mor

ošípaných, vtáčia chrípka, slintačka, krívačka, pseudomor hydiny a pod.).

Obavy turistov o bezpečnosť a ochranu sú od roku 2008 sledované prostredníctvom prieskumov Eurobarometra, pričom je kladený dôraz na bezpečnosť ubytovacích zariadení vyššieho štandardu a požiaru bezpečnosť. Ročné prieskumy zhodne potvrdili, že bezpečnosť nie je predmetom obáv európskych účastníkov turizmu (odpovede boli na úrovni 0,3% až 1%). Napriek tomu občas dochádza k nehodám, ktoré ovplyvnia priamo dotknutých prevádzkovateľov vidieckeho turizmu a agroturizmu, nepriamo povest' príslušnej destinácie, s dosahom k ďalším nepriaznivým vplyvom na ostatných prevádzkovateľov. Bezpečnosť a ochrana v turizme je v právomoci národných bezpečnostných organizácií, avšak prítomnosť silného teroristického a extrémistického cezhraničného rozmeru vyvoláva úvahy o úrovni kvality a bezpečnosti týchto služieb vo všetkých členských štátoch Európskej únie.

11. SPÁJANIE A INVESTOVANIE PRE ROZVOJ TURIZMU NA VIDIEKU

Základným predpokladom pre vývoj vidieckeho turizmu a agroturizmu je spracovanie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja dediny, menšieho mesta resp. samosprávneho kraja. Tento program môže byť spracovaný ako dokument dlhodobej koordinácie verejných a súkromných aktivít, demografického, ekonomického, sociálneho, kultúrneho a ekologického charakteru na území dediny, v záujme dediny ako celku a v nej žijúcich obyvateľov, miestnych podnikateľov a prichádzajúcich turistov. Hlavným zmyslom programu je organizácia všeobecného rozvoja na báze harmonizácie súkromných záujmov obyvateľov, podnikateľov i návštevníkov a odstraňovanie konkurenčných vzťahov tam, kde konkurencia nie je z hľadiska prosperity, ani z hľadiska dlhodobých záujmov samotných podnikateľov produktívna. Hlavným zmyslom i nástrojom realizácie programu je dobrovoľná spolupráca pri dosahovaní spoločných cieľov rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu. Úlohou sociálno-ekonomického programu by malo byť:

- definovať miestne predpoklady realizácie spoločných záujmov,
- optimalizovať územno-vidiecke a sociálne psychologické podmienky pre rozvoj bývania a podnikania v dedine,
- koordinovať vynakladanie investícií vzhľadom k zámerom a potrebám rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu,
- koordinovať účelnú alokáciu bežných verejných výdajov v záujme vytvárania stabilných podmienok pre bývanie a podnikanie aj vo forme zakladania fariem a farmárskych služieb,
- definovať dlhodobé zámery hospodárskej a sociálnej politiky dediny a v nej vidiecky turizmus a agroturizmus
- posilňovať vedomie súvŕažnosti a zodpovednosti za rozvoj vidieka u miestnych obyvateľov a podnikateľov.

Využitie programu možno aplikovať v nasledujúcich oblastiach:

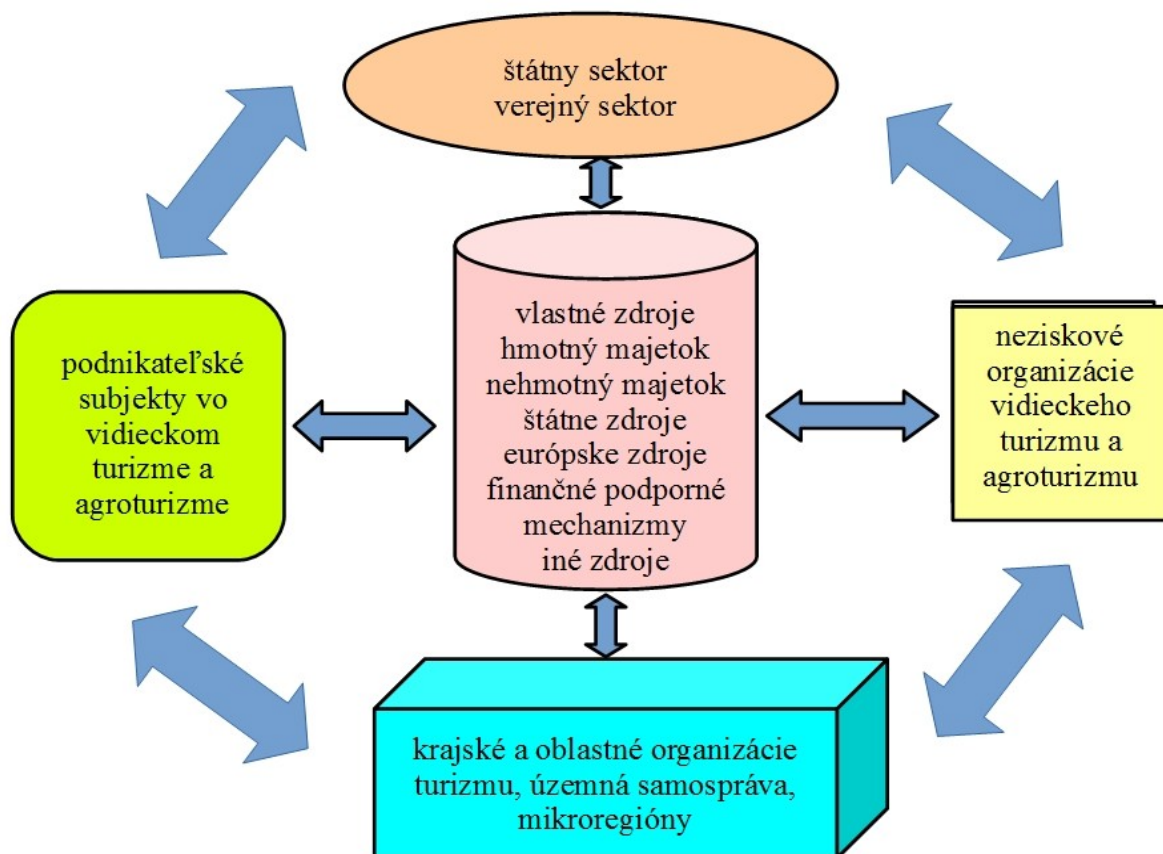
- novelizácia územného plánu dediny a príprava územno-technických podmienok pre sústredný rozvoj malého a stredného podnikania
- rozpracovanie konkrétnych podnikateľských zámerov so zameraním sa na vidiecky turizmus a agroturizmus a vytváranie fariem i farmárskych služieb
- stratégia marketingovej, informačnej, propagačnej a popularizačnej činnosti vo vidieckej krajine s vidieckym turizmom a agroturizmom.

Program by mal definovať ciele rozvoja dediny a stanoviť projekty verejného a súkromného sektoru v dialógu s miestnym obyvateľstvom a podnikateľmi. Za týmto účelom je žiadúce vytvoriť vhodné organizačné, materiálne a personálne prostredie pre profesionálnu a permanentnú podpornú činnosť.

Dediny z hľadiska rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu zohrávajú zväčša rolu aktivizátora a koordinátora rozvoja. Dediny sa môžu na rozvoji vidieckeho turizmu a agroturizmu podieľať svojou priamou účasťou, resp. nasmerovaním, naštartovaním a ponechaním si možnosti koordinácie, pričom ďalšie aktivity ponechávajú podnikateľským a

nepodnikateľským subjektom. Nemožno však pripustiť chaotický vývoj agroturistiky alebo vidieckeho turizmu, pretože vzniká príčinnosť konfliktov, ktoré vedú k znižovaniu dynamiky rozvoja dediny a v konečnom dôsledku aj k znižovaniu záujmu turistov. Dôležitou úlohou miestnej územnej samosprávy a príslušne kompetentných inštitúcií, napr. oblastnej organizácie turizmu alebo krajskej organizácie turizmu, je marketing, propagácia a popularizácia vidieckeho turizmu všetkými dostupnými prostriedkami (informačné centrá, propagačné materiály, výstavy a vzdelávacie semináre, konferencie alebo workshopy k vidieckemu turizmu a agroturizmu vo vidieckej krajine).

Investovanie a spájanie pre rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Európska únia (EÚ) momentálne potrebuje energiu z tej najspodnejšej úrovne, a to z miest a regiónov [8]. Tie v EÚ totiž môžu prispieť k rozvoju blaha občanov a investícií. Na tlačovej konferencii 7. Európskeho samitu regiónov a miest konaného 8.-9. júla 2016 v Bratislave uviedol predseda Európskeho výboru regiónov Markku Markkula:

- hlavnou témou je potreba investícií a lepších spojení subjektov aj cezhraničných s cieľom dosiahnuť inteligentnejší, ekologickejší a udržateľnejší rast,
- využiť na maximum strategický investičný balík EÚ,
- ponúknuť investorom kvalitné projekty ktoré budú udržateľné tak, aby umožnili vidieku, mestám a regiónom stať sa inteligentnými a formovať politiky rozvoja,

- zjednodušiť čerpanie eurofondov,
- dostať najmodernejšie technológie priamo na naše územie,
- spoločne riešiť problémy, ktoré sa týkajú napr. výstavby bytov, mobility, ochrany životného prostredia, tvorby pracovných miest, nárastu extrémizmu či migrácie.

Európsky výbor regiónov podporuje víziu budúcnosti Európy založenú na posilnení investícií, na podporu súdržnosti, udržateľného rastu a tvorby pracovných miest na vidieku, v mestách a regiónoch. Spájanie a investovanie považuje za jeden z veľkých pilierov v partnerstve všetkých zúčastnených európskych krajín s aktivizáciou subjektov pôsobiacich na euroregionálnej, národnej, regionálnej i miestnej úrovni. Efektívne prepojenie subjektov pôsobiacich vo vidieckom turizme a agroturizme s územnou samosprávou, organizáciami pôsobiacimi v turizme, verejnou správou a podnikateľskými subjektami môže veľmi vhodne pôsobiť k rozvoju investovania a budovania kvality života obyvateľov v dedinách a dosiahnutiu veľkej spokojnosti turistov ochotných opakovane navštíviť príslušné miesta a regióny turizmu.

11.1 Financovanie organizácií turizmu, rekreačné poukazy a iné úľavy

Financovanie organizácií turizmu spravidla pozostáva z:

- garantovaných zdrojov, ktorými sú dotácie zo štátneho rozpočtu (ďalej len „dotácia“), ktorú poskytne štát v rovnakej výške ako sú členské príspevky dediny oblastnej organizácii, členské príspevky vyššieho územného celku krajskej organizácii a členské príspevky oblastných organizácií krajskej organizácii,
- negarantovaných zdrojov, ktoré tvoria členské príspevky ostatných členov organizácií turizmu, ktorými sú napríklad občianske združenia, registrované cirkvi a náboženské spoločnosti, štátne inštitúcie, dobrovoľných príspevkov územnej samosprávy na aktivity organizácie turizmu, dobrovoľných príspevkov podnikateľských a iných subjektov, príjmov z činnosti organizácie turizmu z predaja produktu vo vidieckom turizme a agroturizme a odmeny za sprostredkovanie, výnosov z činnosti turisticko-informačných kancelárií, príjmov z predaja reklamnej plochy,
- členských príspevkov podnikateľských subjektov oblastnej organizácii.

Štátna dotácia sa poskytuje len organizáciám turizmu registrovaným MDV SR na realizáciu aktivít, ktoré sú spojené s hlavným predmetom ich činnosti na príslušný rozpočtový rok s výnimkou prvého roku činnosti organizácie turizmu z rozpočtovej kapitoly MDV SR na základe zmluvy o poskytnutí dotácie uzatvorenej medzi MDV SR a organizáciou turizmu. Zmluva o poskytnutí dotácie obsahuje označenie zmluvných strán, predmet zmluvy, výšku a spôsob poskytnutia dotácie, práva a povinnosti zmluvných strán, vymedzenie času, na ktorý sa zmluva uzatvára, dôvody a spôsob odstúpenia od zmluvy. Dotácia na rozpočtový rok je rovnaká ako úhrn finančných prostriedkov získaných organizáciou turizmu z členských príspevkov od dediny, mesta alebo samosprávneho kraja, alebo oblastných organizácií za predchádzajúci rozpočtový rok.

Medzi nástroje financovania rozvoja turizmu, v zmysle zákona č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú

niektoré zákony, možno zaradiť:

- a) rekreačný poukaz vo forme elektronickej platobnej karty, ktorý môže použiť výlučne určená osoba na území Slovenska do konca kalendárneho roka, v ktorom bol rekreačný poukaz vydaný,
- b) podpora rozvoja cykloturistiky,
- c) poskytovanie investičnej pomoci pre oblasť turizmu.

Rekreačný poukaz je aplikovateľný zamestnávateľom pre zamestnanca, ktorého pracovný pomer trvá nepretržite najmenej 12 mesiacov a ktorý má dohodnutý pracovný pomer na ustanovený týždenný pracovný čas, na jeho žiadosť príspevok na rekreáciu vo výške 55% oprávnených výdavkov, najviac však v sume 275,- € ročne. Na žiadosť zamestnanca, ktorého pracovný pomer u zamestnávateľa trvá nepretržite najmenej 12 mesiacov a ktorý má dohodnutý pracovný pomer na kratší pracovný čas, zamestnávateľ poskytne zamestnancovi pomernú časť sumy príspevku na rekreáciu zodpovedajúcu dohodnutému kratšiemu pracovnému času. Rozhodujúcim na určenie rozsahu sumy príspevku na rekreáciu je dohodnutý pracovný čas zamestnanca v čase podania žiadosti o tento príspevok. Príspevok na rekreáciu sa zaokrúhľuje na najbližší eurocent nahor. Zamestnávateľ môže príspevok na rekreáciu poskytnúť aj prostredníctvom elektronickeho rekreačného poukazu (napr. platobná karta). Zamestnanec môže za kalendárny rok požiadať o príspevok na rekreáciu len u jedného zamestnávateľa. Oprávnenými výdavkami sú preukázané výdavky zamestnanca na:

- služby v turizme spojené s ubytovaním najmenej na 2 prenocovania na území Slovenska,
- pobytové balíčky obsahujúce ubytovanie najmenej na 2 prenocovania, stravovacie a iné služby súvisiace s dovolenkovým a rekreačným pobytom na území Slovenska,
- preukázané výdavky zamestnanca na manžela, vlastné dieťa, dieťa zverené zamestnancovi do náhradnej starostlivosti na základe rozhodnutia súdu alebo dieťa zverené zamestnancovi do starostlivosti pred rozhodnutím súdu o osvojení, ktorí sa so zamestnancom zúčastňujú na rekreácii.

Zamestnanec preukáže zamestnávateľovi oprávnené výdavky najneskôr do 30 dní odo dňa skončenia rekreácie predložením účtovných dokladov, ktorých súčasťou musí byť označenie zamestnanca, alebo prostredníctvom rekreačného poukazu, ktorý slúži výlučne na úhradu oprávnených výdavkov a príspevok na rekreáciu musí byť zároveň vyúčtovaný najneskôr do konca príslušného kalendárneho roka. Príjem zamestnanca z príspevku na rekreáciu je oslobodený od dane z príjmov a tiež s týmto príspevkom spojené výdavky (náklady) si zamestnávateľ môže zahrnúť do daňových výdavkov.

Podpora rozvoja cykloturistiky je aplikovateľná najmä do rozvoja infraštruktúry líniového typu, opravy a obnovy existujúcich cykloturistických trás, s tým spojených činností ako budovanie a značenie nových cyklotrás a cyklochodníkov, budovanie doplnkovej infraštruktúry pre cykloturistov ako informačné panely, stojany pre bicykle, prístrešky a podobne, výroba propagačných materiálov ako napr. mapové podklady a podobne, resp. do samotnej propagácie a popularizácie cykloturizmu.

Poskytovanie investičnej pomoci pre oblasť turizmu je realizovateľné formou pravidiel pre investičnú pomoc. Súčasťou podpory domáceho turizmu sú aj investičné pomoci

umožňujúce investície napríklad do infraštruktúry, ktorá vytvára predpoklady pre zvýšenú atraktivitu destinácií, ktoré majú stimulovať zvýšenie počtu prenocovaní na území Slovenska a rozvoj nadväzujúcich služieb. Konkrétne podmienky na poskytnutie investičnej pomoci, maximálnej intenzity investičnej pomoci a maximálnej výšky investičnej pomoci v regiónoch Slovenska ustanovuje zákon č. 195/2018 Z. z., zákon č. 187/2018 Z. z. ustanovuje náležitosti žiadosti o investičnú pomoc, akceptácie ponuky investičnej pomoci, ročnej správy o priebehu realizácie investičného zámeru, správy o ukončení investičného zámeru, ročnej správy o využívaní investície, záverečnej hodnotiacej správe a informačnej tabule a zákon č. 57/2018 Z. z. o regionálnej investičnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov ustanovuje pravidlá investičnej pomoci.

Zníženie sadzby DPH za ubytovacie služby z pôvodných 20% na 10% účinné od 1. januára 2019 je ustanovené novelou zákona č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov. Znížená sadzba DPH vo výške 10% sa vzťahuje na ubytovacie služby s kódom 55 v štatistickej klasifikácii produktov podľa činností, tzv. CPA, ktoré sa rozdeľujú na:

55.1: hotelové a podobné ubytovacie služby,

55.2: turistické a ostatné krátkodobé ubytovacie služby,

55.3: prevádzka táborísk, rekreačných a dovolenkových kempov,

55.9: ostatné ubytovacie služby (ubytovacie služby v študentských domovoch alebo internátoch, služby v izbách alebo ubytovacích jednotkách v ubytovniach pre robotníkov a iné).

Cieľom zníženia sadzby DPH na ubytovacie služby je najmä predpoklad zvýšeného dopytu po ubytovacích službách na území Slovenska a s tým spojený rozvoj domáceho turizmu. Rovnako cieľom je aj pozitívny vplyv na hospodárenie žiakov, študentov, či ich rodičov, nakoľko dochádza k zníženiu sadzby DPH aj na ubytovanie v študentských domovoch či internátoch, t.j. nedôjde k zvýhodneniu určitých druhov ubytovacích služieb oproti ostatným.

11.2 Aktivizácia rozvoja turizmu v miestnej územnej samospráve

Rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu nie je možný bez vysokej úrovne kvality a sortimentu poskytovaných služieb, štátnej a komerčnej propagácie, zodpovedajúcich investícií, ľudských zdrojov, legislatívnych i ekonomických opatrení a týmto potrebám zodpovedajúcej organizačnej štruktúre. Svoju nezastupiteľnú úlohu v tejto oblasti zohráva aj miesta územná samospráva. Poznatky v rámci Európy naznačujú, že podpora turizmu závisí od celkovej politiky a naväzujúci prístup ku kreatívnemu turizmu.

Nie všetky inštitúcie majú rovnakú možnosť priamo profitovať z vidieckeho turizmu a agroturizmu, závisí to od geografickej polohy, prírodných zdrojov i ekonomickej základne. Ak si dedina alebo mesto želá, aby turizmus hral významnejšiu úlohu v ich hospodárstve a zároveň má základné predpoklady pre jeho rozvoj, musí začať toto odvetvie rozvíjať. Dedina alebo mesto môže aktivizovať občanov a podnikateľské subjekty na rozvoj miestneho turizmu. Vzhľadom na potrebu širokej ponuky atraktivít za rôzneho počasia a v rôznych ročných obdobiach je vhodné spájať aktivity viacerých dedín a miest.

Rozvoj turizmu je vhodné orientovať aj na mestá a dediny, ktoré majú vybudované, resp. potrebujú dobudovať kapacity pre turizmus. To môže byť prvým krokom k vybudovaniu silného odvetvia vidieckeho turizmu a agroturizmu v spojení s predmetom spolupráce organizácií zaoberajúcich sa turizmom. Stratégia rozvoja turizmu si vyžaduje aktívnu spoluprácu všetkých dedín, miest a podnikateľských subjektov v príslušnej turistickej oblasti. Je to veľmi dôležité, pretože stredná Európa oplýva turistickými atrakciami, ktoré si vzájomne konkurujú v boji o turistov a finančné prostriedky plynúce z turizmu dostávajú eminentný priestor. Spolupráca môže mať rôzne formy: napr. spojiť prostriedky na základnú i technickú infraštruktúru, marketing, podieľať sa na spoločných marketingových stratégiách, spolupracovať pri skvalitňovaní cestnej siete, telekomunikácií a iných špecifik podporujúcich rozvoj turizmu.

Rozvoj turizmu nemožno realizovať bez popularizácie, resp. propagácie, realizovanej najmä turistickými informačnými centrami (TIC), ktorá je obvykle prvou zastávkou turistov v neznámom meste a dedine, poskytuje im informácie, odpovedá na ich otázky a popularizuje danosti krajiny pre turizmus. Vnímanie územia turizmu je podmienené existujúcimi poznatkami cestovateľa – turistu - a dostupnými informáciami o príslušnej destinácii. V prípade ak nepostačujú vlastné znalosti, mnohí si pred svojim príchodom vyhľadávajú informácie z rôznych dostupných zdrojov, aby získali základné poznatky o ich cieľovom území. Jedna z foriem sprostredkovania oficiálnych turistických informácií je prostredníctvom TIC. Autor odborných publikácií J. Perdue zaoberajúci sa informačnými centrami uvádza, že TIC vytvárajú prvý kritický dojem o destinácii, úrovni poskytovaných služieb a o kvalite destinácie. Prostredníctvom odkomunikovaných informácií a odporúčaní sa inšpirujú turisti k spotrebe tovarov a služieb v regióne turizmu a týmto spôsobom prispievajú k ekonomickému, sociálnemu a rekreačnému blahobytu miestnej komunity. Autori Pearce a Moscardo rozvinuli tzv. „model štyri plus“ pre TIC na základe ktorého boli primárne úlohy TIC rozdelené na funkcie:

1. Propagačnú (Promotion) – TIC aktívne prezentuje, propaguje a popularizuje región turizmu alebo destináciu, kde sa TIC nachádza.
2. Orientačnú (Orientation and Enhancement) - TIC poskytuje informácie o odľahlejších miestach. Súčasťou orientačnej funkcie je aj upozornenie na environmentálnu stránku „atrakcie“, keďže vzhľadom na jej polohu a neznalosť o nej turisti nemusia byť informovaní.
3. Kontrolnú (Control and filtering) - vo svojej podstate predstavuje regulovanie počtu návštevníkov okolitých atrakcií. Táto regulácia môže byť uskutočnená aj tým, že zamestnanci TIC navrhujú trasy pre turistov, čím predídu možným masám turistov v danej lokalite.
4. Substitučnú (Substitution) – vnímame ju vtedy, keď sa TIC samo o sebe stane atrakciou a priláka návštevníkov, a nie je atraktívne len prírodné a kultúrne dedičstvo v regióne turizmu.
5. Podujatia (Happening) – miestne podujatia, v ktorých sa predstavia miestna kultúra a

tradície, turista získa úplný obraz o prostredí, v ktorom sa nachádza.

V závislosti od typu informačného centra, niektoré TIC sa sústreďujú prevažne len na jednu funkciu, pričom iné plnia aj viacej funkcií. Rozhodnutie, ktoré funkcie bude spĺňať, závisí od potenciálu, ktorým región turizmu alebo destinácia disponuje.

Vhodne umiestnené TIC zabezpečuje, aby návštevníci neprešli cez mesto alebo dedinu bez povšimnutia, aby sa tu zastavili najesť, kúpili si suveníry, prípadne tu prenocovali a prezreli si krásy územia slovenských regiónov, miest a dedín. Mikroregióny a regióny turizmu potrebujú dôkladnejšiu a ucelenejšiu propagáciu a popularizáciu turizmu, dobudovanie technickej i sociálnej vybavenosti, kultúrne zázemie, bohatý kultúrno-spoločenský program a napokon také množstvo turistov, aby turizmus prinášal finančný osov podnikateľom vo vidieckom turizme, mestám, dedinám a regiónom, ako aj občanom tým, že budú vytvorené pracovné príležitosti. Optimistický pohľad na základe bilancovania turizmu neposkytuje dobrý obraz a vývoj smerom k racionálnemu a efektívnemu využívaniu tohto progresívneho odvetvia prebieha pomaly a s nežiadúcimi výkyvmi.

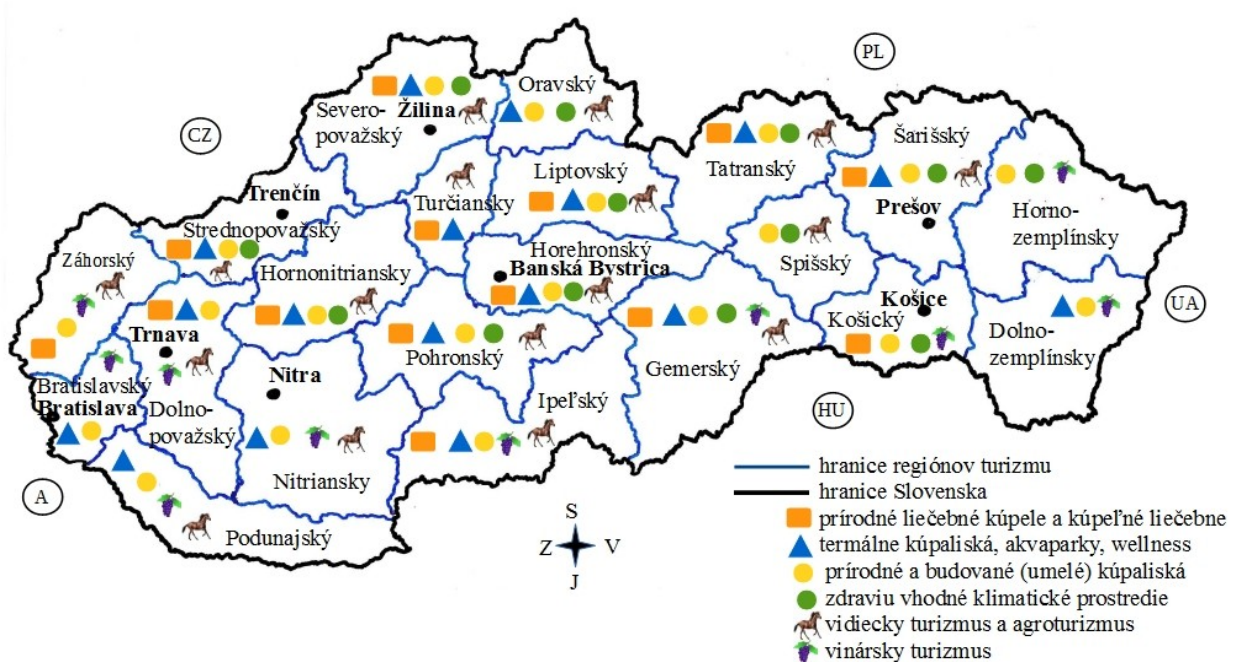
Mestá, dediny a regióny turizmu pri úvahách o podpore a rozvoji vidieckeho turizmu a agroturizmu zohľadňujú viacero dokumentov. V územnom plánovaní rešpektujú záväznú časť územných plánov samosprávnych krajov a vlastné územné plány. Je optimálne, ak spracovanie územno-plánovacej dokumentácie je zhotovované v súčinnosti s programom rozvoja dediny, resp. samosprávneho kraja. Participácia obyvateľstva na tomto dokumente je kľúčom k jeho k reálnemu fungovaniu a k zavedeniu želaných zmien. Rozvojové programy aj z hľadiska podpory a rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu môžu byť spracované pre jednotlivé sídla, miestne akčné skupiny, združenia dedín a miest, mikroregióny alebo regióny. Tento vzťah je dvojstranný, mestá a dediny môžu vytvárať podmienky pre rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu, avšak môžu z neho niečo aj získavať. Celkový objektivizovaný objem finančných prostriedkov môže byť – paradoxne – sprevádzaný aj vážnymi problémami v niektorých kategóriách dedín. Výsledok bude závisieť od vnútorného prerozdelenia systému. Nesprávne nastavený mechanizmus nebude tlakom na efektívnosť, ale na likvidáciu miest a dedín orientovaných na rozvoj turizmu. Na druhej strane, mestá a dediny môžu veľa urobiť spoluprácou s verejným a súkromným sektorom. V miestnej územnej samospráve platí pravidlo subsidiarity a intenzívneho partnerstva aj v tom, že dedina bez mesta môže existovať, ale mesto bez dediny neexistuje. Partnerským zacielením na rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu môžu nastať zmeny vo zvýšenej prezentácii a popularizácii miest a dedín na Slovensku, zvýšenia zamestnanosti a hospodárskych výsledkov v celoslovenskom meradle.

11.3 Prepojenie kúpeľníctva v turizme s vidieckym turizmom a agroturizmom

Termálne kúpaliská, akvaparky, umelé (budované) kúpaliská, sezónne areály, bazény pri penziónoch, prírodné vodné plochy, najmä vodné nádrže a štrkoviská, ako aj dediny s prevádzkou kúpeľov s termálnou minerálnou liečivou vodou sú vhodným prvkom v sieti spojených cestovných služieb produktovej skupiny kúpeľníctva v turizme v spojení s produktovou skupinou vidieckeho turizmu a agroturizmu. Návšteva napr. wellness zariadenia

je vhodným doplnkom pri zostavovaní balíka cestovných služieb turistom absolvujúcim voľno časovú aktivitu na vidieku.

Kúpeľníctvo v turizme a vidiecky turizmus a agroturizmus v regiónoch turizmu

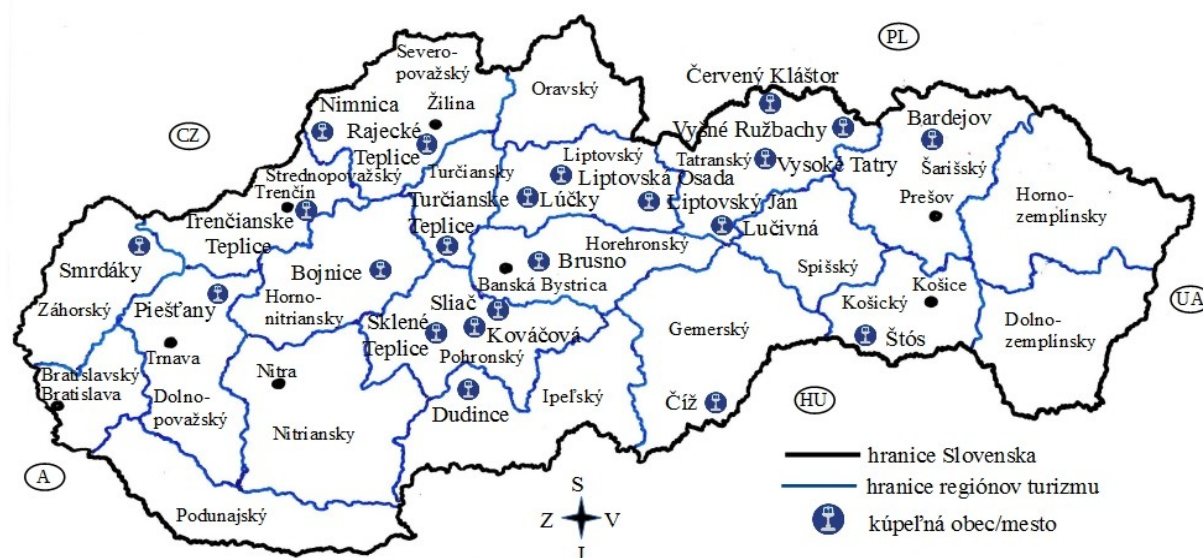
Zdroj: Vlastné spracovanie.

Kúpeľníctvo v turizme a jeho vznik možno datovať už od minulých storočí. Vo svojej základnej podstate uplatňuje prírodnú kvalitnú vodu, vhodné klimatické podmienky a aktívny, resp. pasívny pohyb turistu pri uplatnení prírodných živlov: Voda - Zem - Vzduch - Oheň s pridaním Pohybu. Zásľuhu na tom má rozvoj poznania zdraviu vhodnej prírodnej minerálnej vody, alternatívnej medicíny, budovanie kúpeľných dedín, významne k tomu prispieva aj nová technika umožňujúca inováciu kúpeľných a wellness zariadení s vylepšovaním zdravia ľudí s predĺžením fyzického veku života až o dva roky. Na zlepšenie uplatnenia sa kúpeľníctva v turizme vo vidieckom prostredí na domácom a medzinárodnom trhu je potrebné v prijateľnej miere využívať vzácne vlastnosti prírodných termálnych a minerálnych prameňov, vhodné klimatické prostredie, skvalitniť mikroštruktúru kúpeľných dedín, kúpeľného prostredia, dedín s termálnymi kúpaliskami, akvaparkmi, prírodnými a budovanými kúpaliskami, obohatiť ponuku o doplnkové služby, rozšíriť možnosti aktivít pre voľný čas vo forme balíčkov cestovných služieb, spojených cestovných služieb alebo fakultatívnych výletov [7]. Kúpeľníctvo v turizme inak nazývané aj SPA health & SPA wellness (poznámka: skratka SPA pochádza z latinských slov: Sanus Per Aquam – zdravie cez vodu – voda pre zdravie; a anglických slov: health – zdravie, zdravotný stav; wellness – zdravý životný štýl, pohybom pre pohodu) je v vzostupe na celom svete.

Rast dopytu po turizme v kúpeľných dedinách, v dedinách s termálnymi a prírodnými kúpaliskami, ako aj územných oblastiach so zdraviu vhodným klimatickým prostredím je v súčasnosti vyvolaný rozvojom civilizačných chorôb, najmä nadváhy, vysokého pracovného

tempa, ktoré vyvoláva potrebu odpočinku, zbavenia sa stresu a zmien v spôsobe života. Je preto na mieste, aby sa problematike turizmu pre zdravie - SPA health & SPA wellness - venovala náležitá pozornosť, ktorá je realizovaná vo voľnom čase a financuje z vlastných finančných prostriedkov účastníkov, t.j. turistov domácich i zahraničných.

Kúpeľné dediny a mestá v regiónoch turizmu na Slovensku

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Kúpeľné dediny a mestá so štatútom kúpeľného miesta a indikácií pre kúpeľnú starostlivosť podľa prírodných liečivých vôd a zdraviu vhodných klimatických podmienok sú naznačené nasledovne:

Mesto/dedina: Dudince, Nimnica, Bardejov, Sliač, Vyšné Ružbachy, Brusno

Priaznivo pôsobí na: ochorenia **obehového ústrojenstva** (srdce, cievy, chlopňové chyby).

Mesto/dedina: Bardejov, Brusno, Nimnica, Lúčky, Turčianske Teplice, Sklené Teplice, Trenčianske Teplice, Kováčová, Vyšné Ružbachy

Priaznivo pôsobí na: ochorenia **tráviaceho ústrojenstva** (žalúdok, pečeň, žlčník, pankreas).

Mesto/dedina: Bardejov, Bojnice, Čiž, Lúčky, Vyšné Ružbachy, Štós, Brusno, Dudince, Nimnica, Piešťany, Smrdáky, Trenčianske Teplice, Turčianske Teplice, Rajecké Teplice, Sklené Teplice, Liptovský Ján, Červený Kláštor, Vysoké Tatry (Nový Smokovec)

Priaznivo pôsobí na: ochorenia **z povolania**.

Mesto/dedina: Bardejov, Čiž, Brusno, Lúčky, Štós, Kováčová, Sklené Teplice, Trenčianske Teplice, Liptovský Ján, Vysoké Tatry (Nový Smokovec), Nimnica, Vyšné Ružbachy, Červený Kláštor

Priaznivo pôsobí na: ochorenia **porušenia látkovej výmeny a žliaz s vnútorným sekréciou** (cukrovka, obezita, stavy po operácii štítnej žľazy).

Mesto/dedina: Bojnice, Trenčianske Teplice, Sklené Teplice, Rajecké Teplice, Smrdáky, Piešťany, Dudince, Bardejov, Lúčky, Kováčová, Vyšné Ružbachy, Čiž, Sliač, Nimnica, Turčianske Teplice

Priaznivo pôsobí na: ochorenia **pohybového ústrojenstva** (chrbtica, kĺby, svaly).

Mesto/dedina: Bardejov, Lúčky, Nimnica, Štós, Lučivná, Liptovský Ján, Vysoké Tatry (Nový Smokovec, Horný Smokovec), Vyšné Ružbachy, Červený Kláštor, Číž

Priaznivo pôsobí na: **netuberkulózne choroby dýchacích ciest** (pľúca, nosné a krčné ústrojenstvo).

Mesto/dedina: Vyšné Ružbachy, Štós, Vysoké Tatry (Nový Smokovec), Červený Kláštor

Priaznivo pôsobí na: ochorenia **duševné** (depresie, neurózy).

Mesto/dedina: Trenčianske Teplice, Smrdáky, Červený Kláštor

Priaznivo pôsobí na: ochorenia **kožné** (psoriáza, dermatitídy, ekzémy).

Mesto/dedina: Dudince, Bardejov, Lúčky, Piešťany, Turčianske Teplice, Kováčová, Číž, Bojnice, Sklené Teplice, Rajecké Teplice, Trenčianske Teplice, Nimnica

Priaznivo pôsobí na: ochorenia **nervové** (neuropatie, ischias, parkinson, polyneuropatie).

Mesto/dedina: Turčianske Teplice, Bardejov, Bojnice, Kováčová, Vyšné Ružbachy

Priaznivo pôsobí na: ochorenia **obličiek a močových ciest** (opakujúce sa zdlhové zápaly močových ciest, časté zápaly, stavy po operáciách).

Mesto/dedina: Trenčianske Teplice, Turčianske Teplice, Sklené Teplice, Rajecké Teplice, Bardejov, Štós, Číž, Sliač, Vyšné Ružbachy, Lúčky, Nimnica, Liptovský Ján, Červený Kláštor

Priaznivo pôsobí na: ochorenia **onkologické** (rakovina, nádorové ochorenia).

Mesto/dedina: Bardejov, Bojnice, Číž, Sliač, Turčianske Teplice, Trenčianske Teplice, Sklené Teplice, Lúčky, Kováčová, Nimnica, Liptovský Ján, Vyšné Ružbachy

Priaznivo pôsobí na: ochorenia **ženské a gynekologické** (myómy, cisty, endometrióza, zápaly, nádory, polypy, poruchy menštruačného cyklu)

Mesto/dedina: Jakubany, Nová Ľubovňa – rekreačné Ľubovnianske kúpele

Priaznivo pôsobí na: poruchy tráviaceho ústrojenstva, dýchacích ciest, obličiek a močových ciest, ženské a gynekologické, nervové

Aktívne poskytovanie ozdravovacieho, rekreačného, antistresového, skrášľovacieho a pod. pobytu turistu vo vidieckom prostredí s výskytom prírodnej termálnej minerálnej vody a zdraviu vhodných prírodných klimatických podmienkach poskytuje príležitostí pre domáci a medzinárodný vidiecky turizmus a agroturizmus aj v prepojení s popularizáciou regiónov turizmu na Slovensku. Na vznik a existenciu kúpeľných miest a obcí je nevyhnutné mať:

- miestny prírodný liečivý zdroj (liečivá voda, liečivé peloidy, liečivé plyny, prírodné liečivé podmienky mora, klimatické podmienky vhodné na liečenie, uznaný prírodný systém liečby,
- kvalitné životné prostredie,
- špecifické a chránené kúpeľné prostredie,
- zázemie pre oddych, relaxovanie, ozdravenie, rehabilitáciu a liečbu (prevenciu primárnu a sekundárnu),

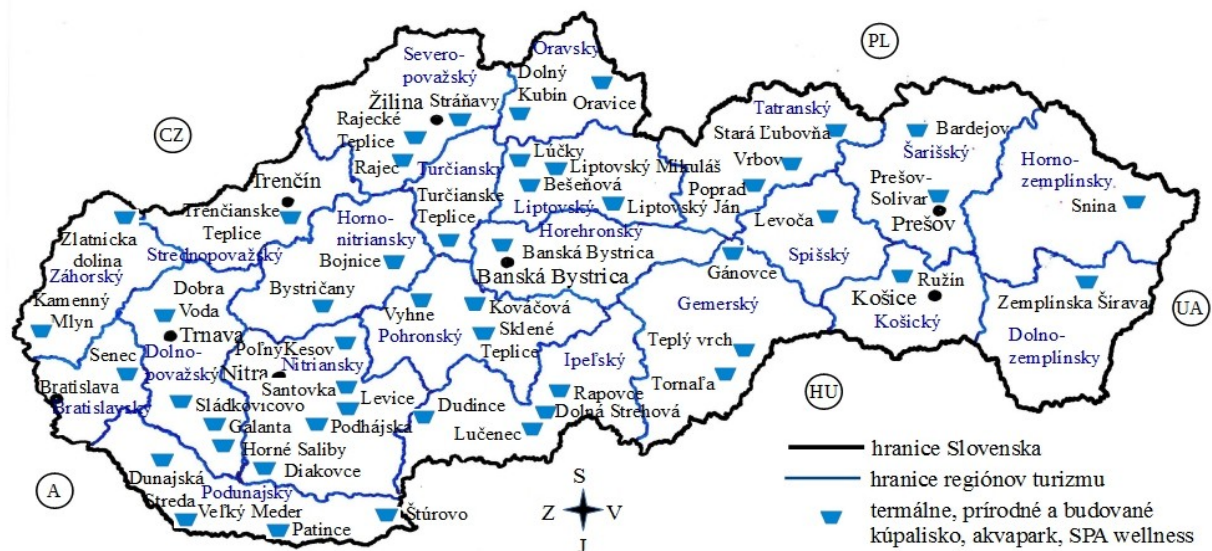
vhodné vybavenie pre wellness aktivity.

Podľa prieskumov viac ako 20% obyvateľov Európy si želá aktívnejšiu na zdravie orientovanú dovolenku. SPA health & SPA wellness prináša zamestnanosť v príslušnom regióne, príjmy do štátnej pokladnice a miestnej územnej samosprávy, je prvkom zlepšenia zdravia obyvateľstva, podporuje príchod turistov, zvyšuje kredit krajiny, podlieha globalizácii

a preto musí sledovať trendy a neustále sa prispôbovať novým požiadavkám zo strany potenciálnych klientov. V miestach, kde je vyššia kvalita klimatického prostredia sú vhodné do ubytovacích zariadení umiestňovať kvalitné wellness služby a rôzne relaxačno-kondično-športové aktivity. Európske krajiny sú významné najmä pre kvalitu vôd, vhodné klimatické prostredie a vyšší štandard služieb v ubytovacích zariadeniach, termálnych kúpaliskách, akvaparkoch a pod.

Niektoré strediská/centrá turizmu s termálnymi kúpaliskami a akvaparkmi v mestách a dedinách na Slovensku sú zásobované prírodnou minerálnou vodou z termálnych a minerálnych prameňov, resp. vrtov. Využívajú sa spravidla v letnej sezóne alebo realizujú aj celosezónnu prevádzku s obmedzením vonkajších bazénov. Voda s vysoko horúcim výverom je spravidla ochladzovaná tak, aby aj v letných mesiacoch bola vhodná na kúpanie a oddych pri vode. Vďaka vhodným účinkom termálnej minerálnej vody je prevádzka realizovaná za účelom nielen oddychu, relaxu a wellness, ale aj k prispievaniu zlepšenia fyzickej a duševnej kondície.

Termálne a prírodné kúpaliská, akvaparky a SPA wellness v regiónoch turizmu

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Na území Slovenska sa vyskytuje 40 tis. prameňov obyčajných vôd, 200 vodopádov, vyše 6200 jaskýň vrátane kratších jaskýň previsového charakteru s čistými vodnými tokmi. Evidovaných je 1782 minerálnych zdrojov, z toho celkom je 122 zdrojov uznaných za prírodnú liečivú a prírodnú minerálnu vodu a 45 odberných miest pre verejnosť. Prírodné termálne minerálne vody pri vývere majú rôznorodú teplotu. Na Slovensku rozoznávame:

- Veľmi nízko termálna voda nad 20°C - 30°C - Gánovce, Hranovnica, Čučma, Liptovský Ján, Liptovské Sliache, Bešeňová, Banská Bystrica, Dudince, Vlkanová, Cerovo, Kalinčiakovo, Kravany, Patince, Neded, Šaľa, Diviaky, Belušské Slatiny, Švábovce, Vlachovo, Lučenec, Oravice, Liptovská Štiavnica, Badín, Zvolen, Vinica, Malinovec, Malé Krškany, Virt, Chorvátsky Grob, Žihárec, Koplotovce, Mošovce.

- Nízko termálna voda nad 30°C - 40°C - Sobrance, Bešeňová, Zlatno, Rajecké Teplice, Malé a Veľké Bielice, Vieska, Lúčky, Vyhne, Handlová, Trenčianske Teplice, Chalmová
- Stredne termálna voda nad 40°C - 70°C - Štúrovo, Vrbov, Kováčová, Komárno, Čilistov, Sklené Teplice, Nesvady, Koš, Dvory nad Žitavou, Bojnice, Turčianske Teplice, Vlčany, Diakovce, Galanta, Kráľová pri Senci, Chorvátsky Grob, Senec.
- Vysoko termálna voda nad 70°C - 100°C - Dunajská Streda, Topoľníky, Stretava, Veľký Meder, Tvrdošovce, Podhájska.

Orgány verejného zdravotníctva v roku 2018 sa zameriavali na hygienickú situáciu na umelých kúpaliskách a prírodných vodných plochách počas kúpacej sezóny. Prevádzka kúpalísk bola aj v kúpacej sezóne 2018 podmienená vydaním kladného rozhodnutia o vode určenej na kúpanie miestne príslušných regionálnych úradov verejného zdravotníctva (RÚVZ) na základe žiadosti prevádzkovateľa, výsledkov kontroly celkovej pripravenosti zariadení (vybavenie a pripravenosť bazénov, personálne zabezpečenie), vydokladovania vyhovujúcich výsledkov kvality vody na kúpalisku a schváleného prevádzkového poriadku. Za prevádzku kúpalísk, kvalitu vody a jej kontrolu zodpovedá prevádzkovateľ, ktorého povinnosťou je okrem iného predkladať získané výsledky analýz RÚVZ. Za kúpaciu sezónu sa vo všeobecnosti považuje obdobie s najvyššou návštevnosťou kúpajúcich sa, čo je obdobie spravidla od 15. júna do 15. septembra. V prípade organizovanej rekreácie je za kúpaciu sezónu považované skutočné obdobie prevádzky prírodného alebo umelého kúpaliska, ktoré určuje jeho prevádzkovateľ.

Do hodnotenia umelých (budovaných) kúpalísk v roku 2018 bolo zahrnutých 213 zariadení na Slovensku, ktoré slúžia počas kúpacej sezóny na kúpanie verejnosti. Spravidla ide o letné kúpaliská, akvaparky, sezónne areály, bazény pri hoteloch a penziónoch. Počas kúpacej sezóny 2018 bolo v prevádzke 660 bazénov, z ktorých 196 bazénov sú termálne bazény. V Bratislavskom a Košickom samosprávnom kraji sa nenachádzajú žiadne termálne kúpaliská. Najväčší dôraz sa pri hodnotení kvality vody na kúpanie kládol na mikrobiologickú kvalitu, pričom táto bola na väčšine kúpalísk v zdravotne významných ukazovateľoch vyhovujúca.

Do hodnotenia prírodných kúpalísk v roku 2018 bolo zahrnutých 82 prírodných vodných plôch, najmä vodných nádrží a štrkovísk. Na 15 lokalitách prebiehala organizovaná rekreácia s prevádzkovateľom a vodné plochy mali štatút prírodného kúpaliska. Z 32 vyhlásených lokalít uvedených v Zozname vôd určených na kúpanie pre kúpeľnú sezónu 2018 bolo do hodnotenia zahrnutých len 31. Dolno-Hodrušské jazero malo zníženú hladinu vody z dôvodu rekonštrukcie hrádze a jazero sa počas kúpeľnej sezóny 2018 nevyužívalo na kúpanie. Kvalitu vody na prírodných vodných plochách s neorganizovanou rekreáciou monitorovali príslušné RÚVZ. Monitoring kvality vody určenej na kúpanie na najvýznamnejších lokalitách bol vykonávaný v pravidelných dvojtýždňových intervaloch a frekvencia sledovania na menej významných lokalitách s víkendovou rekreáciou bola orientačná, spravidla na začiatku, v strede a na konci sezóny.

Produkty turizmu v SPA health & SPA wellness v prepojení s vidieckym turizmom a agroturizmom sú významným prvkom v slovenskej ponuke v turizme v súlade s trendmi v Európe. Kúpeľníctvo v turizme vyžadujúce ubytovacie zariadenia vo vyšších kategóriách

klasifikácie ubytovacích zariadení, napr. kúpeľné hotely, wellness hotely, boutique hotely a pod. a uplatňovania termálnych kúpalísk v blízkosti ubytovacích zariadení, napr. penzióny, apartmánové domy, ubytovanie v súkromí a pod. sa spravidla orientuje aj na kvalitu stravovania, gastronomické a delikatesné jedlá z regionálnych agropotravín prospešných na harmonizáciu tela a zdravie turistov.

11.4 Prepojenie geoturizmu v geoparkoch s vidieckym turizmom a agroturizmom

Geoturizmus je vhodným prvkom v sieti spojených cestovných služieb produktovej skupiny geoparky a geoturizmus v prepojení s produktovou skupinou vidieckeho turizmu a agroturizmu. Geoparky slúžia vo svete ako moderný nástroj turizmu a nového spôsobu využitia voľného času. Ich cieľom je podporovať aj regionálny rozvoj a starostlivosť o vidiecku krajinu. Výhodou územia Slovenska aj napriek relatívne malej rozlohe, pre budovanie geoparkov je veľmi veľká variabilita geologickej stavby územia s množstvom prírodných útvarov (geotopov) s ktorými sú v mnohých prípadoch späté objekty montanistickej hodnoty, ako aj objekty archeologických, ekonomických a kultúrnych pamiatok európskeho významu [1]. V zmysle definície UNESCO z roku 2000 geopark predstavuje:

- Dostatočne veľké územie s jasne definovanými hranicami pre odpovedajúci ekonomický rozvoj.
- Územie s určitým počtom geologických lokalít (geotopov) zvláštneho významu z hľadiska ich vedeckej kvality, jedinečnosti, estetickej príťažlivosti a výchovnej hodnoty.
- Jasne definovanú štruktúru, ktorá je v rámci daného územia schopná presadzovať politiku ochrany, propagácie a popularizácie, environmentálnej osvety, vzdelávania a udržateľného rozvoja.
- Významnú rolu v ekonomickom rozvoji svojho územia prostredníctvom propagácie a popularizácie celkového obrazu spojeného s geologickým dedičstvom a rozmachom geoturizmu.
- Možnosť priameho vplyvu na príslušné územie tým, že ovplyvňuje životné podmienky a prostredie obyvateľov. Cieľom je umožniť obyvateľom osvojiť si hodnoty prírodného dedičstva daného územia a aktívne sa zúčastňovať na jeho celkovej revitalizácii formou tvorby geoproduktov.

Konštituovanie geoparku rešpektuje:

- využívanie geologických lokalít (tiež lokalít zvyšujúcich hodnotu geoparku) ako výchovného a vzdelávacieho prostriedku v geologických vedách a environmentálnych programoch pre najširšie vrstvy spoločnosti.
- realizovanie udržateľného rozvoja príslušného územia prostredníctvom tvorby geoproduktov a rozvoja geoturizmu.
- zabezpečenie formy a spôsobu ochrany najvýznamnejších geotopov a ďalších prezentovaných lokalít pre budúce generácie.

Začiatky vytvorenia siete geoparkov na medzinárodnej úrovni siahajú do roku 1991,

kedy bola prijatá Medzinárodná deklarácia práv pamätihodností Zeme (*International Declaration of the Rights of the Memories of the Earth*), ku ktorej sa prihlásili: Medzinárodná únia geologických vied (*International Union of Geological Sciences = IUGS*), Medzinárodný program geovied (*International Geoscience Programme IGCP*), ProGeo, Malvern Group, UNESCO - divízia vied o Zemi a Rada Európy. Na tomto základe medzinárodná skupina expertov pre geoparky iniciovala vznik Globálnej siete národných geologických parkov (WGN) pod dohľadom UNESCO. UNESCO umožňovalo zvýšenú ochranu najhodnotnejších geologických lokalít ich vyhlásením za svetové dedičstvo a zápisom do zoznamu svetového dedičstva.

Pojem geoturizmus je používaný v dvoch základných významoch. V prvom význame geologický turizmus sa považuje za formu udržateľného turizmu založeného na aktívnom poznávaní vývoja planéty pomocou poznávania zaujímavých prvkov prírodnej a kultúrnej krajiny s významným geologickým, mineralogickým a geomorfologickým dedičstvom, alebo v druhom význame podľa National Geographic ako turizmus, ktorý udržuje geografický charakter danej turistickej oblasti, podporuje jej životné prostredie, dedičstvo, estetiku, kultúru a prosperitu miestnych obyvateľov. Geoturizmus v zložke prvej časti slova s významom Zem, týkajúce sa zeme a v druhej zložke turizmus je voľnočasová záujmová aktivita spočívajúca v krátkodobom cestovaní a poznávaní prostredia, prírodnej a kultúrnej krajiny, pamiatok, zvykov, tradícií a ľudí.

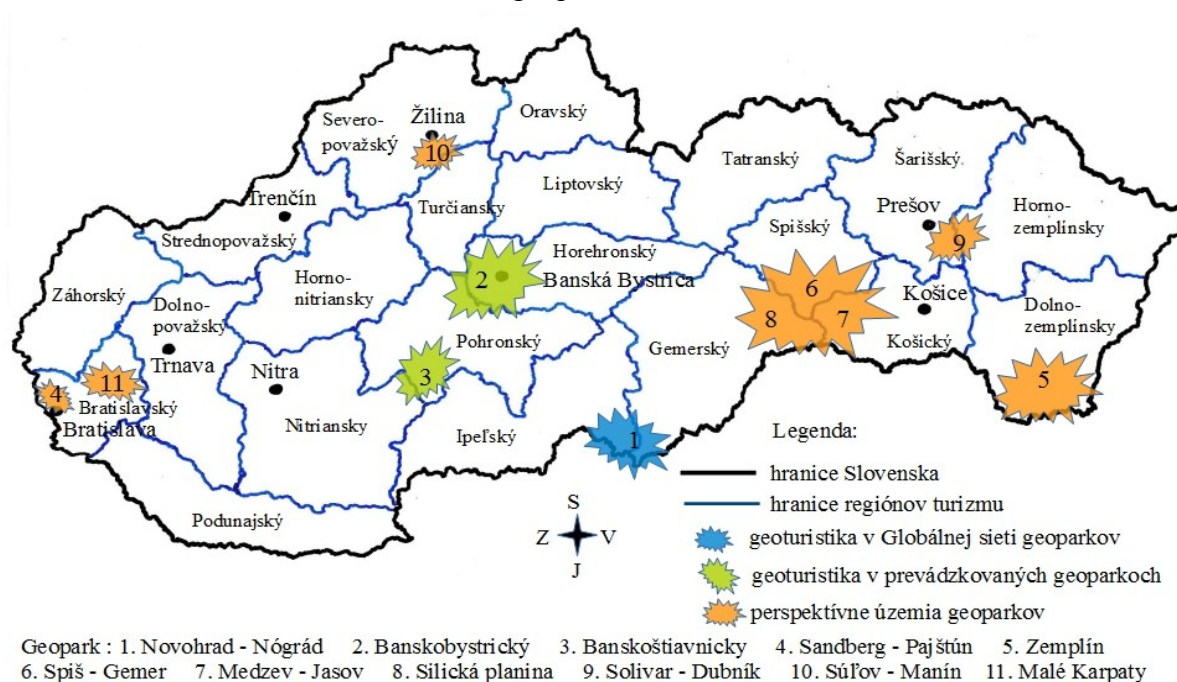
Typickými geoturistickými aktivitami, v prvom význame geoturizmu, sú amatérske ryžovanie zlata, návšteva nálezísk vzácnych nerastov (napr. polodrahokamov) alebo skamenelín, poznanie kultúrneho a geologického vývoja krajiny (napr. náučné chodníky), návšteva archeoskanzenov, baníckych diel a banských systémov, krasových a iných jaskýň, národne vyhlásených prírodných - neorganických - pamiatok a prírodných rezervácií. V druhom význame pojmu geoturizmu možno geoturistu charakterizovať ako environmentálne uvedomelého turistu rešpektujúceho miestnu kultúru, miestne tradície a zvyky, dávajúceho prednosť miestnym výrobkom a službám, ktorý sa vo vidieckej krajinnej oblasti spravidla zdrží dlhšiu dobu, a tým podporuje miestnu ekonomiku. Geoturista je zameraný aj na kvalitu, nielen na kvantitu produktu.

Vytvorenie geoparkov s implementáciou geoturizmu, najmä v ekonomicky málo rozvinutých územiach a vidieckych regiónoch turizmu, podnieti komplexný prístup k manažmentu, ochrane a prezentácii dedičstva Zeme v kombinácii s trvalo udržateľným a ekonomickým rozvojom, ktorý je založený na ekologicky šetrnom turizme. V tomto smere je intenzívne aktívny pripravovaný geopark Malé Karpaty s danosťami fungovania kvalitného manažmentu garantujúceho ochranu, propagáciu, vedecký výskum, environmentálnu edukáciu a rozvoj geoturizmu v prepojení s vidieckym turizmom a agroturizmom založených na princípoch udržateľnosti v danom území a zdraviu vhodnom klimatickom prostredí. Podľa odporúčaní UNESCO geoparky nemajú zahŕňať iba striktné geologickú náplň, ale mali by obsiahnuť aj geomorfologické, montanistické, kultúrne a historické objekty, ktoré komplexnejším spôsobom vykresľujú celý rámec územia, ako vhodného prvku pre geoturizmus.

Slovensko eviduje geoparky prevádzkované a uchádzajúce sa o titul národný geopark:

1. Novohrad - Nógrád. 2. Banskobystrický. 3. Banskoštiavnický. 4. Sandberg - Pajštún. 5. Zemplín. 6. Spiš - Gemer. 7. Medzev - Jasov. 8. Silická planina. 9. Solivar - Dubník. 10. Súľov - Manín. 11. Malé Karpaty. Sieť geoparkov Slovenska s jej logom a udelenie titulu Geopark Slovenskej republiky boli dňa 09.12.2016 Ministerstvom životného prostredia SR oficiálne vyhlásené tri aktívne geoparky Banskobystrický, Banskoštiavnický a medzinárodný Novohrad-Nógrád. Aktívne geoparky vyplývajú z procesných pravidiel koncepcie geoparkov Slovenska pre udelenie členstva v Sieti geoparkov s aktívnou podporou novej iniciatívy UNESCO na území Slovenska.

Geoturizmus a Sieť geoparkov v dlhodobom horizonte

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Banskobystrický prevádzkovaný geopark má zaujímavú a pestrú geologickú stavbu. Svetoznáma bola ťažba medených rúd v oblasti Španej Doliny, Starých Hôr a Ľubietovej, po ktorej sa zachovalo mnoho montanistických pamiatok, budovy šácht a hút, klopačky, portály a dômyselný vodovodný systém s dĺžkou 40 km. Územie geoparku sa rozprestiera na ploche 886 km² v katastrálnom území Banskej Bystrice, Kremnice, a území dedín Nemecká a Ráztoka v okrese Brezno. Z hľadiska budovania kultúrnej a poznávacej infraštruktúry je členený na geomontánne oblasti: starohorsko-špaňodolinská, ponicko-ľubietovská a kremnická (1.kategória), ktorá je jadrovým územím geoparku; mestá Banská Bystrica a Kremnica (2. kategória) ako centrá turizmu; brusniansko-bukovecká a badínsko-tajovská (3. kategória), ako záujmové územie geoparku. Na území Banskobystrického geoparku je 292 lokalít.

Banskoštiavnický prevádzkovaný geopark má rozlohu 374 km², situovaný je na území okresu Banská Štiavnica, Žarnovica (katastrálne územie dedín Hodruša - Hámre a Voznica) a okresu Žiar nad Hronom (katastrálne územie dediny Vyhne). Súčasťou objektivej sústavy

Banskoštiavnického geoparku sú aj objekty zapísané do Zoznamu lokalít podzemného svetového dedičstva UNESCO, ktorého cieľom je katalogizovať a zachovať prírodné miesta mimoriadneho významu ako spoločné dedičstvo ľudstva. Súčasťou zoznamu je okrem iných Banská Štiavnica (mesto svetového dedičstva UNESCO) a technické pamiatky okolia. Na území Banskoštiavnického geoparku je 156 lokalít.

Novohrad – Nógrád geopark zaradený do Globálnej siete geoparkov a Sieti európskych geoparkov sa rozprestiera na ploche 1 598 km², z toho 336 km² je na území Slovenska a predstavuje územie bohaté na jedinečné geologické a prírodné hodnoty, kultúrno-historické dedičstvo, ľudové tradície, modernú kultúru a miestnu gastronómiu. Novohrad - Nógrád UNESCO Globálny geopark združuje 64 maďarských a 28 slovenských obcí. Na maďarskej strane jeho činnosť koordinuje nezisková organizácia Novohrad-Nógrád Geopark Nonprofit Kft. so sídlom v Šalgotarjáne, na slovenskej strane je koordinátorom Združenie právnických osôb Geopark Novohrad-Nógrád so sídlom vo Fiľakove. Medzinárodný slovensko-maďarský geopark Novohrad - Nógrád ako prvý geopark na Slovensku a v Maďarsku prešiel v roku 2010 náročným nominačným procesom a stal sa jedným zo 120 území na svete, ktoré obdržali titul Globálny geopark UNESCO. Vo februári 2019 od Globálnej siete národných geologických parkov pod dohľadom UNESCO medzinárodný geopark Novohrad - Nógrád obdržal tzv. zelenú kartu, vďaka ktorej ďalšie 4 roky ostáva pod záštitou UNESCO a môže sa efektívne zdokonaľovať. Na maďarskej strane rozvíjať popularizáciu vybudovaných turistických centier v Šalgotarjáne a Ipolytarnóci a podporovať udržateľný rozvoj turizmu. Na slovenskej strane rozvíjať popularizáciu geologického dedičstva lokality Šomoška, Fiľakovského hradu so zavedením geoarcheológie a vyzdvihnutie regionálneho i celoeurópskeho významu ťažby čadiča v minulosti. V sieti figuruje ako prvý cezhraničný geopark a ostáva naďalej jediným slovenským UNESCO geoparkom.

Pripravovaný Geopark Zemplín – Tokaj a jeho územie bolo definované s perspektívou jeho začlenenia medzi geoparky so zaujímavými geologickými, montanistickými, archeologickými, geomorfologickými, hydrogeologickými a hydrologickými pomermi. Potenciály územia sú nespochybniteľné, všeobecne známe a už podchytené. Okrem geologickej stavby a významného fenoménu vinohradníckej oblasti Tokaj je územie bohaté na prírodné, historické a kultúrne zaujímavosti, ktoré sú v súčasnosti turisticky využívané. V prvom rade je známe jedinečnosťou výroby tokajského vína a jeho kvalite a až následne ako región s potenciálom pre rozvoj vidieckeho turizmu, agroturizmu a geoturizmu. S prihliadnutím na možnosť prípadného prepojenia na územie Maďarska je územie vymedzené v juhozápadnej časti okresu Trebišov (v 30 katastrálnych územiach miest a dedín) s rozlohou 332 km².

Základné činnosti geoparkov možno zhrnúť do nasledovných kritérií, ktoré by mali spĺňať územia s predpokladom ich zaradenia do skupiny národných geoparkov:

- starostlivosť o miestne prostredie a ochrana lokalít geoparku,
- vzdelávanie a osвета,
- výskumná a vedecká činnosť, spolupráca s vedeckými inštitúciami,
- popularizácia regiónu, starostlivosť o turistov, monitoring a hodnotenie služieb turizmu, zaistenie informovanosti (sprievodcovia, animátori),

- kultúrne a športové aktivity, workshopy,
- miestna produkcia a udržateľný rozvoj.

Walking, ako aktívna pešia chôdza s turistickými paličkami, je stále obľúbený medzi turistami, ktorí nielen že chcú chodiť, ale aj prejavujú záujem o prírodu a autentické miestne skúsenosti. Chôdza s turistickými paličkami umožňuje turistom zapojiť sa viac priamo s miestnymi ľuďmi, prírodou a kultúrou. Obľúbenosť pochádza z potrieb turistov, fyzické a zdravé aktivity počas svojho cestovania alebo z rastúceho počtu ľudí, ktorí si užívajú aktívne voľný čas. Walking turistika môže obsahovať širokú škálu produktov, pričom za relatívne ľahko rozvinuté sa považujú:

- ✓ trvá niekoľko hodín až týždeň,
- ✓ nevyžadujú špeciálne zručnosti alebo fyzické sily turistov,
- ✓ prevádzkuje sa prevažne na nespevnených cestách.

Chôdza je najbežnejší spôsob turizmu a jedným z najpopulárnejších spôsobov, ako turisti môžu vidieť cieľ blízko a byť aktívni počas ich návštevy vo vidieckom regióne turizmu. Walking umožňuje turistom priamo a hlboko zažiť cieľ cez svojich piatich zmyslov. Taktiež podporuje zmysluplné interakcie s miestnymi ľuďmi, prírodou a kultúrou. Walking sa môže rozvíjať kdekoľvek vo vidieckom prostredí, ktoré má trasu s charakteristickými vlastnosťami geoturizmu s relatívne nízkymi investičnými nákladmi. Ak obyvatelia miestnej komunity pozdĺž trasy, ako aj ostatné zainteresované podnikateľské a nepodnikateľské subjekty, sa podieľajú na jeho rozvoji, pešia turistika má potenciál priniesť spoločnostiam rôzne sociálne a ekonomické výhody. Takisto podporuje rozptýlenie dopytu v oblasti turizmu smerom k menej navštevovaným oblastiam a regiónom turizmu aj mimo sezóny. Ak je záujem byť turistickou destináciou pre pešiu turistiku alebo ponúknuť adekvátne walkingové turistické produkty (activ walking, nordic walking a pod.), to vyžaduje určitú úroveň, ale nie veľa investícií a rozvoja. Vyžaduje len skromné investície a je jedným z prínosov pre rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu v geoparkoch s geoturizmom.

11.5 Možnosti realizácie projektov verejno súkromných partnerstiev

Budovanie a prevádzka infraštruktúry je tradične zabezpečovaná predovšetkým verejným sektorom, pričom priestor pre súkromných investorov je v tejto oblasti zatiaľ limitovaný. V poslednom období sa situácia vo viacerých členských štátoch EÚ výrazne mení a výhody súkromného sektora sa čoraz častejšie začínajú využívať aj pri budovaní a prevádzke infraštruktúry.

Forma verejno-súkromného partnerstva (ďalej len PPP = Public Private Partnerships) poskytuje nové možnosti budovaniu infraštruktúry alebo iných investícií vo verejnom záujme, s využitím súkromných zdrojov financovania za súčasného zvýšenia efektívnosti z pohľadu verejnej správy. PPP znamená zmenu myslenia. Verejný sektor, ktorý je zvyknutý obstarávať aktíva, sa v tomto prípade musí zamerať na to podstatné, čím je služba, ktorá je výsledkom používania týchto aktív. Kým pri tradičnej výstavbe diaľnic verejný sektor samostatne nakupuje projekt, následne výstavbu a nakoniec techniku na údržbu ciest, pri PPP si objednáva len jediné – prevádzkyschopnú diaľnicu. S využitím potenciálu, ktorý ponúkajú

PPP, počíta aj Stratégia rozvoja cestovného ruchu do roku 2020, ale aj dokumenty Európskej komisie, napríklad Lisabonský akčný plán, alebo uskutočňovanie Lisabonskej stratégie.

Najdôležitejšou charakteristickou črtou PPP je, že ide súčasne o významnú investíciu a dlhodobé poskytovanie služieb. Súkromný partner zabezpečuje financovanie a výstavbu investične náročnej infraštruktúry a súčasne ako protihodnotu dostáva právo na prevádzku a poskytovanie služieb prostredníctvom tejto infraštruktúry. Pozornosť bude potrebné venovať aj oblasti majetkových vzťahov vznikajúcich pri realizácii PPP projektov a posudzovaní jednotlivých projektov z hľadiska pravidiel štátnej pomoci.

Forma PPP dokáže pri optimálnej implementácii zvýšiť efektívnosť verejných služieb a podporovať rozvoj turizmu. Z dlhodobého hľadiska je preto možné považovať PPP za jeden z perspektívnych spôsobov zvyšovania efektívnosti verejných a súkromných financií, z krátkodobého a strednodobého hľadiska je však užitočný veľmi opatrný prístup k tomuto novému nástroju. Vzhľadom na súčasný nedostatok skúseností v tejto oblasti je potrebné v prvom rade zrealizovať niekoľko málo pilotných projektov, ktoré budú pod podrobnou pozornosťou štátnej správy aj verejnosti, a až potom rozhodnúť o ďalšom rozširovaní PPP na Slovensku. V každom prípade je potrebné vývoj v tejto oblasti veľmi pozorne monitorovať a v prípade potreby prispôbovať aj legislatívne podmienky aj inštitucionálny rámec.

Charakteristika PPP

Spoločným znakom všetkých PPP je, že súkromný partner preberá na seba významné podnikateľské riziká spojené s daným projektom, t.j. spolupráca medzi verejným a súkromným sektorom s cieľom financovania výstavby, rekonštrukcie, prevádzky a údržby infraštruktúry a poskytovania služieb pomocou tejto infraštruktúry. Spoločným znakom väčšiny definícií PPP sú charakteristiky, ktoré budú kľúčové aj pri posudzovaní jednotlivých projektov na Slovensku:

- súkromný partner zabezpečuje výstavbu a prevádzku diela, napríklad infraštruktúry, a ako protihodnotu poskytuje služby spojené s týmto dielom za platby od jeho používateľov alebo od verejného partnera,
- súkromný partner a verejný sektor si rozdelia jednotlivé riziká, ktoré sú spojené s výstavbou a prevádzkovaním diela,
- pri PPP ide o dlhodobé vzťahy.

Pri projektoch PPP je veľmi dôležité, akým spôsobom sa rozdelia riziká vyplývajúce z projektu medzi súkromný a verejný sektor. Každý projekt má tieto základné riziká: riziko výstavby, dostupnosti a dopytu. Vo väčšine prípadov preberá súkromný investor riziko výstavby, teda najmä to, že investícia bude realizovaná pri plánovaných nákladoch a v primeranom čase. Podľa toho, ktoré z ostatných dvoch rizík preberá súkromný sektor, rozlišujeme dva základné druhy PPP. Môžu existovať aj kombinácie týchto dvoch druhov PPP.

PPP na báze dopytu

V tejto skupine PPP nesie súkromný partner okrem rizika výstavby aj riziko dopytu, resp. riziko správneho odhadnutia dopytu. Ide o projekty, kde subjekt verejnej správy platí súkromnému partnerovi poplatky v závislosti od počtu turistov užívajúcich danú infraštruktúru, resp. turisti platia priamo súkromnému partnerovi.

PPP na báze dostupnosti

Pri tomto druhu PPP nesie súkromný partner okrem rizika výstavby aj riziko dostupnosti. Používa sa najmä v prípadoch, keď predpokladaný počet turistov nebude dostatočný alebo je ťažko odhadnuteľný. Preto subjekt verejnej správy platí nezávisle od počtu turistov. Platby sa však zastavujú, resp. obmedzujú, ak infraštruktúra nie je prevádzkyschopná, či nespĺňa stanovené parametre, teda nie je dostupná.

Riziká pre rozpočet verejnej správy

Základnou a nevyhnutnou podmienkou pre to, aby sa akákoľvek investícia realizovala formou PPP, by malo byť to, že takýto prístup musí prinášať zvýšenú efektívnosť pre verejný sektor, ktorá sa často označuje aj ako „hodnota za peniaze“ (value for money) v porovnaní s tradičným obstarávaním diela. To znamená, že daná investícia sa realizuje za nižšie náklady, alebo že pri rovnakých vynaložených nákladoch dostanú daňovníci kvalitnejšie služby.

V nijakom prípade by sa nemalo stať, že jedinou výhodou PPP projektu bude to, že náklady na tento projekt nebudú súčasťou dlhu verejnej správy. Takýto prístup by bol nezodpovedný a znamenal by iba presúvanie výdavkov verejnej správy do budúcnosti. Zmyslom PPP by nikdy nemalo byť riešenie napätého rozpočtu, ale skombinovanie skúsenosti verejného sektora so zabezpečovaním infraštruktúry a skúsenosti súkromného sektora s využitím invencie, podnikateľského ducha a so zabezpečovaním finančných prostriedkov, a teda priniesť vyššiu „hodnotu za peniaze“.

Význam PPP ako nástroja na budovanie kapitálovo náročných infraštruktúrnych investícií, sa zvýšil po tom, ako sa ukázalo, že je možné prostredníctvom PPP zabezpečiť investície aj bez zvýšenia dlhu verejnej správy. Za predpokladu splnenia určitých podmienok totiž náklady spojené s vybudovaním infraštruktúry nezvyšujú deficit rozpočtu verejnej správy v čase budovania infraštruktúry. Nemožno však zabúdať na to, že v tomto prípade do deficitu vstupujú splátky za prevádzku tejto infraštruktúry. PPP teda umožňuje znížiť deficit v súčasnosti za cenu zvýšených verejných výdavkov v budúcnosti. To si však vyžaduje nezaťažovanie budúcich generácií vysokým verejným dlhom, či implicitnými záväzkami z penzijných systémov.

Každý PPP projekt je jedinečný z hľadiska rizík spojených s jeho realizáciou a prevádzkou. Pri hodnotení sa samostatne sledujú tieto riziká:

Riziko výstavby - predstavuje také udalosti ako oneskorený termín odovzdania stavby, nedosiahnutie platných noriem a štandardov, prekročenie nákladov, technické nedostatky a externé negatívne dosahy. Ak má vláda povinnosť začať uhrádzať pravidelné platby partnerovi bez ohľadu na to, čo stavba splňa a v akom je stave, je to dôkaz, že vláda preberá väčšinu rizika výstavby. Vo väčšine prípadov je však v zmluvách uvedené, že v prípade nedodržania štátom predpísaných termínov, harmonogramu, rozpočtu, noriem a dohodnutých špecifikácií, štát nezaplatí dohodnuté platby.

Riziko dostupnosti - súvisí s tým, či infraštruktúra alebo služba splňa vopred dohodnuté parametre a je prevádzkyschopná. Dôkazom, že verejný sektor nepreberá riziko dostupnosti je to, že jeho periodické platby súkromnému partnerovi sú automaticky a významne (nie len „kozmeticky“) znížené, ak predmetná infraštruktúra či služba nie je verejnosti dostupná, ako bolo dohodnuté v zmluvách, nefunguje alebo nespĺňa technické, environmentálne či iné

normy.

Riziko dopytu - predstavuje trhové riziko poklesu záujmu o infraštruktúru alebo službu, napríklad z dôvodu nových trendov na trhu, konkurencie alebo technickej zastaranosti. Menší alebo väčší záujem ovplyvňuje výnosy projektu. Prevzatie rizika dopytu spôsobilo v minulosti ťažkosti mnohým projektom PPP, preto sa mu súkromní partneri snažia vyhnúť, na druhej strane prevzatie aspoň časti tohto rizika zabezpečí väčšiu istotu nezahrnutia financovania takejto infraštruktúry do dlhu verejnej správy.

Princípy, ktoré majú projekty PPP spĺňať

Projekty PPP môžu priniesť podstatný úžitok verejnému aj súkromnému sektoru. Je však známych aj mnoho prípadov, kedy sa projekt skončil veľmi zle pre verejný sektor (napr. diaľnica D47 v Českej republike), ale aj prípadov, kedy investície znamenali obrovské straty pre súkromný sektor, ako napríklad výstavba železničného tunela medzi Veľkou Britániou a Francúzskom. K tomu, aby sa prípady neúspešných PPP projektov neopakovali, je potrebné najmä sa vyvarovať chýb, ktoré sa v minulosti vyskytli. Podstatné je najmä naplnenie predpokladov ako sú:

- odbornosť a správny postup pri príprave PPP,
- dialóg so súkromným sektorom pred začiatkom procesu,
- transparentnosť počas celého procesu,
- dôkladne pripravené zmluvy PPP,
- monitoring počas celej životnosti.

Inštitucionálny rámec PPP

Ministerstvo financií SR (MF SR) zohráva významnú úlohu pri projektoch PPP najmä z hľadiska rizík pre rozpočet verejnej správy. MF SR musí monitorovať PPP, aby sa vyhlo nepríjemným prekvapeniam v oblasti dosahu PPP projektov na deficit rozpočtu verejnej správy a úroveň dlhu verejnej správy. Preto je potrebné, aby každý PPP mal na MF SR schválený dôsledok PPP na dlh verejnej správy, čím sa ex ante získa informácia o vplyve daného PPP na rozpočet verejnej správy. MF SR bude mať za úlohu pripravovať stanovisko k dôsledkom projektu PPP na dlh verejnej správy a monitorovať PPP do konca trvania koncesie. MF SR však nebude schvaľovať jednotlivé projekty a preto nebude ani preberať zodpovednosť za prípravu a realizáciu PPP. Spolupráca v rámci Európskej únie je taktiež dôležitá vo forme udržiavania dialógu s Európskou komisiou a inštitúciami ako EIB a EBRD a všade tam, kde sa to bude považovať za užitočné, je vhodné ich zapojiť do prípravy projektu. Európska komisia oficiálne deklaruje „záujem na podpore a rozvoji PPP v rámci štruktúr ňou poskytovaných grantov“. Tiež vyjadrila svoju ochotu pomôcť v rozvoji a realizácii projektov PPP. Úspešné využitie fondov EÚ vyžaduje včasné konzultácie s Európskou komisiou, ktorá kvôli potrebe dôsledného preskúmania použitia jej fondov musí vykonať dôkladnú analýzu navrhovaných projektov PPP, aby sa zaistila objektivita.

Potenciálne PPP

Na úrovni územnej samosprávy je možné využitie PPP napr. v nasledovných oblastiach: miestne cesty, osvetlenie ulíc, mestská hromadná doprava, zásobovanie pitnou vodou, odvádzanie a čistenie mestských odpadových vôd, oblasť odpadového hospodárstva, centralizované zásobovanie teplom, či rozvoj infraštruktúry vo vidieckom turizme a

agroturizme. Slovensko má výhodu v tom, že pred realizáciou projektov je možnosť učiť sa z úspechov a skúseností iných krajín. V krajinách Európskej únie (EÚ) je bežné, že príprava projektov PPP trvá od 18 do 24 mesiacov, kým sa vôbec začne akákoľvek výstavba. Bez ohľadu na to či financovanie je verejné alebo súkromné sa od veľkých projektov vyžaduje, aby prešli procesom intenzívnej prípravy, po ktorom nasleduje verejná súťaž v súlade s požiadavkami smerníc EÚ o verejnom obstarávaní a v súčinnosti so všeobecne záväznými právnymi predpismi Slovenskej republiky.

11.6 Investičná pomoc v regiónoch turizmu

Investičná pomoc na podporu počiatočnej investície a vytvárania pracovných miest je poskytovaná formou dotácie na obstaraný dlhodobý hmotný majetok a dlhodobý nehmotný majetok. Pri poskytnutí regionálnej investičnej pomoci je uzatvorená zmluva obsahujúca identifikačné údaje zmluvných strán, číslo rozhodnutia o schválení investičnej pomoci, intenzitu a výšku investičnej pomoci, termín a spôsob poskytnutia investičnej pomoci, názov a výšku celkových oprávnených nákladov investičného zámeru, výšku skutočne vynaložených oprávnených nákladov investičného zámeru a obdobie, za ktoré sa investičná pomoc poskytuje.

Intenzita investičnej pomoci nesmie presiahnuť hodnotu uvedenú v rozhodnutí o poskytnutí investičnej pomoci. Poskytovanie regionálnej investičnej pomoci a kontrolu riadi a koordinuje Ministerstvo hospodárstva SR, príslušný správca dane, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a Ministerstvo životného prostredia SR podľa formy a druhu poskytnutia investičnej pomoci. Investičný zámer na poskytnutie investičnej pomoci spravidla obsahuje:

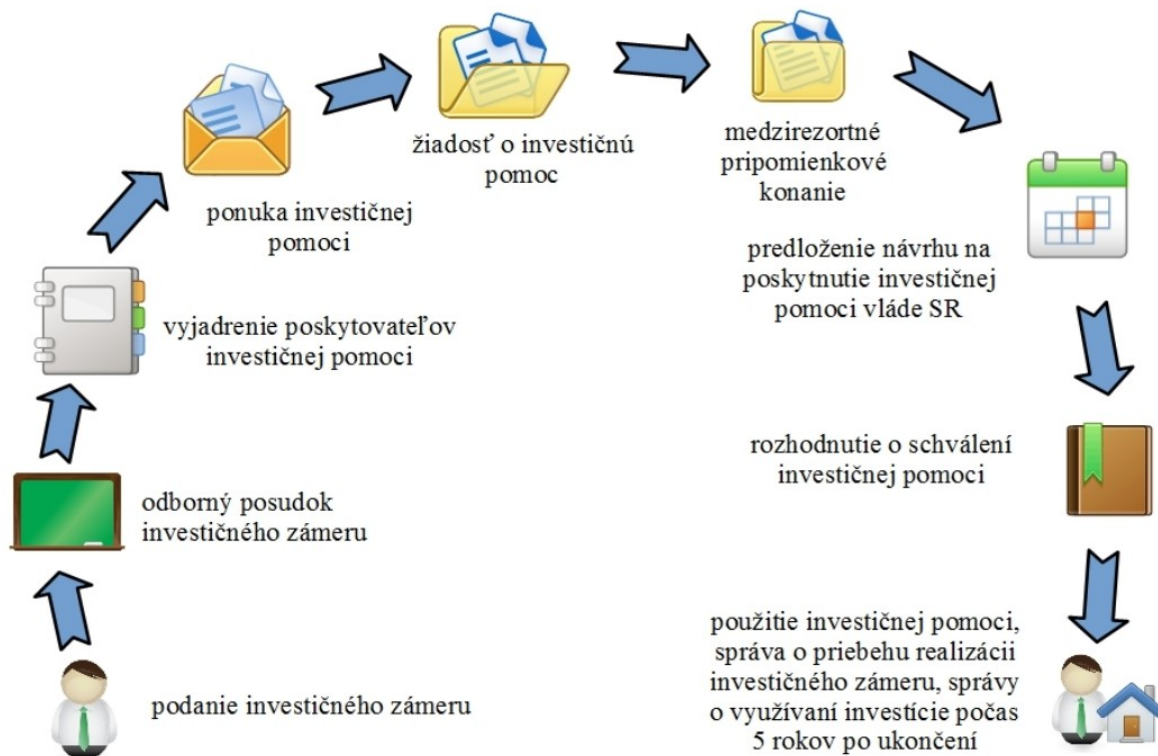
- Údaje o žiadateľovi.
- Údaje o prijímateľovi investičnej pomoci.
- Údaje o investičnom zámere.
- Kapacita a trhy.
- Vplyv na zamestnanosť.
- Vplyv na životné prostredie.
- Údaje o požadovaných formách investičnej pomoci.
- Prílohy.
- Potvrdenie údajov.

Pri poskytnutí investičnej pomoci je uzatvorená zmluva obsahujúca identifikačné údaje zmluvných strán, číslo rozhodnutia o schválení investičnej pomoci, intenzitu a výšku investičnej pomoci, termín a spôsob poskytnutia investičnej pomoci, názov a výšku celkových oprávnených nákladov investičného zámeru, výšku skutočne vynaložených oprávnených nákladov investičného zámeru a obdobie, za ktoré sa investičná pomoc poskytuje.

Konkrétne podmienky na poskytnutie investičnej pomoci, maximálnej intenzity investičnej pomoci a maximálnej výšky investičnej pomoci v regiónoch Slovenskej republiky ustanovuje zákon č. 195/2018 Z. z., zákon č. 187/2018 Z. z. ustanovuje náležitosti žiadosti o investičnú pomoc, akceptácie ponuky investičnej pomoci, ročnej správy o priebehu realizácie investičného zámeru, správy o ukončení investičného zámeru, ročnej správy o využívaní

investície, záverečnej hodnotiacej správe a informačnej tabule a zákon č. 57/2018 Z. z. o regionálnej investičnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov ustanovuje pravidlá investičnej pomoci. Zákon č. 561/2007 Z. z. o investičnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov nadobudol účinnosť 01.01.2008. Za toto obdobie prešla globálna a slovenská ekonomika významným vývojom, na ktorý je potrebné reagovať aj v oblasti podpory investícií.

Proces poskytnutia regionálnej investičnej pomoci

Zdroj: Vlastné spracovanie.

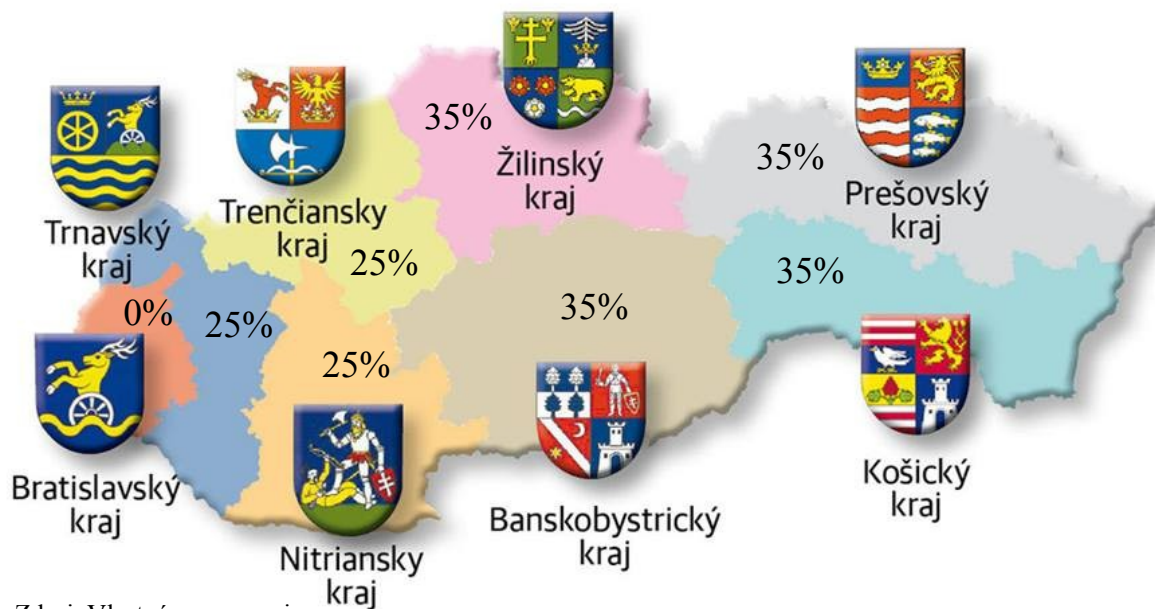
Investičná pomoc je poskytovaná formou:

- dotácie na dlhodobý hmotný majetok a dlhodobý nehmotný majetok oprávnených nákladov, ktorých vynaloženie prijímateľ preukáže pri podaní ročnej správy o priebehu realizácie investičného zámeru,
 - úľavy na dani z príjmov v daňovom priznaní za účtovné obdobie, ktoré predchádza účtovnému obdobiu, v ktorom sa daňové priznanie podáva, pričom výška úľavy na dani nesmie presiahnuť 20 % hodnoty celkovej schválenej investičnej pomoci,
 - príspevku na vytvorené nové pracovné miesta na základe písomnej zmluvy uzatvorenej medzi prijímateľom a Ministerstvom práce sociálnych vecí a rodiny SR prostredníctvom Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, ak realizácia investičného zámeru vedie k čistému nárastu pracovných miest,
- prevodu nehnuteľného majetku alebo nájmu nehnuteľného majetku za hodnotu nižšiu, ako je hodnota nehnuteľného majetku alebo hodnota nájmu nehnuteľného majetku stanovená

znaleckým posudkom.

Zákon č. 57/2018 Z. z. o regionálnej investičnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účinnosťou od 01.04.2018 reflektuje zmeny potrieb Slovenska v oblasti podpory investícií, zmeny potrieb investorov a zmeny v európskej legislatíve vyžadujúce priamu aplikáciu. Nová norma pre podnikateľov prináša nižšiu administratívnu záťaž. Investičné stimuly sú prostriedok, ktorým štát formuje svoju makroekonomickú politiku, podnikateľské prostredie a ktorým pôsobí na firmy fungujúce v rámci národného hospodárstva. V tejto súvislosti ustanovenia a pravidlá poskytovania regionálnej investičnej pomoci sú zamerané na podporu progresívnych technológií a činností s vysokou pridanou hodnotou a vytvára predpoklady na väčšiu podporu nových investícií v menej rozvinutých okresoch spravidla vo vidieckom prostredí [28].

Maximálna výška investičnej pomoci v samosprávnych krajoch (%)

Zdroj: Vlastné spracovanie.

12. PODPORA EUROFONDOV V RÁMCI TURIZMU V PROGRAMOVOM OBDOBÍ 2014-2020

Vidiecky turizmus a agroturizmus v slovenskej vidieckej krajine sa stáva relatívne novou formou turizmu hlavne v horských a podhorských oblastiach a súčinne aj v nížinných oblastiach. Možno ho definovať ako využívanie voľného času na vidieku rôznymi rekreačnými činnosťami s možnosťou ubytovania v rodinách, vo vidieckych domoch alebo účelových ubytovacích zariadeniach postavených v tomto prostredí. Slovensko má mimoriadne dobré podmienky pre vidiecky turizmus, keďže horské a podhorské oblasti zaberajú vyše 2 mil. hektárov. V prevažne vidieckych a prechodných regiónoch žije 88 % obyvateľstva a urbanizovaných mestských regiónoch 12% obyvateľstva. Z vyše 2 790 slovenských dedín a miest je až 2 300 situovaných v atraktívnych prírodných vidieckych oblastiach. To znamená, že na rozvoj vidieckeho turizmu je vhodná väčšina regiónov turizmu na Slovensku, teda aj také, ktorý zápasia s vysokou mierou nezamestnanosti. Uplatnenie Európskych štrukturálnych a investičných fondov na programové obdobie 2014 – 2020 v týchto územných oblastiach je veľmi významné.

Operačné programy cieľa Investovanie do rastu a zamestnanosti		
názov operačného programu	riadiaci orgán	pridelené finančné prostriedky (€)
Operačný program Výskum a inovácie	MŠVVŠ SR	2 231 032 482
Operačný program Integrovaná infraštruktúra	MDV SR	3 942 210 563
Operačný program Ľudské zdroje	MPSVR SR	3 834 797 880*
Operačný program Kvalita životného prostredia	MŽP SR	3 137 900 110
Integrovaný regionálny operačný program	MPRV SR	1 738 834 120
Operačný program Efektívna verejná správa	MV SR	278 449 284
Operačný program Technická pomoc	ÚV SR	159 071 912
Program rozvoja vidieka SR**	MPRV SR	1 559 691 844
Operačný program Rybné hospodárstvo	MPRV SR	15 785 000
spolu:		15 287 323 396
* z toho ESF – alokácia v rámci OP ĽZ na prioritnú os 2 „Iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých ľudí“ v sume 122 175 259 €		
** po transferoch medzi I. a II. pilierom		

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Podľa obsahu Partnerskej dohody SR schválenej Európskou komisiou na programové obdobie 2014-2020 [17] a zamerania operačných programov možno rozlíšiť viacero ich cieľov, t.j. Investovanie do rastu zamestnanosti, Európska územná spolupráca (cezhraničná, nadnárodná, medzinárodná) a ďalšie operačné programy v rámci Európskych štrukturálnych a investičných fondov na programové obdobie 2014-2020 [16]. Novela zákona č. 292/2014 Z. z. o príspevku poskytovanom z európskych štrukturálnych a investičných fondov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov vytvára možnosť odstrániť byrokráciu eurofondových projektov. Takisto implementačná prax poukazuje, že ďalšou legislatívnou zmenou (návrh z marca 2019) je možné dosiahnuť zjednodušenie dvojkolového systému výberu žiadostí, napr. výsledok posudzovania projektového zámeru v prvom kole nebude mať žiaden vplyv na samotné konanie o žiadosti a bude slúžiť ako informácia o kvalite pripravovaného projektu žiadateľa. V prípade, ak zámer projektu nesplní podmienky určené vo výzve, po jeho dopracovaní nebude tento projekt nijakým spôsobom znevýhodnený. Cieľom je vytvoriť priestor čerpania z EŠIF pre žiadateľov jednoduchší a administratívne menej náročný. Vytvára sa tzv. dvojkolový systém posudzovania žiadostí o nenávratný finančný príspevok z EŠIF. Najprv žiadateľ predloží stručne vypracovaný projektový zámer bez toho, aby musel spracovať rozsiahle a finančne náročné podklady. V ňom popíše cieľ projektu, jeho prínosy pre dané územie a predpokladané oprávnené výdavky. Odborná komisia zámer posúdi a žiadateľovi odporučí alebo neodporučí, aby sa projektu ďalej venoval. Následne oznámi žiadateľom, či splnili alebo nesplnili podmienky výzvy. Žiadatelia, ktorí budú neúspešní v prvom kole ušetria veľa peňazí pri príprave rozsiahlejšej projektovej dokumentácie, ktorú je potrebné predložiť pri žiadosti o nenávratný finančný príspevok. Po vyrozumení a odporučení komisiou ďalej sa projektu venovať, nastáva druhé kolo, kde žiadateľ vypracuje a predloží projekt v rámci metodických pokynov k podávaniu žiadosti a usmernenia k výzve na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok z EŠIF. Tento projekt príslušní odborníci kvalifikovane posúdia s odporúčením, resp. neodporúčením schválenia projektu komisiou, ktorá vydá vyrozumenie žiadateľovi o úspešnosti, resp. neúspešnosti prijatia projektu aj s odôvodnením. Ďalším z opatrení je možnosť využitia systému tzv. zjednodušeného vykazovania výdavkov. Žiadatelia si budú môcť vykazovať paušálne sumy na nepriame výdavky (výdavky na administratívu projektu, pohonné hmoty, energie, elektronické a mobilné služby a pod.) a to v určitých prípadoch až do výšky 40% z projektu. Využitím zjednodušeného vykazovania odpadne potreba kontroly tohto druhu výdavkov. Zásadným spôsobom sa tak zníži byrokraticky náročný výkon kontroly, ktorý dlhodobo zaťažoval riadiace orgány, ako aj prijímateľov implementujúcich projekty (zdroj: www.vicempremier.gov.sk). Treťou oblasťou, ktorú upravuje novela zákona, je zavedenie povinnosti pre všetky riadiace orgány zabezpečiť väčšinové zastúpenie partnerov v monitorovacích výboroch, t.j. v každom z monitorovacích výborov budú mať zástupcovia štátnych orgánov povinnú menšinu, čím sa zvýši aspekt transparentnosti a dohľadu nad prácou riadiacich orgánov zo strany partnerov a verejnosti.

Integrovaná sieť informačno-poradenských centier (IS IPC) bola zriadená v súlade s ustanoveniami a podmienkami, stanovenými v Partnerskej dohode Slovenskej republiky na roky 2014 – 2020, v Systéme riadenia európskych štrukturálnych a investičných fondov na

programové obdobie 2014 – 2020 a v ďalších záväzných dokumentoch. Cieľom činnosti IS IPC je najmä zabezpečenie efektívneho výkonu informovania a komunikácie o európskych štrukturálnych a investičných fondoch (EŠIF) v regiónoch, prostredníctvom systematického a koordinovaného poskytovania včasných, aktuálnych, komplexných, presných a jednotných informácií vrátane zabezpečenia podpory pre potenciálnych žiadateľov, žiadateľov a prijímateľov poskytovaním odborného poradenstva tak, aby sa dosiahla možnosť získania všetkých potrebných informácií pre žiadateľa/prijímateľa na jednom mieste a naprieč všetkými EŠIF. Informácie sú poskytované s ohľadom na posilnenie synergie a spolupráce medzi jednotlivými žiadateľmi, regionálnymi združeniami a ostatnými relevantnými subjektmi.

12.1 Operačné programy cieľa investovania do rastu a zamestnanosti v kontexte podpory rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu

Operačný program Výskum a inovácie

Prioritná os 3 - Posilnenie konkurencieschopnosti a rastu malých a stredných podnikov (okrem BSK) s tematickým cieľom Zvýšenia konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov, je zameraná na investičnú prioritu:

3.3: Podpora vytvárania a rozširovania vyspelých kapacít pre vývoj produktov a služieb so špecifickým cieľom

3.3.1 Zvýšenia konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov vo fáze rozvoja.

Prioritná os 4 - Rozvoj konkurencieschopných malých a stredných podnikov v Bratislavskom kraji (iba BSK) s tematickým cieľom Zvýšenia konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov, je zameraná na investičnú prioritu:

4.1 Podpora kapacity malých a stredných podnikov pre rast na regionálnych, celoštátnych a medzinárodných trhoch a zapojenia sa do procesov inovácií so špecifickým cieľom

4.1.1 Nárastu podielu ziskových malých a stredných podnikov v Bratislavskom kraji.

Oprávnené regióny na čerpanie podpory z EŠIF sú: prioritná os 3 – všetky VÚC okrem BSK, prioritná os 4 – BSK.

Operačný program Ľudské zdroje

Prioritná os 1 – Vzdelávanie – s tematickým cieľom Investovania do vzdelania, školení a odbornej prípravy, ako aj zručností a celoživotného vzdelávania, je zameraná na investičné priority:

1.4 Zlepšenie rovnakého prístupu k celoživotnému vzdelávaniu pre všetky vekové skupiny v rámci formálneho, neformálneho a bežného vzdelávania, zvyšovania vedomostí, zručností a spôsobilostí pracovnej sily a podpory flexibilných spôsobov vzdelávania prostredníctvom usmerňovania pri výbere povolania a potvrdzovania nadobudnutých kompetencií so špecifickým cieľom

1.4.1 Zvýšiť kvalitu a efektívnosť celoživotného vzdelávania s dôrazom na rozvoj kľúčových kompetencií, prehľbovanie a zvyšovanie kvalifikácie.

Prioritná os 2 – Iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých ľudí – s tematickým cieľom

Podpory udržateľnej a kvalitnej zamestnanosti a mobility pracovnej sily je zameraná na investičné priority:

2.1 Trvalo udržateľná integrácia mladých ľudí, najmä tých, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy, na trh práce, vrátane mladých ľudí ohrozených sociálnym vylúčením a mladých ľudí z marginalizovaných komunit, vrátane vykonávania systému záruk pre mladých ľudí so špecifickým cieľom

2.1.1 Zavedením záruky pre mladých nezamestnaných ľudí, zvýšiť zamestnanosť, zamestnateľnosť a účasť mladých ľudí na trhu.

Prioritná os 3 – Zamestnanosť – s tematickým zameraním Podpory udržateľnej a kvalitnej zamestnanosti a mobility pracovnej sily je zameraná na investičné priority:

3.2 Rovnosť medzi mužmi a ženami vo všetkých oblastiach vrátane v oblasti prístupu k zamestnaniu, kariérenému postupu, zosúladenia pracovného a súkromného života a presadzovania rovnakej odmeny za rovnakú prácu so špecifickým cieľom

3.2.1 Zlepšenie podmienok pre zosúladenie pracovného a rodinného života zvýšiť zamestnanosť osôb s rodičovskými povinnosťami, najmä žien,

3.3.1 Zvýšiť kvalitu a kapacity verejných služieb zamestnanosti na zodpovedajúcu úroveň v nadväznosti na meniace sa potreby a požiadavky trhu práce, nadnárodnú pracovnú mobilitu, a zvýšiť účasť partnerov a súkromných služieb zamestnanosti na riešení problémov v oblasti zamestnanosti.

Oprávnené regióny na čerpanie podpory z EŠIF sú: okrem BSK všetky VÚC.

Operačný program Kvalita životného prostredia

Prioritná os 1 - Udržateľné využívanie prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry s tematickým cieľom Zachovania a ochrany životného prostredia a podpory efektívneho využívania zdrojov, je zameraná na investičnú prioritu:

1.2 (b) Investovanie do sektora vodného hospodárstva s cieľom splniť požiadavky environmentálneho acquis Únie a pokryť potreby, ktoré členské štáty špecifikovali v súvislosti s investíciami nad rámec uvedených požiadaviek so špecifickým cieľom

1.2.3 Vytvorenia východísk pre stanovenie opatrení smerujúcich k dosiahnutiu dobrého stavu podzemných a povrchových vôd,

1.4 (e) Prijatie opatrení na zlepšenie mestského prostredia, revitalizácie miest, oživenie a dekontaminácie opustených priemyselných areálov (vrátane oblastí, ktoré prechádzajú zmenou), zníženie miery znečistenia ovzdušia a podpory opatrení na zníženie hluku so špecifickým cieľom

1.4.2 Zabezpečenia sanácie environmentálnych záťaží v mestskom prostredí, ako aj v opustených priemyselných lokalitách (vrátane oblastí, ktoré prechádzajú zmenou).

Oprávnené regióny na čerpanie podpory z EŠIF sú: všetky VÚC.

Integrovaný regionálny operačný program

Prioritná os 2 - Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám s tematickým cieľom Podpory sociálneho začlenenie, boja proti chudobe a akejkoľvek diskriminácie, je zameraná na investičnú prioritu:

2.1 Investícií do zdravotníckej a sociálnej infraštruktúr, ktoré prispievajú k celoštátnemu, regionálnemu a miestnemu rozvoju, znižujú nerovnosť z hľadiska zdravotného postavenia, podporujú sociálne začleňovanie prostredníctvom lepšieho prístupu k sociálnym, kultúrnym a rekreačným službám a prechod z inštitucionálnych služieb na komunitné so špecifickým cieľom

Prioritná os 4 – Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie s tematickým cieľom Zachovania a ochrany životného prostredia a podpory efektívneho využívania zdrojov, je zameraná na investičnú prioritu:

4.3 Prijímania opatrení na zlepšenie mestského prostredia, revitalizácie miest, oživenia a dekontaminácie opustených priemyselných lokalít (vrátane oblastí, ktoré prechádzajú zmenou), zníženia znečistenia ovzdušia a podpory opatrení na zníženie hluku so špecifickým cieľom

4.3.1 Zlepšenia environmentálnych aspektov v mestách a mestských oblastiach prostredníctvom budovania prvkov zelenej infraštruktúry a adaptáciou urbanizovaného prostredia na zmenu klímy ako aj zavádzaním systémových prvkov znižovania znečistenia ovzdušia a hluku.

Prioritná os 5 – Miestny rozvoj vedený komunitou s tematickým cieľom sociálneho začlenenia, boja proti chudobe a akejkoľvek diskriminácii je zameraná na investičnú prioritu:

5.1 Záväzné investície v rámci stratégií miestneho rozvoja vedeného komunitou so špecifickým cieľom

5.1.1 Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií.

Oprávnené regióny na čerpanie podpory z EŠIF sú: všetky VÚC okrem BSK.

Operačný program potravinovej a základnej materiálnej pomoci na roky 2014 – 2020

Operačný program je realizovaný poskytovaním potravinových a hygienických balíčkov vybraným skupinám príjemcov pomoci v hmotnej núdzi, poskytovaním teplého jedla osobám bez prístrešia. Jednou z foriem je podpora distribúcie darovaných potravín s cieľom predísť výraznému plytvaniu potravinami. Prostriedky operačného programu sú určené na pomoc ľuďom či domácnostiam, ktoré sa nachádzajú v náročnej sociálnej situácii. Zámerom je znížiť ekonomické zaťaženie sociálne najslabších skupín, zabezpečením základných komodít, ako sú potraviny a základné hygienické potreby.

Prijímateľom pomoci v zmysle Operačného programu potravinovej a základnej materiálnej pomoci je Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré je subjektom verejnej správy a rozpočtovou organizáciou MPSVR SR.

Program potravinovej a základnej materiálnej pomoci na roky 2014 – 2020	
Operačný program	
pridelené finančné prostriedky (€)	
Operačný program potravinovej a základnej materiálnej pomoci	
64 838 286	
z toho	Fond európskej pomoci pre najodkázanejšie osoby
55 112 543	

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Program rozvoja vidieka SR v programovom období 2014 – 2020

Podopatrenie 7.4 – Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry so zameraním sa na:

- vytváranie podmienok pre trávenie voľného času vrátane príslušnej infraštruktúry – napr. výstavba/rekonštrukcia/ modernizácia športovísk a detských ihrísk, amfiteátrov, investície do rekonštrukcie nevyužívaných objektov v obci pre komunitnú/spolkovú činnosť vrátane rekonštrukcie existujúcich kultúrnych domov,
- zvýšenie bezpečnosti a prevencie proti vandalizmu na verejných priestoroch (montáž kamerových systémov a iných bezpečnostných prvkov),
- vytváranie podmienok pre rozvoj podnikania – rekonštrukcie nevyužívaných objektov v obci, výstavba/rekonštrukcia tržníc pre podporu predaja miestnych produktov a pod.

Podopatrenie 7.5 – Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie so zameraním sa na:

- investície, ktoré súvisia s vytvorením, udržiavaním, obnovou a skvalitňovaním turisticky zaujímavých objektov, bodov a miest vrátane príslušnej infraštruktúry – miestne kultúrne, historické, prírodné a iné objekty a zaujímavosti, zriadenie múzejných a galerijných zariadení a pod.,
- investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a informačných tabúľ v turistických lokalitách na verejné využitie, budovanie drobných obslužných zariadení pre turistov, informačné body, smerové tabule, KIOSKy a pod.,
- budovanie, rekonštrukcia náučných chodníkov, cykloturistických chodníkov, ich napojenie na náučné chodníky, budovanie doplnkovej infraštruktúry (odpočinkové miesta, prístrešky, stojany na bicykle a pod.), výstavba vyhladkových veží, budovanie, údržba a obnova cykloturistického značenia na existujúcich cykloturistických trasách a pod.

Podopatrenie 16.3 – Spolupráca medzi malými hospodárskymi subjektmi pri organizácii spoločných pracovných procesov a spoločnom využívaní zariadení a zdrojov a pri rozvoji služieb v oblasti cestovného ruchu a ich uvádzania na trh so zameraním sa na spoluprácu medzi malými hospodárskymi subjektmi v odvetví poľnohospodárstva, potravinovom reťazci, sektore lesného hospodárstva a v sektore cestovného ruchu pri organizácii spoločných pracovných procesov, spoločnom využívaní zariadení a zdrojov a pri rozvoji služieb a marketingu v oblasti cestovného ruchu. Cieľom je prostredníctvom spolupráce zvýšiť efektivitu vykonávaných činností. Prijímateľmi podpory je najmenej 5 subjektov, ktorých spolupráca je medzi rôznymi aktérmi v poľnohospodárstve, potravinovom reťazci, v lesnom hospodárstve, alebo v sektore turizmu a rozvoji vidieka na území EÚ a medzi inými aktérmi, ktorí prispievajú k splneniu cieľov a priorít politiky rozvoja vidieka vrátane medziodvetvových, neziskových mimovládnych a výskumných organizácií.

Oprávnené regióny na čerpanie podpory z EŠIF sú: všetky VÚC.

Operačný program Rybné hospodárstvo v programovom období 2014 – 2020

Investície budú smerovať do modernizácie existujúcich rybochovných zariadení/rybníkov, obstarania potrebných technológií, výrobných objektov. Podporené bude aj budovanie nových rybochovných zariadení/rybníkov. V rybníkárstve je nevyhnutné podporiť odbahňovanie vodných plôch, ktoré slúžia na hospodársky chov rýb, zlepšovať chovné podmienky a zvýšiť produktivitu rybníkov s ohľadom na životné prostredie. V neposlednom rade sa vhodne javí budovať vodné nádrže na chov sladkovodných rýb za účelom zvýšenia ich ponuky na potravinovú konzumáciu. Prostriedky budú smerovať aj do doplnkových činností napr. na rozvoj rybárskeho turizmu.

Oprávnené regióny na čerpanie podpory z EŠIF sú: všetky VÚC.

Centrálny koordinačný orgán v rámci projektu podporeného operačným programom Technická pomoc 2014 – 2020 zriadil Integrovanú sieť Informačno-poradenských centier (IPC) ktoré územne pokrývajú jednotlivé samosprávne kraje. S ohľadom na blízkosť centrálnych inštitúcií/ústredných orgánov štátnej správy priamo v Bratislave, IPC v Bratislavskom samosprávnom kraji nie je zriadené. Gestorom a koordinátorom projektu je Centrálny koordinačný orgán, ktorý je jednou zo sekcií Úradu podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu. IPC zabezpečujú bezplatné poradenstvo a pomoc žiadateľom o nenávratný finančný príspevok (NFP) a prijímateľom NFP v oblasti prípravy a predloženia žiadostí o NFP, implementácie projektu a verejného obstarávania. IPC sú k dispozícii minimálne 40 hod. týždenne, počas ktorých poskytujú osobné, telefonické a e-mailové konzultácie. Rozosielajú pravidelný mailing s informáciami podľa oblastí záujmu na základe databázy záujemcov o EŠIF. Spolupracujú pri príprave a organizácii informačných aktivít, seminárov a školení, vykonávajú prieskumy v súvislosti s fondmi EÚ na území samosprávneho kraja, prípadne vykonávajú ďalšie informačné aktivity.

Rámce pre čerpanie pomoci z Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho prostredia (EHP) a Nórskeho finančného mechanizmu v programovom období 2014 - 2021 (granty), vhodne dopĺňajú cieľ investovania do rastu a zamestnanosti, potvrdené Memorandami o porozumení, ktoré okrem iného ustanovujú národné riadiace a kontrolné štruktúry, ako aj implementačný rámec. Tieto granty podporujú viaceré oblasti, ako sú ochrana kultúrneho dedičstva, životného prostredia, ochrana obetí domáceho násillia či dobré spravovanie vecí verejných. Granty podporujú bilaterálnu spoluprácu medzi Slovenskom a Nórskom, Islandom a Lichtenštajnskom a odstraňovať spoločenské a hospodárske rozdiely v rámci EHP.

Programy pre čerpanie pomoci z Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho prostredia (EHP) a Nórskeho finančného mechanizmu v programovom období 2014 - 2021 (granty)			
program	príspevok – granty FM EHP (€)	spolu-financovanie (€)	správca programu
Rozvoj obchodu, inovácií a	6 000 000	1 058 824	Výskumná agentúra

MSP			
Zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy	5 000 000	882 353	Ministerstvo životného prostredia SR
Podnikanie v oblasti kultúry, kultúrne dedičstvo a kultúrna spolupráca	17 500 000	3 088 236	Úrad vlády SR
Dobrá správa vecí verejných, zodpovedné inštitúcie, transparentnosť / Cezhraničná spolupráca	8 500 000	1 500 000	Úrad vlády SR
program	príspevok – Nórske granty (€)	spolu-financovanie (€)	správca programu
Rozvoj obchodu, inovácií a MSP	14 000 000	2 470 589	Výskumná agentúra
Miestny rozvoj, odstraňovanie chudoby a inklúzia Rómov	15 000 000	2 647 059	Úrad vlády SR
Zmierňovanie a prispôsobovanie sa zmene klímy	11 000 000	1 941 177	Ministerstvo životného prostredia SR

Zdroj: Vlastné spracovanie.

12.2 Operačné programy cieľa Európskej územnej spolupráce a nadnárodnej spolupráce v kontexte podpory rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu

Programy cieľa Európskej územnej spolupráce vytvárajú priestor pre investície na zlepšenie technického stavu a prístupu k prírodným a kultúrnym pamiatkam, ako aj s možnosťou rozvoja turizmu. Tieto programy sú primárne určené na ďalšiu spoluprácu v špecifických oblastiach.

Programy cezhraničnej spolupráce Interreg V-A		
Operačný program		pridelené finančné prostriedky (€)
Česká republika - Slovenská republika		106 046 429
z toho	Európsky fond regionálneho rozvoja	90 139 463
	Národné spolufinancovanie	15 906 966
Rakúska republika - Slovenská republika		89 285 509
z toho	Európsky fond regionálneho rozvoja	75 892 681

	Národné spolufinancovanie	13 392 828
Poľská republika - Slovenská republika		182 339 676
z toho	Európsky fond regionálneho rozvoja	154 988 723
	Národné spolufinancovanie	27 350 953
Maďarsko - Slovenská republika		183 304 694
z toho	Európsky fond regionálneho rozvoja	155 808 987
	Národné spolufinancovanie	27 495 707

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Operačné programy cieľa Európskej územnej spolupráce obsahujú programy cezhraničnej, nadnárodnej a medziregionálnej spolupráce a sú výsledkom spoločného úsilia zúčastnených krajín s cieľom umožniť financovanie aktivít, ktoré povedú k intenzívnejšej spolupráci medzi regiónmi so spoločnou medzištátnou hranicou [16]. Programy spolupráce sú doplnkom hlavných európskych programov, napr. Programu rozvoja vidieka SR 2014-2020 alebo programov implementovaných v rámci cieľa Investovanie do rastu a zamestnanosti. Oprávnené subjekty získavajú cennú skúsenosť z európskeho prostredia, poznatkov posilňovania európskeho občianstva a občianskej participácie, ako aj podnety pre riešenie vlastných výziev, ktorým čelia každý deň. Jednou z podstatných aktivít je lepšie prepojenie infraštruktúry vďaka výstavbe nových a skvalitneniu existujúcich cestných hraničných prechodov, ktoré nebudú ovplyvňované povodňami, pričom sa zohľadňuje ekologická citlivosť danej oblasti. Podporené sú nové aj pôvodné vzdelávacie programy pre základné, stredné a vysoké školy s dôrazom na získanie potrebnej praxe, výmeny odborných poznatkov a skúseností, realizácie výmenných pobytov, investície do skvalitnenia vzdelávacej infraštruktúry a pod. Vytvorený je priestor na podporu, lepšiu dostupnosť a zvýšenú dopravnú bezpečnosť chodcov i cyklistov.

Operačný program Česká republika - Slovenská republika

Prioritná os 2.1 – Zachovanie, ochrana a podpora zvýšenia atraktívnosti kultúrneho a prírodného dedičstva pre obyvateľov a návštevníkov cezhraničného regiónu s tematickým cieľom ochrany životného prostredia a podpory efektívneho využívania zdrojov v rámci aktivity špecifických cieľov je zameraná na plánovanie, prípravu a budovanie cyklistických ciest a turistických chodníkov s dôrazom na zlepšenie prepojenia kultúrne a prírodne významných lokalít v cezhraničnom regióne.

Oprávnené regióny na čerpanie podpory z EŠIF sú na slovenskej strane Trnavský, Trenčiansky a Žilinský samosprávny kraj a na českej strane Jihomoravský, Zlínsky a Moravskosliezsky kraj.

Riadiaci orgán pre program spolupráce Interreg V-A Slovenská republika - Česká republika na programové obdobie 2014 - 2020 je Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR. Národný orgán pre program spolupráce Interreg V-A Slovenská republika - Česká republika na programové obdobie 2014 - 2020 je Ministerstvo pre miestny rozvoj Českej republiky.

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Operačný program Rakúska republika - Slovenská republika

Prioritná os 2 – Podpora prírodného a kultúrneho dedičstva a biodiverzity - je zameraná na špecifický cieľ:

2.1 Podporovania zhodnotenia prírodného a kultúrneho dedičstva s tematickým cieľom posilňovania spoločného prístupu k zhodnoteniu prírodného a kultúrneho dedičstva udržateľným spôsobom s cieľom ďalej rozvíjať programovú oblasť ako atraktívnu turistickú destináciu.

Oprávnené regióny na čerpanie podpory z EŠIF sú na slovenskej strane Bratislavský a Trnavský samosprávny kraj a na rakúskej strane severné a stredné Burgenlandsko (NUTS III), Viedeň a Dolné Rakúsko.

Riadiaci orgán pre program spolupráce Interreg V-A Slovenská republika – Rakúsko na programové obdobie 2014 – 2020 je Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Operačný program Poľská republika - Slovenská republika

Prioritná os 1 Ochrana a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva cezhraničného územia

Programové aktivity realizované v rámci prioritnej osi 1 prispievajú k zatraktívneniu kultúrneho a prírodného dedičstva pohraničného regiónu zvýšením jeho kvality, ako aj nepriamo zveľďovaním jeho turistických hodnôt. Miestne komunity budú môcť vytvoriť okolo miest realizácie projektov svoju vlastnú kultúrnu ponuku vychádzajúcu z regionálnych zdrojov so zámerom posilnenia svoju kultúrno-spoločenskej identity, zlepšenia podmienok a kvality svojho života. Pre návštevníkov sa stanú prírodné a kultúrne hodnoty tohto regiónu motiváciou na cestu s cieľom spoznať jeho históriu, regionálne tradície a zvyky, pozorovať štýl života miestnych komunít a v súlade s prírodou aktívne oddychovať. Špecifické ciele sú zamerané na:

- (a) Zintenzívnenie trvalo udržateľného využitia kultúrneho a prírodného dedičstva návštevníkmi a obyvateľmi;
- (b) Výstavbu alebo modernizáciu infraštruktúry turizmu v blízkosti kultúrnych inštitúcií, pamätihodností, chránených krajinných oblastí a národných parkov, ktoré sú súčasťou cezhraničných turistických trás (napr. výstavba nových a modernizácia už existujúcich cezhraničných turistických trás: cyklotrasy, turistické chodníky, prírodné náučné a zelené cesty (greenways), tematické kultúrne chodníky a súvisiaca infraštruktúra, vyhliadkové miesta, miesta so systémom Park & Ride, parkoviská v blízkosti železničných tratí a chodníkov, cezhraničná integrácia chodníkov a pod.

Oprávnené regióny na čerpanie podpory z EŠIF sú na slovenskej strane Prešovský a Žilinský samosprávny kraj a okres Spišská Nová ves v Košickom samosprávnom kraji a na poľskej strane krosniansky, przemyský, nowosądecký, oswiecimský a bielsky, a pre okres (powiat) Pszczyna v tyskom subregióne, okres (powiat) Rzeszów a mesto Rzeszów v rzeszovskom subregióne, a okres (powiat) Myślenice v krakovskom subregióne.

Riadiaci orgán pre program spolupráce Interreg V-A Poľsko - Slovensko na programové obdobie 2014 – 2020 je Ministerstvo rozvoja Poľskej republiky a národný orgán je Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Operačný program Maďarsko - Slovenská republika

Prioritná os 1 – Príroda a kultúra - je zameraná na zvýšenie atraktívnosti prihraničnej oblasti prostredníctvom zachovania a ochrany životného prostredia a kultúrnych hodnôt s aktivitami:

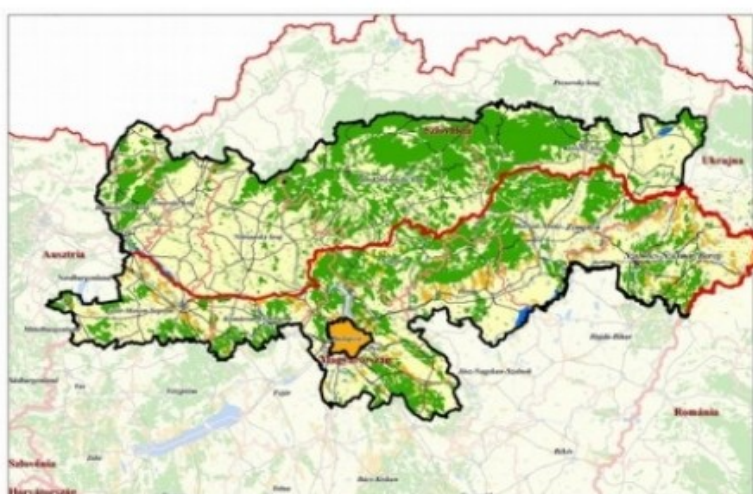
- (a) Návrh cezhraničných akčných plánov, vytvorenie modelov a pilotných testovacích aktivít

na lepšie využitie kultúrneho a prírodného dedičstva regiónov a kombinácia turizmu s propagáciou a ochranou prírodného a kultúrneho dedičstva s vykonávaním kreatívnych a umeleckých aktivít;

(b) Spoločný rozvoj turistických produktov a ponúk, ktoré sú šetrné k životnému prostrediu a rozvoj cezhraničnej infraštruktúry ekoturizmu.

Oprávnené regióny na čerpanie podpory z EŠIF sú na slovenskej strane Banskobystrický, Bratislavský, Košický, Nitriansky a Trnavský samosprávny kraj a na maďarskej strane mesto Budapešť a župy Győr – Moson – Sopron; Komárom – Esztergom; Pest; Nógrád; Heves; Borsód – Abaúj – Zemplén; Szabolcs – Szatmár – Bereg.

Riadiaci orgán pre program spolupráce Interreg V-A Slovenská republika - Maďarsko na programové obdobie 2014 – 2020 je Úrad predsedu vlády Maďarska, Budapešť a národným orgánom je Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Programy nadnárodnej spolupráce		
Operačný program		pridelené finančné prostriedky (€)
Program Interreg Stredná Európa 2020		298 987 025,44
z toho	Európsky fond regionálneho rozvoja	246 581 112,00
	Národné spolufinancovanie	52 405 913,44
Dunajský nadnárodný program 2014 - 2020		262 989 835,60
z toho	Európsky fond regionálneho rozvoja	202 095 405,00
	Nástroj predvstupovej pomoci IPA	19 829 192,00
	Národné spolufinancovanie	41 065 238,60

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Program Interreg Stredná Európa 2020 (Program Interreg Central Europe 2014 – 2020)
 Prioritná os 3 - Spolupráca v oblasti prírodných a kultúrnych zdrojov pre udržateľný rast v Strednej Európe s tematickým cieľom Ochrany životného prostredia a podpory efektívneho využívania zdrojov sa zameriava na Investovanie do aktivít ako udržateľného využívania

prírodných zdrojov pre potreby regionálneho rozvoja, inovatívne environmentálne technológie/nástroje, zhodnocovanie kultúrneho dedičstva a potenciálu kreatívneho priemyslu, podporu využívania kultúrneho dedičstva pre regionálny ekonomický rast, riadenie a zlepšenie kvality životného prostredia v mestách, posilnenie kapacity pre environmentálne plánovanie v mestách uplatňuje špecifický cieľ

3.2 Zlepšenia kapacity pri udržateľnom využívaní kultúrneho dedičstva a zdrojov, s aktivitami na vypracovanie a implementáciu integrovaných územných rozvojových stratégií a konceptov, ktoré vychádzajú z kultúrneho dedičstva a podporovania udržateľného hospodárskeho rastu a zamestnanosti, napr. v cestovnom ruchu.

Oprávnené štáty na čerpanie podpory z EŠIF: Rakúsko, Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Slovenská republika, Slovinsko, južná a východná časť Nemecka, severná časť Talianska a novým členom programu je Chorvátsko.

Dunajský nadnárodný program 2014 - 2020 je finančný nástroj v rámci Európskej územnej spolupráce. Vytvára rámec pre implementáciu spoločných aktivít a výmeny skúseností medzi národnými, regionálnymi a lokálnymi aktérmi v štátoch dunajského regiónu. Poskytovanie podpory sa uskutočňuje v rámci štyroch prioritných osí a okrem iného aj na špecifické ciele:

2. Dunajský región zodpovedný voči životnému prostrediu a kultúre.

- podporiť udržateľné využívanie prírodného a kultúrneho dedičstva a zdrojov.

3. Lepšie prepojený a energeticky zodpovedný dunajský región.

- podporiť bezpečné dopravné systémy šetrné k životnému prostrediu a vyváženú dostupnosť mestských a vidieckych oblastí.

Oprávnené štáty na čerpanie podpory z EŠIF: Rakúsko, Bulharsko, Chorvátsko, Česko, Maďarsko, Nemecko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Bosna a Hercegovina, Moldavsko, Čierna Hora, Srbsko a štyri oblasti Ukrajiny.

Programy medziregionálnej spolupráce		
Operačný program		pridelené finančné prostriedky (€)
Program ESPON 2020		48 678 851
z toho	Európsky fond regionálneho rozvoja	41 377 023
	Národné spolufinancovanie	7 301 828
Program INTERREG EUROPE		426 309 618
z toho	Európsky fond regionálneho rozvoja	359 326 320
	Národné spolufinancovanie	66 983 298
Program URBACT III		96 324 550
z toho	Európsky fond regionálneho rozvoja	74 301 909
	Národné spolufinancovanie	22 022 641
Program INTERACT III		46 344 229
z toho	Európsky fond regionálneho rozvoja	39 392 594
	Národné spolufinancovanie	6 951 635

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Program ESPON 2020 podporuje prispieť k väčšiemu používaniu územných dôkazov pri tvorbe politik a programov týkajúcich sa politiky súdržnosti EÚ (hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti) na úrovni EÚ a v členských štátoch a regiónoch, v príslušných sektorových politikách, napr. v Územnej agende 2020.

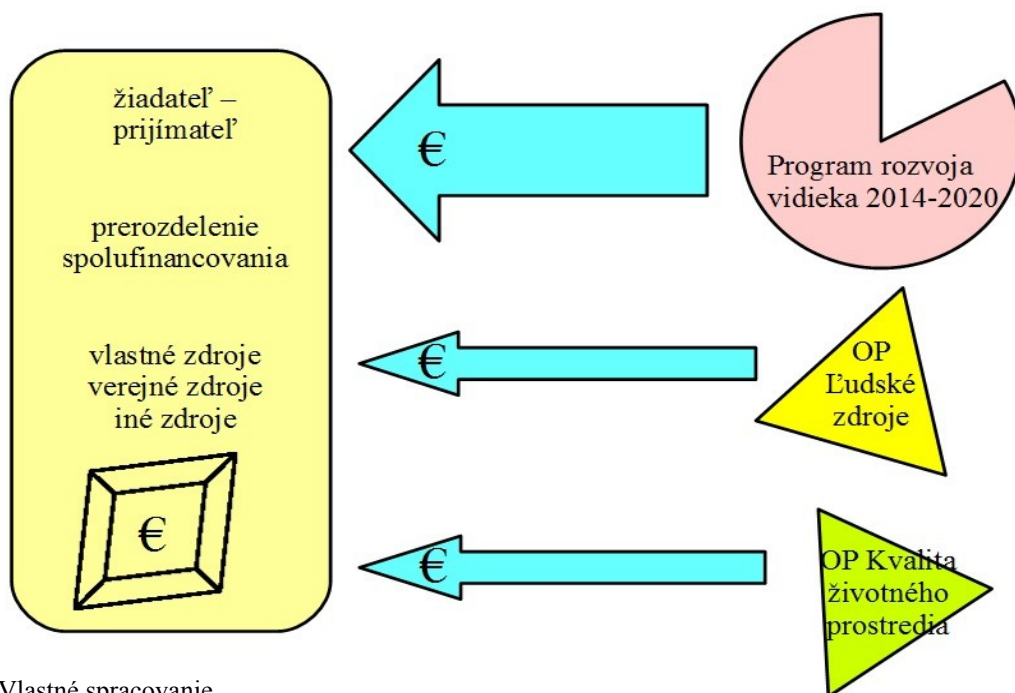
Program INTERREG EUROPE podporuje vzdelávanie v oblasti politik medzi verejnými orgánmi s cieľom zlepšiť efektívnosť politik a programov regionálneho rozvoja. Umožňuje verejným orgánom v celej Európe vymieňať si skúsenosti a názory na spôsob fungovania verejných politik a nájsť riešenia na zlepšenie svojich stratégií pre občanov.

Program URBACT III podporuje integrovaný a udržateľný rozvoj miest vytváraním podmienok na to, aby mestá spoločne vyvíjali riešenia podobných problémov, vymieňali si skúsenosti a zdieľali osvedčené postupy.

Program INTERACT III podporuje zlepšenie riadiacich schopností pri zavádzaní inovatívnych prístupov spolupráce, ako napríklad európskych zoskupení územnej spolupráce alebo makro-regionálnych stratégií medzi partnermi z rôznych krajín a správnymi orgánmi v Európe.

Oprávnené štáty na čerpanie podpory z EŠIF: členské štáty EÚ, Nórsko, Švajčiarsko.

Príklad investovania a spájania synergicko-komplementárnym financovaním EŠIF

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Investovanie a spájanie zdrojov aj kombináciou operačných programov v rámci EŠIF synergicko-komplementárnym financovaním je možné uskutočniť časť projektu žiadateľa o nenávratný finančný príspevok (NFP) napr. z Programu rozvoja vidieka SR 2014-2020, ako aj časť z Operačného programu Ľudské Zdroje a časť z Operačného programu Kvalita životného prostredia pri dodržaní systému spolufinancovania (kofinancovania) vlastnými zdrojmi

žiadateľa. Tieto finančné podporné zdroje je možné kombinovať v súlade s prioritami, ktoré sú definované v Partnerskej dohode SR 2014-2020, ako aj v jednotlivých operačných programoch v rámci cieľa Investovania do rastu zamestnanosti, cieľa Európskej územnej spolupráce a programov nadnárodnej spolupráce v kontexte podpory rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu na Slovensku.

Trvalo udržateľný rozvoj je pokladaný za základný princíp rozvoja spoločnosti. Ucelená definícia konceptu trvalo udržateľného rozvoja bola prvýkrát charakterizovaná v správe Valného zhromaždenia OSN z roku 1987 „Naša spoločná budúcnosť“, pričom ide o rozvoj umožňujúci napĺňať potreby súčasných generácií bez toho, aby ohrozoval budúce generácie v napĺňaní svojich vlastných potrieb. Postup v oblasti trvalo udržateľného rozvoja z celosvetového hľadiska zastrešuje OSN cez aktivity svojej Komisie a prostredníctvom organizovania svetových samitov a konferencií o udržateľnom rozvoji. EÚ zdôrazňuje a potvrdzuje dôležitosť udržateľného rozvoja v Lisabonskej zmluve a v mnohých strategických dokumentoch, ako aj v kľúčovej Stratégii Európa 2020. Tá svojím zameraním na inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast plne rešpektuje ekonomický, environmentálny aj sociálny rozmer udržateľného rozvoja. Výzvou pre Slovensko je premietiť princípy udržateľného rozvoja do každodenného života, posudzovať všetky plánované i realizované aktivity prostredníctvom kritérií a vyhodnocovať smerovanie k udržateľnosti pomocou súboru merateľných ukazovateľov udržateľného rozvoja.

13. MARKETING, POPULARIZÁCIA A DIGITALIZÁCIA

Spoznávanie vlastného rozvojového potenciálu nemusí byť až také zložité ako sa na prvý pohľad môže zdať. Najjednoduchším spôsobom je „poobzerať“ sa okolo seba a porozmýšľať nad otázkou, ako využiť to čo dedina má k dispozícii v súčasnosti. Obrazne povedané treba nazrieť pod každý kameň v dedine či sa pod ním neskrýva príležitosť pre rozvoj, ktorú by bolo možné využiť. Naplnenie koncepčných rámcov pre územné programovanie aj na úrovni EÚ bude viesť k úspešným výsledkom iba vtedy, ak celá skupina územných úrovní (európska, národná, regionálna, miestna) bude prepojená a koordinovaná podľa podobných, jednoduchých a transparentných pravidiel. Charakter týchto rámcov by mal stelesňovať duch európskeho integračného projektu, t.j. reprezentovať oveľa viac ako administratívne postupy.

13.1 Marketingová stratégia

Marketingová stratégia na miestnej úrovni by mala byť prienikom názorov obyvateľov, návštevníkov a zúčastnených subjektov turizmu tak, aby vyjadrovala prítiažlivé, bezpečné a zdravé prostredie; vhodnú vybavenosť; že obyvatelia, turisti a podniky sa nesnažia odísť, avšak skôr do nej prichádzajú; poskytuje slušné ubytovanie, stravovanie a slušný zárobok; umožňuje priestor na rozvoj podnikania; je vybavená dobrou základnou infraštruktúrou a cestnými komunikáciami; je kultúrna; rozvíja miestny, mikroregionálny a regionálny turizmus.

Podstatným súborom taktických nástrojov na miestnej úrovni pri dodržiavaní princípu subsidiarity s regionálnou územnou samosprávou je aj marketingový mix pre hlavný druh, resp. produktovú skupinu vidieckeho turizmu a agroturizmu. Zložitosť produktu tvorí súbor hmotných i nehmotných produktov a je príčinou rozšírenia štyroch nástrojov marketingového mixu, t.j. produkt, miesto, cena, propagácia, o ďalšie štyri, t.j. ľudia, materiálne prostredie živočíšnej a rastlinnej výroby, procesy a v neposlednom rade partnerstvo, ktoré zaručuje spoluprácu subjektov na spoločnej tvorbe produktu v miestnej územnej samospráve. Mnohé služby, ktoré dediny poskytujú a ktoré predstavujú ich ponuku sa poskytujú tak, ako to umožňujú ich vlastnosti a danosti geografického územia v súčinnosti s relevantnými zákonmi, napr. zákon o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady, zákon o majetku obce, tzv. malý kompetenčný zákon, zákon o obecnom zriadení, zákon o rozpočtových pravidlách a pod. To znamená, že určité prvky marketingového mixu čiastočne strácajú na význame. Prostredníctvom marketingového mixu sa môžu ponúkať produkty turizmu obyvateľom, turistom, súkromnému sektoru, neziskovým organizáciám, zahraničným subjektom a pod. [9]. Bez spracovania správneho definovania produktu marketingového mixu turizmu a jeho účinnej propagácie a popularizácie nie je možné dosiahnuť marketingovú stratégiu rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu tak, aby aj subjekt v miestnej alebo regionálnej územnej samospráve mohol mať vplyv na implementáciu Európskych štrukturálnych a investičných fondov v programovom období 2014 – 2020 v oblasti turizmu. Cieľom marketingového plánovania je ponúkať lepšie služby

obyvateľom a turistom, podporiť záujem investorov o vstup do vidieckeho územia, zabezpečovať komplexnosť rozvoja územia v podmienkach ich udržateľného rozvoja, vytvoriť podmienky pre plynulosť a urýchlenie procesu spájania Slovenska v územiach Európskej únie.

Cieľom marketingovej stratégie by malo byť vytvorenie možností „predať“ dedinu, jej častí, resp. jednotlivé miesta zodpovedajúce príslušným trhovým segmentom v turizme. Bez vysokého zadĺženia na rôzne aktivity zamerané na ich hlavné funkcie bude možné rozvíjať aj podstatnú úlohu dediny pri výkone územno-samosprávnych funkcií, ktorou je starostlivosť o všestranný rozvoj územia a potreby obyvateľov. Bez evidencie prostredníctvom informačných, komunikačných a digitalizovaných technológií a poznania základných údajov činností v turizme na vidieku nebude možné kvalitne vytvárať a zostavovať miestnu, regionálnu a štátnu marketingovú evidenciu o strategickom rozvoji turizmu. Marketing územia, resp. „city marketing“ je najúčinnnejšie vytváraný a vykonávaný z miestnej úrovne, pričom miestna územná samospráva najlepšie pozná potreby, vlastnosti, silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia príslušného územia a krajinného usporiadania. Charakter marketingovej komunikácie sa zameriava na:

- kvalitný obsah (výstižný, zaujímavý, užitočný s pridanou hodnotou pre užívateľa, tvorený in house alebo iniciovaný externý s dlhodobou hodnotou),
- prístup od masovej reklamy k špecifickému cieľovému publiku,
- presne cieleňú komunikáciu so zameraním na interaktivitu,
- budovanie vzťahov a networking,
- prístup od všeobecne zameranej reklamy k marketingu založenému na dátach,
- zmysluplne definovaných kľúčových ukazovateľoch výkonnosti.

Obnovu a rozvoj vidieckeho priestoru neovplyvňujú len dediny. Obnova vidieckeho priestoru je závislá od štátu, miest a dedín, územno-samosprávnych krajov, vedecko-výskumnej i podnikateľskej sféry. Iba tak sa dosiahne želaný efekt, ktorým je zlepšovanie kvality života vo vidieckom priestore a jeho udržateľný rozvoj na Slovensku. Či už ide o ekonomický, prírodný alebo kultúrny potenciál, potrebné je pre dedinu, aby mala prehľad o svojich možnostiach rozvoja. Je potrebné aby mala zmapované všetky potenciály a aby ich využila najlepším možným spôsobom v prospech svojho rozvoja. Len zvyšovaním kvality života obyvateľov vo vidieckych oblastiach a zabezpečovaním istôt do budúcnosti sa dá zmierniť súčasný stav vyľudňovania mnohých vidieckych oblastí a vymieranie mnohých malých a koncových dedín na Slovensku. Veľký význam v tomto smere má aj účinná a efektívna propagácia, popularizácia a masmediálna politika a práca s verejnosťou v spolupráci s miestnou a regionálnou územnou samosprávou a organizáciami zaoberajúcimi sa rozvojom vidieka na miestnej, regionálnej, národnej a medzinárodnej úrovni v členských štátoch Európskej únie [13].

13.2 Marketingový projekt

Projektom môže byť napr. pripravovaná návšteva a s ňou spojená konferencia, resp. seminár pre potenciálnych zahraničných investorov v rámci samosprávnych krajov alebo

miestnej územnej samosprávy s možnosťou organizovaných výletov vo vidieckom prostredí s prezentáciou subjektov pôsobiacich vo vidieckom turizme a agroturizme. Takýto typ projektu obvykle zahŕňa:

- určenie celkového rozpočtu, finančnej čiastky, ktoré je možné vynaložiť na dosiahnutie takéhoto cieľa,
- vymedzenie cieľa, ktorý sa očakáva účasťou na výstave dosiahnuť (napr. dostať sa do povedomia významných domácich a zahraničných investorov alebo touroperátorov),
- podrobný rozpis činností, ktoré je potrebné vykonať pri príprave podujatí, ich realizácie a ukončení (návrh a schválenie konceptu komunikácie, návrh propagačných materiálov, ich príprava a tlač, činnosti spojené s komunikáciou a zmluvné vzťahy s organizátorom a pod.),
- vyhodnotenie efektívnosti a účinnosti, ktorá sa dosiahla účasťou na podujatí.

Základné charakteristiky marketingového projektu sú:

- termíny začiatku, realizácie a ukončenia projektu sú dané jednoznačne,
- dosiahnutie určitých špecifických cieľov ak ide o jedinečnú, pravidelne sa neopakujúcu udalosť,
- cieľový stav, resp. výsledný produkt sa dosahuje počas stanoveného obdobia a v rámci stanovených zdrojov,
- marketingový projekt je „prototyp“, jedinečnej aktivity, ktorá nemá vzor v minulosti a nebude opakovaná v budúcnosti a vzhľadom na jedinečnosť a neopakovateľnosť obsahuje prvky neurčitosti a rizika.

Popis časových plánov a grafov by mal byť zvolený tak, aby bol zrozumiteľný a aby boli dobre chápané hľadiská akceptované pri ich zostavovaní. Správny a zrozumiteľný popis časových plánov bráni nežiadúcim nedorozumeniam pri realizácii marketingového projektu. Odporúčania pre postupy a zostavenie medzinárodných projektov sú:

Postupy prípravy medzinárodných projektov

Investujte do prípravy návrhu	Potenciálne prínosy sú vysoké, ale konkurencia je veľmi veľká. Na to, aby bol pripravený (vyvinutý) vyzretý a dobre argumentmi podložený návrh projektu, ktorý sa uchádza o financovanie, je potrebné sústrediť úsilie počas niekoľkých mesiacov.
Zistite, čo zákazníci (cieľové skupiny) chcú	Príslušný orgán Európskej komisie nie je skutočným zákazníkom pre vašu prácu, ale riadi sa príslušnými prioritami. Preto je veľmi dôležité starostlivo čítať priority programu (work programme), resp. vyhlásenie pre podávanie projektov (call for proposal).
Pôvodnosť a novosť návrhu overte hneď na začiatku	Mnoho návrhov projektov je popísaných spôsobom ako projekty, ktoré sú už realizované. Malý prieskum preto môže ušetriť množstvo času. Lepšie je monitorovať situáciu stále, to môže pomôcť preorientovať návrh, ktorý prinesie viac „ovocia“.
Od začiatku	Problémy, procesy a priority môžu byť odlišné od jednotlivých krajín.

myslíte „európsky“	Neprispôsobenie sa európskej dimenzii v projekte je zriedkakedy úspešné.
Podporujte strategické ciele všetkých partnerov	Správni partneri sú tí, ktorí sú angažovaní v projekte a na využívaní jeho výsledkov. Ak vy sami nebudete rozumieť, prečo sú zahrnutí v projekte, nebudú tomu rozumieť ani hodnotitelia.
Identifikujte merateľné ciele	Tieto môžu naznačovať, aká dôležitá je práca zostavovateľa projektu a môže samozrejme pomôcť pri riadení projektu. Ak neviete, ako ďaleko chce dôjsť, ako budete vedieť, že ste tam došli.
Identifikujte pozitívne sociálne dopady vášho návrhu	Všetky návrhy budú hodnotené akou mierou prispievajú k sociálnym cieľom určitej komunity. Preto identifikujte pozitívny dopad, než iba ponechať hodnotiteľov predpokladať, že dopad je negatívny.
Zabudujte využívanie od začiatku	Programy EÚ majú za cieľ dosiahnuť dopady na európsku spoločnosť a nie jednoducho uspokojovať intelektuálne kuriozity. Partneri, ktorí využívajú projekty musia mať dôležitú rolu pri definovaní projektu. Zabezpečte, aby sa výsledky hodili k trhu (cieľovej skupine).
Demonštrujte porozumenie zásadám projektového manažmentu	V spoločných projektoch, ktoré prekračujú hranice organizácií, regiónov, miest a krajín sú nezhody a nesúlady nevyhnutné. Preukážte pochopenie pre potenciálne problémy a spôsoby, ako ich hodláte riešiť.
Píšte pre hodnotiteľov	Príliš často navrhovatelia píšu svoje dokumenty pre seba a svoju organizáciu, presviedčajú odporujúcich partnerov, že ich prania boli zobrať do úvahy. Podstatným účelom návrhu je presvedčiť hodnotiteľov o prínose a výhodnosti.

Spracované podľa: Paul Drath: Successful Proposal – A Guide to Preparing Proposals for European Commission Funded Research and Technological Development Projects, Singleimage Limited, 1999, United Kingdom.

Mnoho marketingových aktivít, ktoré sú vykonávané v mestách, dedinách, v regiónoch na národnej, či medzinárodnej úrovni má jedinečný charakter. Sú to väčšinou podujatia, udalosti, ktorým v marketingu hovoríme „event-y“ [ívent], z angličtiny udalosť. Okrem toho, že sú jedinečné a neopakovateľné, sú charakteristické tým, že majú svoj presný termín zahájenia, resp. realizácie a termín ukončenia. Prax ukázala, že klasické marketingové plánovanie nie je dostatočne vhodné na prípravu takýchto marketingových udalostí, pretože nie je dostatočne podrobné, presné a niektoré skutočnosti nepopisuje do potrebných detailov a termínov. Uvedené nedostatky je možné veľmi efektívne riešiť zohľadnením udalostí, príležitostí a podujatí vo vidieckom turizme a agroturizme pomocou marketingového projektu.

Pracovníci marketingu spravidla zlyhávajú pri plánovaní svojich projektov preto, lebo sa domnievajú, že pri tvorbe marketingového projektu im stačí jednoduchý zoznam činností, ktoré je potrebné vykonať. V prípade zložitejších marketingových projektov tento prístup

môže viesť k tomu, že nie sú rešpektované logické väzby a niektoré činnosti nie sú dokončené načas, alebo nie sú hotové predchádzajúce činnosti alebo sa čaká na chýbajúce zdroje. Plán realizácie marketingového projektu sa preto môže orientovať na atraktivitu, podujatia a udalosti v procese implementácie vidieckeho turizmu a agroturizmu s významom zamestnanosti a pomocou logického rámca pomáha lepšie plánovať aj riadiť prostredníctvom:

- jasného analyzovania problému (problémov) riešených v popularizácii a presného vymedzenia očakávaných cieľov a výstupov,
- objasňovania stratégie prijatej na dosiahnutie daných cieľov (jasne popísané výstupy),
- vypracovanie štruktúry cieľa popularizácie (vrátane aktivít a rozpočtov),
- kontroly, či popularizácia plnením cieľov realizovateľnosti a určením spôsobov merania naplnenia cieľov a úspešnosti.

Postupne ako sa bude rozvíjať a zdokonaľovať produktová skupina vidieckeho turizmu a agroturizmu, bude potrebné v predstihu rozširovať popularizáciu, propagáciu a reklamu na všetko, čo pozitívne doplní, rozšíri a skvalitní trh turizmu vo vidieckej krajine. Podstatným cieľom procesu marketingu v rozvoji vidieckeho turizmu a agroturizmu bude vymedziť organizačné, vecné, personálne a inštitucionálne zabezpečenie, obsahovú náplň a základné nástroje jeho uplatňovania. Marketingom územia bude možné dosiahnuť poznatkový rast ekonomického potenciálu dediny, mesta, turistického regiónu, rast ekonomickej výkonnosti a efektivity využitia disponibilných zdrojov v podmienkach udržateľného rozvoja turizmu, zvyšovanie jeho konkurencieschopnosti, znižovanie nezamestnanosti, ako aj prispievanie k lepšiemu hospodárskemu a sociálnemu rozvoju na Slovensku.

13.3 Informačný systém vidieckeho turizmu a agroturizmu

Národný portál cestovného ruchu slovakia.travel "Slovakia.travel" je oficiálny centrálny propagačno-informačný systém cestovného ruchu Slovenska na internete, ktorého úlohou je propagovať Slovensko ako destináciu turizmu. Hlavným poslaním a prioritou tohto portálu je poskytovanie informácií a motivácia účastníkov turizmu. Portál je vstupnou bránou, ktorá vedie k informáciám, kontaktom, mapám, produktovým balíkom, fotografiám a pod. a systém, ktorý poskytuje komplexné, rýchle a vyčerpávajúce informácie o atraktívnych miestach, možnostiach ubytovania, podujatiach v turizme a pod. uskutočňovaných na Slovensku. Má slúžiť širokej domácej i zahraničnej verejnosti, odbornej verejnosti zo štátneho i súkromného sektora (TIK, VÚC, ZMOS, mestá/dediny, podnikateľské subjekty, profesijné organizácie a združenia pôsobiace v turizme).

Hlavné charakteristiky portálu Slovakia.travel

- Celoslovenské pokrytie všetkých dôležitých tém turizmu
- Informácie dostupné z jedného miesta
- Kvalita a spôsob zobrazenia článkov
- Geografický subsystém
 - prepojenie textových informácií s interaktívnymi mapami
 - základný route-planner na území Slovenska

- interaktívna automapa Slovenska, mapy všetkých miest a turistické mapy
- vyhľadávanie miest, dedín
- Regionalizácia informácií podľa
 - krajov a okresov
 - turistických regiónov
- Parametrické vyhľadávače
- Priestor pre zverejňovanie a vyhľadávanie produktov v turizme
- Prepojenie katalógu fotografií s textovými informáciami
- Prístup k informáciám aj katalógovou formou
- Zavedený interný rating pre najvýznamnejšie tematiky

Prečo internetová adresa www.slovakia.travel?

Portál www.slovakia.travel má koncovku .travel – špeciálny typ internetovej domény, ktorá charakterizuje spojenie s turizmom. Táto koncovka je vyhradená pre celý svet na oficiálnu prezentáciu jednotlivých krajín ako turistických destinácií. Spoločná filozofia prezentovania s koncovkou „travel“ vzišla z dielne Svetovej organizácie turizmu (UNWTO). Názov portálu Slovakia.travel združuje v sebe názov krajiny, napovie o aké odvetvie sa jedná a je to zároveň názov domény a súčasťou internetovej adresy.

Portál slovakia.travel

Portál www.slovakia.travel umožňuje prezentáciu subjektov turizmu v základnom rozsahu bezplatne. Subjektom ponúka aj rozšírenú formu prezentácie (rozšírený obsah, PR články, platená priorita, bannery), ktorá však môže byť spoplatňovaná. Spoplatnenie striktné vychádza z biznis modelu. Všetky príjmy sú použité výlučne na prevádzku, rozširovanie obsahu, ďalšie jazykové mutácie, pridávanie funkcionalít a iné vylepšenia portálu. Požiadavkou zverejnenia prezentácie jednotlivých záujemcov na portáli Slovakia.travel je ich spolupráca pri jeho neskoršej pravidelnej aktualizácii.

Portál turizmu Európy

Portál www.visiteurope.com pomáha vybrať si ideálnu dovolenku. Ponúka cestovanie v rôznych produktových skupinách turizmu v jednotlivých ročných obdobiach s možnosťou zostavenia balíka cestovných služieb. Umožňuje výber dovolenky pre dvojice, rodiny, priateľov i sólo (single) turistov podľa destinácií, zážitkov, udalostí, výletov a pod.

Portál Slovenský vidiek

Od decembra 2018 je vydavateľom online portálu Slovenský vidiek spol. Land Media. Informačný, mediálny portál www.slovenskyvidiek.sk prináša denné aktuálne spravodajské informácie z oblasti poľnohospodárskej produkcie, potravinárstva, hospodárstva, ekonomiky, životného prostredia, miestneho komunálneho prostredia, ale aj informácie o vidieckom turizme a agroturizme, zaujímavé reportáže a rozhovory z regiónov Slovenska. Cieľom portálu je mediálna podpora regiónov Slovenska, mladých farmárov, slovenských výrobcov a spracovateľov potravinárskych produktov, výrobcov nepotravinárskych produktov ako aj podpora predaja slovenských výrobkov. Súčasťou portálu je Agrobazár s ponukou prezentácie poľnohospodárskej techniky, rastlinnej a živočíšnej výroby a farmárskych potrieb formou farebnej obrázkovej inzercie.

Informačné systémy a spájanie prostredníctvom digitalizácie

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Národný turistický systém

Od roku 2019 www.nationaltourism.sk je vytváraný a uplatňovaný ako slovenský startup pod záštitou Ministerstva dopravy a výstavby SR. Cieľom je, aby na jednom mieste boli všetky informácie pre turistu, aby si vedel naplánovať, rezervovať a zaplatiť vopred cestovanie v rámci Smart popularizácie turizmu SR a digitalizácie. Národný turistický systém registruje a prezentuje ubytovacie zariadenia spolu s modulom rekreačných poukazov bezplatne.

a) *Internetový portál* umožní turistom naplánovať si cestovanie vo forme prehľadného itineráru. Vybrať si môžu z viac ako 2000 bodov záujmu, 950 ubytovacích zariadení, 300 trás a 2500 podujatí ročne. Umožňuje filtrovať podľa preferencií, vložiť medzi obľúbené alebo do plánovača cestovania, rezervovať ich, a následne zaplatiť so zapísaním do služby e-pass. K cestovaniu si môžu zakúpiť aj lístok na vlak a systém im predvyplní najbližšiu stanicu k ich cieľovému bodu cestovania.

b) *Turistická karta* je súčasťou v Národnom turistickom systéme, ktorá zvyhodňuje turistov na Slovensku. Karta slúži na platenie, zbieranie vernostných bodov, získavanie zliav, prednostného vybavenia, umožňuje vstupy zdarma do vybraných zariadení a slúži ako rekreačný poukaz. Karta vďaka najnovším technológiám môže byť použitá aj ako e-pass. E-pass je dopredu zakúpená služba, vstupenka, voucher či poukážka, ktorá sa nahrá „na kartu“ a

cez POS terminál sa pri jej použití držiteľ len verifikuje. Karta je multifunkčne použiteľná tam, kde je bezkontaktná technológia (napr. doprava, lyžiarske strediská, hotely a pod.) spolu aj s online rezervačným systémom pre ubytovacie zariadenia (ako channel manager, alebo ako plnohodnotný rezervačný systém).

c) *Mobilná aplikácia* (Android/AppleiOS) dopĺňa internetový portál a je vhodná do terénu, kde turista nemá pri sebe počítač. Nájde tam všetky atrakcie, trasy, podujatia, plánovač, ktorý sa synchronizuje s internetovým portálom, navigáciu k bodom záujmu, možnosťou nájsť body v okolí pomocou GPS, aktuálne počasie, rezervačný systém a asistenta počas pobytu v hoteli.

Význam a prínosy internetu pre vidiecky turizmus a agroturizmus

- možnosť sústrediť marketing, propagáciu a popularizáciu vidieckeho turizmu a agroturizmu,
- integrácia a jednotná prezentácia informácií o vidieckom turizme a agroturizme,
- prepojenie na medzinárodný (európsky) portál EuroGites (www.eurogites.org/eurogites/),
- prepojenie na domáce portály štátneho a verejného sektora s predmetom činnosti rozvoja vidieka a krajiny, agroproduktov a pod.
- prístup k aktuálnym informáciám z jedného miesta (pre každého individuálneho záujemcu doma a v zahraničí, ako aj pre profesionálnych záujemcov z verejného a privátneho sektora),
- vstupná brána a zastrešujúci systém pre prístup k ďalším informáciám (existujúce systémy, existujúce webstránky subjektov),
- dostupná propagácia a popularizácia produktov, služieb a subjektov turizmu,
- marketingový prieskum návštevnosti portálu (krajina, záujem...),
- podpora odbytu produktov a služieb,
- dostupná a relatívne rýchla a lacná propagácia produktov a subjektov vidieckeho turizmu a agroturizmu (základné vstupy a údaje),
- popularizácia nad rámec základného rozsahu,
- prístup k informáciám o aktuálnom dianí na vidieku a v turizme na Slovensku (novinky, aktuálne podujatia, newsletter),
- podpora vzájomnej spolupráce v oblasti tvorby obsahu a konkrétnej ponuky, pre podnikateľské subjekty, združenia turizmu, farmy, salaše, ranče a inštitúcie verejnej správy,
- zvýšenie návštevnosti vidieka, dedín a regiónov turizmu na Slovensku,
- obohatenie spektra turistických služieb o digitalizované elektronické informačné nástroje,
- zvyšovanie ekonomických, sociálnych a kultúrno-spoločenských prínosov,
- zvýšenie príjmov z produktovej skupiny vidieckeho turizmu a agroturizmu.

Oblasťné a krajské organizácie turizmu takisto vhodnou formou uskutočňujú reklamu, prezentáciu, propagáciu a popularizáciu vidieckeho turizmu a agroturizmu v územiach regiónov turizmu. K tomu je vhodné dodať, že popularizačnými aktivitami sa zapájajú aj turistické informačné centrá a neziskové mimovládne organizácie pôsobiace vo vidieckom priestore využívajúc najmodernejšie systémy digitalizovanej komunikácie a popularizácie.

14. VÝCHOVA A VZDELÁVANIE SO ZAMERANÍM SA NA POZITÍVNY VÝVOJ TURIZMU

Ľudské zdroje pre rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu majú dôležité a nezastupiteľné miesto. Kvalita poskytnutej služby je úzko prepojená s kvalitou personálu. Dobre pripravený a kvalifikovaný zamestnanec je konkurencieschopný a ľahšie si nájde uplatnenie na trhu práce. Na rozvoj turizmu má tak priamy vplyv vzdelanostná štruktúra obyvateľstva. Ľudia s vyšším vzdelaním ľahšie nájdu uplatnenie na trhu práce. Vzhľadom na to, že turizmus je sektor národného hospodárstva (prierezové odvetvie) zahrňujúci rôzne služby, uplatnenie na trhu práce nájdu nielen absolventi, ktorí ukončili učebný/študijný odbor pripravujúci priamo pre prácu v turizme (napr. hotelová akadémia, služby v turizme, kuchár, čašník, turistický sprievodca), ale aj absolventi, ktorí ukončili odbor zameraný na ekonomiku, obchod a podnikanie. Pre rozvoj turizmu je potrebné, okrem prípravy kvalitných absolventov, umožniť a podporiť profesijné vzdelávanie zamestnancov turizmu, a to v rámci celoživotného vzdelávania predovšetkým prostredníctvom ďalšieho vzdelávania. Význam celoživotného vzdelávania je aj v tom, že podľa demografickej prognózy budú počty žiakov klesať a do roku 2019 je prognóza poklesu 15 – 18 ročných o 95-tisíc. Tento pokles môže mať výrazný vplyv na nedostatok absolventov stredných, ako aj vysokých škôl. Prepojenie systému výchovy a vzdelávania s potrebami ekonomiky a trhu práce je významným faktorom materiálu „Učiace sa Slovensko“ a následne spracovaného Národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania, ktorý určuje smerovanie slovenského školstva na roky 2018 – 2027 (NPRVV 2018 - 2027) v 10-ročnom výhľade dlhodobých zámerov a cieľov Slovenska v oblasti výchovy a vzdelávania od predprimárneho vzdelávania, cez primárne, sekundárne, až po vysokoškolské vzdelávanie, ako aj ďalšie vzdelávanie s cieľom osobného rozvoja a získania relevantných vedomostí a zručností potrebných pre úspešné uplatnenie absolventov na trhu práce. Vytvorenie komplexného systému výchovy k vidieckemu turizmu a agroturizmu je vhodné realizovať na úrovniach:

Národnej - v príprave personálu - školskej a mimoškolskej - posilniť výchovu týkajúcu sa vzťahu a priameho kontaktu s turistom. Javí sa preto potreba zosúladenia vysokoškolskej a špecializovanej stredoškolskej výchovy s potrebami trhu v turizme. Vysoké školy sú súčasťou európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania a spoločného európskeho výskumného priestoru. Poslaním a predmetom činností je rozvíjať harmonickú osobnosť, vedomosti, múdrosť, dobro a tvorivosť v človeku a prispievať k rozvoju vzdelanosti, vedy, kultúry a zdravia pre blaho celej spoločnosti. Európska dimenzia vysokoškolského vzdelávania v podobe spoločných študijných interdisciplinárnych programov, ale aj novej úpravy pôsobenia vysokých škôl z členských štátov Európskej únie na území Slovenska vytvára prepojenie vysokoškolského vzdelávania s potrebami spoločnosti. Kombináciou dvoch študijných odborov absolvent získa interdisciplinárne vedomosti veľmi vítané v kreatívnom turizme. Len málo miest na Slovensku ponúka príležitosť turizmu nielen študovať, ale ho aj na vlastnej koži zažiť. Vysoká škola vytvára počas štúdia čo najužšie spojenie medzi teóriou a praxou. Študijné programy integrujú medzinárodný vývoj v oblasti vidieckeho turizmu a agroturizmu a zohľadňujú využitie

moderných elektronických médií pri konceptoch uplatnenia sa na trhu práce. Odborné učebné plány dôsledne dopĺňajú odborníci z praxe ako vyučujúci lektori. Štúdium absolventom sprostredkuje širokú bázu znalostí pre vytvorenie produktu a jeho umiestnenie na trhu pre rôzne skupiny klientov - turistov. Cieľom výučby je uplatniť získané vedomosti a zručnosti v každodenných procesoch v manažmente a vo vedení ubytovacieho zariadenia na vidieku a podporovať zabezpečenie budúcnosti. Získanie pracovných pozícií je možné obzvlášť na vrcholovej manažérskej úrovni alebo na rozhraní medzi strednou a vrcholovou manažérskou úrovňou. Okrem odborných znalostí získavajú študenti sociálne kľúčové schopnosti a jazykové kompetencie. Absolventi sú kvalifikovaní vykonávať riadiacu činnosť vo všetkých funkciách vyššieho manažmentu vidieckeho turizmu a agroturizmu a odvetvia voľného času, v hoteliérstve, v gastronómii, v starostlivosti o klienta v turizme vo vidieckych domáciach a medzinárodných turistických územných oblastiach, resp. v cestovných kanceláriách. Budú schopní samostatne vypracovávať koncepty špecificky podľa prianí klientov - turistov s cieľom zabezpečiť čo najvyšší profit pri vedení turistického podniku na vidieku.

Regionálnej - pojem regionálne školstvo nie je definovaný v medzinárodnej terminológii, na Slovensku je však natoľko zaužívaný pre označenie predprimárneho, primárneho a sekundárneho školstva, že s ním pracujú aj základné dokumenty pre vzdelávanie, ako aj samotný NPRVV 2018 - 2027. Absolvent vzdelávacieho procesu nadobudne nové aktuálne odborné vedomosti z oblasti vidieckeho turizmu a agroturizmu, vie v praxi uplatniť nové aktivity rozvoja vidieckeho turizmu a popularizácie agroturizmu s využitím vedomostí o nových podporných programoch zameraných na udržateľný rozvoj v slovenských regiónoch turizmu. Má vhodné vedomosti a praktické zručnosti pri tvorbe podnikateľských plánov pre malé podniky vo vidieckom turizme a agroturizme a v starostlivosti o klienta v turizme vo vidieckych regiónoch turizmu. Spoluprácou s vyššími územnými celkami (samosprávnymi krajmi), miestnou územnou samosprávou, cvičnými školami a cvičnými školskými zariadeniami a ostatnými inštitúciami (napr. krajské organizácie turizmu) pôsobiacimi v produktovej skupine vidieckeho turizmu a agroturizmu môžu vytvárať podmienky na vzdelávanie a poznávanie atraktivít prírodných, historických, kultúrnych a iných daností predmetného regiónu turizmu. Prepojením výučby a praxe s vysokoškolským poľnohospodárskym podnikom a vysokoškolským lesníckym podnikom vzniká vhodný priestor na duálne vzdelávanie v príslušnom študijnom odbore. Prostredníctvom vzdelávacích organizácií a inštitúcií pôsobiť na ľudí a vysvetľovať možnosti a prínosy vidieckeho turizmu a agroturizmu, ako aj poskytovať návody, ako jeho rozvoj na regionálnej i miestnej úrovni podporovať.

Miestnej – za účasti dedín a miest, inštitúcií turizmu (napr. oblastné organizácie turizmu), organizácií verejného sektora a ďalších profesijných organizácií zaoberajúcich sa vývojom vidieckeho turizmu a agroturizmu pestovať pozitívny vzťah k turizmu i turistom, ako jeden zo zdrojov prosperity, napĺňania hospodárskeho a sociálneho rozvoja predmetného územia v produktovej skupine vidieckeho turizmu a agroturizmu, ako aj plnenia úloh sociálnej a hospodárskej politiky Slovenska. Cvičné školy a cvičné zariadenia vytvárajú vhodné podmienky k praktickej výučbe základných poznatkov všeobecne v turizme.

Systému kvality a novým odborom vzdelávania na základných a stredných školách je

potrebné venovať vyšší dôraz formovaniu pozitívneho vzťahu k návštevníkom - turistom, ale aj k Slovensku. Ide najmä o zlepšenie komunikačných a jazykových zručností so schopnosťou poradiť aj v cudzom jazyku, ako aj etiky a vedomostí o turistických cieľoch na Slovensku. V rámci ďalšieho vzdelávania je cieľom a zámerom skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu v systéme celoživotného vzdelávania tak, aby sa zvýšila kvalita ľudských zdrojov ako základného predpokladu konkurencieschopnosti na trhu práce a poskytovaných produktov turizmu vo vidieckej krajine. Podstatným cieľom pestovania vzťahu k vidieckemu turizmu a agroturizmu je realizovať organizačné, vecné, personálne i inštitucionálne zabezpečenie, obsahovú náplň, ako aj základné nástroje uplatňovania výchovy miestneho obyvateľstva k turizmu ako prvku predstavujúceho pozitívny vplyv na celkový vývoj regiónu turizmu na vidieku. Rozvojom možno dosiahnuť rast ekonomického potenciálu dediny, mesta i regiónu, rast ekonomickej výkonnosti a efektivity využitia disponibilných zdrojov v podmienkach udržateľného rozvoja turizmu vo vidieckej krajine, zvyšovanie konkurencieschopnosti a životnej úrovne ľudí, prispievajúci k sociálnemu a ekonomickému rozvoju dediny, mesta, regiónu i krajiny.

15. VIDIECKY TURIZMUS A AGROTURIZMUS V KONTEXTE MEDZINÁRODNOM

Výrobná ekologická multifunkčnosť poľnohospodárstva a lesníctva celkový problém trvalej udržateľnosti pôdy - územia (krajiny) nevyriešia, hoci majú na jeho riešení významný podiel. Udržateľné využívanie pôdy - krajiny a ochrany územia možno definovať ako priestorovú (miestnu alebo regionálnu) a časovú harmonizáciu všetkých hlavných spôsobov využitia pôdy - krajiny s minimalizovaním ireverzibilných efektov. Pôda umožňuje pestovať vybrané množstvo rastlín pozitívnych k zdraviu turistu a chovať živočíšnu produkciu zdravých agropotravín vo vidieckom poľnohospodárstve, resp. lesníctve. Rozvoj vidieka a poľnohospodárstvo majú dobrú pozíciu, aby podstatne prispeli k prioritě týkajúcej sa pracovných miest, rastu a investícií, ktorá tvorí jadro hospodárskeho programu Európskej komisie. Samotný agropotravinársky sektor poskytuje 7 % pracovných miest, 3,5 % pridanej hodnoty EÚ a je 4. najväčším vývozným sektorom v EÚ. V EÚ je 25 mil. poľnohospodárov, vidiecke oblasti tvoria 50 % územia EÚ, ktoré poskytujú 20,6 % (46,1 mil.) pracovných miest v EÚ. Členské štáty Európskej únie sa snažia reagovať na výzvy a príležitosti, ktorým čelia vidiecke oblasti, rozvíjaním politiky EÚ v oblasti rozvoja vidieka, ktorá tvorí súčasť spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP).

Spoločná poľnohospodárska politika (SPP) je významne postavená na dvoch pilieroch. V rámci prvého piliera SPP sú podporované príjmy poľnohospodárov, ktoré sa v plnom rozsahu financuje z Európskeho poľnohospodárskeho záručného fondu. V rámci druhého piliera SPP sú podporované vidiecke oblasti, ktoré spolufinancovanie sa zabezpečuje z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka. V celkovom rámci SPP sa európska politika v oblasti rozvoja vidieka zameriava na dosiahnutie týchto cieľov:

1. Podporovať konkurencieschopnosť poľnohospodárstva.
2. Zabezpečovať udržateľné hospodárenie s prírodnými zdrojmi a opatrenia v oblasti zmeny klím.
3. Dosiahnuť vyvážený územný rozvoj vidieckych hospodárstiev a spoločenskí vrátane vytvárania a udržiavania pracovných miest.

Európska politika v oblasti rozvoja vidieka v EÚ je realizovaná prostredníctvom 118 programov rozvoja vidieka. V týchto programoch sú stanovené prioritné činnosti a pridelené rozpočtové prostriedky určené pre ich konkrétnu zemepisnú oblasť. Phil Hogan, Európsky komisár pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka konštatoval, že jednou z najväčších predností koncepcie rozvoja vidieka je skutočnosť, že má hlavné priority, a je iba na samotnom členskom štáte alebo regióne, ako si navrhne program, ktorý bude zodpovedať jeho výzvam a príležitostiam.

Na dosiahnutie čo najlepších výsledkov programov rozvoja vidieka sa v Európe vytvorili vidiecke siete. Európska sieť pre rozvoj vidieka (ENRD) štruktúrovane spája všetky zainteresované strany s cieľom dosiahnuť lepšie výsledky rozvoja vidieka v EÚ. Sieť slúži ako rozbočovač pre zdieľanie informácií, centrum na výmenu informácií a o tom, ako politika, programy, projekty a iné iniciatívy v oblasti rozvoja vidieka fungujú v praxi a ako ich možno zlepšiť, aby sa dosiahlo viac. Zameriava sa na zapojenie a oslovenie každého, kto má záujem o rozvoj vidieka v Európe. Podporuje účinné vykonávanie programov rozvoja vidieka

členských štátov EÚ vytváraním a vzájomnou výmenou poznatkov, vzdelávaním sa v problematike rozvoja vidieka, propagáciou a popularizáciou dosiahnutých efektívnych činností, ako aj prostredníctvom uľahčovania výmeny informácií, partnerstva a spolupráce vo vidieckych krajinách Európy. ENRD spolupracuje s druhou európskou vidieckou sieťou: Európskym partnerstvom v oblasti inovácií zameraným na poľnohospodársku produktivitu a udržateľnosť (EIP-AGRI). Činnosť EIP-AGRI spočíva v podpore inovácií a prenosu znalostí s cieľom posilniť konkurencieschopné a udržateľné poľnohospodárstvo a lesníctvo. Činnosť sietí ENRD a EIP-AGRI riadia oficiálne riadiace štruktúry, ktoré spájajú rôzne skupiny zainteresovaných strán v oblasti rozvoja vidieka. Cieľom každoročného zasadnutia zhromaždenia vidieckych sietí je poskytnúť strategické smerovanie, usmernenia a odporúčania pre činnosť sietí ENRD a EIP-AGRI. Dôraz sa kladie na nové problémy a dôležité témy, na ktorých sa musí v rámci sietí pracovať. Menšia riadiaca skupina vidieckych sietí dva alebo tri razy ročne kontroluje činnosť sietí ENRD a EIP-AGRI.

15.1 Rozvíjanie vidieckej krajiny v regiónoch turizmu

Vo vidieckych oblastiach žije vyše 50 % obyvateľstva EÚ, preto je potrebné realizovanie aktivít tak aby zostali atraktívne, dynamické a udržateľné a ponúkali kvalitné pracovné príležitosti, hospodársky rast, ako aj prístup ku kvalitnej infraštruktúre, mobilite a základným službám. Zjednodušenie administratívnych procesov pre rozvoj vidieka, všeobecné ciele vytýčené na úrovni EÚ a väčšia flexibilita členských štátov EÚ pri prispôbovaní opatrení svojim konkrétnym potrebám sú zárukou toho, že podpora rozvoja vidieka zostane na celom území EÚ účinná. Zvýšenie miery spolufinancovania členským štátom EÚ umožní zachovanie ambícií pri investovaní vo vidieckych regiónoch. Jedným z kľúčových prvkov politiky rozvoja vidieka je podporovať rozvoj „inteligentných dedín“ vo vidieckych oblastiach spolu so zlepšenou miestnou infraštruktúrou. Financovanie rozvoja vidieka môže v budúcnosti účinne predstavovať pridanú hodnotu na rozvoj miestnej, vidieckej a poľnohospodárskej ekonomiky a popri tom iné finančné fondy EÚ sa môžu zameriavať na veľké projekty infraštruktúry vrátane širokopásmového digitalizovaného pripojenia. Na aktivity k rozvíjaniu vidieckej krajiny treba povolať aj problematiku vidieckeho turizmu a agroturizmu so zohľadnením hlavných úloh (funkcií) pôdy – územia podľa odporúčania Rady EÚ:

- Výroba biomasy v poľnohospodárstve a lesníctve.
- Filtrácia, pufrácia a transformačné aktivity medzi atmosférou, podzemnými vodami a rastlinným krytom, ochrana environmentu a osobne ľudí prostredníctvom protektovania potravinového reťazca a zásob pitnej vody.
- Pôda udržiava ekologický a genetický potenciál živých organizmov (biodiverzita druhov).
- Pôda poskytuje priestor pre technické, priemyselné a socio-ekonomické štruktúry a ich rozvoj (pre stavebníctvo, budovy, dopravný systém, športové a rekreačné ustanovizne, priemysel a pod.).
- Pôda je zdrojom surovín a slúži aj ako rezerva vody a energie.
- Pôda je kultúrnym dedičstvom, formuje základnú časť krajiny (jej vzhľad), v ktorej

žijeme, udržujeme paleontologické a archeologické bohatstvo vysokej hodnoty pre poznanie histórie Zeme a ľudstva.

Údaje, ktoré má k dispozícii Európsky zväz vidieckeho turizmu (European Federation of Rural Tourism - EuroGites), poskytujú, že priemerný ročný rast za obdobie posledných 10 rokov až 15 rokov v dopyte ako aj ponuke bol približne na úrovni 10% až 15%, čo je oveľa vyššia hodnota ako napr. pre rast turizmu v Európe, ktorý bol v sledovanom období na úrovni cca 4% až 5%. Veľký podiel na priaznivom vývoji má nárast kapacít v krajinách, ktoré sa prednedávnom začali orientovať na ponuku vo vidieckom turizme a agroturizme. V krajinách ako napr. Španielsko, sa každé tri roky ubytovacia kapacita zdvojnásobuje, čo spôsobuje prechodný previs ponuky nad dopytom. V krajinách, v ktorých je turizmus na vidieku rozvíjaný už dlhodobo, rozvoj je oveľa nižší. V týchto krajinách silná konkurencia núti podnikateľov k neustálemu zdokonaľovaniu, inováciám a špecializácii v ponuke služieb.

V Európe predstavuje podiel vidieckeho turizmu a agroturizmu na turizme krajiny rôzne hodnoty, t.j. v rozmedzí od 2% do 40% v závislosti od krajiny. Stredná hodnota dosahuje úroveň 25% podielu ubytovacej kapacity vo vidieckych oblastiach na celkovej ubytovacej kapacite krajiny. Európsky vidiecky turizmus a agroturizmus je založený predovšetkým na domácom trhu, resp. hlavnými trhmi sú susedné štáty [5]. Dostupné údaje o cieľových skupinách turistov a obsadenosti kapacity dokumentujú nasledovné údaje:

- 95% turistov je domácich (prichádza z rovnakej krajiny),
- 80% turistov má trvalé bydlisko vzdialené menej ako tri hodiny cesty, čo je príčinou krátkodobých pobytov,
- priemerné ročné obsadenie kapacít je na úrovni 20% - 25%, ale môže byť v mnohých oblastiach aj nízke až na úrovni 12% - 15%. V niektorých regiónoch ubytovacie zariadenia fungujú iba niekoľko mesiacov v roku,
- 35% obsadenie kapacít turistami je považované za veľmi dobrý výsledok (iba menej ako 10% zariadení dosahuje tento výsledok),
- priemerná dĺžka pobytu je medzi 1,5 dňami (vysielajúci trh je miestny), 3,6 dní (domáci s viac ako 4 hodinami cestovania), a približne 9 dní (zahraniční turisti).

Ubytovacie zariadenia, ktoré neposkytujú žiadne, resp. poskytujú iba minimálne doplnkové služby majú na trhu najväčší úspech:

- 85% turistov preferuje nezávislé ubytovanie (nájom zariadeného domu alebo rekreačného zariadenia) a táto hodnota môže byť vyššia ak je zohľadnený nájom v rámci ubytovania v súkromí.
- 15% turistov preferuje a využíva tradičné "B&B-štýl" ubytovania, ktoré zahŕňa ďalšie služby ako sú raňajky, celodenná strava, upratovanie izby a pod. Táto skupina turistov má sklon k vyšším spotrebným výdavkom.
- menej ako 5% turistov očakáva, aby ubytovacie zariadenie poskytovalo aj iné služby okrem raňajok prípadne celodennej stravy.

Úspech služby alebo ubytovania spočíva v špecializácii, v možnosti zaujať a uspokojiť potreby a očakávania turistov presne definovaných profilov a trhové segmenty v rámci celkového konceptu vidieckeho turizmu a agroturizmu. Informácia o celkových potrebách,

preferenciách a očakávaníach potenciálnych turistov umožňuje sa rozhodnúť na ktorý segment/segmenty turistov sa zamerať tak aby bola dosažiteľnosť v konkurencieschopnosti a eliminovať tie segmenty, kde zdroje alebo potenciál nie je dostatočný [14]. Päť relatívne nezávislých parametrov by malo byť preskúmaných a analyzovaných v kontexte na:

- vybavenie,
- lokalitu a okolie,
- doplnkové služby a aktivity,
- osobný prístup a atmosféra,
- rezervačný proces a bezpečnosť.

Miesto (lokalita) a okolie sú najviac hodnotené, vybavenie a doplnkové služby a aktivity sú na druhom i treťom mieste v poradí s rovnakou úrovňou významnosti. Kvalita služieb a prvky, ktoré súvisia s bezpečnosťou, sú nižšie v poradí priorit. Ich význam rastie ak ide o cesty do nepoznaných krajín.

Perspektívy pre rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu sú významne spôsobené viacerými dôvodmi:

- Rastúcou citovou hodnotou, ktorú pripisuje mestská populácia prírodným zdrojom, osobnému kontaktu a atmosfére, pokoju, tradíciám, autentickému zážitku, ktorý v mestských aglomeráciách nie je možné nájsť.
- Tendenciou rozdeliť dovolenku na niekoľko kratších úsekov. Namiesto jednej dlhšej dovolenky na zotavenie raz za rok, čoraz častejšie je uplatňovaný model viacerých dovolení počas celého roka a na kratšie obdobie.
- Zmenou v hodnotovom systéme vyplývajúcom zo zmeny v životnom štýle, zdraví, osobných vzťahoch, hľadanie atraktívnych zážitkov, wellness, šport a pod. Pre väčšinu z toho ponúkajú vidiecke oblasti takmer neohraničené možnosti a zdroje.
- Demografickými trendmi rastie aj priemerná dĺžka života populácie, ktorá má dostatočný ekonomický potenciál, relatívne dobrý zdravotný stav a aktívny prístup nezaťažený tradičnou sezónnosťou, školskými prázdninami a pod.
- Novými informačno-komunikačnými digitalizovanými technológiami (osobitne internet so všetkými aplikáciami a funkciami) generujúcimi príležitosti a potenciál pre prístup k trhom vidieckeho turizmu prostredníctvom špeciálne orientovaných produktov miestnej gastronómie v agroturizme.

Rozvíjaním vidieckeho priestoru dôjde k značnému rastu záujmu o bývanie v sídlach a územiach s dobrým životným prostredím v menších lokalitách. Priestorové efekty týchto trendov sa prejavujú pozitívne na dedine a v menších mestách. Odrazí sa to v potrebe revitalizovať dedinu, zlepšovať podmienky pre nadsídelnú kooperáciu a začleňovanie dedinských sídiel do regionálnych a nadregionálnych vzťahov, diverzifikovať ekonomickú základňu vidieka. Vhodné bude klásť dôraz na zavádzanie nových informačných, komunikačných a digitalizovaných technológií, biotechnológií a pod. do vidieckej krajiny. Vidiecky turizmus a agroturizmus na vidieku bude významne prepojený na miestny a regionálny rozvoj.

Vidiecky turizmus a agroturizmus na Slovensku sa stáva relatívne atraktívnou formou

turizmu hlavne v horských a podhorských oblastiach. Možno ho definovať ako využívanie voľného času na vidieku rôznymi rekreačnými činnosťami s príležitosťou ubytovania v rodinách, vo vidieckych domoch alebo v účelových komerčných ubytovacích zariadeniach postavených v tomto prostredí. Slovensko má mimoriadne dobré podmienky pre turizmus na vidieku, horské a podhorské oblasti zaberajú vyše 2 mil. ha, z čoho poľnohospodársky pôdny fond predstavuje vyše 800 tis. ha. Vidiecky charakter má 95,2% slovenského územia a žije na ňom 46,3% obyvateľstva, čím sa radíme na 4. miesto rozšírenej EÚ (po Grécku, Slovinsku a Rakúsku). Z vyše 2927 slovenských osád, dedín a miest je až 2500 situovaných do atraktívnych prírodných vidieckych priestorov. To znamená, že na rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu sa hodí ktorýkoľvek región turizmu, teda aj taký, ktorý zatiaľ zápasí s vysokou mierou nezamestnanosti, resp. nemá charakter vidieka. Rodinné podniky môžu v budúcnosti znamenať nepostrádateľné piliere celého segmentu turizmu najmä v oblastiach so sezónnou prevádzkou [32]. Prínos rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu možno vymedziť z viacerých hľadísk:

1. Umožňuje využiť a zhodnotiť danosti vidieckeho prostredia, a to pri pomerne nízkej finančnej náročnosti.
2. Vytvára nové pracovné príležitosti pre podnikateľa a jeho rodinu, prípadne pre zamestnancov pri starostlivosti o turistov.
3. Stabilizuje obyvateľstvo vo vidieckom sídle, odbúrava zbytočne vysokú každodennú mobilitu za prácou vo väčších sídlach a menších mestách.
4. Vytvára podmienky na zachovanie tradičného a typického osídlenia vidieka podľa miestnych zvyklostí, na zachovanie typického prostredia, krajinotvorných a ekologických funkcií dediny a regiónu turizmu.
5. Umožňuje po úprave využívať jestvujúcu materiálnu základňu vo vlastníctve súkromných osôb a poľnohospodárskych družstiev a dvorov, ktorá by sa inak nevyužívala.
6. Umožňuje speňaženie vlastných poľnohospodárskych produktov na stravovanie a pohostenie turistov.
7. Napomáha obnove a rozvoju dediny formou získania finančných prostriedkov z príjmu zo služieb v turizme.
8. Vytvára zaujímavú možnosť prípravy stravy pre turistov z čerstvo vypestovaných domácich poľnohospodárskych a agropotravinárskych produktov.
9. Má pozitívny vplyv na regionálny rozvoj.
10. Má pozitívny vplyv aj na platobnú bilanciu a rozvoj turizmu na Slovensku.

Potenciál pre rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu predstavujú aj dediny so zachovanou tradičnou architektúrou, chránené ako pamiatkové rezervácie (napr. Vlkolinec, Ždiar, Osturňa, Podbiel, Čičmany, Špania Dolina, Štiavnické Bane, Plavecký Peter, Brhlovce). Pretože tento hlavný druh, resp. produktová skupina turizmu sa dotýka realizovateľnosti vo viacerých ústredných orgánoch štátnej správy, je potrebné veľmi citlivo koordinovať aj činnosť zainteresovaných orgánov a organizácií. Na základe kritérií stanovených v zahraničí bude vhodné spracovať kategorizáciu vidieckych sídiel poskytujúcich ubytovacie a stravovacie služby, osobitne služieb v agroturizme ako súčasť a spojenie s vidieckym turizmom.

15.2 Ciele stratégie udržateľného rozvoja turizmu do roku 2030

V Stratégii rozvoja turizmu do roku 2020 schváleného vládou SR dňa 10. júla 2013 je uvádzaný strategický cieľ potreby zvyšovania konkurencieschopnosti turizmu pri lepšom využívaní jeho potenciálu, so zámerom vyrovnávať regionálne disparity a vytvárať nové pracovné príležitosti. Ide o takmer identický strategický cieľ, aký stanovila Nová stratégia turizmu SR do roku 2013 a preto je potrebné nielen pokračovať v začatých aktuálnych procesoch, ale na základe nových poznatkov a východísk definovať nové čiastkové ciele:

- sústrediť pozornosť na inovácie existujúcich produktov turizmu na základe trendov v dopyte po turizme,
- lepšie využívať prírodný a kultúrohistorický potenciál Slovenska podporou cieľových miest, kde už existuje stabilizovaný dopyt kľúčových trhov a nepodporovať nové cieľové miesta s nestabilnými segmentmi trhu, ktoré neprinesú dostatočný synergický efekt,
- podporovať cieľové miesta s dostatočným prírodným a kultúrohistorickým potenciálom v zaostávajúcich regiónoch s vysokou mierou nezamestnanosti a tak vytvárať nové pracovné príležitosti.

Slovensko je malá krajina, preto má čiastočne obmedzené kapacitné možnosti uspokojiť spotrebiteľský dopyt. V dlhodobom výhľade je potrebné sa orientovať na udržateľný turizmus pre rozvoj a dopyt zahraničných turistov orientovať na málo známe, nepreplnené, autentické destinácie turizmu. Tento fakt môže byť v konečnom dôsledku pre Slovensko veľmi prínosný. Slovensko sa z hľadiska konkurencieschopnosti z krátkodobého hľadiska zameria na lepšie využívanie kapacít, a z dlhodobého hľadiska je hlavnou požiadavkou a predpokladom rozvoj kvality. K napĺňaniu stanoveného strategického cieľa realizáciou úloh je možné v troch oblastiach:

Oblasť kvality v konkrétnom i širšom chápaní. Ide nielen o kvalitu konkrétnych tovarov a služieb, ale aj všetkého, čo ju vytvára, podmieňuje, ovplyvňuje. Ide o súbor faktorov, ktorých výsledkom je ponúkaný produkt spotrebúvaný domácim i zahraničným turistom. V nadväznosti na túto oblasť je potrebné realizovať aj zámery a úlohy v druhej oblasti.

Oblasť podpory dopytu a ponuky so zámerom prijatia prorastových opatrení. Cieľom je prijatie opatrení stimulujúcich dopyt v príjazdovom zahraničnom i domácom turizme. Výsledkom bude zvýšenie návštevnosti Slovenska, výkonov všetkých subjektov turizmu s následnou tvorbou pracovných miest. V neposlednom rade je cieľom aj vytvorenie podmienok na rozvoj podnikateľského prostredia, ktoré v turizme je charakteristické veľkým, dominantným počtom malých subjektov. Aj týmto sú do značnej miery determinované ich rozvojové, investičné, marketingové a iné aktivity. Táto skutočnosť sa prejavuje predovšetkým v nedostatočnej tvorbe produktových skupín turizmu v cieľových miestach.

Oblasťou prezentácie Slovenska ako krajiny turizmu sú úlohy a opatrenia zamerané na prezentáciu, propagáciu a popularizáciu Slovenska na produkty turizmu v cieľových trhoch. Obsah prezentácie pritom musí vychádzať z predstáv, ktoré o Slovensku majú jej obyvatelia. Prezentácia nesmie byť „prekvapením“ pre vlastných občanov, lebo oni sú jej súčasťou. Z

toho vyplýva, že prezentácia krajiny vychádza z existujúcej štátnej identity a odzrkadľuje existujúce hodnoty danej spoločnosti. Formu prezentácie je vhodné zamerať na využitie všetkých nových komunikačných, informačných a digitalizovaných technológií. Významnú úlohu pritom plnia aj oblastné a krajské organizácie turizmu. Vzhľadom na potenciál turizmu je možné vyrovnávať aj regionálne hospodárske a sociálne rozdiely a preto je vhodné posilniť rozvoj tých produktov turizmu, ktoré majú vysokú pridanú hodnotu, a prinášajú vyššiu efektivitu vynaložených nákladov. Ide najmä o voľnočasové aktivity ako je vidiecky turizmus, kúpeľníctvo, zimný a zážitkový turizmus.

Ambíciou Európskej únie je pomôcť podnikom a orgánom verejnej správy ľahšie dosiahnuť inteligentnejší, ekologickejší a udržateľnejší rast. Témy 7. Európskeho samitu regiónov a miest, konaného 8.7. - 9.7. 2016 v Bratislave počas slovenského predsedníctva Rady EÚ, boli naliehavé, pretože výrazné rozdiely v investíciách medzi krajinami a regiónmi v Európskej únii pretrvávajú a Európska komisia sa usiluje zmobilizovať verejné i súkromné investície v objeme 300 mld. € na roky 2016-2020. Odpoveďou na situáciu v EÚ nie je štiepenie, ale lepšia spolupráca a komunikácia. Na samite Markku Markkula, predseda Európskeho výboru regiónov, uviedol (citácia) „Máme silnejšiu bázu implementovať mestskú agendu v EÚ. Musíme oveľa viac posilniť miestnu samosprávu a realizovať funkčnú decentralizáciu. Potrebujeme stratégiu pre miestnych a regionálnych aktérov, priestor pre kreativitu a väčšiu inováciu verejného i súkromného sektora. Taktiež musíme zjednodušiť regulatívny rámec, posilniť politiku inklúzie a kohézie. Občania sa musia stať viac súčasťou dialógu“. Účastníci 7. Európskeho samitu regiónov a miest prijali Bratislavské vyhlásenie s uvedením, že mestskí a dedinskí aktéri musia mať väčšie právomoci, aby dosiahli svoj potenciál prostredníctvom prepojenia investícií. Tie musia byť zamerané na udržateľné a inteligentné riešenia v oblasti energetiky, dopravy, vzdelávania, zdravotníctva, sociálnych vecí, digitálneho hospodárstva, ako aj v miestnych, regionálnych a medzinárodných rozvojových stratégiách cestovného ruchu. Medzi hlavné riešenia v Bratislavskom vyhlásení, ktoré chcú európske regióny a mestá presadzovať, patrí napr. zníženie byrokratickej záťaže, určenie a odstránenie prekážok verejných i súkromných investícií. V Bratislavskej deklarácii sa jasne hovorí o priamejšom vstupe k eurofondom, kombinácii verejných a súkromných zdrojov, prijímaní rizík, podnikateľskejšom myslení a o tom, že dediny, mestá a samosprávne kraje potrebujú viacej kompetencií. Podnikateľské zmýšľanie, miestny prístup, digitalizácia a otvorená inovácia musia tvoriť základy riadenia EÚ a stratégie dlhodobého rozvoja členských štátov EÚ.

Svetová organizácia turizmu (UNWTO), ako vládna organizácia OSN na svojich Valných zhromaždeniach vyhlásila rok 2017 za „Medzinárodný rok trvalo udržateľného cestovného ruchu pre rozvoj“, rok 2018 za „Medzinárodný rok rozvoja digitalizovaných technológií“ a rok 2019 za „Medzinárodný rok vzdelávania, rozvoja zručností a pracovných miest“. V rámci všeobecnej 2030 Agendy pre trvalo udržateľný rozvoj a trvalo udržateľného rozvoja cieľov (SDGs), si UNWTO kladie za cieľ podporiť zmeny v politike, obchodných praktikách a správaní spotrebiteľov smerom k udržateľnejšiemu odvetviu turizmu viac ako môže prispieť SDGs. Valné zhromaždenie OSN v 07/2017 prijalo rezolúciu ku konečnému setu indikátorov Agendy 2030, ktorými sa bude merať pokrok v dosahovaní cieľov. UNWTO prijalo v 12/2017 ciele udržateľného rozvoja turizmu a ponúka lepšiu budúcnosť nielen pre

miliardy ľudí na svete, ale aj pre planétu Zem.

Sedemnást' cieľov udržateľného rozvoja, ktoré jednomyselne prijalo 193 krajín, predstavuje nový univerzálny štandard pre rozvoj, v ktorom sa myslí na všetkých obyvateľov planéty. Úlohami sú podporovať aj turizmus formou digitalizácie v piatich kľúčových oblastiach:

- Inkluzívny a udržateľný hospodársky rast.
- Sociálne začlenenie, zamestnanosť a znižovanie chudoby.
- Účinné využívanie zdrojov, ochrana životného prostredia a zmeny klímy.
- Kultúrne hodnoty, rozmanitosť a dedičstvo.
- Vzájomné porozumenie, mier a bezpečnosť.

Národný investičný plán SR na roky 2018 - 2030 takisto charakterizuje prioritné témy. Prepojenie cieľov rozvojovej spolupráce Slovenska na roky 2019 – 2023 s národnými prioritami implementácie Agendy 2030 predstavuje nasledovné ciele:

- Ľudia a štát - právny štát, demokracia a bezpečnosť, dobré zdravie, vzdelanie pre dôstojný život - podpora demokracie a právneho štátu, dobrej správy vecí verejných, vrátane dialógu občianskej spoločnosti a štátnych inštitúcií, prevencia vzniku konfliktov.
- Prosperita - znižovanie chudoby a sociálna inklúzia, smerovanie k znalostnej a environmentálne udržateľnej ekonomike pri demografických zmenách a meniacom sa globálnom prostredí - znižovanie chudoby a riešenie príčin migrácie prostredníctvom tvorby pracovných miest, podpory potravinovej bezpečnosti, rozvoja ľudského kapitálu, a zvyšovanie ekonomickej a sociálnej odolnosti komúnit.
- Prostredie - udržateľné sídla, regióny a krajina v kontexte zmeny klímy - zlepšenie životného prostredia obyvateľov partnerských krajín realizáciou opatrení na zmiernenie a prispôsobovanie sa na zmenu klímy podporou efektívnosti vodného, odpadového a lesného hospodárstva, zabezpečením prístupu k vode a sanitácii, podporou energetickej bezpečnosti a využívania obnoviteľných zdrojov energie.
- Partnerstvo pre rozvoj – postupné zvyšovanie výdavkov na strategické ciele Slovenska až do roku 2030 a zintenzívnenie spolupráce so zahraničnými donormi a medzinárodnými organizáciami.

Pri implementovaní Agendy 2030 si Slovensko určilo tri princípy, ktorými ciele udržateľného rozvoja dosahuje. Prvým je integrácia, ktorá znamená, že udržateľný rozvoj musí byť súčasťou všetkých verejných politík, od národnej, cez regionálnu, lokálnu až po zahraničnú. Druhým pilierom je participácia, pretože implementovať agendu nie je možné bez toho, aby bola do nej zapojená celá spoločnosť. Vláda SR je síce odhodlaná udržateľný rozvoj dosiahnuť, no o tento cieľ sa musia snažiť všetci - ženy, muži, skupiny, jednotlivci, mládež i staršia časť obyvateľstva. Posledným princípom je partnerstvo, pričom práve jeho budovanie s rôznymi kľúčovými hráčmi je podstatné pri hľadaní udržateľných riešení mnohých problémov. Štát, akademická obec, tretí a súkromný sektor, územné samosprávy či iní partneri - každý jeden z nich prináša svoje postrehy a poznatky, ako dosahovať udržateľný rozvoj. Pre Slovensko sú v rámci Agendy 2030 podstatné priority ako vzdelanie, klimatické zmeny či všeobecne lepšie životné prostredie.

Ciele udržateľného rozvoja - Agenda 2030 - v synergii s vidieckym turizmom a agroturizmom

 - participácia vidieckeho turizmu a agroturizmu

Zdroj: Vlastné spracovanie.

V kontexte so zámermi novej politiky turizmu v Európskej únii a celosvetovom meradle je podstatnou úlohou orgánov štátnej správy, regionálnej i miestnej územnej samosprávy, podnikateľských subjektov, profesijných asociácií, zväzov a združení, zamestnávateľov i zamestnancov pôsobiacich v turizme, aby sa úlohy na dosiahnutie strategických cieľov postupne naplnili v záujme udržateľného hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho rozvoja aj slovenského udržateľného rozvoja turizmu a osobitne rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu.

15.3 Udržateľný rozvoj európskych dedín a vidieckych oblastí

Európu z troch štvrtín tvorí vidiek. Približne polovica Európanov žije vo vidieckych regiónoch a viac ako 50% všetkých pracovných miest je umiestnených na vidieku. Poslednými rokmi sa plošný podiel vidieckych oblastí len nepatrne zmenšil v porovnaní s aglomeráciami a počet obyvateľov neustále klesá. Prírodné, kultúrna a historické jedinečnosti, rámcové hospodárske a spoločensko-politické podmienky, ekonomické a infraštruktúrne štandardy ako aj vzdialenosti od centier zapríčiňujú zreteľné rozdiely medzi vidieckymi priestormi medzi severom a juhom Európy, medzi starými a novými členskými krajinami EÚ aj vo vnútri jednotlivých krajín – v neposlednom rade aj vzhľadom na funkcie, ktoré majú a sú schopné plniť: priestory pre život a stretávanie sa, pre regeneráciu a vyrovnanie, voľný čas a odpočinok, priestory pre prácu a hospodársku činnosť.

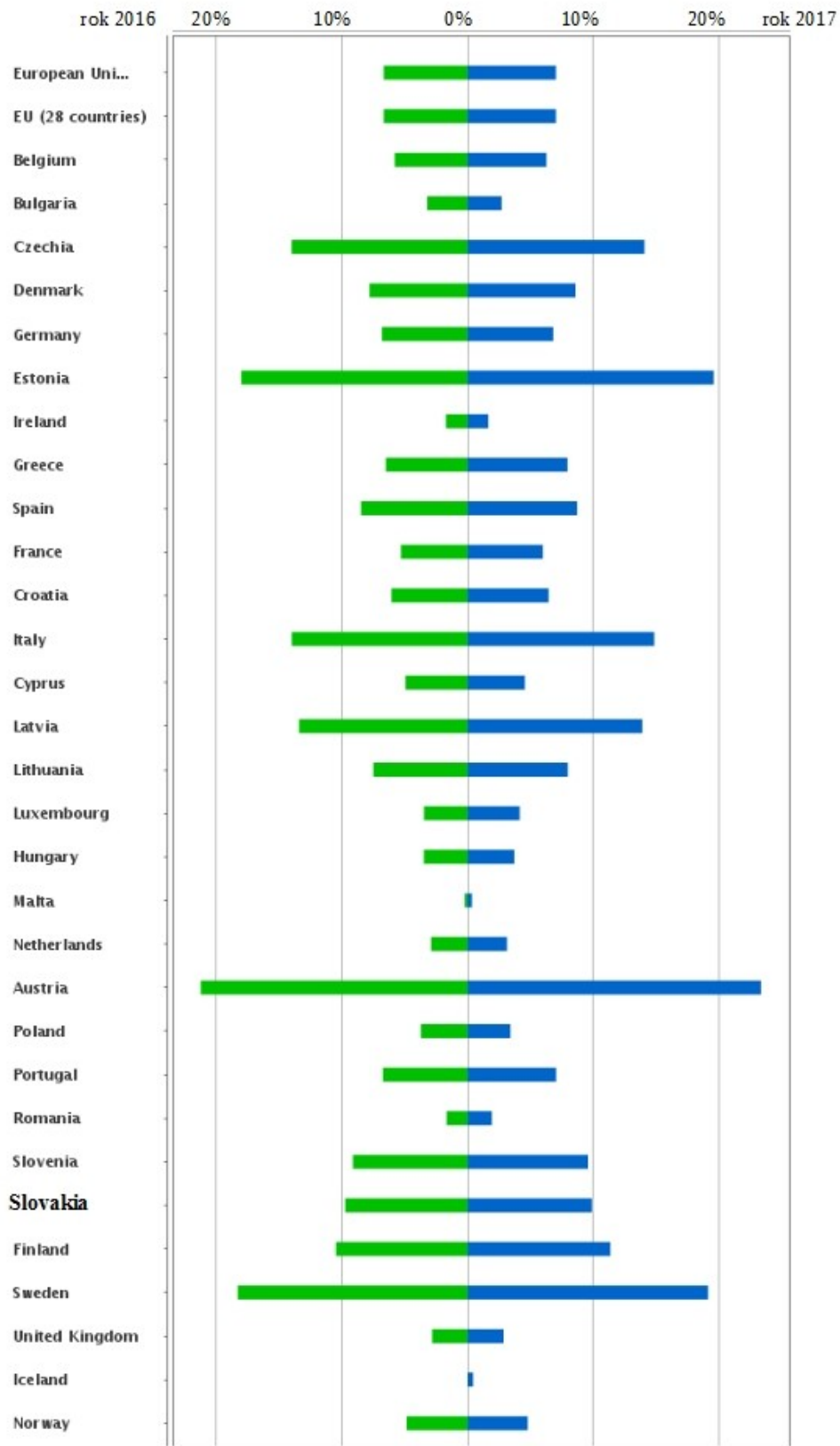
Životaschopnosť vidieckeho regiónu je vhodné vnímať v úzkej súvislosti s jeho ekonomických potenciálom. Preto je veľkou výzvou tento nevyhnutný ekonomický základ udržateľne a ekologicky harmonicky posilňovať. Principiálne je potrebné stavať na starostlivosti a dynamizovaní existujúcich miestnych malých a stredných podnikov a na

tvorbe nových kvalifikovaných pracovných miest. Najdôležitejším je podnietenie vzniku nových inovatívnych podnikov v rozsahu stredne veľkých remeselných prevádzok, v živnostiach a priemysle, v sektore obnoviteľných zdrojov, alternatívnych energií, vidieckeho turizmu, zdravia a iných moderných služieb so zameraním sa na:

- podporu prevádzok využívajúcich regionálny potenciál, výrobu a distribúciu regionálnych produktov,
- znovuoživenie tradičných remeselných zručností v spojení s turistickými aktivitami,
- zriadenie technologických, inovatívnych centier turizmu s ponukou atraktívnych a inovatívnych služieb,
- zriadenie podnikateľských vnútorných sietí na vzdelávanie a synergiu,
- rozvoj modelov zamestnanosti, ktoré uľahčia skĺbenie rodičovstva a povolania,
- vytváranie kvalifikovaných pracovných miest s osobitným zreteľom na cieľovú skupinu žien,
- podporu pracovných miest typu „time-sharing“ (zdieľanie zdrojov IT viacerými užívateľmi), napríklad v teledomoch,
- presadzovanie decentralizácie, prípadne aj privatizácie vybraných oblastí verejného sektora,
- zapojenie potenciálu vysokých škôl a univerzít do miestneho a komunitného rozvoja a širšie nasadenie v oblasti rozmiestnenia jednotlivých vzdelávacích inštitúcií vo vidieckom priestore.

Medzi mestom a dedinou sa vytvára hustejšia sieť vzájomných vzťahov a závislostí. Z toho vyplývajú početné výzvy, nové alternatívy a šance, ale aj priťažujúce problémy tam, kde prevažujú politické a spoločenské hierarchie medzi mestom a dedinou, pokusy o prispôsobenie sa bez spätnej väzby, či seba zničujúce nepriateľstvá. V prostredí miestnej územnej samosprávy je veľmi dôležité udržiavať aktívne partnerstvá medzi dedinou a mestom. Malé a stredné podniky zamerané na poľnohospodárstvo a lesníctvo vo vidieckom priestore plnia rôznorodé funkcie a preto zostávajú aj v budúcnosti neodmysliteľnými aktérmi vo vidieckych regiónoch turizmu. Priamo aj nepriamo vytvárajú pracovné miesta a posilňujú tým ekonomickú základňu. Súčasne sú podstatnou časťou dedinského spoločenstva a základom funkčných dedinských štruktúr. Vzhľadom na svoj veľký plošný podiel určujú svojou činnosťou hospodárenie v krajine a aj charakter i vzhľad kultúrnej krajiny. Tieto dôležité ekonomické, ekologické, sociálno-spoločenské a kultúrne prínosy lesníctva a poľnohospodárstva majú zároveň významný vplyv na atraktivitu vidieckych priestorov. Integrovaný rozvoj života vidieckych regiónov a dedín môže byť vtedy úspešný, keď sú do neho vtiahnuté aj poľnohospodárske a lesnícke malé a stredné podniky, farmy, salaše, sedliacke dvory, miestne územné samosprávy, inštitúcie zaoberajúce sa turizmom a pod. Pre podporu „ekonomiky na vidieku“ platí, že poľnohospodárstvo a lesníctvo, živnosti, remeslá, služby a turizmus by mali byť efektívne zosieťované, prepravné cesty by mali byť čo najkratšie a malo by sa predchádzať zaťažaniu životného prostredia. Okrem toho je na prekonanie miestnych nevýhod potrebné plošné vybavenie vysoko rýchlostnými dátovými sieťami. Tieto sú a zostávajú dôležitým predpokladom pre zlepšenie dostupnosti pracovných miest a uplatnenia produktov na trhu využívaním potenciálu turizmu vidieckeho regiónu [34].

Podiel z celkovej poľnohospodárskej plochy využívanej ekologickým poľnohospodárstvom

Zdroj: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/main-tables>

Podporu a prehlbovanie stratégií a opatrení je vhodné zamerať na:

- výrobu, skvalitňovanie a distribúcia zdravých potravín,
- vytváranie spoločností na pestovanie a predaj regionálnych značkových produktov,
- výrobu a distribúciu obnoviteľných surovín a alternatívnych energií,
- zapojenie predradených a nadväzujúcich hospodárskych oblastí do regionálneho reťazca tvorby hodnôt,
- rozvoj a modernizácia ponuky v agroturizme,
- vytváranie dostatočného miesta a bezpečného dopravného spojenia pre chodcov a cyklistov,
- vyvážený pomer tradičných a moderných podujatí a aktivít, kde sa rovnakou mierou prezentuje zachovávanie kultúrneho dedičstva a podpora nových kultúrnych a športových voľnočasových možností,
- starostlivosť a udržanie regionálne charakteristickej kultúrnej krajiny,
- starostlivosť o zachovanie zdravej pôdy, vody a vzduchu,

posilnenie európskych vidieckych oblastí na trvalo udržateľný, rekreačný a hospodársky priestor.

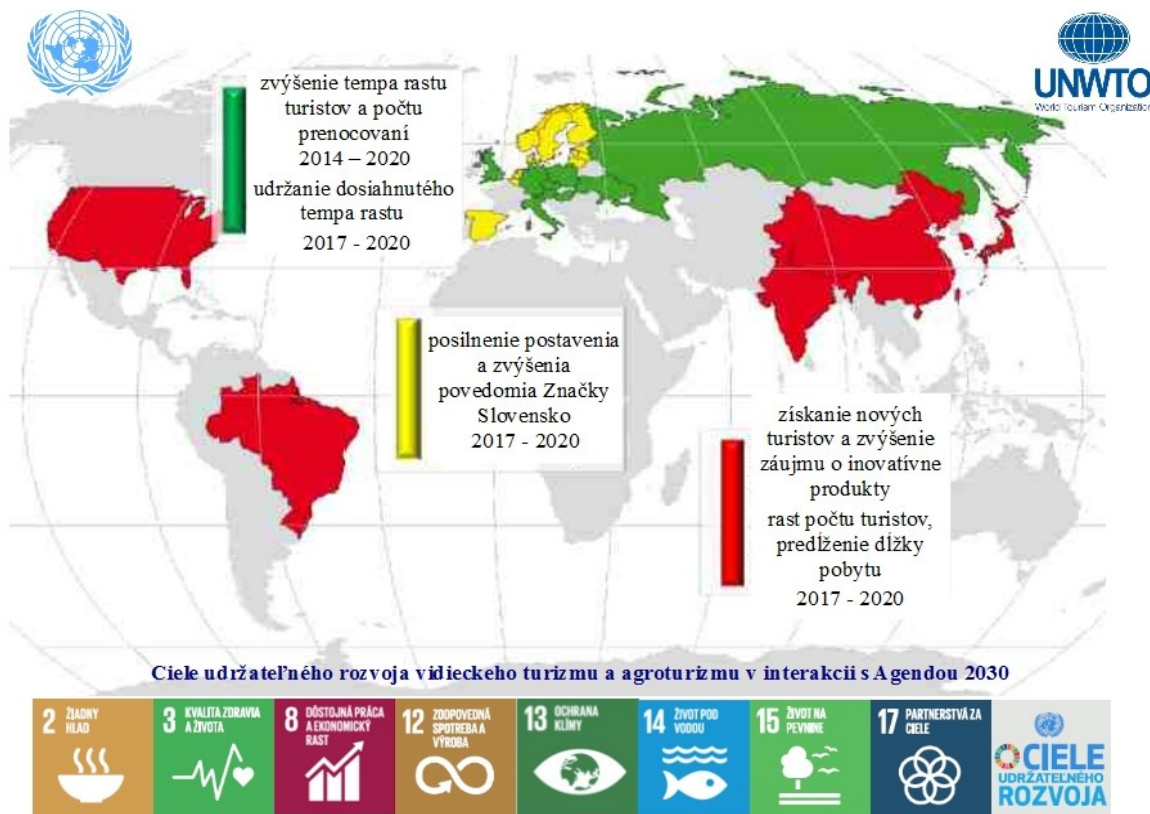
Ukazovateľ oblasti ekologického poľnohospodárstva - % využívanej poľnohospodárskej plochy - meria podiel celkovej využívanej poľnohospodárskej plochy (UAA) využívanej ekologickým poľnohospodárstvom (existujúce ekologicky obhospodarované plochy a plochy v procese konverzie). Poľnohospodárstvo sa považuje za ekologické, ak je v súlade s nariadením Rady (ES) č. 834/2007, ktoré zaviedlo komplexný rámec pre ekologickú výrobu plodín a hospodárskych zvierat a pre označovanie, spracovanie a uvádzanie na trh ekologických výrobkov, ako aj pre poľnohospodárstvo pre dovoz ekologických výrobkov do EÚ. Pre dobré výrobné podmienky je zásadné zaistiť zachovanie úrodných a produktívnych pôdnych plôch ako aj zlepšenie poľnohospodárskej štruktúry zaistením moderného vidieckeho infraštruktúrneho vybavenia aj vhodnými opatreniami obnoveného usporiadania pozemkov.

15.4 Turizmus a agroturizmus v spojení s domácim i medzinárodným turizmom

Digitalizácia Európy v ére globalizácie a potrebe prístupu k riadnym informáciám, vykonávanie spravodlivých pravidiel stanovených jasnými normami, ako aj uisťovanie, že vládne a európske inštitúcie budú vo vzájomnej konfrontácii obhajovať vonkajšiu konkurenciu je samozrejmé. Zdravá obchodná politika je v záujme Európanov, ale rovnako je zrejmé, že predstavuje významné a často nebývalé výzvy napr. vo forme zriadenia európskeho systému cestovných informácií a povolení (ETIAS). Európa má dostatok argumentov byť majstrom celosvetovej hospodárskej súťaže, ale nevyhnutným predpokladom je obnoviť dôveru hlavných aktérov, t.j. pracovníkov, spotrebiteľov a podnikateľov hlavne v oblasti investičnej podpory. Zdvojnásobenie prebiehajúceho európskeho investičného programu, tzv. Junckerovho fondu na podporu investícií, je dôvod, prečo je potrebné naďalej pracovať na budúcich obchodných

aktivitách, zaručene uspokojíť občanov a turistov, ako aj chrániť rozvojové záujmy slovenských a európskych podnikov vo vidieckom turizme a agroturizme v domácom a medzinárodnom turizme.

Ciele medzinárodného turizmu

Zdroj: Vlastné spracovanie.

Európsky parlament, v rámci celoeurópskych a nadnárodných produktov turizmu, sa domnieva, že v boji proti sezónnosti v Európe je potrebné silnejšie zameranie na rozvoj cielených produktov turizmu, ktoré turistom ponúkajú špecifické cestovateľské skúsenosti a zodpovedajú ich osobitným potrebám. Európsky parlament preto:

(1) Vyzýva Európsku komisiu (EK), aby podnecovala a podporovala členské štáty a odvetvie turizmu pri vytváraní rozmanitejších a cielených produktov so špecifickými témami - ako sú vidiecke, kultúrne a priemyselné dedičstvo, história a náboženstvo, zdravotné, kúpeľné a wellness služby, športové pobyty, pobyty spojené s ochutnávkou vín a jedál, s hudbou a umením - ako formami kreatívneho turizmu, ktoré pomôžu danej oblasti dosiahnuť pridanú hodnotu prostredníctvom diverzifikácie jej hospodárstva a zníženia sezónneho charakteru zamestnanosti.

(2) Nabáda členské štáty, aby na tento účel využili fondy EÚ, a vyzýva Európsku komisiu, aby náležite rozšírila ciele pre akcie v rámci programu pre konkurencieschopnosť podnikov a malých a stredných podnikov (COSME) a rámcového programu pre konkurencieschopnosť a inovácie (CIP).

(3) Domnieva sa, že športové, hudobné a výtvarné festivaly majú silný potenciál aktivizovať turistov z Európy i zo zahraničia. [Výňatok z uznesenia Európskeho parlamentu z 29. októbra 2015 o nových výzvach a stratégiách na podporu turizmu v Európe (2014/2241(INI))].

Rozvoj domáceho turizmu v produktových skupinách turizmu uskutočňovaných na Slovensku si vyžaduje realizovanie systému kvality služieb v turizme ako inovatívneho, progresívneho a dobrovoľného nástroja určeného pre organizácie pôsobiace v turizme, ktorý je schopný systematicky pomáhať pri zvyšovaní kvality služieb, získavaní odborných znalostí a zvyšovaní konkurencieschopnosti. Vychádza zo zásad riadenia kvality, poznania potrieb turistu a nepretržitého zlepšovania kvality poskytovaných služieb v organizáciách a zariadeniach pôsobiacich v turizme. Je nástrojom štátnej politiky v turizme, ktorý slúži na podporu rozvoja a zlepšovania kvality sociálneho a hospodárskeho zabezpečenia. Zapojenie subjektov vidieckeho turizmu a agroturizmu do systému im umožní získať odborné znalosti a praktické skúsenosti z oblasti riadenia kvality v službách, ktoré môžu ďalej využiť pri vlastnom rozvoji. Úspešné podnikateľské subjekty získajú prestížnu, medzinárodne porovnateľnú značku, ktorá pre turistu predstavuje príslub kvality služieb, a zároveň je ocenením práce všetkých zamestnancov subjektu pôsobiacej v turizme.

Spravovanie nad rámec administratívnych hraníc a spoluprácu medzi miestnymi územnými samosprávami vidiek-vidiek, mesto-vidiek, mesto-mesto a medzinárodnou spoluprácou je vhodné prepájať s územným rozvojom a Územnou agendou 2020 (vyvážený územný rozvoj). Dôraz bude kladený na verejnú dopravu, mäkkú mobilitu (chôdza, jazda na bicykli, verejný priestor), ubytovaciu prístupnosť (pre zdravotne postihnutých, starších, malé deti a pod.), efektívnu prepravu s dobrým vnútorným (miestne) a vonkajším (regionálne) pripojením, podporu Smart Cities, ako aj ekologizáciu a zazeleňovanie oblastí v miestach kde sa nachádza vhodné prírodné klimatické prostredie.

Realizácia cieľov všestranného kreatívneho turizmu sa nezaobíde bez vlastného, od iných odvetví a rezortov nezávislého celoštátneho orgánu v turizme, ktorý by mal jeho rozvoj koordinovať. Turizmus ako najdynamickejšie priemyselné odvetvie si nenárokujú výlučnosť alebo úplnosť. Dáva podnety a impulzy na jednotlivých stupňoch a úrovniach riadenia turizmu, pre komplexné videnie problémov tvorby a predaja produktu turizmu v slovenskej krajine, pre štátnu správu, regionálnu a miestnu územnú samosprávu, ako aj pre podnikateľov a turistov vyhľadávajúcich voľno časové dovolenkové zážitky aj vo vidieckom priestore v produktovej skupine skupine vidieckeho turizmu a agroturizmu. Takisto naznačuje šírku problematiky cirkevno-sakrálneho, nostalgického, horského, vodného, poľovníckeho, športového, adrenalínového, oddychového, gastronomického, vinárskeho a iného turizmu, ako aj potrebu rozsiahlej súčinnosti medziodvetvovej spolupráce inštitúcií a s tým súvisiaceho udržateľného rozvoja turizmu na Slovensku.

15.5 Rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu v medzinárodnom meradle

Vidiecky turizmus a agroturizmus sa v Európskej únii úspešne rozvíja či už v starých alebo i nových krajinách. Oficiálna štatistika v mnohých prípadoch nesleduje výkony

všetkých ubytovacích zariadení, pretože sa nezapočítavajú vďaka svojej malej veľkosti do oficiálnych štatistik. Napriek tomu existujú určité odhady ohľadne ubytovacích kapacít, prípadne sú i oficiálne štatistiky v EÚ. Niektoré odhady spracované EuuroGites a relevantnými európskymi inštitúciami uvádzajú, že v oblasti vidieckeho turizmu a agroturizmu:

- ✓ existuje viac ako 500 000 ubytovacích jednotiek,
- ✓ približne 6 500 000 lôžok je k dispozícii,
- ✓ predstavuje približne 15-20 % z celku v turizme,
- ✓ priame spotrebné výdavky generované vidieckym turizmom a agroturizmom sú viac ako 60 000 mil. €,
- ✓ má priamy i nepriamy vplyv pri zohľadnení multiplikačného účinku.

Uvedené odhady predstavujú veľmi konzervatívny obraz skutočnosti. Nie sú tu zahrnuté výkony tieňovej ekonomiky. Možno však predpokladať úroveň príjmov až na hranici 200 000 mil. € pre vidiecke oblasti v Európe. Európsky vidiecky turizmus a agroturizmus je založený predovšetkým na domácom trhu prípadne na trhu susedných štátov. Dostupné údaje o cieľových skupinách a obsadenosti kapacity dokumentujú nasledovné údaje:

- ✓ 95 % návštevníkov sú domáci turisti,
- ✓ 80 % z nich má trvalé bydlisko vzdialené menej ako 3 hod. cesty, preto sa jedná o krátkodobé pobyty,
- ✓ priemerná ročná obsadenosť je na úrovni 20-25 %, sú však regióny s obsadenosťou len 12-15 % nakoľko zariadenia sú v prevádzke iba niekoľko mesiacov,
- ✓ viac ako 30 % obsadenosť je výborná, pod 10 % je slabá,
- ✓ priemerná dĺžka pobytu je 1,5 dňa (domáci turisti), 3,6 dní turisti s viac ako 4 hod. cesty domov a približne 9 dní zahraniční turisti,
- ✓ 85 % turistov vyžaduje nezávislé ubytovanie,
- ✓ 15 % turistov očakáva ďalšie služby ako sú raňajky, celodenná strava, upratovanie izby, doplnkové služby a pod.,
- ✓ menej ako 5 % očakáva ďalšie služby.

Podľa zahraničných skúseností úspech cestovných služieb turistom na vidieku spočíva v jej špecializácii, v možnosti zaujať a uspokojiť potreby a očakávania turistov. Medzinárodný výskum o vidieckom turizme na otázku „Čo si predstavujete pod pojmom vidiecky turizmus,“ priniesol zistenie, že respondenti:

- sa silne stotožnili s typickou črtou vidieckeho prostredia a to poľnohospodárstvom a lesníctvom,
- požadujú aktívnu dovolenku s množstvom zážitkov a rozptýlení,
- majú záujem o samoobslužné zabezpečenie stravy v ubytovacích zariadeniach.

Všeobecná informácia o celkových potrebách, preferenciách a očakávaniach potenciálnych cestovateľov – turistov - umožňuje rozhodnúť, na ktorý segment sa zamerať z pohľadu konkurencieschopnosti. Päť relatívne nezávislých parametrov by malo byť preskúmaných v kontexte:

- ✓ vybavenie ubytovacieho zariadenia,
- ✓ lokalita a okolie zariadenia,

- ✓ doplnkové služby a ďalšie aktivity,
- ✓ osobný prístup ubytovateľa a celková atmosféra,
- ✓ rezervačný proces a bezpečnosť host'a.

Výsledky prieskumu potvrdili poradie dôležitosti pre návštevníkov a turistov:

- najvyššie hodnotili lokalitu a okolie,
- vybavenie a doplnkové služby na druhom a treťom mieste,
- kvalita služieb a prvky, ktoré súvisia s bezpečnosťou sú nižšie hodnotené.

Uvedené poradie poskytuje pochopenie silných a slabých stránok, naprogramovanie zdokonalenia tých segmentov trhu, ktoré majú najväčšie predpoklady na úspech. Pri zohľadnení veku turistu, cestovateľských skúsenosti a celkového kultúrneho prostredia možno prijať vo vidieckom turizme a agroturizme nasledovnú charakteristiku segmentácie turistov:

- „Štandardný klient“ očakáva dobré podmienky pre uvoľnenie a zábavu. Nevyhľadáva osobný zážitok, duchovné hodnoty, nezdôrazňuje bezpečnosť. Spravidla veková skupina nad 50 rokov a mladí ľudia.
- „Romantický klient“, hľadá „romantický kútik“, pripisuje vysokú hodnotu štandardu vybavenosti, snaží sa vyhnúť rizikám, stredne vyššia príjmová skupina, cestuje s partnerom. Veková skupina 20-30 rokov.
- „Ideálny klient“ pre bohémske pochopenie vidieckeho turizmu a agroturizmu, vyhľadáva osobný kontakt a skúsenosť. Klienti sa grupujú prevažne z mladých ľudí, nezávislých cestovateľov alebo rodiny s deťmi.
- „Krátkodobý klient“ hľadá pobyty na krátky čas s nízkou mierou očakávaní. Klienti nepredpokladajú žiadne problémy, zoskupujú sa zo stredných alebo mladších vekových skupín, majú vysokú odbornú úroveň, často cestujú.
- „Aktívny klient“, pripisuje veľký význam voľno časovým aktivitám. Klienti navštevujú vidiecku krajinu s poslaním „objaviteľa“. Spravidla je to stredná veková skupina s vyššou sociálno-ekonomickou úrovňou a skúsení cestovatelia.
- „Lokálny klient“ má eminentný záujem naplno si užiť prírodné prostredie a prístupnú miestnu lokalizáciu. Klienti nie sú nároční, spoliehajú sa na značky a certifikáty. Majú obvykle stredný vek a strednú sociálno-ekonomickú úroveň.

Úspešnosť na trhu vidieckeho turizmu a agroturizmu vyžaduje, aby poskytovateľ cestovateľských služieb na vidieku:

- a) analyzoval a hodnotil svoju situáciu a zameral sa na tie produkty, ktoré vychádzajú z jeho silných stránok,
- b) zdokonaľoval produkty tak ako je to možné vo svojom vidieckom prostredí,
- c) prezentoval svoju ponuku prostredníctvom zdôraznenia prvkov ponuky s osobitnou hodnotou alebo atraktivitou pre cieľové trhy.

Takisto je vhodné sa zamerať aj na niektoré tendencie v európskom priestore, ktoré ovplyvňujú ďalší rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu vo forme:

- 1) Zmeny v hodnotovom systéme ľudí a ich životnom štýle, zdraví, osobných vzťahov, hľadanie atraktívnych zážitkov ako je príroda, wellness, vodné športy a pod. Tento typ turistu – cestovateľa - bude čoraz viac nahrádzať dovolenkárov na slnku a pláži pri mori.
- 2) Nárastu citových hodnôt mestského obyvateľstva, záujem o prírodu ktorá chýba v meste,

hľadanie osobných kontaktov, atmosféru pokoja ktorú vidiek ponúka. Nárast záujmu o služby ako sú tematické parky, animačné aktivity a organizované podujatia.

- 3) Demografické trendy, nárast priemernej dĺžky života a ekonomického kapitálu obyvateľstva, relatívne dobrý zdravotný stav a aktívny prístup k životu. Rast fondu voľného času, predčasný odchod do dôchodku vytvárajú podmienky pre dovolenku na vidieku.
- 4) Snaha rozdeliť dovolenku na viac častí, absolvovať kratšie atraktívne dovolenky v prírodnom prostredí, čistom vzduchu na vidieku, spoznávať rôzne prírodné scenérie a pod. Rastúci podiel medzinárodného dopytu osobne pre stredné a vyššie vekové kategórie.
- 5) Nárast nových technológií, predovšetkým internet, so všetkými aplikáciami umožňuje úzku komunikáciu počas dovolenky na vidieku s príbuznými v meste, možnosť práce na diaľku. Prístup k vzdelávaniu a profesionálnemu rastu je pre mladú generáciu na vidieku podobná ako v meste. Rezervácia služieb v reálnom čase a vzájomná komunikácia.
- 6) Vysoká úroveň odbornosti a špecializácie prevádzkovateľov zariadení vidieckeho turizmu a agroturizmu. Certifikáty kvality poskytovaných služieb prispievajú k budovaniu virtuálnej dôvery turistu a podnikateľa.
- 7) Integrovaný udržateľný rozvoj strediska/centra turizmu predpokladá aplikáciu štruktúr manažmentu za účasti všetkých zainteresovaných aktérov z verejného a súkromného sektora vo väčšine vidieckych oblastí.

Rozvíjaním vidieckeho priestoru dôjde k značnému rastu záujmu o bývanie v sídlach a územiach s dobrým životným prostredím v menších lokalitách. Priestorové efekty týchto trendov sa prejavia pozitívne na dedine a v menších mestách. Odrazí sa to v potrebe revitalizovať dedinu, zlepšovať podmienky pre nadsídelnú kooperáciu a začleňovanie dedinských sídiel do mikroregionálnych a regionálnych vzťahov, rozvíjať ekonomickú základňu vidieka. Žiadúce bude klásť dôraz na zavádzanie nových informačných, komunikačných a digitalizačných technológií, biotechnológií a pod. na vidiek. Usmernenie procesu turizmu z celoslovenského pohľadu vyžaduje aj katastrálne usporiadanie v územiach vidieckych regiónov turizmu. Vidiecky turizmus a agroturizmus vo vidieckom priestore bude významne prepojený na miestny a regionálny rozvoj na Slovensku a regióny Európskej únie.

15.6 Prednosti z pôsobenia turizmu a gastronómie v zahraničí

Č e s k á r e p u b l i k a

Česká republika alebo skrátene Česko je vnútrozemskou krajinou ležiacou v strednej časti Európy. Na severovýchode má spoločné hranice so Slovenskom územne rozdelené na 14 krajov. Prvé zmienky o osídlení územia siahajú až do doby kamennej. Česko sa rozprestiera na historickom území Čiech, Moravy a Sliezska. Bohatá história priniesla mnoho kultúrne významných pamiatok, ktoré sú dnes turisticky vyhľadávané. Prínosné bolo najmä 14. storočie, kedy vládol rímsko-nemecký cisár Karol IV. Z čias jeho vlády pochádza slávna Karlova univerzita, Karlov most či Karlštejn. Krajina sa pýši tiež prírodnými krásami. Ponúka ideálne podmienky pre milovníkov turizmu, horolezectva, rybárčenia sladkovodných rýb,

cyklistiky, raftingu alebo lyžovania. České kúpele patria medzi najznámejšie na svete, ide najmä o Karlovy Vary, Františkovy Lázně, Mariánske Lázně a Luhačovice. Na území Česka se nachádzajú početné studené i teplé pramene minerálnych vôd, ktoré sa využívajú k zdraviu vhodným procedúram v kúpeľníctve a mnohé pramene sú určené k produkcii pitných minerálnych vôd.

Česko má veľký potenciál pre rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu. Je obklopené viacerými prírodnými bohatstvami a kultúrnymi atraktivitami. Napriek tomu stále zaostáva za susednými štátmi, ktoré majú túto produktovú skupinu na vyššej úrovni a viac rozšírený (Rakúsko, Nemecko). Mnohými z prekážok pri snahe vyrovnať sa úrovni susedných štátov je nízka úroveň spolupráce medzi vidieckymi subjektmi a miestnymi obyvateľmi, nevyškolený personál, slabá úroveň služieb, nedostatok financií, malá podpora štátu a pod.

Víťazom súťaže Vesnice roka 2018 sa stala dedina Dolní Němčí nachádzajúca sa v prihraničí so Slovenskom, v tzv. moravsko-slovenském pomezí, v podhorskej oblasti Bielych Karpát. Pre dedinu je typický cesnak, ktorý sa už vo veľkom nepestuje, ale miestni farmári ho ešte pestujú na svojich poličkách alebo záhradkách. Za zmienku stojí typický tanec Dolněmčanská sedlcká, ktorý sa tancuje pri rôznych folklórnych akciách, napr. hody alebo dožinky a tancujúci sú oblečení v nivnických krojoch. Dolné Němčí má aj miestne špeciality, napr. polievka cesnačka, fazuľová polievka s lokšami, dolněmčanské vdolečky a klobásu.

Česká kuchyňa a gastronómia má dlhú históriu, ovplyvnenú keltským a slovanským pôvodom. Križovatkou Európy bola krajina ovplyvňovaná zo všetkých strán. Často nemeckou kuchyňou, najmä bavorskou, rakúskou, ale tiež maďarskou kuchyňou. Základom českej kuchyne je ľudová kuchyňa a suroviny, ktoré sa vypestovali doma. Každý kraj, dokonca každá dedina, má svoje zvyky, ktoré sa odovzdávajú z generácie na generáciu. A tak aj dnes sa možno stretnúť s typickými jedlami na púti, na jarmoku, na Veľkú noc, pri stavaní májov, počas zabíjačky, na Vianoce alebo na oslavy Nového roka. Typická česká kuchyňa nie je veľmi zdravá. Bohatá je na kalorické jedlá, prevláda v nej veľké množstvo tučných a múčnych jedál. Typické pre českú kuchyňu sú knedle do polievok (závarky), k hlavnému jedlu (rožkové, zemiakové) ale aj ovocné knedle. moravská kuchyňa je termín viac-menej nepresný. Vo väčšine prípadov sú recepty podobné alebo rovnaké, líšia sa iba názvom. Napríklad placky – stryky, názov je z Valašska, ale podobné placky pod názvom gorole a kucmoch sa pripravujú aj v ostatných regiónoch. Napriek tomu niektoré tradičné jedlá dostali prívlastky „moravské“, ako moravské údené mäso, moravský vrabec, a tak sú vo všeobecnosti považované za typicky moravské jedlá. Moravská kuchyňa sa prelína s českou, slovenskou a na Ostravsku cítiť vplyv poľskej kuchyne. Kapusta je zelenina obľúbená vo všetkých krajoch, ktorá sa ale všade pripravuje trochu inak. Česká kapusta je suchšia. Moravská je redšia, zahustená strúhaným syrom alebo zemiakom. Českú gastronómiu preslávilo pražská šunka a údeniny; typické polievky – zemiaková, šošovicová; třeboňský kapor; pečené mäso, kapusta, knedľa (vepřo, knedlo, zelo); pečená hus, kačka; pivný syr (bol vyvinutý v Krkonošiach - syr z kravského mlieka, ale k jeho pôvodu sa hlási aj Nemecko); preslávené pardubické pečivo (perník, medovníčky); kúpeľné oblátky a minerálne vody; becherovka – bylinný likér; české pivo, zo známych pivovaroch v Plzni, Budějoviciach a v Prahe; zelenina - typické znojenské uhorky; ovocie - marhule, slivky (kompóty, ale tiež slivovica, marhuľovica).

M a ě a r s k o

Maďarsko je nížinná krajina, ktorá sa člení na 19 žúp do ktorých patrí aj 23 miest so župným právom ako aj hlavné mesto Budapešť so župným právom. Maďarsko je zaujímavou turistickou destináciou s rázovitým rovinatým vidiekom (puszta). Maďarsko patrí medzi krajiny s najväčším bohatstvom termálnych minerálnych a liečivých vôd v Európe. Eviduje sa vyše 1300 termálnych prameňov, z toho napr. 238 certifikovaných termálnych minerálnych liečivých vôd, 186 kúpeľov s turistickým významom, 77 certifikovaných liečebných kúpeľov, 17 často navštevovaných v rámci medzinárodného turizmu, 60 regionálneho významu a 107 miestneho významu s prevádzkou termálnych liečebných kúpeľov a kúpalísk. Významné sú aj 5 liečivých jaskýň, 1 bahenné kúpele a 18 liečebných stredísk. Väčšina z termálnych prírodných minerálnych vôd pramení na okraji Veľkej uhorskej nížiny. Jednou zo zaujímavých cieľových skupín v Maďarsku, ktorej vyhovuje Slovensko ako destinácia turizmu je tzv. grandmother's traveller, keď rodičia nemajú dostatok času na kratšiu dovolenku so svojimi deťmi, a tak cestujú starí rodičia so svojimi vnúčatami. Dôležitou skupinou sú aj cyklisti a mladí ľudia, ktorí nie sú finančne disponovaní a necestujú do drahých a exotických dovolenkových destinácií, ale skôr na kratšie pobyty a vzdialenosti individuálne bez využitia služieb cestovných kancelárií.

Maďarská gastronómia má stáročné tradície. Jej charakteristickým znakom je pikantnosť a chuťová rozmanitosť. Medzi maďarské národné špeciality patria: halászlé (štipľavá rybacia polievka), paprikáscsirke (kurací paprikáš), fatányéros (rezne na drevenom tanieri), töltött káposzta (plnená kapusta), disznótoros (zakáľáčková misa) alebo hortobágyi palacsinta (hortobádske palacinky). K jedlám sa podávajú výborné maďarské vína. Ako aperitív výborne poslúži barack pálinka (marhuľovica) alebo cseresnye pálinka (čerešňovica). Chuť guláša, halászlé, Gundel-palacinky, kura na paprike alebo dobošky treba ochutnať v domácom prostredí. Budapešť ponúka na stretávanie sa vo veľmi príjemnej cukrárni – Budapest Cukrászda, ktorá už viac než 200 rokov čelí rôznym zmenám štýlov v pohostinskom priemysle, zákazníkom ponúka s torty, zákusky a rôzne lahôdky. V lete je jej neodmysliteľnou atrakciou zmrzlina, v zime zas gaštanové pyrė so sladkou šľahačkou. Typické špeciality sú Somlói halušky, Dobošová torta, torta Stefánia, tvarohový rez Rákóczi. Do maďarskej kuchyni patria aj domáce vína, medzi ktorými nájdeme skvelé červené i biele vína. Ich charakter je poznačený nielen ich druhom, ale aj miestom pestovania hrozna. V Maďarsku je 22 vinárskych oblastí, ktoré sa mimoriadne líšia z hľadiska ich lokality, aj z hľadiska charakteru vína, ktoré sa v nich vyrobí. Mimoriadne obľúbené sú červené vína zo Szekszárdu, Villányu, Sopronu a z Egeru, rôzne druhy bielych vín pochádzajúcich z okolia Balatonu, Csopaku alebo Badacsonyu.

Š v a j ě i a r s k o

Švajčiarsko je rozdelené do 26 nižších územných celkoch, nazývaných kantóny. Kantóny na náhorných plošinách sú najviac zaľudnené a sú to väčšinou priemyselné oblasti. Kantóny v Alpách sú menej zaľudnené a ich ekonomika je založená na turizme. Švajčiarsko v kantónoch má delegované široké kompetencie, ktoré pristupujú k odvetviu turizmu rozdielne

podľa svojich podmienok, tým aj právnymi rámcami regulujú problematiku, ktorá je pre to ktoré územie najdôležitejšia. Pre podmienky slovenského turizmu sú skúsenosti zo Švajčiarska veľmi podnetné, vzhľadom na to, že kantóny majú najpodrobnejšie rozpracovanú problematiku turizmu. Systém fungovania turizmu v kantóne Wallis má nasledovné prednosti:

- a) Rieši kompetencie miestnych aj regionálnych organizácií, ktoré sa neprekrývajú, ale vzájomne sa dopĺňajú.
- b) Členstvo v združeníach je dobrovoľné, jediný povinný člen je dedina, ktorej povinnosť byť členom určuje zákon o turizme, t.j. podobne ako na Slovensku je zasahovanie do kompetencií dedín možné iba zákonom. Zároveň má dedina určené povinné miesto v predstavenstve združenia, t.j. má možnosť rozhodovať a ovplyvňovať činnosť združenia.
- c) Vybrané poplatky sú identické ako na Slovensku. Rozdeľujú sa v určenom kľúči pre činnosť lokálneho a regionálneho združenia. Zákon dáva za určitých podmienok možnosť určenia poplatku hrađeného všetkými podnikateľmi.
- d) Zákon rieši komplexne systém financovania organizácií a vertikálne je systém navzájom prepojený, pričom je zabezpečené financovanie zo štátneho zdroja. Jednoznačne je určená minimálna výška štátneho príspevku a jeho účelové použitie na propagáciu regiónu, t.j. na činnosť regionálnych združení. Zabezpečenie financovania propagácie umožňujú systematické a dlhodobé marketingové aktivity.
- e) Tým, že zákon jasne definuje finančné zdroje, toky a ich použitie, je rozhodovanie na oboch úrovniach nezávislé, ale zároveň nútiace na kooperáciu aktivít miestneho a regionálneho turizmu.

Gastronómia je originálna a zaujímavá výrobou rôznych druhov syrov typických pre jednotlivé kantóny, založených na stáročných tradíciách a osobitostiach. Syry sú konzumované pri každej príležitosti v najrozmanitejšej úprave. K typickým vareným jedlám patrí syrová polievka alebo fondue pripravované spolu so syrom, lahodným bielym vínom a čerešňovým destilátom [18]. Švajčiarska gastronómia je ovplyvnená susednými štátmi a prelínajú sa v nej talianska, nemecká a francúzska kuchyňa. Tradičné švajčiarske agropotravinárske výrobky sú syr a čokoláda. Medzi najznámejšie syry patria Emmental, Gruyère, Vacherin, Appenzeller, rovnako ako slávne spracované syry Fondue (fondue) a Raclette (raclette). Pokiaľ ide o čokoládu, krajina sa snaží byť svetovým lídrom v kvalite čokoládových výrobkov Nestlé. Tradičné švajčiarske jedlo, ktoré sa dnes používa po celom svete, je müsli - zmes kukuričných alebo pšeničných vločiek, orechov a sušeného ovocia. Ďalším obľúbeným miestnym pokrmom je Röstli, špeciálne vyprážené zemiaky. Koláče a pudingový koláč sú tiež tradičné švajčiarske jedlá. Koláče sa vyrábajú so všetkými druhmi výplní, od jablák a marhúl až po cibuľu.

F r a n c ú z s k o

Francúzska republika pozostáva z centrálného Francúzska, rozdeleného na 22 regiónov, ktoré sú rozdelené na 96 departmentov, 4 zámorských departmentov - Guadeloupe, Martinique, Francúzska Guyana a Réunion, 4 zámorských teritórií a ostrovy Francúzskej Polynézie, Nová Kaledónia, Wallis, Mayotte, Saint Pierre, Fatuna a Francúzske juhopolárne teritórium. Farmy a lesy pokrývajú 48 mil. ha územia, t.j. 82 % celkového povrchu

centrálneho Francúzska. Lesy zaberajú 26 % povrchu tejto krajiny, čo ju zaraďuje za Švédsko a Fínsko na tretie miesto medzi štátmi EU v množstve zalesnenej plochy. Francúzsko sa pýši 136 druhmi stromov, čo je na EU krajinu výnimočné. Zvieracia populácie narastá, za 20 rokov sa zvýšil počet vysokej zveri na dvojnásobok a počet srncov sa strojnásobil. Na zachovanie a rozvoj francúzskeho prírodného bohatstva vláda zriadila 7 Národných parkov, 132 prírodných rezervácií a 389 chránených pobrežných oblastí. Francúzsko má aj 35 regionálnych prírodných parkov, pokrývajúcich viac ako 7 % povrchu krajiny. Francúzski farmári zavše vypestujú viac ako sa predá a aby ceny neklesli, prebytky znehodnotia. Vo svete, kde hladujú milióny ľudí je to neetické, ale keď je pánom trh, ťažko sa dá robiť čosi inšie. Napriek tomu, že francúzsky štát pomáha roľníkom, ich počet ustavične klesá a ľudia na vidieku hľadajú prácu v mestách.

Francúzsky model právnej normy rieši komplexne na celoštátnej úrovni pôsobnosť organizácií turizmu v celej vertikále územno-samosprávnych úrovní. Kompetencie miestnych samospráv vrátane vyhlasovania miestnych daní a poplatkov rieši všeobecne platný zákon. Model riadenia turizmu vychádza z rovnakých princípov ako vo väčšine krajín s rozvinutým turizmom, t.j. pôsobnosť je na jednotlivých stupňoch nezávislé a podporuje spoluprácu subjektov navzájom, pričom finančné zdroje získané z turizmu sa vracajú späť do turizmu. Francúzsky model organizácií na miestnej úrovni zabezpečuje relatívne veľkú rozhodovaciu právomoc v rámci zvolenej organizačnej štruktúry. Zároveň vyjadruje aj záujem štátu (v tomto prípade regionálnych samospráv) na rozvoji turizmu tým, že na tejto úrovni je turizmus v 100 % miere financovaný z regionálnych zdrojov. Samospráva a samosprávne orgány na všetkých úrovniach majú rozhodujúcu úlohu pri financovaní turistických aktivít.

Francúzi sú vnímaní ako chýrni gurmáni na svete. Varenie, stravovanie a stolovanie sa prirodzene zaraďuje medzi umenia krásy. Názvy jedál sú pomenované podľa najslávnejších opier a najlepších kuchárov sú vážení ako špičkoví umelci [18]. Pestrá gastronómická paleta umožňuje vybrať napr. uprednostňovanie varenia na masle, obľuba zeleniny, prvoradé sú omáčky ako prívarok, pestré polievky a najmä nenahraditeľné potraviny na stole každej francúzskej rodiny, t.j. syry a víno. Výroba syrov má vo Francúzsku tradíciu viac ako dve tisícročia. Svetov známy syr Camembert a kamenné pivnice v dedinke Roquefort, v ktorých sa dozrieva rovnomenný syr, sú chránené ako národná pamiatka. Syr je zväčša pochúťkou po jedle, ale podáva sa aj ako predjedlo a vyrába sa z neho niekoľko druhov polievok. Sever Francúzska je preslávený destilátom fermentovanej jablkovej šťavy (cider) známe ako kalvados. Vo výrobe vína súťaží Francúzsko s Talianskom o svetový primát. Najznámejšie vína pochádzajú z oblastí Champagne, Bordeaux, Burgundsko, z údolia Loiry a z oblasti Stredomoria. Aj v zbere jabĺk a hrušiek patrí Francúzsko medzi popredné krajiny sveta.

Slovinsko

Slovinsko svojou rozlohou se radí medzi malé štáty. Skladá sa z 8 provincií, kde autonómne postavenie má hlavné mesto Ljubljana a provincie tvoria časti Primorska, Gorenjska, Notranska, Štajerska, Prekmurje, Koroška a Bela Krajina. Slovinsko, ktoré získalo samostatnosť v roku 1991, má v pohoriach bohaté ložiská rúd (železné, olovnaté a zinočnaté rudy). Potenciál krajiny v oblasti turizmu spočíva v príjemných prímorských a

vysokohorských strediskách a turistov priťahujú aj krasové javy (jaskyne Postojna a Škocjani). Slovinsko ako jedna z rozvíjajúcich sa ekonomík, zákonom o turizme vyriešila celý komplex problematiky turizmu, t.j.:

- podmienky organizovania zájazdov súvisiacich s ochranou spotrebiteľa,
- podmienky činnosti turistických sprievodcov,
- kompetencie organizácií na jednotlivých úrovniach vrátane ich financovania.

V Slovinsku zákon určil kritériá vzniku združení turizmu na všetkých úrovniach a tým bola daná možnosť pretransformovať sa na združenia pôsobiace v zmysle zákona. Ak sa pretransformujú v zmysle zákona, majú výhodu v účasti na rozhodovaní, tým aj na zdrojoch financií, avšak môžu fungovať aj nezávisle, t.j. bez štátnej podpory, ktorú za určitých podmienok môže získať i miestne združenie turizmu. Veľkú právomoc má v turizme dedina alebo mesto. Regionálne združenia vzhľadom na veľkosť krajiny fungujú ako turistické oblasti, t.j. nie ako nami chápané územie s podobnými geomorfologickými podmienkami a tým aj podobnou ponukou produktov v turizme.

Vedúcu úlohu v poľnohospodárstve zohráva chov hospodárskych zvierat, najvýznamnejší je chov hovädzieho dobytku, ale chovajú aj kone a ošípané. Na východe Slovinska sa pestuje najmä obilie, kukurica, vinič, zemiaky a cukrová repa. Významné je aj lesné hospodárstvo a ťažba dreva, ktoré spracováva nábytkársky priemysel. Charakter Slovinkej gastronómie ovplyvnila búrlivá história západnej časti Balkánu [18]. V Slovinsku sa varia podobné jedlá ako v strednej Európe alebo Rakúsku, napr. rezne, jablkový závin a pod. a veľmi sa blížia Chorvátskej kuchyni. Typická je ľahká strava, rôzne úpravy rýb, používanie olivového oleja a vína. Západnej časti Balkánskeho poloostrova sa na jedálne lístky natrvalo zapísali jedlá typu čevapčići a ražniči.

R a k ú s k o

Rakúsko je územne členené na 9 spolkových krajín. Majú vlastnú ústavu, na čele krajinského hajtmana a spravuje ich krajinská vláda. Rakúsko je vyspelá priemyselná krajina s rozvinutým poľnohospodárstvom ktoré kryje potreby na krajiny na 90 %. Na pestovanie plodín sa využíva 18 % pôdy, 24 % územia pre pastierske účely a 45 % územia tvoria lesy. Intenzívne poľnohospodárstvo kryje potreby krajiny na 90 %. Vo vyšších polohách sa dobytok pasie na holiach, v dolinách a panvách pestujú pšenicu, krmoviny, cukrovú repu, miestami aj vinič. Mimoriadny prínos má turizmus (výborné lyžiarske strediská, centrá pre vysokohorskú turistiku, kúpele, mestá so vzácnymi kultúrnymi a architektonickými pamiatkami). Rakúsko vzhľadom na rozľahlý masív Álp a množstvom kultúrno-historických pamiatok je prítiažlivé pre turistov z celej Európy. Medzi celoročne navštevované strediská patria oblasť masívu Grossglockner, olympijské mesto Innsbruck, Dachstein a pod. Domáci turisti uprednostňujú pred pobytom pri mori rekreáciu pri vode (napr. Nežiderské jazero, Mondsee, Attersee a pod.) kombinovanú so športovými a gastronomickými atraktivitami s dobre vybudovanou infraštruktúrou turistických služieb, sieťou cykloturistických trás a folklórom miestneho obyvateľstva. Dolné Rakúsko je typické svojimi vidieckymi osídleniami a vinárstvom.

Základnou formou agroturizmu v Rakúsku je "dovolenka na farmárskom dvore" a tvorí populárnu formu vidieckeho turizmu a agroturizmu. Predstavuje bezprostredný kontakt

turistu s prírodou, zvieratami i so spôsobom vidieckeho života a jeho kultúrou. Ubytovanie, stravovanie i špecifické agroturistické služby sa realizujú priamo na farme podľa predstáv turistov. Túto formu turizmu vyhľadávajú najmä rodiny s deťmi. Pobyty na dvore bývajú spravidla jeden týždeň, ale môžu by i dlhšie, najmä v letných mesiacoch poč as prázdnin. Farmári využívajú k turistickým účelom najmä staršie budovy rodičov, ktoré sú zrekonštruované a môžu sa komplexne prenajímať jednej alebo viacerým rodinám. Podnikatelia poskytujú i špecifické služby, ako je jazda na koni, účasť na víkendovom programe roľníckej rodiny, a iné. Turisti sú prevažne domáci, menej zahraniční. Významnú úlohu pri rozvoji vidieckeho turizmu a agroturizmu v Rakúsku má podpora zo strany krajskej vlády, ale i miestnych regionálnych orgánov i miestnych finančných inštitúcií.

Rakúska gastronómia je známa vďaka vienskému reznu, ktorý prenikol do oblastí s konzumáciou teľacieho mäsa. Popri špecialitách jednotlivých spolkových krajín je rakúska gastronómia ovplyvnená predovšetkým svojimi susedmi, hlavne Českom a Maďarskom. Pokrmu a spôsoby ich prípravy boli často preberané a začleňované do vlastnej rakúskej kuchyne, napr. guláš, ktorý je pôvodom z Maďarska. Medzi najznámejšie jedlá rakúskej kuchyne patrí Viedenský rezeň (Wiener Schnitzel), Tyrolské knedle (Tiroler Knödel) a Spätzle. V posledných rokoch sa vyvíja aj regionálna gastronómia, ktorá sa zameriava na jednoduchú prípravu produktov daného spolkového kraja. Napríklad v Tirolsku sa vyrábajú jedinečné horské syry. Celosvetovo známa je vienská káva. Z nealkoholických nápojov je veľmi obľúbenou bylinná limonáda Almdudle. Z alkoholických nápojov je pivo (obľúbenou značkou je Gösser) a víno z vinohradníckych oblastí Dolné Rakúsko (Niederösterreich) a Hradsko (Burgenland). Medzinárodne známe sú rakúske múčniky a sladkosti, medzi najobľúbenejšie patria Mozartove gule, Apfelstrudel (jablkový závin - štrúdla) alebo čokoládová Sacher torta.

16. PREHLÁSENIE EURÓPSKEHO TURIZMU O RASTE A ZAMESTNANOSTI

Prehlásenie (manifest) Európskeho turizmu o raste a zamestnanosti iniciovalo európskych 41 inštitúcií (www.tourismmanifesto.eu/the-manifesto) a konštatuje, že turizmus je dôležitým hnacím motorom hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Podporuje hospodársky rast vytváraním príjmov, pracovných miest a investícií v Európe, ako aj celosvetovým exportom na trhy, odkiaľ pochádzajú turisti a návštevníci. Pomáha udržať kultúrne a prírodné dedičstvo, vytvára príjmy na financovanie objektov a infraštruktúry z ktorých majú prospech turisti i obyvatelia. Podporuje spoločnú európsku identitu a občianstvo, ktoré sa vyznačuje rozmanitosťou. Európska komisia pre turizmus (ETC) vystavila text (24.07.2018) manifestu - prehlásenia - kampane o vyššom rozpočte EÚ pre turizmus a medzitým žiada viac vstupov na posilnenie správy a podpory formou iniciovania manifestu k vylepšeniu turizmu.

S prihliadnutím na tieto skutočnosti sa európski aktéri z verejného a súkromného sektora pôsobiaci v oblasti turizmu, ako aj aktéri, ktorí majú intenzívne záujmy v oblasti turizmu, spojili a jednotne predkladajú manifest európskeho turizmu. V dokumente sa vyzdvihujú politické priority daného sektora pre nadchádzajúce roky.

Konkurencieschopnosť

1. Vytvorenie inteligentnejšej politiky a procesov týkajúcich sa schengenských víz, aby sa obmedzilo odrádzanie legitímnych cestovateľov, či už ide u nich o dôvody trávenia voľného času alebo výkonu povolania.
2. Zníženie administratívneho a fiškálneho zaťaženia, podporovanie zakladania podnikov, ako aj cezhraničný predaj a poskytovanie služieb.
3. Presadzovanie inteligentnejšej daňovej politiky a lepšej koordinácie medzi EÚ, štátnymi, regionálnymi a miestnymi orgánmi s cieľom zaručiť, aby bola Európa naďalej konkurencieschopnou turistickou destináciou a vhodným miestom na podnikanie. DPH, miestne dane a daň za cestujúcich v leteckej doprave by sa mali zahrnúť do rozsahu preskúmania regulačného rámca.
4. Zabezpečenie rovnakých podmienok a spravodlivej hospodárskej súťaže pre všetkých poskytovateľov služieb v turizme.

Digitalizácia

5. Zriadenie schémy finančnej podpory digitalizácie sektoru turizmu a vytvorenia expertných fór s cieľom podporovať osvedčené postupy.
6. Zabezpečenie transparentnosti a neutrality pre internetových spotrebiteľov a podniky pôsobiace v online priestore. Vyhľadávanie na internete a partnerské platformy by sa mali zahrnúť do rozsahu preskúmania regulačného rámca.
7. Podporovanie ďalších cenových stropov na dátový roaming, bezplatné bezdrôtové internetové pripojenie pre turistov a viacjazyčného obsahu súvisiaceho s atrakciami a podujatiami v turistických destináciách.

Dobrá správa vecí verejných

8. Vypracovanie osobitnej stratégie pre turizmus EÚ s jasne stanovenými cieľmi, čiastkovými cieľmi, indikátormi a opatreniami a so zapojením všetkých aktérov turizmu.

9. Zabránenie regulačnej duplicite a odstránenie regulačných nezrovnalostí v rámci jednotného trhu pre turistické služby zabezpečením toho, aby generálne riaditeľstva Európskej komisie lepšie koordinovali politiky a regulácie, ktoré ovplyvňujú turizmus.
10. Náležitým spôsobom ohlasovanie (aspoň 24 mesiacov vopred) akýchkoľvek zmien príslušných regulácií (daní alebo iného) ovplyvňujúcich cestovanie a turizmus.
11. Zabezpečenie transparentnosti vo výbere a následnom využívaní daňových príjmov vyplývajúcich z ekonomiky turizmu*.
12. Zjednodušenie právnych predpisov týkajúcich sa daní a ochrany spotrebiteľa a zabezpečenie ich dôsledného presadzovania.
13. Identifikovanie a podporovanie osvedčených postupov v turizme, aby sa v nich odrážali ciele a činnosti navrhované v tomto prehlásení, resp. manifeste (napr. riadenie regulácie turizmu a sociálna zodpovednosť podnikov).
14. Zabezpečenie systematického zapojenia zainteresovaných strán turizmu zo súkromného sektora, ako aj orgány turizmu na všetkých úrovniach verejnej správy.
15. Pravidelné monitorovanie a hodnotenie výkonnosti a vplyvov ekonomiky turizmu (napr. vo veci hospodárskej výkonnosti EÚ z hľadiska presného stanovenia údajov o udržateľnosti a zamestnanosti).
16. Zjednodušenie prístupov aktérov turizmu k inteligentnému a udržateľnému financovaniu EÚ súvisiaceho s rastom a vytváraním pracovných miest.
17. Vo financovaní projektov zohľadnenie potrieb európskych občanov, turistov, pracovníkov, podnikov a európskych organizácií.

Propagácia a popularizácia

18. Podporovanie v Európe rozvoj a prebiehajúcu propagáciu a popularizáciu rozmanitosti ponúk pre turistov, a to vrátane paneurópskych tematických produktov turizmu (napr. cyklistické trasy, gastronómiu, kultúru, prírodu, zážitky, kúpeľníctvo a wellness, atď.).
19. Financovanie spoločných dlhodobých promočných činností pre európske destinácie na trhoch, odkiaľ prichádzajú turisti, čím sa prispeje k úsiliu národných a regionálnych turistických organizácií a iných príslušných organizácií.
20. Uľahčenie spolupráce súkromného sektora a popularizovanie verejno-súkromných iniciatív (napr. spájanie financovania a marketingové programy) a podporovanie medzisektorových partnerstiev.
21. Podporovanie, propagovanie a popularizovanie európskych systémov kvality tretích strán, pri ktorých je zreteľný všeobecný prospech (napr. ubytovanie, gastronómia, umenie a dedičstvo, tematické produkty, atď.).

Sezónnosť

22. Podporovanie osvedčených postupov v predlžovaní sezón a kapacít (napr. lepšie rozvrhnutie školských prázdnin, priaznivejšie otváracie hodiny) a diverzifikácie (napr. vypracovanie príležitostí na návštevy pre viac ľudí, ako sú ľudia s nízkym príjmom, a tých, ktorí nie sú viazaní školskými prázdninami.).
23. Podnecovanie k vytvoreniu celoročného turizmu rozlišovaním medzi ponukami, predovšetkým v destináciách, ktoré sú známe svojím sezónnym charakterom (napr. pešia turistika v južnej Európe počas zimných mesiacov, cyklistická dovolenka v lyžiarskych

strediskách) alebo celoročnou príťažlivosťou vychádzajúcou z prírodných zdrojov, ako sú napríklad vidiecky alebo dobrodružný turizmus.

24. Podporovanie kreatívnej propagácie a popularizácie dostupných ponúk v sektore turizmu počas celého roka.

Zručnosti a kvalifikácie

25. Presadzovanie uznania náležitých kvalifikácií, vedomostí, zručností a skúseností v rámci celého jednotného trhu.

26. Zvýšenie informovanosti o kariérnych možnostiach v ekonomike turizmu*.

27. Podnecovanie k produktívnejšiemu vzťahu medzi poskytovateľmi odbornej prípravy a vzdelávania v nadväznosti na priemyselné odvetvia.

28. Zabezpečenie širšieho využívania existujúcich celoeurópskych programov zameraných na zamestnanosť mladých ľudí a vypracovanie nových programov.

29. Posilnenie systému celoživotného vzdelávania pre ľudí pracujúcich v sektore turizmu a zabezpečenie prístupu k nim online.

30. Podporovanie zlepšenia jazykových znalostí medzi profesionálmi pracujúcimi v sektore turizmu a podporovanie ich slobody pohybu.

31. Podnecovanie k odbornej príprave v oblasti kultúrnej informovanosti, aby sa zlepšili služby turistom pochádzajúcim z celého sveta.

Udržateľnosť

32. Udržateľnosť životného prostredia: vytvorenie strategického plánu pre environmentálne udržateľný turizmus (vrátane systémov, technológií a infraštruktúry) s cieľom prispievania k dosiahnutiu cieľov v oblasti zmeny klímy a udržateľnej tvorby pracovných miest, a to v spolupráci so všetkými príslušnými generálnymi riaditeľstvom Európskej komisie a podľa možnosti s medzinárodnými subjektmi.

33. Hospodárska a prevádzková udržateľnosť: zabezpečenie finančnej podpory EÚ pre dlhodobé a strednodobé iniciatívy v oblasti turizmu na európskej úrovni s pokrytím celého hodnotového reťazca. Zabezpečenie spravodlivého zisku z turizmu pre podniky na zdrojových i cieľových trhoch vrátane miestnych komunít a všetkých, ktorí pracujú v sektore turizmu.

34. Identifikovanie a podporovanie osvedčených postupov riadenia kapacít a turistických destinácií, aby sa dopyt úspešne prispôbil ponuke, a uistenie sa, aby kvalita skúseností turistov išla ruka v ruku s kvalitou života miestnych komunít.

35. Sociálna a kultúrna udržateľnosť: riadenie vplyvov na miestnu kultúru a komunity v turistických destináciách, udržanie dlhodobej zamestnanosti v produktových skupinách turizmu so spravodlivými pracovnými podmienkami pre všetkých, a to predovšetkým v hlavných podsektoroch, kde prijímanie pracovníkov a ich udržanie zostáva naďalej výzvou (napr. sociálna ochrana, odmeňovanie, rovnaké príležitosti, rovnaké zaobchádzanie, atď.).

36. Podporovanie koncepcie turizmu ako právo pre všetkých. Poskytnutie šancí každému Európanovi na cestovanie vrátane tých, ktorí majú nízky príjem alebo zdravotné postihnutie.

Dopravná prepojenosť

37. Podporovanie verejno-súkromných platforiem orientovaných na spotrebiteľa zameraných na multimodálnu mobilitu (prostredníctvom lepšej spolupráce medzi generálnymi riaditeľstvom Európskej komisie a poskytovateľmi služieb).

38. Zlepšenie infraštruktúry turizmu a dopravnú infraštruktúru aj v odľahlých, vidieckych, horských, ostrovných a pobrežných územných oblastiach.
39. Vypracovanie európskej stratégie na zlepšenie prepojenosti všetkých druhov dopravy udržateľným spôsobom aj prispôbením infraštruktúry a informácií s cieľom vyhovieť osobitným potrebám všetkých cestujúcich.
40. Financovaním zo zdrojov EÚ zlepšenie kvality a koordinácie špecializovaných koridorov osobnej dopravy (napr. železníc, ciest, cyklotrás, námorných plavebných ciest, chodníkov, jednotného európskeho neba, atď.).
41. Podporovanie, aby mali cestovní a dopravní prevádzkovatelia spravodlivý a rovný prístup k príslušným údajom s cieľom zjednodušiť digitálnych multimodálnych postupov vrátane vystavenia cestovného lístka z východiskového do cieľového bodu.
42. Podnecovanie k lepšej prístupnosti a zariadeniam priamo v destináciách blízko turistických atrakcií, aby sa uľahčil prístup, minimalizovali rušivé vplyvy a odstránili jazykové prekážky.
43. Podporovanie liberálnych dohôd v oblasti leteckej dopravy na úrovni EÚ, ktoré najvýznamnejším obchodným partnerom EÚ rozšíria prístup na trh, ako aj riešenie hrozacej krízy kapacity letísk a dobudovanie koncepcie jednotného európskeho neba s cieľom znížiť cestovné vzdialenosti, čas, náklady a emisie CO².
44. Zabezpečenie dostatočného a predvídateľného financovania železničnej infraštruktúry, aby sa zvýšila atraktivita a kvalita služieb železničnej dopravy, čo by bolo katalyzátorom uvoľnenia potenciálu rozvoja turizmu v súlade s cieľom EÚ prejsť z iných druhov dopravy na železničnú.

Poznámka:

*Ekonomika turizmu zahŕňa hodnoty vytvorené poskytovaním tovaru a služieb súvisiacich s turizmom a hodnoty nepriamych príspevkov z iných sektorov, ktoré závisia od turizmu vrátane ich dodávateľského reťazca. Súčasťou toho je aj vplyv kapitálových investícií a verejných výdavkov týkajúcich sa turizmu.

Európa je v celosvetovom meradle turistickou destináciou číslo jeden, s trhovým podielom 50% v roku 2016 uvádza World Tourism Organization (2017), Tourism Highlights 2017 Edition, UNWTO, Madrid. Odvetvie turizmu vytvára (priamo alebo nepriamo) 10,2% z celkového HDP krajín EÚ-28, a tento podiel by sa mal do roku 2027 vyšplhať na 11,2%. uvádza World Travel & Tourism Council (2017), Travel & Tourism Economic Impact 2017 European Union, WTTC, London. Odvetvie cestovných služieb a turizmu poskytuje v EÚ podporu takmer 26,5 mil. ľudí a turistický export generuje zdroje vo výške 375,1 mld. €. Úloha turizmu je čoraz dôležitejšia, ak vezmeme do úvahy, že je to sektor prirodzene náročný na prácu, ktorý v prvom rade budujú malé a stredné podniky s vysokou mierou zamestnanosti žien a mladých ľudí [15].

Dôkazy naznačujú, že v období, keď miera nezamestnanosti prudko narastá, patrí odvetvie cestovných služieb a turizmu naďalej k tým, ktoré v Európe i na celom svete vytvárajú najviac pracovných miest. Vytváranie účinnej politiky v odvetví turizmu si vyžaduje

potrebný európsky holistický prístup, ktorý by zohľadnil viacnásobné vplyvy sektora, ako aj záujmy širokého spektra aktérov, ktorí sú zapojení do turizmu alebo sú ním ovplyvnení. Toto je uznané aj v Lisabonskej zmluve, ktorá Čl. 195 dáva Európskej únii zodpovednosť za podporu konkurencieschopnosti európskeho sektora turizmu, a to vytváraním priaznivého prostredia na jeho rast a rozvoj, ako aj vypracovaním integrovaného prístupu k odvetviu cestovných služieb a produktových skupín turizmu. Európsky turizmus hrá kľúčovú úlohu v rozvoji mnohých európskych regiónov – predovšetkým tých menej rozvinutých – vďaka svojim významným pozitívnym vedľajším účinkom a potenciálu tvorby pracovných miest, a to najmä pre mladých ľudí. Preukázal veľkú odolnosť a stály rast aj počas nedávnej hospodárskej krízy.

17. FORMOVANIE VIDIECKEHO TURIZMU A AGROTURIZMU

Vidiecky turizmus a agroturizmus sa spolupodieľa na rozvoji slovenského vidieka prostredníctvom vytvárania nových pracovných príležitostí a zvyšovania príjmov obyvateľstva dediny a tým ich stabilizáciu vo vidieckom priestore. Rozvoj treba chápať ako jednu z priorít vidieckeho rozvoja, ktorý umožní dosiahnutie základných cieľov, t.j. rozvoj ekonomických aktivít vhodných pre vidiek, ako aj udržanie osídlenia a kvality dedín. Okrem investovania a spájania vidieckej ekonomiky na úrovni dedín, v podnikoch a farmách aj rozvoj slovenskej gastronómie, vidieckeho turizmu a agroturizmu, môže mať vplyv na ochranu životného prostredia a skvalitnenia života obyvateľov vidieka na Slovensku.

17.1 Investičné predpoklady finančnej politiky súdržnosti na roky 2021 – 2027

Vychádzajúc zo Správy o Slovensku 2019 [pracovný dokument útvarov Európskej komisie {SWD (2019) 1024 final} zo dňa 27.2.2019] v ktorej sa uvádzajú investičné usmernenia k financovaniu politiky súdržnosti na roky 2021 – 2027 pre Slovensko možno charakterizovať prioritné investičné oblasti odvodené zo širšieho kontextu investičných prekážok, investičných potrieb a regionálnych rozdielov posudzovaných v správe. Základ dialógu medzi Slovenskom a útvarmi Európskej komisie o programovaní fondov EÚ v rámci politiky súdržnosti (Európsky fond regionálneho rozvoja, Kohézny fond a Európsky sociálny fond plus) prioritne predstavujú:

Cieľ 1: Inteligentnejšia Európa – inovačná a inteligentná transformácia priemyslu.

Vysoko prioritné investície budú určené na rozšírenie výskumných a inovačných kapacít a využívanie moderných technológií, a najmä posilniť výsledky v oblasti inovácie a rast produktivity prostredníctvom identifikácie oblastí inteligentnej špecializácie na základe vnútroštátnych a regionálnych potrieb.

Cieľ 2: Nízkouhlíková a ekologickejšia Európa – čistá a spravodlivá energetická transformácia, ekologické investície, obehové hospodárstvo, adaptácia na zmenu klímy a predchádzanie rizikám.

Energetická náročnosť hospodárstva je jednou z najvyšších v EÚ, čelí mnohým výzvam pri prechode na nízkouhlíkové hospodárstvo, ktoré efektívne využíva zdroje a významne znižuje znečistenie ovzdušia. Potreby vysoko prioritných investícií budú určené podporovať opatrenia energetickej efektívnosti a energiu z obnoviteľných zdrojov, ako aj rozvíjať inteligentné energetické systémy, rozvodné siete a uskladňovanie na miestnej úrovni.

Cieľ 3: Prepojenejšia Európa – mobilita, informačné a komunikačné technológie.

Potreby vysoko prioritných investícií budú určené na rozvíjanie udržateľnej intermodálnej transeurópskej dopravnej siete. Prioritné investičné potreby budú zamerané s cieľom rozvíjať udržateľnú intermodálnu vnútroštátnu, regionálnu a miestnu mobilitu a podporovať udržateľnú multimodálnu mestskú mobilitu.

Cieľ 4: Sociálnejšia Európa – implementácia Európskeho piliera sociálnych práv.

Potreby vysoko prioritných investícií budú určené na zlepšenie prístupu ku kvalitnému zamestnaniu pre všetkých uchádzačov o zamestnanie, posilniť účinnosť inštitúcií a služieb

trhu práce, podporovať účasť žien a adaptáciu podnikov a pracovníkov na zmenu, a to aj prostredníctvom sociálnej inovácie a infraštruktúry.

Cieľ 5: Európa bližšie k občanom - podpora udržateľného a integrovaného rozvoja mestských a vidieckych oblastí.

Riešenie investičných potrieb Slovenska, vrátane potrieb súvisiacich so vzdelávaním, s inováciami, infraštruktúrou a energetickými technológiami, pomôže zabezpečiť rast a prosperitu do budúcnosti. Investície do vzdelávania a odbornej prípravy, ako aj do výskumu a vývoja môžu pomôcť pri maximalizácii potenciálu mladých a budúcich pracovníkov a odborníkov vo vidieckom turizme a agroturizme. K tomu, aby hospodárstvo sa začalo viac spoliehať na vedomosti, bude vhodné investovať do digitálnej pripojiteľnosti malých a stredných podnikov. Udržateľné a ekologické investície môžu zlepšiť energetickú účinnosť turistických ubytovacích zariadení a podporiť adaptáciu na zmenu klímy, odpadové a vodné hospodárstvo, biodiverzitu a kvalitu ovzdušia. Nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily, budúce hospodárske a sociálne trendy vyžadujú investície do zvyšovania zručností a sociálnej infraštruktúry. Medzi tieto investície patrí cenovo dostupnejšie sociálne bývanie, lepšia zdravotná starostlivosť, dlhodobá starostlivosť a starostlivosť o deti, pričom náležitú starostlivosť je potrebné venovať regionálnemu rozvoju v regiónoch turizmu s predpokladmi aplikovateľnosti obsahu produktovej skupiny vidieckeho turizmu a agroturizmu.

17.2 Uplatňovanie nových produktov vidieckeho turizmu a agroturizmu

Vzhľadom na medziregionálne rozdiely na Slovensku budú stratégie a nástroje založené na miestnych podmienkach aj naďalej vysoko relevantné pri odstraňovaní nedostatkov rastu a kultivovaní jedinečného potenciálu príslušných regiónov turizmu. Investičné potreby budú určené na posilnenie integrovaného sociálneho, hospodárskeho a environmentálneho rozvoja, kultúrne dedičstvo a bezpečnosť v mestských a vo vidieckych oblastiach. Bude potrebné investovať do zaostávajúcich vidieckych oblastí odstraňovaním rozdielov v ich infraštruktúre a iných zistených rozvojových potrieb, zohľadniť vyľudňovanie v určitých menej rozvinutých územných oblastiach (napr. „hladové doliny“ na juhu a východe krajiny) a poskytnúť obyvateľstvu príležitosti na posilnenie miestneho rastu s využitím pozitívnych vzťahov s okolitými mestskými oblasťami. Vzhľadom na vývoj a požiadavky turistov vznikajú nové produkty a formy vidieckeho turizmu a agroturizmu v globálnom turizme z pohľadu:

a) motivácie turistu:

- Vínny gastronomický turizmus - rešpektuje záujem o degustácie a ochutnávky rôznych druhov vína so zameraním prehĺbiť vedomosti a skúsenosti, ktoré im umožňujú lepšie poznať rôzne druhy a kvalitu vína a vychutnať pôžitok z ich pitia v rôznych územiach a destináciách. Kultúrne podávanie, ochutnávanie a striedme pitie vína sa postupne stáva súčasťou spoločenského stolovania v stravovacích zariadeniach vyššej triedy s ponukou rôznych druhov vína vo vínnej karte. Ružové vína sú fenoménom tejto doby, sú svieže, štýlové, okúzľujúce a úspešné. Slovensko je krajinou s ideálnymi podmienkami na výrobu ružových vín. Patrí k severnejšej oblasti pestovania viniča, čo dodáva vínam dostatok

organických kyselín. Tie určujú charakter ružových vín zo Slovenska: sviežosť, šľavnatosť a ovocnosť. Jednou z významných odrôd na produkciu slovenských ružových vín je Cabernet Sauvignon rosé (z 1368 vín z 31 krajín získalo Slovensko až 5 medailí z celkového počtu 10 v súťaži Mondial du Rosé 2019 vo francúzskom Cannes).

- Turizmus minerálnych prameňov - návšteva miest s prameňmi a výverom prírodných liečivých vôd a prírodných minerálnych vôd spojená s jej ochutnávkou pri prameni vo vhodne upravenom ochrannom pásme, napr. Cesta minerálnych prameňov v Spišskom regióne a Pieninách, resp. cyklotrasa po prameňoch z Ružomberka do Korytnice, tzv. Korytnička.
- Zelený turizmus - ako nový spôsob návratu a objavu vidieka a poľnohospodárskych oblastí, sa snaží harmonicky skĺbiť aktivity voľného času a uvedomenia si kultúrneho a prírodného bohatstva štátu. Tieto by sa významne mohli stať mottom pre slovenský vidiek a v určitej obmene aj pre mestá pri tvorbe i realizácii koncepcie rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu, resp. mestského a kultúrneho turizmu. Z obsahového vymedzenia vyplýva, že môžu spĺňať funkciu ekonomickú, zdravotno-rekreačnú, kultúrno-poznávaciu, vedecko-informačnú a spoločensko-výchovnú, ktoré očakávajú domáci i zahraniční turisti v mestách a na slovenskom vidieku.
- Ekoagroturizmus - je vykonávaný na ekologicky hospodáriacich farmách produkujúcich bioprodukty, ktoré sú umiestnené v zdraví vhodnom prírodnom prostredí. Ekologická farma nepoužíva pri pestovaní rastlín a chove zvierat žiadne syntetické chemikálie, hnojivá, hormonálne prípravky, umelé farbivá alebo konzervačné látky. Zvieratá sú chované prirodzeným spôsobom a kŕmená bez používania mäsokostných múčok a pod. Produkty ekologického poľnohospodárstva podliehajú prísnej kontrole, spĺňajú medzinárodné štandardy a môžu používať ochrannou známku BIO. Podstatným znakom ekoagroturizmu je nielen synergia turistu s farmárskou rodinou, ale i účasť na poľnohospodárskych prácach a konzumácii produktov ich ekologického poľnohospodárstva.
- Hipoturizmus – turizmus na koňoch s trasami rôzneho rozsahu, napr. formou viacdňových výletov so sprievodcom alebo bez sprievodcu, podľa možnosti spojených so stanovaním, ktorým môže predchádzať jazdecký kurz na európskych koňoch a anglických sedlách.
- Geoturizmus - pešia turistika vo vhodnom klimatickom prostredí s výkonom pravidelnej aktívnej chôdze turistu tzv. Active Walking, resp. Nordic Walking s nenáročnými chodníkmi zarovnávanými prírodným povrchom so špeciálne budovanými prekážkami, napr. terénne vlny, skoky rôznych veľkostí, klopené zákruty, rýchle pasáže, ale aj technické kamenné úseky a mostíky, pátracie hry questing (kešing) pre peších turistov alias „hľadačov pokladov“.
- Geosprievodcovský turizmus - sú riadiacim subjektom geoparku autorizované a vyškolené osoby (kurz geosprievodcov) s určitými kompetenciami a znalosťami získanými negraduálnym štúdiom a sú dynamickou súčasťou interpretácie geologického dedičstva a ovplyvňujú spokojnosť návštevníkov a vytvárajú podmienky na odovzdávanie pozitívnych skúseností s geoparkom ďalším návštevníkom geoparku profesionálnym populárne odborným výkladom a animáciou. Svojou znalosťou miestnych pomerov

umožňujú turistom, napr. aj fotografovanie jedinečností neživej i živej prírody a na požiadanie usmerňuje skupiny a osoby, ktoré sa v území chcú pohybovať za účelom štúdia, výskumu, nakrúcania, prežívania vidieckej krajiny a pod. Pre turistov, ktorí sa zaujímajú o prírodné a kultúrne hodnoty regiónu turizmu, má profesionálny výklad geosprievodcov vplyv na skvalitnenie ich zážitku a zhodnotenia prostriedkov, ktoré vložili do návštevy územia geoparku a vidieckej krajiny.

b) cieľových skupín turistov:

- Turizmus „strieborných kufrov“ - pre aktívnych seniorov a osôb s malým zdravotným postihnutím (pobyty mimo sezóny, relatívny dostatok financií, často s osobitnou cestovnou kanceláriou, verní turisti) s rešpektom na oddych a relax v salašoch, farmách a iných prevádzkach s ponukou z produktovej skupiny vidieckeho turizmu a agroturizmu vo vidieckom prostredí a geoparkov so zdraviu vhodnými klimatickými územiami.
- Turizmus zameraný na segment LOHAS (Lifestyle of Health and Sustainability – Zdravý životný štýl a udržateľnosť) – rešpektovanie prírody, krajiny, zdraviu vhodné klimatické prostredie a zaužívaných zvykov miestneho obyvateľstva.
- Turizmus „kóšer“ a „halal“ - rešpektovanie rastlinnej a živočíšnej výroby a činností založených na filozoficko náboženských smeroch podľa zemepisného a kultúrneho rámca, napr. joga, kalanetika, pilates, trend dopytu po zdravej strave spĺňajúcej tzv. čisté mäsové a iné potravinové výrobky.

17.3 Vízia vývoja vidieckeho turizmu a agroturizmu

Výrobná ekologická multifunkčnosť poľnohospodárstva a lesníctva celkový problém trvalej udržateľnosti pôdy – územia (krajiny) nevyriešia, hoci majú na jeho riešení významný podiel. Preto do aktivity treba povolať aj problematiku vidieckeho turizmu a agroturizmu so zohľadnením hlavných úloh (funkcií) pôdy a územia jednotlivých regiónov so zameraním sa na:

- Celoplošne rozvinutý domáci vidiecky turizmus a agroturizmus.
- Dobré podmienky pre domáci a medzinárodný turizmus.
- Rozvinutý medzinárodný turizmus v určitej oblasti.
- Ojedinelé lokality pre medzinárodný turizmus.
- Menšie uplatnenie medzinárodného turizmu.

Trvalo udržateľné využívanie pôdy – krajiny a ochrany územia možno definovať ako priestorovú (miestnu alebo regionálnu) a časovú harmonizáciu všetkých hlavných spôsobov využitia pôdy – krajiny s minimalizovaním inreverzibilných efektov, pričom:

- a) Pôda poskytuje priestor pre technické, priemyselné a socio-ekonomické štruktúry a ich rozvoj (pre stavebníctvo, budovy, dopravný systém, športové a rekreačné ustanovizne, priemysel a pod.).
- b) Pôda je zdrojom surovín a slúži aj ako rezerva vody a energie.
- c) Pôda je kultúrnym dedičstvom, formuje základnú časť krajiny (jej vzhľad), v ktorej žijeme, udržujeme paleontologické a archeologické bohatstvo vysokej hodnoty pre poznanie histórie Zeme a ľudstva.

Rozvíjaním vidieckeho priestoru dôjde k značnému rastu záujmu o bývanie v sídlach a územiach s dobrým životným prostredím v menších lokalitách. Priestorové efekty týchto trendov sa prejavujú pozitívne na dedine a v menších mestách. Odrazí sa to v potrebe revitalizovať dedinu, zlepšovať podmienky pre nadsídelnú kooperáciu a začleňovanie dedinských sídiel do mikroregionálnych, regionálnych a nadregionálnych vzťahov. Žiadúce bude klásť dôraz na zavádzanie nových informačných, komunikačných technológií, biotechnológií a pod. do vidieckeho priestoru. Usmernenie procesu turizmu z celoslovenského pohľadu vyžaduje aj územné usporiadanie regiónov turizmu s významom vlastností pôdy, vidieckej krajiny, ako aj efektívnemu zadržiavaniu a prístupu k vode. Vidiecky turizmus a agroturizmus vo vidieckom priestore bude významne prepojený na lokálny a regionálny rozvoj na Slovensku a regióny Európskej únie.

Odvetvie ubytovacích a stravovacích služieb je jadrom rozvoja európskej ekonomiky a podpora priorít pomôže budovať lepšiu a udržateľnú Európu. Priority pre nasledujúci mandát EÚ charakterizujú:

- pokračovanie v zavedení opatrení pre ubytovacie a stravovacie služby v súvislosti s vysokým rozmachom a profesionalizáciou poskytovateľov služieb využívajúcich platformy „zdieľanej ekonomiky“,
- revidovanie regulačného rámca EÚ s cieľom určiť záväzky online platforiem a zaistiť spravodlivejší a vyvážený jednotný digitálny trh, konkrétne smernicu o elektronickom obchode,
- vylepšenie regulácie, ktorá zaisťuje, že EÚ sa bude primárne zameriavať na riešenie veľkých medzinárodných problémov, pričom bude lepšie prihliadať na špecifické sektorové požiadavky a obavy z dopadov ich zavedenia,
- podporovanie dobrovoľných iniciatív v oblasti stravovania a zdravej výživy v prospech miestnych stravovacích služieb namiesto horizontálnej legislatívy EÚ,
- vytvorenie z boja proti nedostatku zručností skutočnú úlohu pre EÚ, ktorú podporí prijatie konkrétnych opatrení,
- vytváranie zaujímavých možností na prípravu stravy pre zdravie turistom z čerstvo vypestovaných vlastných domácich poľnohospodárskych produktov,
- zvýšenie podpory financovania prostredníctvom Európskych štrukturálnych a investičných fondov v programovom období 2014 - 2020 a ďalších podporných finančných nástrojov pre rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu na Slovensku v období 2021 – 2027 (napr. príprave Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ na roky 2021 - 2027) aj s uplatňovaním princípov LEADER [(v tom sú zahrnuté aj miestnej akčné skupiny (MAS) pôsobiace vo vidieckej krajine v partnerstve s vidieckym turizmom a agroturizmom)].

17.4 Pravidlá rozvoja vidieckej krajiny v regiónoch vidieckeho turizmu a agroturizmu

Rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu sa v malej miere zavádza do praxe a je neblahým dedičstvom pre územnú samosprávu. Je to aj dôvod, prečo orgány územnej samosprávy v čase kreovania ďalších kompetencií musia dostať jasné pravidlá a

zodpovedajúce finančné zdroje. Pravidlá, ktoré by mali tieto vzťahy upravovať, by mali jasne stanoviť spoluúčasť pri investovaní a spájaní s vymedzením:

- Presadzovania intenzívneho vývoja vidieckeho turizmu a agroturizmu.
- Uplatňovania partnerstva a spolupráce subjektov vo vidieckej krajine.
- Rozvíjania oblastí spolupráce so subjektmi vidieckeho turizmu a agroturizmu z pohľadu miest a dedín Slovenska.
- Inštitucionalizovania vidieckeho turizmu a agroturizmu v spojení s miestnou, regionálnou, národnou a európskou úrovňou.
- Uplatňovania prihraničnej a medzinárodnej spolupráce ako faktora vývoja vidieckeho turizmu a agroturizmu.
- Uplatňovania a implementovania v maximálnej miere Európske štrukturálne a investičné fondy pre programové obdobie 2014-2020 na podporu rozvoja vidieckeho turizmu a agroturizmu aj v prepojení s miestnou územnou samosprávou Slovenska.
- Zamerania sa na výchovu obyvateľstva k miestnej identite, atraktívnym danostiam a rozvoju služieb so zameraním sa na pozitívny vývoj v územiach miestnej samosprávy. Zabezpečovania výchovy a pozitívneho prístupu k účasti na vidieckom turizme a agroturizme prostredníctvom tlačových a elektronických médií školiacim a vzdelávacím systémom.
- Definovania motivujúcich pravidiel financovania a finančných tokov a usmernenia zriaďovania spoločných orgánov s dodržaním princípu partnerstva a subsidiarity.
- Uplatňovania foriem a možností rozšírenia účasti subjektov vidieckeho turizmu a agroturizmu na propagačných, popularizačných, výstavných a iných akciách poriadaných partnerskými organizáciami.
- Sústreďovania pozornosti na kvalitu ubytovacích služieb a gastronomických výrobkov od ktorej sa odvíja spokojnosť klienta – turistu.
- Uvádzania v jedálnych lístkoch krajinu pôvodu mäsa.
- Zníženia DPH na 10% pre agropotraviny.
- Vytvárania priestoru na zabezpečenie ochrany a obrany turistu vo vidieckom priestore.
- Realizovania bezpečnostného vybavenia (napr. kamerový systém, zvukový signalizačný systém a pod.) ubytovacích zariadení vidieckeho charakteru.
- Zlepšenia štruktúry turistov skvalitňovaním poskytovaných služieb.
- Vytvorenia jednodenných a viac denných poznávacích tematických zájazdov.
- Definovania tzv. fakultatívnych výletov spojených s predajom slovenských výrobkov.
- Zabezpečenia vzdelávania pre tvorbu inovačných nástrojov od morfológie zvierat, cez najnovšie systémy ustajnenia, výživy, genetiky, reprodukcie až po počítačové a automatizované systémy dojenia, kŕmenia a chovu zvierat.
- Zvýšenia prezentácie a popularizácie vidieckeho turizmu a agroturizmu na domácich a medzinárodných konferenciách, veľtrhoch a výstavách.
- Rozvoja informačných, komunikačných a digitalizovaných technológií a služieb pre vidiecky turizmus a agroturizmus.

Rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu sa v malej miere zavádza do praxe a je

neblahým dedičstvom pre regionálnu územnú samosprávu. Je to aj dôvod, prečo orgány územnej samosprávy v čase kreovania modernizácie miestnej územnej samosprávy musia dostať pre segment turizmu jasné pravidlá a zodpovedajúcu finančnú pomoc. Pravidlá právnej normy, ktoré by mali tieto vzťahy upravovať, mali by jasne stanoviť spoluúčasť štátnych orgánov, presne vymedziť pôsobnosť regionálnej i miestnej územnej samosprávy vrátane euroregiónov, definovať pre územné samosprávne orgány motivujúce pravidlá financovania a finančných tokov a usmerniť zriaďovanie spoločných orgánov s dodržaním princípu partnerstva a subsidiarity. Napriek protichodným názorom sú naznačené niektoré cesty, ktorými by sa mala podpora v regiónoch, mestách a dedinách uberať. Avšak náznak pre územno-samosprávnu prax nestačí a vyžaduje kompletný pohľad na štátny manažment turizmu, ako aj partnerstvo a dodržiavanie princípov subsidiarity zúčastnených strán na národnej, regionálnej i miestnej úrovni. Plne rozvinutý konkurencieschopný trh turizmu je strategický proces, ktorý nie je možné vytvoriť za jeden rok. Je to viacročný proces vyžadujúci podporu orgánov štátnej správy, územnej samosprávy, mimovládnych inštitúcií i organizácií. Konštruktívna spolupráca a partnerstvo všetkých zainteresovaných inštitúcií pôsobiacich v segmente turizmu, rezortov s kompetenciou pre turizmus, manažmentu v regiónoch turizmu, stredísk/centier turizmu, miest a dedín i podnikateľov umožňuje vytvárať pracovné príležitosti a adekvátne finančné príjmy vo vidieckom turizme a agroturizme na Slovensku.

LITERATÚRA A CITÁCIE:

- [1] Aktualizácia Koncepcie geoparkov SR, 2016. [online]. 2015, str. 13 – 16. Dostupné na internete: <http://www.geopark.sk/Upload/Slovensko/koncepcia/03vlastnymat2015.pdf>
- [2] Analýza rozvojového potenciálu regiónov SR a ich územných rozdielov s priemetom na tematickú koncentráciu EŠIF v Partnerskej dohode SR na roky 2014 – 2020 - aktualizácia, 2014, str. 72 – 81. Aurex, s.r.o., KPMG, 2014, Dostupné na internete: http://www.partnerskadohoda.gov.sk/data/files/109_analyza-rozvojoveho-potencialu-regionov-sr-a-ich-uzemnych-rozdielov-s-priemetom-na-tematicku-koncentraciu-esif-v-partnerskej-dohode-sr-na-roky-2014-%E2%80%93-2020-aktualizacia%E2%80%9C.pdf
- [3] BREINDENBACH, R. 2013: Ako zaobchádzať s rizikami a krízami, Fakulta cestovného ruchu Piešťany, VŠ GUNI, 2012, 2 str., Dostupné na internete: http://www.guni.sk/fileadmin/user_upload/documents/ako_zaobchadzat_s_rizikami_a_krizami_sk.pdf
- [4] Doplnené Nariadenie EÚ č. 2010/C 65/70 (text s významom pre EHP) - COMMISSION, LIST OF NATURAL MINERAL WATERS RECOGNISED BY MEMBER STATES, Last update: 5. April 2018
- [5] EHRLICH, K. 2016: Rural Tourism in Europe, State of Art, Possibilities, and Challenges, European Federation of Rural Tourism, Hokovce, 2016
- [6] Európsky dohovor o krajine, 2010, SAŽP, [online]. 2015, Dostupné na internete: <http://www.sazp.sk/public/index/go.php?id=1630>
- [7] KEREKEŠ, J., 2018: Kúpeľníctvo a jeho význam v turizme, Bratislava 2018, ISBN 978-80-973035-1-8
- [8] KEREKEŠ, J., 2017: Vidiecky cestovný ruch a agroturistika v procese investovania a spájania [elektronický zdroj].[S.I.]: 100 kníh – vydajte si knihu online. 2017. Slovenská ekonomická knižnica EU v Bratislave
- [9] KEREKEŠ, J., 2007: Marketingové aspekty rozvoja cestovného ruchu v územnej samospráve, Bratislava 2007, Dostupné na internete: <http://www.1000knih.sk/obchod/nezaradene/marketingove-aspekty-rozvoja-cestovneho-ruchu-v-uzemnej-samosprave>
- [10] MACH, F., 2018: Podnikanie na Slovensku potrebuje výraznejšiu podporu, Obecné noviny 5-6, 2018
- [11] MACH F., 2017: Seminár o vidieckej turistike a agroturistike v Modre predstavil nové možnosti, Obecné noviny 7-8, 2017
- [12] MACH F., 2016: O vidieckej turistike na Slovensku, Nové Slovo 2016
- [13] Marketingová stratégia Slovenskej agentúry pre cestovný ruch na roky 2014 – 2020 [online], SACR 2015. Dostupné na internete: http://www.sacr.sk/fileadmin/user_upload/Statistiky/strategiaSACR/Marketingova_strategia_SACR_2014_2020.pdf
- [14] Marketingová stratégia sekcie cestovného ruchu - aktualizácia na roky 2019-2020, 2019, MDV SR, Dostupné na internete: <https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/cestovny-ruch-7/legislativa-a-koncepcne-dokumenty/koncepcne-dokumenty>
- [15] NOVACKÁ, E., 2013: Cestovný ruch, udržateľnosť a zodpovednosť na medzinárodnom

- trhu, vydavateľstvo Ekonóm Bratislava, 145 str., 2013, ISBN: 978-80225-3475-8
- [16] Operačné programy cieľa Európska územná spolupráca, Programy cezhraničnej spolupráce [online]. 2015. Dostupné na internete:
<http://www.partnerskadohoda.gov.sk/programy-cezhranicnej-spoluprace/>
- [17] Partnerská dohoda SR na programové obdobie 2014 – 2020, 2015, Úrad vlády SR, 2015, Dostupné na internete: <http://www.partnerskadohoda.gov.sk/zakladne-dokumenty/>
- [18] PLESNÍK, P., 2017: Geografia cestovného ruchu Európy, Slezská univerzita v Opavě, 141 str., Opava 2017, ISBN 978-80-7510-252-2
- [19] Regionalizácia cestovného ruchu, [online]. 2005. Dostupné na internete: www.telecom.gov.sk/index.php?ids=102432
- [20] Slovenský systém kvality služieb v turizme, Dostupné na internete:
<https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/cestovny-ruch-7/slovensky-system-kvality-sluzieb-v-cestovnom-ruchu>
- [21] SMERNICA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) 2015/2302 z 25. novembra 2015 o balíkoch cestovných služieb a spojených cestovných službách, ktorou sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ
- [21] Spájanie Európskeho vidieka 2014 – 2020, Európska sieť pre rozvoj vidieka, European Evaluation Helpdesk for Rural Development, Brusel 2016, ISBN 978-92-79-55141-3
- [22] Správa o stave životného prostredia SR v roku 2014, Slovenská agentúra životného prostredia [online]. 2014. Dostupné na internete:
<http://enviroportal.sk/uploads/spravy/2014-03-2-voda.pdf>
- [23] Stratégia rozvoja cestovného ruchu SR do roku 2020, 2013, MDV SR, Bratislava, [online]. 2016. Dostupné na internete: <http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=104109>
- [24] Štatistický úrad Slovenskej republiky, Preddefinované tabuľky – Domáci, príjazdový a výjazdový cestovný ruch, Ubytovacie zariadenia cestovného ruchu, 2017, 2018, 2019 [online]. Dostupné na internete: <http://www.statistics.sk>
- [25] Zákon č. 170/2018 Z. z. o zájazdoch, spojených službách cestovného ruchu, niektorých podmienkach podnikania v cestovnom ruchu a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- [26] Zákon č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov
- [27] Vyhláška Ministerstva hospodárstva SR č. 277/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú klasifikačné znaky na ubytovacie zariadenia pri ich zaradovaní do kategórií a tried
- [28] Zákon č. 57/2018 Z. z. o regionálnej investičnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- [29] Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov
- [30] Zdravie ukryté v minerálnych vodách, 2014 [online] 2016. Dostupné na internete: <http://www.okzdravie.sk/okzdravie/eshop/35-1-VITAMINY-MINERALY-zoznam/253-2-Mineralne-vody-zoznam?gclid=CK3L5aPazMwCFQtAGwodVksOIA>
- [31] Zoznam prírodných liečebných kúpeľov podľa indikačných skupín, 2015, s definovaním indikačných skupín podľa zákona č. 220/2013 Z. z., VŠZP, a.s.
- [32] Závery a priority trvalo udržateľného turizmu pre rozvoj – Sustainable Tourism for

Development Guidebook, World Tourism Organization (UNWTO), First edition 2013,
Dostupné na internete: <http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/docpdf/devcoengfinal.pdf>

- [33] Zásady vyhlásené na Bratislavskom samite členských štátov EÚ, Bratislavské vyhlásenie a bratislavský plán, 2016, Dostupné na internete: <http://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2016/09/16-bratislava-declaration-and-roadmap/>
- [34] Vízia Európskeho pracovného spoločenstva pre rozvoj vidieka a obnovu dediny pre trvalo udržateľný rozvoj európskych dedín a vidieckych oblastí. Europäische ARGE Landentwicklung und Dorferneuerung (Európske pracovné spoločenstvo pre rozvoj vidieka a obnovu dediny); Bartensteingasse 4/16, A-1010 Wien, Dostupné na internete: <http://www.obnovadediny.sk/arge/>

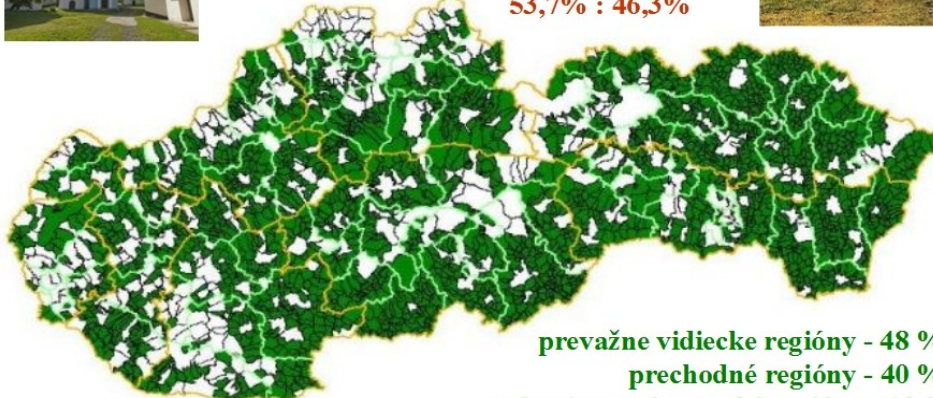
Príklady dobrej praxe v domácom i medzinárodnom vidieckom turizme a agroturizma

Slovensko je vidiecka krajina...

počet obyvateľov celkom: 5.435,343
 počet obyvateľov v mestách: 2.923,463
 počet obyvateľov v dedinách: 2.511,880
 rozloha: 49 034 km²
 hustota obyv.: 111/km²
 mestá a dediny celkom: 2927
 dediny: 2787 (95,2 %)
 dediny pod 2000 obyv.: 2459 (88,2 %)
 pomer obyvateľstva: mestá : dediny
 53,7% : 46,3%

prevažne vidiecke regióny - 48 % obyvateľov
 prechodné regióny - 40 % obyvateľov
 urbanizované mestské regióny - 12 % obyvateľov

Zdroj: ŠÚ SR, stav k 27.03.2018

POD ako proces....

Selce, stredné Slovensko

Malachov, stredné Slovensko

Dolná Lehota, stredné Slovensko

Súťaž: „Dedina roka“

Dedina ako hostiteľ

Vlkolíneec - slovenská ľudová architektúra,
25. rokov v UNESCO

reštaurácia a predajňa

Hokovce -
Park hotel -
relax,
procedúry pre
zdravie,
domáca
gastronómia

Palárikovo -
wellness & relax,
ubytovanie v
parkovom prostredí,
jazda na koni,
bowling, domáca
gastronómia

Liptovský Ján - Jánska dolina - hotel Strachanovka - wellness, termálna minerálna voda

Modra - Harmónia, penzión Harmónia – domáca gastronómia, vínne produkty, rastliny pre zdravie

Čičmany - pamiatková rezervácia – regionálna gastronómia, ľudová architektúra

Piešťany - Furman reštaurácia a salaš – špecializovaná slovenská gastronómia, chov lesných zvierat

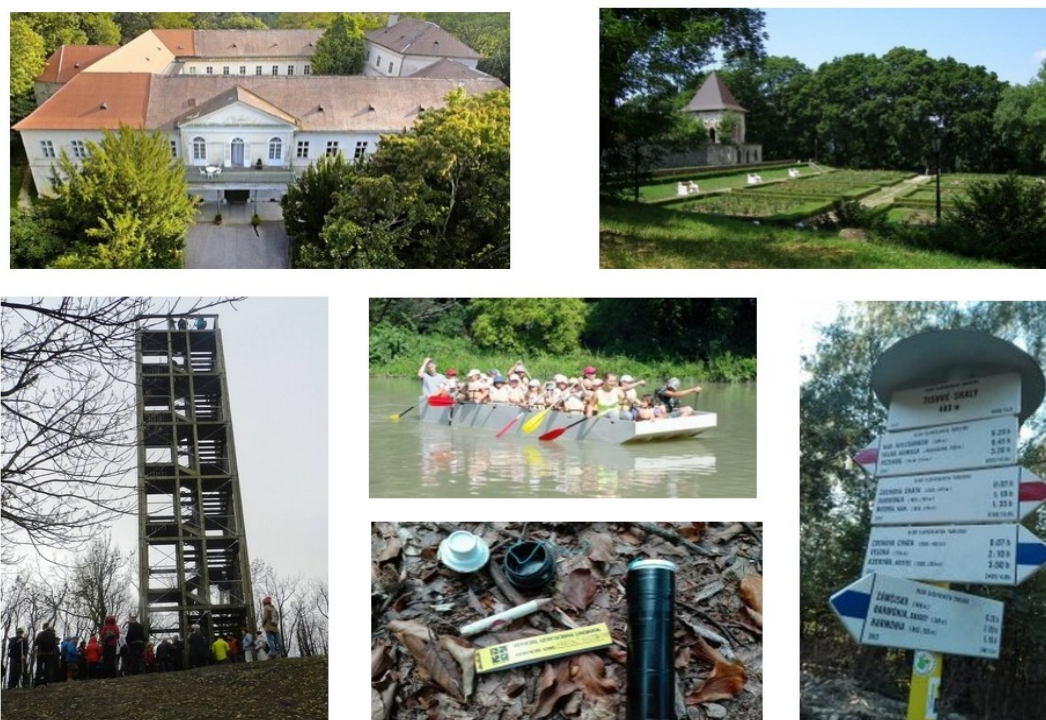
Sklenské Teplice - kúpeľná obec, salaš, regionálna gastronómia, procedúry pre zdravie

Jasná - Chopok - regionálna gastronómia, pešia turistika, lyžovanie, lezecké atrakcie

Malinovo - Ekoeberhard - záhradnícke produkty, geokešing, výlety do okolia, nížinná oblasť

Liptovský Mikuláš - Filištínky - miestna gastronómia, domáce ubytovanie, podhorská oblasť

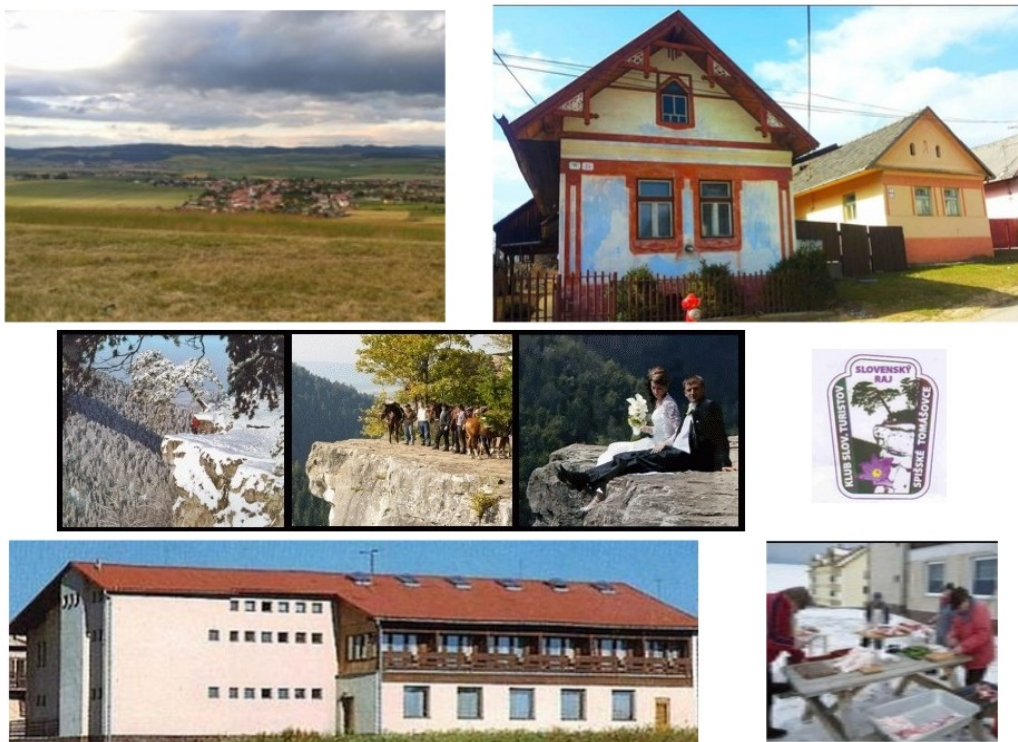
Veľká Lomnica - Vidiecky dom- gastronómia miestnych farmárov, domáce ubytovanie, horská oblasť

Oščadnica - Kysuce - Veľká Rača - hotel*** Marlene - domáca gastronómia, wellness, chov zvierat

Spišské Tomášovce - Slovenský raj, Tomášovský výhľad - mliečne výrobky, chov domácich zvierat

Slovenská Ľupča - Mliečna farma Braunvieh - gurmánske zážitky, ubytovanie na farme, workshopy

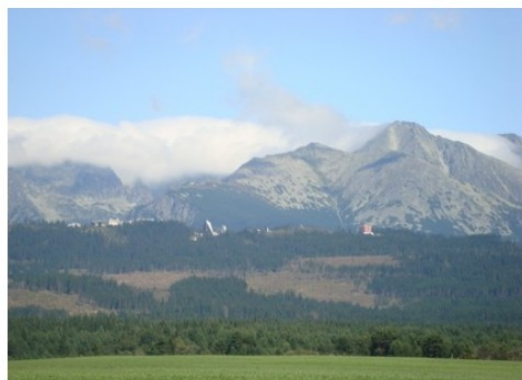
Ranč pod Ostrou skalou (Dobšinská Ľadová Jaskyňa) – domáca gastronómia, chov koní

Ranč pod Ostrou skalou (Dobšinská ľadová Jaskyňa) – domáca gastronómia, chov koní

Štrba - Štrbské Pleso - regionálna gastronómia, pešia turistika, lyžovanie

Nový Smokovec, Vysoké Tatry - horský penzión Reitmeyer - lyžovanie, kúpanie, domácka atmosféra

Bratislava - MČ Rača - piknik vo vinohradoch, ochutnávka vína, tradičná gastronómia

Stupava - Biofarma Príroda - Salaš - chov domácich zvierat, regionálna gastronómia

Kráľová nad Váhom - Detská farma Humanita - chov domácich zvierat, exotické živočíchy, výroba domácich potravinárskych produktov, letné tábory

Reca (okres Senec) - Lucky ranč, chov koní, pastiersky chov dobytka, kovbojské zážitky a ubytovanie

Modra - farma Pod gaštankou – ubytovanie v lesnej prírode, liečivé bylinky

Prešov - Zwicker - reštaurácia s rančom

Ždiar – syry, korbáčiky, ovce, zdraviu vhodné klimatické prostredie

Slovenský Grob - pivnica u Zlatej husi – vyhradené pre fajčiarov, špecifická regionálna gastronómia

Domáce ubytovanie

Domáce regionálne reštaurácie

sedliacky dvor, regionálna gastronómia

Doplňky ubytovacieho a gastronomického zariadenia -vinohradnícky voz

Tradičné zabíjačkové slávnosti v Bratislave - MČ Ružinov

tradičné vidiecke slávnosti, ľudový folklór, kultúrno-spoločenské podujatia

CIELE UDRŽATELNÉHO ROZVOJA DOMÁCEHO A MEDZINÁRODNÉHO VIDIECKEHO TURIZMU A AGROTURIZMU

PRÍKLADY DOBREJ PRAXE *medzinárodný* *vidiecky turizmus a agroturizmus*

Ľudový folklór prezentovaný Slovákami žijúcimi v zahraničí

Bulharsko - Zlaté Piesky - národné tradície, špeciálna gastronómia, kultúrne podujatia

Maďarsko, Nyúl - vlnne pivnice, národná gastronómia

Maďarsko, Dunakiliti - čárda Šari - penzión, vína pivnica, gastronómia ročných období, rybárstvo, spoločenské podujatia

Španielsko – Torremolinos - rybárska obec, zážitkové ubytovanie, olivové háje, flamenco

Cyprus - pobyt na vidieku pri mori

Rumunsko - Transylvánia - upírske legendy, balkánske gastronómické špeciality

hrad Bran - domov slávneho grófa Drakulu

delta rieky Dunaj - najväčšia v Európe

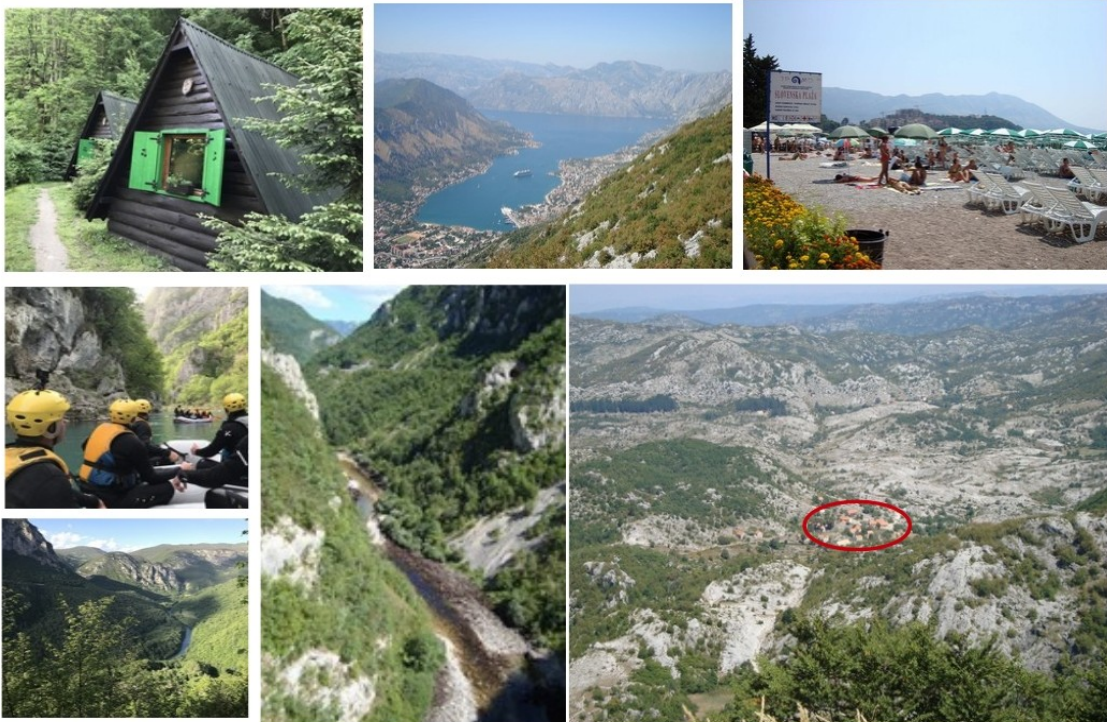

Constanta - Mamaia

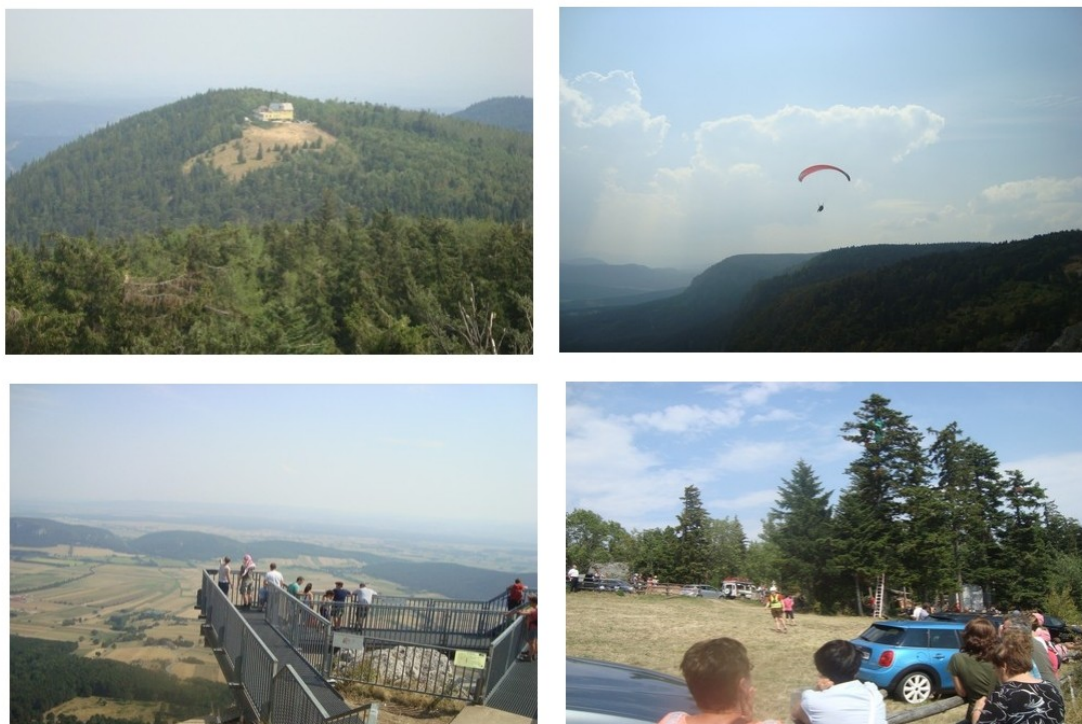

balkánske gastronómické špeciality

Čierna Hora – ubytovanie na lazoch, balkánske špeciality, morská slovenska pláž, vodné atrakcie, rafting na rieke Tara (Bosna)

Rakúsko – Naturpark – ubytovanie v horách, chov lesných zvierat, adrenalínové športy

Tunisko - ostrov Djerba – ubytovanie na vidieku, liečivá morská tráva, púšť - Sahara

Grécko - ostrov Rhodos - vinotéka, rybie špeciality, vodné športy, termálne kúpalisko

Slovinsko - Ljubno - ubytovanie pri rieke Savinja, kulinárske špeciality, pracovná zážitková farma

Chorvátsko - Rovinj - ubytovanie pri mori, rybie špeciality, vodné športy, balkánska gastronómia

Seychelská republika - Afrika - ubytovanie na vidieku pri vode, gastronómia z morských živočíchov

Turecko - tradičné ľudové ubytovanie, pestovanie liečivých rastlín

Bielorusko - tradičné ľudové ubytovanie, pestovanie zemiakov

Laoská ľudovodemokratická republika – Pakse - domčekové ubytovanie, horolezectvo, gastronómia rýb

Kolumbia - kávovníkové a čajové plantáže

Thajsko - Ostrov Koh Kood - ubytovanie v džungli, kokosové a kaučukové plantáže

Portugalsko - ostrov Madeira - sedliacke domčeky, liečivé bylinky a rastlinky, vinársky turizmus

Írsko - County Kerry - Valley of the Hare (údolie zajacov), exkluzívna dovolenka a krátke pobyty, relaxačný home - from - home, vlastné stravovanie, aktivity a atraktivity v krajinnej oblasti Kerry

Najlepšie gastronómické špeciality na svete za rok 2018

Svetovo uznávaný portál Lonely Planet zaoberajúci sa turizmom publikoval knihu (r. 2018) s názvom „Ultimate Eatlis“, ktorá čitateľom odporúča 500 najlepších kulinárskych zážitkov na svete.

Španielska špecialita zo San Sebastián **pintxos (tapas)** získala celosvetové prvenstvo. Skladá sa z malých kúskov sendviča, ktoré sa ponúkajú s rôznymi nátierkami, zeleninou alebo mletým mäsom. Podáva sa k bielemu vínu alebo k pivu. Druhé miesto získala **curry laksa (pikantná rezancová polievka)** z Kuala Lumpur a tretie miesto **sushi** z Tokia.

Slovenská pochúťka, **bryndzové halušky** sa umiestnila na 225 mieste. Tento sýty tanier zemiakových halušiek pokrytý ostro chutiacim ovčím syrom a naložený kúskami opekannej slaniny chutí najlepšie s tmavým pivom.

Dobré umiestnenie získali aj trdelník, langoše, guláš alebo plnená paprika. Zemiakové placky získali 488 miesto.

Zdroj: Lonely Planet, Ultimate Eatlis, 2018

Vybrané kulinárske národné gastronómické delikatesy

Česká republika – svíčková na smotane s houskovým knedlíkom

Maďarsko – búrking

Rumunsko - Mititei

Itálsko - pizza

Zdroj: Lonely Planet, Ultimate Eatlis, 2018

Vybrané kulinárske národné gastronomické delikatesy

Belgicko – Wallonia – Frites

Španielsko - Paella

Rakúsko – Viedenský rezeň

Zdroj: Lonely Planet, Ultimate Eatlis, 2018

Portugalsko – presentes de mar

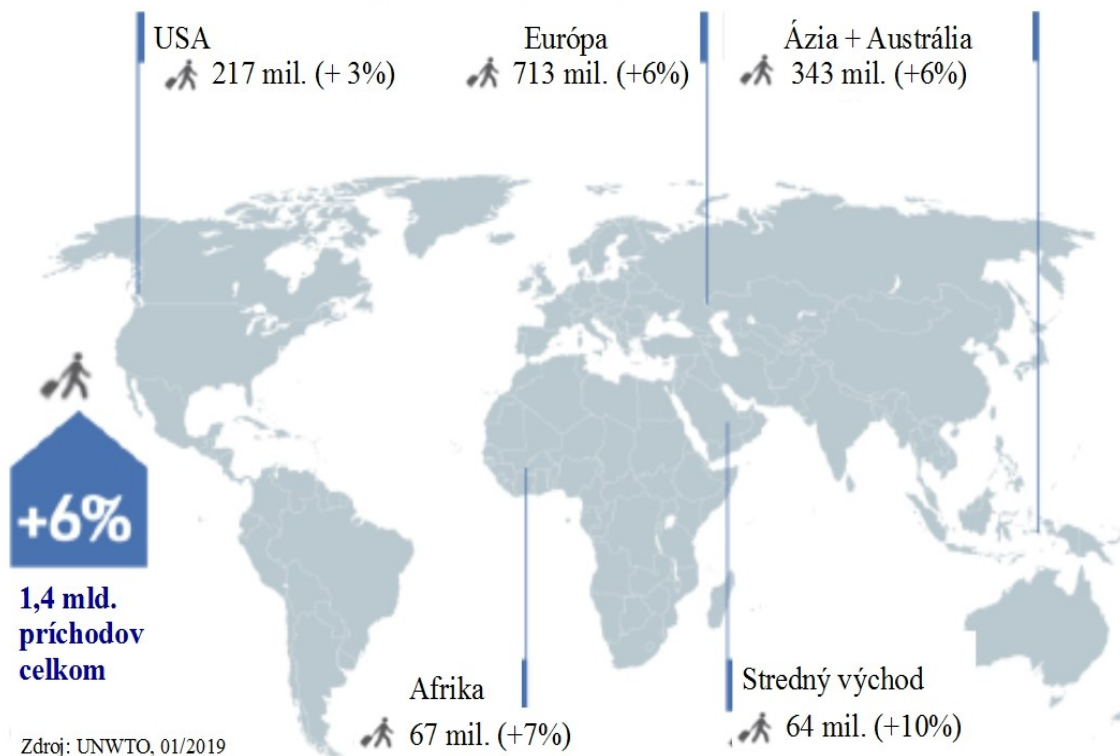
Vidiecke územie je odkazom. Musí byť naplnené službami a atrakciami v turizme.

Turista je najprv priťahovaný ale potom:

Medzinárodný turizmus príchodový vo svete v roku 2018

Vývoj medzinárodného turizmu v Európe od r. 1990 do r. 2030

Príchody turistov:
(rok – počet turistov)

rok 1990 – 262 mil.
rok 2016 – 615 mil.

predpoklad
rok 2030 – 744 mil.

Prijmy od turistov:
(rok – suma príjmov)

rok 1990 – 201 mld. US\$
rok 2015 – 450 mld. US\$

za rok 2015 (%):
6% z celkových odchodov
23% z odchodových služieb

Zdroj: UNWTO, 05/2017

KEREKEŠ, J.: 2019, Vidiecky turizmus a agroturizmus v regiónoch turizmu

ISBN 978-80-570-1032-6

EAN 9788057010326